

ATAMYŇ DURMUŞ HAKDA AÝTMADYK ZATLARY

KERİM AŞ-ŞAZILI

Gadymy döwürlerde ylmy we edebi eserleri bilen dünýä taryhynda uly abraýa eýe bolmagy başaran arap edebiýaty häzirki döwürde hem ajaýyp eserleri, peýdaly pikirleri bilen okyjylaryň ünsüni çekmegi başarýar. Şeýle eserleriň biri hem tanyml arap ýazyjysy Kerim aş-

Şaziliniň “Atamyň durmuş hakda aýtmadyk zatlary” atly eseridir. Nesil terbiýesine, şahsyýet kämilligine dahylly dürli pikirleri öňe sürýän, döwrebap we akyllý hereket etmegiň ýollaryny salgy berýän bu eseri türkmen okyjylary bilen paýlaşýarys. Bu kitap 2014-nji ýylda “Esger” gazetinde dolulygyna çap edildi. Kitaby arap dilinden terjime eden Rahmet Gylyjow.

TERJIMEÇI HAKDA MAGLUMAT

RAHMET GYLYJOW

1975-nji ýylyň 3-nji noýabrynda Mary welaýatynyň Sakarçäge etrabyňyň Akýap obasynda doguldy.

1992-nji ýylda Sakarçäge etrabyňyň Pomma Nurberdiýew adyndaky 4-nji orta mekdebini tamamlady.

1996-njy ýylda Döwletmämmet Azady adyndaky Türkmen milli dünýä dilleri institutynyň Gündogar dilleri fakultetiniň arap dili bölümini tamamlady.

1996-njy ýylda Kuweýt döwlet uniwersitetiniň Diller merkeziniň ýokary kursunda okady.

2012-2013-nji ýylda Türkmenistanyň Prezidentiniň ýanyndaky Döwlet gullugy akademiýasynda okady.

Rahmet Gylyjowyň arap dilinden terjime eden eserleri:

1. Gursaklaryň şypasy, Hoja Abdylbaky, 2000
2. Pygamber tebigylygy, Muhammet Gaýmaz Türkmen, 2000
3. Mertebeler we kemlikler, Reýhan Horezmi, 2001
4. Döwleti dolandyrmakda patyşanyň ýörelgesi, Ibn Abi Rabi, 2002
5. Gylyk-häsiýetleriň patyşalyk hazynasy, Ýusup ibn Gyzogly
6. Kämil taryh (1-nji jilt), Ibn Esir, 2003
7. Oýlap tapyşlar kitaby, Ysmaýyl Jezeri, 2005
8. Müsür we Kair patyşalygyndaky röwşen ýyldyzlar (5 jilt), Ýusup ibn Taňryberdi, 2006
9. Uly haýwanat dünýäsi (1-nji jilt), Muhammet Demiri, 2006
10. Göwher kânlerindäki gizlin ýakutlar, Muhammet Ýahýa Gyfary, 2005
11. Ýadygäriň lukmançylygy, Ýadygär ibn Şerif, 2007
12. Meşhurlaryň wepaty, Muhammet Gaýmaz Türkmen, 2001
13. Meşhur adamlaryň sözlügi, Muhammet Gaýmaz Türkmen, 2005
14. Taryhdaky yslam döwletleri, Muhammet Gaýmaz Türkmen, 2006
15. Dür däneler we merjen monjuklar, Abu Mansur as-Sagalyby
16. Türk dilleriniň diwany (3 jilt), Mahmyt Kaşgarly, 2008
17. Türkmen döwletleriniň dür sapaklary (3 jilt), Hasan ibn Omar ibn Habyp, 2007
18. Gamgyn bolma!, Aid al-Karni, 2010
19. Atamyň durmuş hakda aýtmadyk zatlary, Kerim aş-Şazili, 2014

Kerim aş-Şazili

**Atamyň
durmuş hakda
aýtmadyk
zatlary**

Arap dilinden terjime eden

Rahmet Gylyjow

ÝAZYJY BILEN TANYŞLYK

Ýazyjy Kerim aş-Şaziliniň häzirki zaman arap dünýäsinde iň naýbaşy eserleriň biri hasaplanýan “Atamyň durmuş hakda aýtmadyk zatlary» atly kitaby dünýäniň birnäçe dillerine terjime edildi. Kerim aş-Şazili 1979-njy ýylda Müsür Arap Respublikasynyň Dakhaliýýe welaýatynda dogulýar. Nesil we şahsyýet terbiýesi hakdaky eserleri bilen sanlyja ýylyň içinde dünýäde adygyp bilmegi başaran we millionlarça okyjynyň söýgüsini gazanan awtor “Ejýal (Nesiller)” atly neşirýaty esaslandyran adamdyr. Ýazyjynyň galamynyň astyndan çykan eserleriň ählisi gönüden-göni ýaşlara niýetlenen. Durmuşda öňünde anyk we beýik maksat goýup ýaşamak, hemişe halal pişelere we arassa serişdelere gol ýapmak, durmuşyň dürli pursatlarynda darykdyrýan ýagdaýlara uçranyňda hem päkize pällere we tämiz niýetlere hemra bolmak, durmuşy, dostlaryňy, daş-töweregiňdäkileri we tutuş dünýäni söýmek arkaly söýülmek — ýazyjynyň ömrüniňsygary. Onuň döreden ähli eserlerinde hem ýaşlaryň diňe şu güne däl, eýsem geljege hem häzirden taýýarlyk görmegi ündelýär. Ýazyjynyň “Atamyň durmuş hakda aýtmadyk zatlary” atly eseri bilen birlikde

“Özüne çekiji şahsyýet”, “Durmuş— küşt öýjügi”, “Uly durmuş üçin kiçi pikirler”, “250 hikmet”, “Beýik bolup ýaşa!”, “Aýratyn hilli zenan” ýaly ýene birnäçe kitaplary edep-terbiýe, aň-düşünje nazaryndan ýazylandyr. “Tomus buludy”, “Söýginiň dili”, “Söýginiň taryhy”, “Söýgi damjalary” atly eserleri bolsa maşgala gatnaşyklaryny berkitmeklige degişlidir. “Size indi düşündim” hem-de “Indi senem kaka bolduň!” ýaly birnäçe eserleri bolsa ene-atalar bilen çagalaryň arasyndaky baglanyşygy, düşünişmegi has-da berkitmek üçin ýazylan durmuşy we ylmy gollanmalardyr. Ýazyjynyň her bir eserini tamamlanyňda, onuň okalan kitaplaryň täsirinden däl-de, toplan durmuş tejribeleriniň esasynda öz pikirini düşnükli beýan edýändigine göz ýetirip bolýar. “Üstünlik gazanmak üçin seniň haklydygyň ýeterlik däl. Sen özüňe bagly işleri doly ýerine ýetirmäge borçlusyň” diýýän awtoryň durmuş hakdaky pentleri onuň eserleriniň içinden eriş-argaç bolup geçýär. Bu kitap adamlaryň, esasan hem geljegi öňünde bolan ýaşlaryň ruhubelent, şadyýan bolmagyny, ähli wagtda hem umytdan düşmezligini ündeýär. Geljegiňe bolan ynamy, şeýle hem duş gelyän böwetleri we kynçylyklary ýeňip biljekdigiňe bolan gaýraty terbiýeleýär. Ahlak arassalygy, watansöýüjilik, her bir zady ýagşa ýormaklyk, maksada okgunly hereket etmeklik ýaly ilkinji nobatda ýaşlara gerekli gylyk-häsiýetleri özüňde jemlemegiň ýollaryny salgy berýär.

Nesil terbiýesine bagyşlanan kitapdan käbir parçalary okyjylara hödürleýäris!

GIRIŞ

Perzent terbiýesine biparh garamaly däldigi gadymdan bäri gulagymyza guýulýan pent. Möminleriň emiri Aly ibn Abu Talyp: “Çagalaryňyzy diňe şu döwür üçin däl, geljek zamanlary hem göz önünde tutup terbiýeläň” diýer eken. Gysga hem bolsa, akyla muwapyk söz. Terbiýeçiler, mugallymlar, ene-atalar çagalaryň edep-terbiýesini kämilleşdirmek arkaly olara ýaşayşyň täze gözýetimlerini, üstünligiň heniz el degmedik gapylaryny açyp bermäge, bagta eltyän arassa we halal ýollary öwretmäge - geljegemynasyp taýýarlamaga borçludylar. Şu wagtdan perzentleriň aňyna sepilen tälim tohumlary, ýüreklerine oturdylan ýagşylyk nahallary mäkäm boý alsa, tüýs diýen çaglarynda ol düşüňjeleriň hasyl berip başlajakdygy hemmämize mälim. Ynsanlar geljege taýýarlykly bolmaly, taýýarlykly barmaly.

Atalaryň öz perzentlerini ýürekden söýýändigine şek ýok. Käteler biziň hereketlerimize olaryň gaharlanmagy, käýemegi hem biziň has gowy bolmagymyz üçin abaý-syýasat. Biziň hemişe olaryň söýgüsini duýasymyz gelýär. Ene-atanyň söýgüsi bilen gurşalmak ýaly şatlykly ýagdaý ýok, ýöne bagtly bolmagymyz üçin diňe ene-ata söýgüsiniň ýeterlik däldigi barymyza aýan. Durmuşyň mahal-mahal ýollaýan serpaýlary, käteler önümüzde keserdýän kötel

ýollary, kynçylyklary dürli-dürli bolýar. Hemişe şol bir kynçylyk, birmeňzeş müşgillik, ön görülen päsgelçilik gaýtalanyp durmaýar. Ýüzbe-ýüz bolýan durmuş wakalarymyza başga burçdan, üýtgeşik nazar bilen bakmaly pursatlarymyz hem az ýüze çykanok. Meňzeş hadysalar gaýtalansa, onda ön okan, eşiden söhbetlerimizi ýadymyza salyp, şol ýerde aýdylýan öwüt-pentlere eýermek ýeterlik. Galan ýagdaýda, okalan her bir zat dogry çykalga ugrukdyryjy, dürs ýola gönükdiriji bolup hyzmat edýär.

Döwriň çalt özgerýändigini, çalt ösýändigini üçin bir zada anyk göz ýetirdim: geçmişden miras galan düşüňjeleri elekden geçirip kabul etmeli. Has uzak geljeklere hem hut şu günden, şu pursatdan taýýarlanmaly. Şu günüňi hem, geljegiňi hem asla gözden salmaly däl. Men bu gün durmuş tejribäme esaslanyp, özümde peýda bolan pikir-düşüňjeleri gürrüň bermek üçin saýlap alan durmuş wakalarymy siz bilen paýlaşmak isledim. Bilýän, bu zatlaryň aňrysynda birnäçe kynçylyklar, görülen kösençlikler ýatyr, ýogsam, şol zatlary görmeseň, durmuşda taplanyp bolmaýar ahyry. Her nämede bolsa bu ýazgylarym durmuş ýolunda ugur-çykalga tapyp berýän ýönekeý çelgi bolsa-da, eden yhlasymyň ýerine düşendigi. Özüme berlen edep-terbiýe bilen durmuş hakykatlarynyň bap gelmedik ýerlerinde kelläme gelen pikirleri, çykaran netijelerimi bir ýere jemledim-de, olara “Atamyň durmuş hakda aýtmadyk zatlary” diýen at goýdum. Okaň, belki pikirlerimiz meňzeş geler.

1. BAŞLAMAK HEMİŞE KYN

Süýji-süýji göwün ýüwürtmeler, arzuwlar şeýle bir kân, emma olaryň aglaba bölegi ýazylmadyk we hiç wagt ýazyлмаýan taryhyň arhiwine siňip galýar. Heý-de siz “Arzuwlaryň senenamasy” ýa-da “Arzuwlaryň taryhy”, “Arzuwlaryň ömri” atly eseri okap gördüňizmi? Beýle eseri tapmarsyňyz, çünki iş ýüzünde amal edilmedik, hasyl edilmedik zatlar hakda agyz dolduryp söhbet edilmeýär. Maksadyň beýikligine, arzuwyň süýjüligine, berjaý edilişiniň kämilligine görä, ol işleriň, eserleriň gadyr-gymmaty artyp gidýär. Süýji arzuwlaryň joşguny bütin süňňümizi gurşap, oňa ylham berip duran wagty, uzak-uzak menzilleri, ajaýyp geljegi göz önüne getirýän mahalymyz, keýpimiziň çag çagynda hemme zat aňsat ýaly görünýär. Arzuwly ýollary külterlemek hem arka agram salmaýan kysmy. Ýöne az salymdan yhlasymyza sowuklyk aralaşyp, Arktikanyň ak hem bolsa, agyr buzlarynyň arasynda gysylyp galan gämi deýin öňe ilerlemäge ne mejal, ne gaýrat, ne höwes tapýarys. Sebäbi azrak emgensek, ahyr soňunda gönendirjek şol arzuwlarymyza başlamakdan, girişmekden çekinýäris.

Haýsydyr bir täze işe girişmekçi bolanyňda onuň iň kyn nokady — başyna barmak, başlamak, işe girişmek pursady. Şonuň üçinem häzirki zaman arap ýazyjylarynyň biri bu hakda söz açanda, başlamak müşgilliginiň syry hakda dil ýaryp: “Her gezek şeýle ýagdaý bilen ýüzbe-ýüz bolanymda, täze bir işiň gyrasyndan girenimde ýa-da täze bir kitap

ýazmaga girişenimde has artykmaç güýç sarp edýärim. Başlamak howsalasyny, başlamagyma böwet bolýan galagoply duýgyny basyp ýatyrmaq üçin şeýle bir ýazýaryn, şeýle bir ýazýaryn, başagaý bolup, ýazyp oturşymy daşymdan görseňiz-ä “eýýäm bir kitaby ýarpylandyr” öýdersiňiz. Diňe şondan soň geçen menzillerime ser salýarynda, özümi adaty, endigan ýagdaýa getirip, öňki ýazan-dolduran zatlarymy düzedişdirip, goşup-aýryşdyryp başlaýaryn. Çünki mende “ilkinji ädimiň” howatyrlanmasy, “başlamak” gorkusy aýrylypdy” diýýär.

Bu biziň köpimize mahsus ýagdaý. Hatda özümem birnäçe etsem-petsemli diňe şol duýgynyň täsiri astynda ýa soňa süýşüripdim, ýa-da “başlaýyn, başlaýyn” — diýip, heniz başlamankam taşlapdym. Köpleriň özüleri we öz arzuwlary-geljekleri babatda şu hörpden gopýandygyna, şol ýagdaýdan ejir çekýändigine gözün ýetýär. Aslynda bu giňden ýaýran ýagdaýlaryň biri. Başlamak gorkusynyň astynda neneňsi syryň ýatandygy hakda dürli pikirleri, ölçerip-seljermeleri gözden geçirenimizde, jogaby göwni kanagatlandyrjak şeýle bir netijä gelip bolýar: biz hemişe ahyrky netijäni görmäge howlугýarys. Täze işe girişýäris, emma köp wagt geçmänkä başga bir işiň täsirine düşüp, bu işimizden sowaşyp başlaýarys. Munuň hem iki sany esasy sebäbi bar. Birinjisi, täze peýda bolan käbir zatlar öňküden has özüne çekiji, has gowy, has bähbitli ýaly duýulýar. Emma şu wagtky işimiziň üstünden böküp, ol işe girişsek, ýene-de şol öňki duýgular bilen gurşalýarys. Ikinjisi, biziň ýöränje ýolumyz heniz “garaşylýan” ahyrky netijäni aýdyň görkezip

bilenok. Sebäbi biz gyssanýarys, şu gün düýbi tutulan jaýyň üçegini ertir göresimiz gelýär. Ilkinji ädimler bolsa ahyrky üstünlige çenli ýeterlik ýol däl.

Täze paltanyň daragta ilkinji urgusy kesgir bolman biler, kitabyň birinji setiri juda täsirli ýada şowly çykman biler. Hususy meýilnamadaky ilkinji aýlar beýik maksatlaryň ugrunda görnetin öňe ilerleýändigini görkezmän biler, emma bar hupbat şu zatlary akyla düşündirip, ynandyryp bilmekde. Bir demde, bir sözde bina etmek ygtyýary diňe Haka degişli. Biz bolsa munuň üçin ähli ädimleri birme-bir ýöräp geçmeli bolýarys.

Gözüň tebigaty — diňe iri zatlary görýär. Iri zatlara ýetýänçäk arada duran ownuk-uşak hysyrdylary, hal-ýagdaýlary bolsa görmek islämzok. Bularyň ählisine sabyr edere takatymyz ýok, aslynda welin uly sabyr beýik we belent ruhy hasyl edýär. Şonuň üçin hem işiň başyndaky bu päsgelçilik, garşylyk durmuşda duçar bolýan in uly päsgelçiliklerimiziň biridir. Muňa “başlamak garşylygy” ýa-da “başlamak päsgelçiligi” diýilýär. Şol päsgelçiligi ýeňip geçmek üçin endigan bir ýola düşýänçäň, endigiňe öwrülýänçä, ähli güýjüňi sarp edip işlemegiň gerek.

Belki bilýänsiň, belki-de bihabarsyň — raketa ilki bat alanda özüniň has köp ýangyjyny, energiýasyny ýakýar. Ol asmana göterilmezinden öň ilki bilen bar güýjüni bat almaga berýär.

Ir säher awtoulag bilen ýola düşmekçi bolsaň, onuň motory ýuwaş-ýuwaşdan gyzyança, oňa

garaşmaly bolýarsyň. Ol diňe gyzandan soň sürmäge ýaraýar. Her zadyň ilkinji ädimi, ýönekeýi, kiçisi göze ilmeýär, emma şol ädimleriň her biri ýokary derejede ähmiýetli. Göräýmäge ilkinji ädimler işiň soňundan has kyn we zerur.

Öňüňde maksadyň anyk bolsa, ýöremeli ýoluň, barmaly ýeriň, ýetmeli menziliň kesgitli bolsa, hem-de şol ýolda uly gaýrata bürenmek isleýän bolsaň, ilkinji ädimleriňe uly üns ber we uly güýç sarp et. Ilkinji ädimlere sarp edilen yhlas bize goşa-goşa gaýrat eçilýär. Gursagymyza ynam guýýar. Kalbymyza umyt çaýýar. Bizi ahyrky maksadyň gyzyklandyryandygyna garamazdan, ilkinji ädimlere kembaha garamaly däliris. Her indiki ädimi aňymyzda berkän pikirler, toplanan tejribeler bilen ýene-de berkidip, ösdürip, öňe ynamly ätlemek gerek. Şeýle bir hikmetli söz bar: Niýet nirä öwrülse, aýaklar hem şol tarapa ädilýär. Yza öwrülme, saga-sola dönme, maksadyňa tarap diňe öňe ýöre.

Ýaňy ýörjen-ýörjen çaga ilkinji ädimlerinde tiz ýadap, büdräp, bizar bolup oturýar, emma biz — tebigy durmuşymyzdaky tejribelerden bilýäris ahyry, şu бүdremeler, yza çekilmeler biziň soňra batly ýöremegimize, ylgamagymyza getirýär. Biz bolsa howlugýarys, gyssanýarys. Soňky netijeler bizi şeýle bir gyzyklandyrýar, hatda käte heniz näbelli şol netijelere irikgä bolup, esasy işimizden ünsümizi sowaşdyrýarys. Sähel kynçylyk ýüz beräýse dagyn öňümüzde aşyp bolmajak dag keseren ýaly derrew lapykeç aşak çökäýýäris. Emma Zemin döräli bäre asyl

örkünden gobsunmadyk, gozganmadyk ýekeje dag ýokdur. Ýa-da adamzadyň aýagy galtaşmadyk dag gerşini hem tapyp bilmersiňiz. Hemme zada sabyr, yhlas, tijenmek arkaly ýetip bolýar. Taryh daňy atanyndan häzirki günümüze çenli adamzada abanan in uly apatlaryň biri — netijelere howlukmaklyk.

Taryhdan bir mysala ýüzleneliň. Muhammet al-Fatyh heniz kiçijik oglanka, deňziň gyrasyna gelip, Konstantinopolyň gala diwarlaryna seredip durar eken. Üzügini uzaklara aýlap: “Men ertir seniň mäkäm galalaryňy ýere ýumrarn” diýer ekeni. Ahyrynda, ýigrimi ýaşyndaka şol ýeri basyp almak nesibesini Allatagala bu gerçege miýesser etdi. Eýsem, bu ýigdekçe gylyjynyň sapyndan ilkinji gezek tutanda, ussat söweşiji boljakdygyny, bu ýolda uly üstünlik gazanjakdygyny bildimikä? Uly ynam bilen tassyklap bilerin: ol muňa elbetde ynanandyr. Şol sarsmadyk ynam hem ahry maksada alyp gelýär. Beýik ynam beýik işleri amala aşyrmaga gurbat, kuwwat berýär. Ynamyny gowşatmaýar, yhlasyny egismeýär. Ahry arzuwyny hasyl edýär.

Öňünde beýik maksatlary goýýanlaryň ýönekeý başlangyçlaryň hupbatyna çydamagy gerek. Her bir ädim, her edilen iş şol beýik maksada barýan ýoluňda uly medet, goldaw bolmalydyr.

Ilkinji ädimleriňe biperwaý garama, olary kiçeltme, egsik görme. Sabyr we yzygiderlilik bilen iş salyş. Şol ýönekeý, sada hem-de kiçijik görüňän ilkinji ädimler in beýik maksatlara

eltip bilýändir. Eflatunyň aýdyşy ýaly: “Iş in ähmiýetli bölegi — onuň başdyr”. Bir başlap bilseňiz, girişmegi başarsaňyz, soňuna çenli alyp çykjakdygynyza, her işi doly başarjakdygynyza şübhe bolmaz.

Ilkinji ädimleriňe — iş in başyna nähili yhlas siňdirseň, garaşylýan we gazanylýan netije göz önüne getirişinden hem zyýada bolar. Iş in ähmiýetli bölegi netijesidir, ýöne şol netijä sag-aman eltjek we gurbatyňy gowzatmajak güýç ilkinji ädimlerdäki yhlasyňda jemlenýändir.

2. YLGAMASAŇ, ÜSTÜNLİK ÝOK

Özüimiz bir ýerde durup, ýaşayşymyzyň has gowulaşmagyny isleýän bolsak, onda durmuşy gözelleşdirmek üçin hiç zat etmeýändigimiz bolýar. Ýaşayşa nämedir bir zatlar bermek, eliňde baryndan eçilmek, ukybyňda baryny paýlaşmak, bagyş etmek — ömre many çayýan zatlaryň biri. Munuň üçin ýaşayşy, durmuşy söýmek gerek. Daş-töwerege, özümüzizi gurşan hal-ýagdaýlara söýünç bilen bakmak gerek. Durmuşa çynlakaý çemeleşmeli, ony öňküsinden-de has gowy etmäge, has ajaýyp etmäge çalyşmaly. Sebäbi ýaşamagyň maksady şol — has gowusyna ymtylmaly. Özi hem özgelere agyr yük bolmazdan, gaýry adamlaryň hak-hukugyny kemsitmezden, hut öz başarnygymyz, öz yhlasymyz, öz arassa we halal zähmetimiz bilen berjaý etmeli. Diňe öz bähbidimize däl, hemmeleriň haýryna bolar ýaly ylgamaly. Gazanyň her bir zadymyz, ýerine ýetirýän işimiz, edýän hereketimiz bütin ömrümüz üçin haýyrly bolmalydyr.

Döwürden üzňe bolmak, ýaşayşa doýgun nazar, tutuksy garaýyş bilen bakmak ynsana gelişyän zat dälidir. Hatda dindar bolsaňam, dünýewiligiňi unutmaly dälidir. Hersinden özüňe gereğini al: diňe dünýä gymmatyna gyzygyp, halaly-sogaby köydürme. Diňe dine berlip, döwrüňi, durmuşyňy ýatdan çykarma. Ýaşamak we ýaşayşy has-da gözelleşdirmek üçin dünýewi gyzyklanmalary birjikde gözden salmaly dälidir. Başarsaň eser ýaz, kitap oka, öwret. Höwesini, yhlasyň bar bolsa, git, bazara çyk, söwda et. Jaý gur, bina galdyr. Harytlar nirede geçginli bolsa, haýsy ýeriň bazary şüwelenli geçyän bolsa, şol ýerlere barda, öz başarnygyňy görkez. Bu özüňi açmagyň ygtybarly we halal ýoludyr.

Sahabalardan Abdurahman ibn Awf ýigrimi üç ýaşynda Hebeşistana göç etdi. Ondan soňra Medinä hijret etdi. Abdurahman Medinä baranynda owrat ýerini örter ýaly geýiminden başga elinde ýa egninde hiç bir zady ýokdy. Diňe ýüreginde ynamy, imany bardy. Medinä baryp ýetenlerinde, onuň aýdan ilkinji sözi: “Maňa bazary görkeziň” diýen söz bolupdyr. Soňlugy bilen ol iň baý adamlaryň biri boldy. Üstesine, behişde girjegi öňünden buşlanan on adamyň biri hem Abdurahman ibn Awfdyr. Hatda jomartlykda deňsiz-taýsyz görülen Talha ibn Abdylah hem ol hakda: “Medinäniň ilaty Abdurahman ibn Awfa mätäçdiler, ony juda gowy görýärdiler, çünki ol baýlygynyň 3-den bir bölegini karz bererdi. Üçden bir bölegini garyp-gasarlaryň bergisini üzlüşmek üçin sarp ederdi. Üçden bir bölegini özi alardy” diýip aýdýar.

Şeýle bolelinlik, rysgy giňlik içinde ýaşasada, hiç bir alada-pikir onuň baş maksatlaryndan öňe geçen dälidir. Sebäbi ol owalyny-ahyryny ýaşayan durmuşy bilen utgaşdyryp, sazlaşdyryp alyp gidýärdi. Ol ömrüniň manysyna öwrülen beýik maksady üçin irginsiz, üznüksiz yhlas ederdi. Şol beýik maksady birjikde unutmazdy. Her ädimi, her pygly-amaly şol maksadyna laýyk berjaý ederdi.

Dostum, eger-de tanymal şahslaryň terjimehallaryny ýa-da sahabalaryň, beýik adamlaryň taryhy kyssalaryny okap görseň, olaryň örän baý, gurply we abraýly adamlardygyny bilersiň. Abubekr Syddyk, Osman ibn Affan we ş.m.

Muňa garamazdan olaryň hak ýolda sak-mäkäm durandyklaryny, ahyret ýolunda bu dünýäniň özüni bendi edendiklerini bilersiň. Gör, olar nädip öz nebislerine we haý-höweslerine hötde geldiler, oňa erk etdiler. Dünýä olaryň aýaklarynyň astynda aýlandy durdy. Dünýewilik olara boýun egdi.

Durmuş ýolunda üstünliklere gyzygyň, ýokary galmaklyga ymtylýan dostum, maksadyňdan dänme, ýöne bu dünýä üçin agyr yüke hem öwrülme. Dünýäni göterip bilmejek agyr yüküne hem öwürme. Üstünlikler, şowlulyklar bilen bezelen durmuş ýollarynda maksatly hereket et. Hak ýoly, dogry ýoly sypdyrman alyp gitmek, yzygiderli we önjeýli zähmet çekmek üstünlikdir. Ýaşa we ýaşayşy gözelleşdir. Iň bolmanda öz pikirleriň, niýetleriň, arzuwlaryň bilen bir gatanç goş. Maksat goýanyňda, şol maksadyň

ugrunda yhlas etmegi ýüregiňe düweniňde bir hakykaty hergiz unutma: Ýaramaz zada sarp edýän energiýamyzyň ýarysyny ýagşy zada gönükdirip bilsek, biz has uly utuş gazanarys.

3. HER KIM ÖZ DURMUŞYNYŇ SERKERDESI

Durmuşda üstünlik gazanýanlaryň, ýeňijileriň ählisiniň öz işlerine jogapkärli çemeleşendiklerine seni ynandyrmagym üçin, meniň bu hakykatlary saňa gaýta-gaýta ýanjap oturmagym gerekmiä? Olar ömürleriniň bir sekundyny hem ýüzbe-ýüz bolan ýaramaz ýagdaýlary, teň hallary üçin kimdir birini ýazgarmaga sarp etmediler. Gaýta, durmuş bulara köp zatlary öwretdi — ýetip barýarka öň açyk duran gapynyň bulara ýapylandygy üçin ýa-da ýollaryna oklanan mydarsyz päsgelçilik üçin kimdir birini ýazgarjak, kimdir birine iňirdejek, igenjek bolmadylar. Hemme zady adaty bolaýmaly, hökman bolaýmaly bir waka, hadysa hökmünde kabul etdiler.

Beýlekileriň özümize eden “ýamanlyklary”, “bilgeşleýin päsgelçilikleri” hakda gürlemek şeýle bir ýeňil. Hatda kähalatda öte geçip, perzentlere siňdirilen terbiýe babatda ata-babalarymyzy ýazgarmakdan hem gaýdamzok. Nämemişin “Olar bize üstünlige ýetmegiň, maksada okgunlylygyň ýörelgelerini, dogry ýollaryny öwretmändirler. Öwretmek beýlede dursun, gaýta bize durmuş hakynda düýbünden başgaça düşünje beripdirler”. Öz säwlikleri zerarly hemişe beýlekileri tankytlaýan adamlar bar. Sebäbi

ähli müşgilliklerimizi, çözülmän galan meseleleri onuň-munuň üstüne atmak gaýrat talap edenok. Biz şýdip durmuş bilen ýüzbe-ýüz bolmakdan gaça durýarys. Ýazygy, günäni gaýry biriniň üstüne atsak, özümiz jogapkärçilikden boşayan ýaly, uludan dem alýarys. Öz götermeli yükümüzizi özgeleriň ýagyrynysyna ýüklejek bolýarys.

Emma durmuş tejribeleri bir zady öwretdi, durmuş — bu tolkuny gomap duran giň we çuňňur deňiz. Her kim öz durmuşynyň serkerdesi. Ony saga, çepe, öňe, arka öwürmek öz eliňde. Kenara aman-asuda aşmak, sag-salamat gowuşmak, Allanyň fazly-merhemetinden soňra, öz ussatlygyňa, gämä — durmuşyňa erk edişiňe bagly.

Haýp, biziň köpimizde özümüzizi aklajak bolmagyň taýyn duran galyplary bar: sähel büdressek ýa-da bir mesele ýüze çyksa, dessine ähli “çözgüdi” şol galyplaryň birine sygdyrýarysda, öz etmişimiz zerarly ýüz beren netijeleriň jogapkärçiliginden ýüz öwürýäris. “Hemme ýaramaz zatda kimdir biri günäli, emma bizde jinnek ýaly günä ýok...” hasap edýäris. Ine, köpimiziň aglaba halatda, iň bolmanda, kä halatda ulanýan esasy bahanalarymyz.

Men saňa gönümel we açyk aýdaýyn, sen üstünligiň çakylyklaryna seslenmekçi bolsaň, durmuşyň nygmatly saçagyna zyýapata barmak isleseň, her baran ýeriňe laýyk, mynasyp görünmek isleseň, onda öz müşgillikleriňi we şowsuzlyklaryňy aklamak üçin galkan edinyň bahanalaryňdan hökman we dessine saplanmalysyň. Durmuşyň

çykarýan netijelerini ynam we mertlik bilen ykrar etmäge borçlusyň.

Sen mundan öň durmuş deňlemesi hakda eşidipmidiň?

Onuň kesgitlemesi şeýle: durmuşyň netijesi bolýan zatlara jogap berşiňe deň bolýar, başgaça beýan etsek: ýagdaý+jogap hereketi=netije. Üstün adamlaryň üstünligi hem şu deňlemäniň çäginde çözülýär. Şowsuz adamlaryň şowsuzlygy hem şu deňleme bilen ölçelýär! Hemmeler haýsy hem bolsa bir ýagdaýa sezewar bolýarlar. Ýöne olaryň hersi öz garaýşyna, pikir-düşünjesine görä hereket edýär. Ine, şu jogap hereketi hem — gaýtargy pygyl hem biziň häzirki görýän netijämizi ýüze çykarýar, hasyl edýär.

Şowsuz ýa-da göwnüçökgün adam şol ýagdaýda saklanýar we zeýrenip, nadyl bolup, özüni aklap başlaýar. Sähel zatdan bahana, tutaryk agtarýar. Müdiri oňa düşünenok, ykdysady ýagdaýlar durnuksyz, goşmaça öwrenmäge boş wagty ýok, üstesine daş-töweregini gurşaýan adamlar hem ýaramazmyş we ş.m.

Muňa garamazdan, edil şol ýagdaýa düşen, şol menzili geçen, şol sredada ýaşaýan adamlaryň birnäçesi welin, hatda ýagdaýlary olaryňkydan hem agyr bolandygyna, çekip-çydardan, zeýrenerden çökder bolandygyna garamazdan, üstünlige ýetdiler. Ýeňiş gazanmagy başardylar. Sebäbi nämedekä?

Sebäbi oňyn garaýyşly, üstünlik gazanýan adamlar gymmatly wagtlaryny zeýrenje sarp etmän, her bir zatdan pursat, çykalga,

mümkinçilik, täze bir ýol agtardylar. “Boljak zat boldy, bolan zady üýtgedip bolmaz, emma indi boljak zatlara hökman täsir edip bolar” diýen düşünjä eýerdiler. Şeýdibem haýra garaşdylar we gazandylar. Ýeri gelende bir sözi ýatladaýyn — “kynçylyk — bu täze bir mümkinçilik” diýmekdir. Ýagdaýa ýesir bolup oturmaly däl, islendik zadyň hökman bir gowý tarapynyň bardygyny unutmazlygymyz gerek. Şol düşünje hem bizi has öňe iterýär, aýaga galdyrýar. Her täze pursada eserden göz bilen bakýarys we şol jygba-jyglykda hem özüme gerekli zatlary görmegi, tutmagy başarýarys. Bu-da gazanmak ahyry.

Şeýle kyn ýagdaýlarda kimdir birinden maslahat soramalydyrys. Öz işlerimize ber-başagaý bolup, köpden bäri gatnaşyklarymyz seýreklän gapylara täzedden barmalydyrys. Täze gatnaşyklary açmalydyrys. Ýa-da käbir pikirler üýtgeşmeler girizmelidiris. Käbir gylyk-häsiýetlerimizi gaýtadan gözden geçirmelidiris. Maksadymyzy syntgylap, täzedden gaýrata galmalydyrys. Ýa-da in bolmanda yhlasymyz egsik gelendir, şoňa düşünmelidiris, mahlasy, kyn, agyr görnen her bir zatda hem many çykaryp we peýdalanyp boljak örän köp ýagşylyk, haýyr bardyr, gizlenip ýatandyr. Akylyň bir häsiýeti bar, ony wagtal-wagtal şeýle ýagdaýlar bilen tijäp, oýandyryp durmasaň, öwrenişen, endik eden derejesinde galyberýär. Diýmek, in bärkisi, akylymyzyň kämilligi üçin hem şeýle kynçylyklar gerek ekeni.

Gönümellik gödeklik dälidir. Biziň köpimiz şeýle ýagdaýlar bilen ýüzbe-ýüz bolsak, aglaba halatda, zeýrenç, igenç duralgasynda

eglenenimizi eý görýäris. Sebäbi bu ýagdaýda zeýrenmekden ýeňil düşjek hiç bir zähmet ýok. Şol wagt tankyt şuglalary bilen daş-töwerege syçrap durmagam müşgil däl, emma özümüzizi bu häsiýete öwrenişdirsek, ähli zady şonuň üsti bilen gazanmaga endik ederis. Bolmajak zat.

Hiç wagt öz şowsuzlygyň sebäbini özgelerden agtarma. Hatda biri bilgeşländen saňa badak atýan, büdretmäge hyýallanyan ýaly görünsede, sen özgeleri ýazgarma. Gadymdan gelýän bir söz bar: “Olar ýamanlyk diýip edýär, bize ýagşylyk bolup ýetýär”. Eger birbada başa barmaýan bolsa, onda biz şu ýagdaýymyza az-kem eglenip, başgaça pikirlenmelidiris. Dürli ýollaryny, usullaryny saldarlap görmelidiris. Emma biz özümüziziň nogsanlygymyzy we egsikligimizi aklamaga, bahana tapmaga şeýle bir ussat bolup gidipdiris.

Käbir adamlary göreniňde, muňa-da şükür edýärsiň. Şeýle bir kişiler bar, olar diňe özlerini aklamak, özlerini hemişe hakly we dogruçyl edip görkezmek bilen çäklenmän, gaýta pikir-düşünjesini dogry tarapa üýtgetmek isleýän we oňyn özgerişlere uýgunlaşmak isleýänleriň hem umydyňnyň puç bolmagyna sebäp bolýarlar.

Pygamber alaýhyssalam halamaýan zadymyz başymyza gelende näme etmelidigimizi öwretti. Umyt bilen öňe okdurylmaly we öküňç-zeýrençden, özüňi aklamakdan daş durmaly. Resulalla: “Şeýden bolsam-a şeýle-şeýle bolardy” diýmegin. Diňe “Allanyň takdyr

edenidir. Allanyň halan işi bolar. “Käşgä” sözi şeýtana gapy açýandyr” diýdi.

Gadyrdan dostum, men bu bölümi şu sözler bilen jemlemek isleýärim. Ýene bir ýola nygtaýaryn: üstünlik gazanmak üçin haýsydyr bir hal-ýagdaýlaryň, şertleriň gülala-güllük bolmagy, gowulaşmagy esasy şert däl. Şowsuzlyk saňa ýazylan gutarnykly ýazgyt däl, ol diňe has tijenmegiň üçin ýatlatmadyr. Bu ýollarda mert bolalyň, ýan bermäliň, ejizlemäliň. Zeýrenmäliň. Anyk we aýgytly pikir, berk karar, mäkäm ynam islendik kynçylygy we böwetleri böwsüp geçmäge gurbat berýär. Ähli durmuş ýagdaýlaryny hemişe asuda köňül, giň göwün bilen kabul edeliň. Durmuşyň nämeler gizläp, ýygşyryp goýandygyna ýada nämeleri görkezendigine, aýan edendigine garamazdan, ony diňe ýagşy umyt, güler ýüz bilen garşy almalydyr. Akyl kompasynyň diljagazy bahanalara däl-de, çözgütlere tarap bakyp durmalydyr. Tutuksy, gamaşyk suratlary däl-de, oňyn we aýdyň pikirleri görkezip durmalydyr.

Şeýle bir söz bar: “Üstünlik bu bir merdiwandyr. Iki eliňi jübüňe sokup otursaň, merdiwandan aslyşyp bilmersiň”.

4. DYMMAKLYK ULY GÜÝÇ

Awraam Linkolnyň bir sözi bar: “Dymyp durmagyňy adamlar akmaklyk hasap etse-de, gürläp, olaryň bu pikirini tassyklanyňdan, ýene-de dymyp duranyň gowudyr”.

Mundan müň ýarym ýyl ozal Omar ibn al-Hattab: “Her bir adam tä gürleýänçä meniň gözüme şeýle bir hormatly, şeýle bir eziz, gürlänsoň, hemme hakykat aýdyň ýüze çykýar. Kimiň-kimdigi belli bolýar” diýipdir.

Gerek ýerinde dymyp saklanmaklyk abraýly we eý görülyän häsiýetleriň biri. Ol göwünlerde, ýüreklerde hormat-sylagy oýarýar.

Dilini boş we biderek ýañramazlyga endik etdiren adamy, dilini many we düşbülük bilen jylawlamagy başaryan adamy güýç-kuwwatyň eýesi hasaplap bolar.

Akyldan gapylka aýdylan, gör, näçe söz eýesini heläkçilige uçratdy. Baýlyk-maly, abraý-ady gitdi.

Taryhy ýazgylara görä, Luis XIV ýaş ýetginjek wagty çeper gürlemekde, jaýdar sözlemekde, birini susdurmakda, dawa-jedelde üstün çykýandygy bilen buýsanar eken. Ýöne tagta çykanyndan soň ol mese-mälim üýtgapdyr. Az gürläp başlapdyr. Dymmaklyk, az gürlemeklik onuň esasy ýaraglarynyň we güýç-kuwwat çeşmeleriniň biri bolupdyr. Şol gürrüňlere görä, hatda onuň wezirleri hökümdar bilen bir meseläni ara alyp maslahatlaşmak üçin hem ençeme sagatlap aram-karar tapman, hökümdara meseläni nädip sunmagyňugruny bilmän zowzuldap ýörer ekenler. Öz aralaryndan iki sany wekili saýlap, şol teklibi Luis XIV hödürlemäge zordan boýun eder ekenler. Ony nähili, haçan hödürlemelidigi hakda uzak wagtlap kelle döwer ekenler. Geňeşden soňra, iki sany adam gorka-gorka bu teklibi hökümdaryň ygtyýaryna berip, ähli

ýagdaýyny, taraplaryny jikme-jik beýan edenlerinden soňra, Luisiň dymmak haýbaty bilen baş atmasyndan soňra, ol ýerden dolanar ekenler. Hä-hawada bermez eken.

Birmahalky ýañra Luis XIV bu häsiýeti bilen hökümdaryň huzuryna gelende her hereketiňe jogapkärçilikli çemeleşmelidigini gazanypdyr. Soňra bu hakda eser ýazan San Simon Luis hökümdary şeýle suratlandyrýar: “Her sözünü gyzylla gaplaýmaly edip satýan şeýle adamy hiç kim gören däldir. Onuň ýylgyryşlary hem, nazary-garaýyşlary hem, ondaky her bir edim-gylym, hulk-häsiýet hem şeýle bir gözeldi. Ol üýtgeşik häsiýetli adamdy. Onuň beýikligi az sözlülige bilen utgaşyp gidipdi”.

Käbir adamlar az sözlemde aýdyp boljak zady süýndürip-sarkdyryp, tutuş kitaby gürrüňberýän ýaly uzaldýarlar. Käteler wakanyň özi baş minutdan uzaga çekenok, emma onuň gürrüňi sagatlara çekip bilýär. Her gezek aýtjak zatlaryň takyk we kesgitli bolsa, onda sen ýerliksiz gep uzaltmalardan we ýañramalardan, manysyz sarnamalardan el çekmeli. Şeýtmek bilen, hem özüňi, hem-de beýlekileri irizmekden, ýüreklerine düşmekden halas edýärsiň.

Dogry, söz birek-birek bilen tanyşmak, habarlaşmak üçin esasy serişde, bu delile duwlanyp, bu ýerde meniň bilen ylalaşmazlygyň mümkin. “Ýaşayan jemgyýetimizde has köp iş salyşmak üçin köp gürlemäge mejbur bolýarys» diýmegiň mümkin. Ýa-da “az gürleseň, özgeler bizi ulumsy, tekepbir saýyp, bizden aýyp-syn

etmekleri mümkin” diýersiň. Gümürtik we öjükdirijilik häsiýetdäki dymmaklyk hakda aýdýan bolsaň, onda sen mamla — seniň bilen ylalaşýaryn. Ýöne men bu ýerde sada söz bilen dymmaklygyň, ýagny az gürlmekligiň esasy ähmiýetlerini sanap geçýin.

Agyzdan çykan sözi yzyna gaýdyp aljak gümanyň ýok. Pygamberimiziň hadyslarynda “Ynsany agyr jähenneme oklaýan iň hatarly zat agyzdan çykan sözdür” diýilýär.

Ähli ýollary, usullary ulanyp, sözleriňe seresap çemeleş. Diliňe erk et. Gymmaty, ähmiýeti ýok sözleri ýañramakdan we anyk gözüň ýetmeýän zatlary sözlemekden saklan.

“Gürleseňiz, derrew tanalarsyňyz. Ýigidiň kimdigi dilinde basyrylgy ýatandyr, sözlese, nähili ýigitdigi dessine äşgär bolar” — diýip, baş müň hikmetiň eýesi Aly ibn Abu Talyp aýdýar. Bu söz maňa-da, saňa-da degişli. Aýdýan sözlerimiz, ile ýaýýan pikirlerimiz esasynda adamlarda biz hakdaky düşünje peýda bolýar. Olar aglaba halatda aýdýan sözlerimiz arkaly bizi tanaýarlar. Çünki dil diňe özüňde bar zatlary, aňyňda bar zatlara laýyklykda sözleýär. Bu diliň tebigatydyr.

Ýöne nirelerde dymmaly? Ine, şu aşakda ýatlanjak ýerlerde dymyp saklanmak örän ýerlikli, has dogrusy, ýagdaýa tüýs laýygydyr.

Gahar-gazaplykaň. Gahar-gazap dälilige mahsus bir ýagdaý. Gaharly ýa-da juda öýkeli wagtyň gürläniňde öte köp säwlik goýberýärsiň. Iň hatarly ýeri hem şol ýagdaýda aýdan her bir sözümüz soňlugy bilen diňe biziň garşymyza hereket edýär. Öz büdremegimize

delil, tutaryk bolýar, bäsdeşimiz üçin jaýdar bahana öwrülýär. Diňe bizi ýazgarmaga esas bolýar.

Gahar-gazabyňy, öýke-kinäni saklap bilmek ýeňil-ýelpaý iş däl. Ýöne özüňi bu häsiýete alyşdyrmak, yzygiderli endik etmek bilen gaharyny jylawlap bilýänleriň biri bolarsyň. Şeýle halatda käbir sözleri ýatlamagymyz gerek. Mysal üçin, pygamberimiziň “Gaharlanmasaň saňa jennet nesip eder” diýen sözleri bar. Şol sözlere amal etmek arkaly gazanjak sogabyňy we hoş hallaryňy göz önüne getir, aňla, düşün. Sogap-sylagdan daşary adamlaryň hormat-sarpasyna hem eýe boljakdygyňy ýatla.

Üstünden gülünmek, ýaňsylanmak we kinaýa wagtynda. Araplaryň bir hikmetli paýhasy bar: “Akmak bilen jedel etme, esasanam, özüňçe ýok biri bilen dawa-jedel etseň, eňekleşseň..., sizi aralamakda adamlaryň ýalňyşmagym mümkin”

Gürrüňi uzaltmazlyk we ol ýerde uzak saklanmazlyk — edip boljak iň gowy iş. Kinaýadyr ýaňsylama hem edil şonuň ýaly ýaňsy bilen jogap gaýtarjak bolma, gaýta bu ýagdaýda pespällik, açykgöwünlilik, dymmaklyk güýçleriňi peýdalan. Şolara berjek jogabyňdan geljek netijäni, gürrüňi biderek ýere uzaltmak bilen “gazanjak” zadyňy aňyňda aýla, il-günüň, özgeleriň näme diýjekdiklerine ser sal.

Daş-töweregiňi bilmeklik, seljermeklik. İşde, öýde ýa-da sapar-syýahatda bolsaňam, köplenç dymmaklyk zerurlygy ýüze çykýar. Dymmaklyga mätäç bolýansyň. Her bir bolýan

zadyň anyk sebäbini bilmesen, aňşyrmasaň, sözler kynlyk bilen çykar durar...

Hytaý filosofy Sun Tuzu beýleki bir şahs bilen geleşige, ylalaşyga girmegimiz hakda şeýle diýýär: “Biz uzak dymdygymyzça söhbetdeşimiziň dodaklary we dişleri barha çalt hereket edip başlaýar. Ol şeýtmek bilen özüniň islegi we niýetleri hakda saňa has içgin açylyp başlaýar”.

Gadyrdan dostum! “Dymmaklyk ejizligiň we dyza çökmekligiň bir alamaty” — diýip, ýene-de meniň bilen ylalaşmazlygyň mümkin. Çünki beýleki tarap hondanbärsi bolup, gep süýndürüp, söz sarkdyryp oturmaga magrur bolýar. Bu ýagdaý diňe seniň bähbidiňedir. Senden haýyşym hem-de talabym — seniň mertebäňi, abraýyňy dynnym ýaly ýokary galdyrmajak ýerinde, gaýta sähel sowa düşseň, ýazgaryljak ýeriňde gep uzaldyp oturmagyň haýry-hajaty ýok hasap edýärim. Ýöne şol ýerde nämedir bir zat diňlemeli, sözlemeli we aýtmaly bolsa, onda sen asudalyk we agraslyk bilen az sözde aýdyň jogap bermäge çalyş.

Nygtamak isleýän zadym — diliňi artykmaç sözlemekden jylawla. Akyl elmydama diliňe gözegçilik etsin. Diýmeziňden ozal mazaly oýlan. Bedräni guýa sallamazyňdan öňürti işleriň ýagdaýyny ölçerip dök.

Jan alýan dymmaklyk. Käbir halatlarda “Dymyp saklanmak örän agyr, ýaramaz we ýalňyş” diýip aýtsalar, sen oda-köze düşme!

Şol ýerde hem diliňi ýazgynyna goýberer ýaly esas ýok, bu bolsa artykmaç gürlmekde haýyr ýokdugyny aňladýar. Islenilýän zat —

deňagramlylygy saklamak. Durmuş kadalaryny ýola goýmakda, sagdyn duýgulara eýermekde ýüze çykan islendik ýoldan sowulma, gyşarma ynsana ters täsir edýändir.

Heý-de minnetdarlyk ýa-da duýgudaşlyk bildirilmeli wagty dymyp saklanyň diýýän hikmeti eşitdiňizmi?

Heý-de söýgi, sylag-hormat, Taňryýalkasyn aýtmaly ýerinde dymyp durmagymyz laýyk bolarmy?

Kimdir birine töhmet atylýan wagty anyk we aýdyň delilleri aýdyp bilýän bolsaň, dymmaklyk dogry bolarmy?

Elbetde ýok. Eger akylymyz bize şu ýerde gürlenseň jaý ýeri diýse, gürlänimiz ganymat. Eger-de işleriň gidişi, ýagdaýy dymanymyzy eý görýän bolsa, onda düşnüksiz we sadaja ýylgyryp oňanymyz has oňatdyr.

Nakyllarda şeýle diýilýär: “Ýapyk agza siňek girmez”.

5. ZEÝRENÇ SUNGATY

“Gözellik sungaty”, “Amaly-haşam sungaty”, “Saz sungaty”, “Heýkeltaraşlyk sungaty”... sungat bilen bagly ugurlary kän eşidensiňiz. Ýöne “Zeýrenç sungaty” hakda heý-de bir zat gulagyňyza ildimi? Ýok, siz öte eşideňizok, bu ýerde geň görerlik zat hem ýok, men dogrudanam “Zeýrenç sungaty” hakynda gürrüň edýärim...

Kimdir biri ýanyňyza gelip, nämedir bir zatdan derdinse, arzyny aýtsa, zeýrense, bir

gün, iki gün üns berip diňlärsiňiz, jaý maslahaty boldugyndan salgy berersiňiz, ýöne her gezek we hemişe zeýrenip ýören adamlardan soňabaka ýüregiňiz doýar, ondan daş duranyňyzy eý görersiňiz. Nämedir bir zat sizi ondan iterip, daşlaşdyryp durar. Sebäbi sähel kötelligi ýüze tutup, zeýrenje ýykgyň etmek aglabamyzyň häsiýetimize ornan hem bolsa, aslynda bu ynsanyýetiň hem, tebigatyň hem halaýan zady däldir. Zeýrenjeň adamlar hemişe özlerinden otrisatel energiýany bölüp çykarýar. Şol energiýa hem bize ýakymсыz, oňaysyz täsir edýär. Onsoň, şeýle söhbetlerden soňra gan basyşynyň artmagy ýa peselmegi, özümizi nähoş duýmak, nähilidir bir göwnüçökgünlik duýgulary bilen gursalmak ýüze çykýar. Şonuň üçin käteler zeýrenje per berýändigimize garamazdan, özümüz welin, zeýrenjeň adamlary halamaýarys. Çünki olar gözelligi açyk ýa-da ýaşyryn-pynhan bolan durmuş günlerini, bagt güllerini lapykeçlik we göwnüçökgünlik çotgasy bilen tutuksy çal reňke boýamaga çalyşýan adamlardyr. Pursat boldugyndan şeýle adamlardan gaça durmaga we olara gabat gelmezlige çalyşýarys.

Zeýrenjeňlik bilen içki hasratyňy kimdir birine dökmek — hersi aýrybaşga zat. Kähalatlarda gursagymyzdaky oý-pikirler, beýnimizi basýan aladalar, serimizi gursan ünjüler hakda kimdir birine içimizi dökesimiz gelýär, has dogrusy biz şeýle etmäge mätäç bolýarys. Kimdir biri bilen pikir alyşmak biz üçin wajyp zada öwrülýär. Şeýle halatlarda ýagşy adamlara örän mätäç bolýarys, olar bize howa deýin gerek. Çünki ynsan dost-doganyna arkalanman bir özi ýaşap bilmez. Adamlar bilen gürleşmeli, görüşmeli, pikir alyşmaly.

Gursagyndakyny daşyna çykarsa, adam rahatlyk bilen uludan demini alýar. Süňňüne, köňlüne ynjalyk we rahatlyk dolanýar. Şeýle içni dökmek zeýrenç däldir.

Zeýrenç näme? Köplenç halatda gözümüz bilen görmedik, diňe ondan-mundan eşiden gürrüňlerimiz esasynda pikir ýöredip, aslynda ýok meseläni çişirmegimiz, üstümize howp abanýan mysaly janyýangynly gürlemegimiz, ýa-da durmuş wakalary dogrusynda ters pikir ýöretmegimiz, garşymyzdaky päsgelçiliklere yüzbe-ýüz durup, olary ýeňip geçmek bilen däl-de, abaý-syýasat bilen çözjek bolmagymyz — biz üçin “ýürek sözi” bolup görünse-de, aslynda ol zeýrençdir. Hemişe ýadyňda bolsun, hiç hili galtaşygymyz bolmadyk zatlara zeýrenenimizden, üýtgedip biljek zatlarymyza ünsümüzizi sarp etsek, has ýerlikli bolardy.

Hatda içki pikirleriňi paýlaşanyňda hem kimiň ýanynda näme gürleýändigine seresap çemeleşmeli. Bir müşgillik hakda kimdir birine derdimizi egsip, gül-gül açylyp otursak, birbada ynjalan ýaly hem bolarys, emma ertesi gün biziň uly ile aýan etmek islemedik meselämiz, dürli-dümen, başly-barat görnüşde onuň-munuň dilinde gaýmalaşyp ýören bolsa, onda düýnki sähel salymlyk ynjalygyň, asudalygyň, rahatlygyň ornuny öňküden beter ökünjiň we puşmanyň eýelejekdigi ikuçsuz. Şeýle ýagdaý köplenç mynasyp däl adama içni dökeniňden soň ýüze çykýar. Özi-de, köplenç şeýle bolýar.

Biziň in uly müşgilliklerimiziň biri — derdimizi egismäge, meselämizi çözmäge hiç hili ýardam edip bilmejek, şol ugurda birjikde

haýry bolmajak, üstesine, iň bolmanda ugrugar ýaly hoşamaý söz hem aýdyp bilmejek adamlara içiňi dökmekdir. Ine, käbir mysallar. Aýalyndan zeýrenjini dostuna dökýän, kesir müdirine bolan arzyny baryp aýalyňa aýdýan, edarasyndaky ýa-da iş dolandyryşdaky gapma-garşylyklary, nägilelikleri taksi sürüjisine gürrüň berýän adamlar bar. Şeýle ýagdaýda içini dökýän adam ýüreginiň howruny sähel salymlyk gowzadýar diýäýmeseň, hiç zat gazanyp bilmeýär. Zeýreneniň bilen mesele çözülmeyär. Gahar-gazabyny, ynjalyksyzlygyny, janyny ýakmaklygy artdyrmakdan gaýry hiç zat gazanmaýar. Emma düşüňjeli adamlara içiňi dökseň, dünýäň giňäp gidýär.

Käbir kişiler duş gelen adamsy bilen derdinişýärler, mynasyp dälleriň ýanynda zeýrenýärler. Emma ol adamlar seniň bilen deň derdinişmese, barabar zeýrenmese, seniň bilen meňzeş hörpden gopmasa, ýene-de sen olardan nägile bolup, öýkeläp başlaýarsyň (ýogsam, şolaryň köpüsi derdineni bilen meseläniň çözülip gidibermeýändigini bilmän duranoklar). Şeýle adamlar durmuş kynçylyklaryna ýüzbe-ýüz durmakdan gorkýan we özüne gaçybatalga gözleýän adam mysalydyr. Onuň müdiriniň oňlanmajak hereketine “Ýok” diýmäge gaýraty ýok. Aýalynyň önündäki hatasyny boýun almaga gurbaty çatanok. Maşgalasyny mähir-muhabbet bilen gurşap almagy başaranok. Ol zeýrenje, närazylyga ýüz urmak bilen jogapkärçilikden gaçmaga synanyşýar. Iň gowusy — mert bolmaly we şol meseläni çözüp biljek adamlara ýüregiňi dökmeli. Rahatlyk we bagtyýarlyk açary elinde bolan adamlara

arzyňy aýtmaly. Ruhubelent adamlardan haraý islemeli, çünki olar şeýle kynçylyklary mertlik bilen ýeňip geçen adamlardyr. Eýsem-de, sen ownuk-uşak hysyrdylar olaryň durmuşynda ýokdur öýdýärmiň, elbetde bar. Tapawutly tarapy, olar bar ünsüni bir ownuk külpete daňyp goýanoklar. Gözlerini meselä däl-de, şol meseläniň oňyn çözgüdine tarap öwürýärler.

Gaýtalanýan, yzygider we üznüksiz zeýrençden gaça dur. Diňe ruhuňa halys agram salyp başlasa, zehiniň keç bolanda, ruhy derdiňi egismek isläniňde, ynamdar dostuň bilen ýürekdeş söhbetdeşlige ýiti mätäç bolan pursadyň ýüregiňdäkini daşyňdan ýañzyt, daşyňa çykar. Diňe derdiňi paýlaşyp biljeklere içiňi dök. Sagdyn ruha eýe bolan adamlara ýüzlen, diňe şeýle adamlar saňa peýdaly çözgüdi, netijeli nesihatý ýa-da ýüregiňi bu ýükden halas edip biljek çözgütleri salgy bererler.

Mahlasy, başardygyňça zeýrenjiňi azalt, zeýrenmegi bes et. Zeýrenmekden zat gazanyp bolanok, bir gazanýan zadyň — jan saglygyňy ýitirýänligiň. Ýagdaýlar halys şoňa dirände ynamdar adamyň ýanynda içiňi döküp bilersiň. Ol hem dogrudan-da saňa peýda ýa-da peýdaly maslahat berip biljek adam bolsun. Meseläniň çözgütlerini ýa-da derdiňe ýarajak maslahatlary berip bilýän, üstesine nädip dymyp diňlemeledigini hem öz hereketleri bilen öwredýän adamlar tylla hazyna ýalydyr. Akyl-başarnygyň bilen gözellig sungatyny döretmäge ukyplykaň, sähel kynçylygyň önünde müzzerip, zeýrenji sungata öwürmekden seresap bol.

6. GARANTGA BÜRENME

Ynsanlaryň hal-ýagdaýy bilen gyzyklanýan bilermenleriň aýtmaklaryna görä, “Zeminiň 97 göterim adamy öz arzuwy bilen däl-de, başga biriniň arzuwyny hasyl etmek üçin ýaşaýar”. Mysal hökmünde käbir zatlary ýatlalyň: Kerim inženerçilik fakultetine okuwa girdi, sebäbi kakasy onuň inžener bolmagyny isleýär. Aly ejesiniň tapyp beren gyzyna öýlendi, çünki ejesi diňe şol gyz ogluny bagtly edip biler diýýär. Mazen söwda-satyga güýmenýär, ýogsam ol bu pişäni asla halanok, ýöne bu onuň önündäki ýeke-täk çykalgasy, hereket edip biljek meýdanymyş, sebäbi ol kakasynyň hasabyna ýaşamakdan, zol-zol ondan pul sorap ýörmekden bizar bolupdyr. Ýogsam Mazen bu wagt 25 ýaşynda.

Psihologlara gelýän, maslahat sorap ýazylan hatlaryň agramly böleginde: “Durmuşda nämeler etmek isleýändigime düşünişip bilemok?!” diýen şol bir sowal gaýtalanýar. Sowalyň täsindigine garamazdan, bu biziň günlerimizde giňden ýaýran sowaldyr. Ýigitlik müçesine gadam basan adam ömrüniň nirede geçýändigini, nämede geçýändigini, esasanam nähili geçýändigini bilmeýän bolsa, onuň galan ömrüni hem bihuda geçirmegi mümkin. Megerem, olaryň daş-töweregindäki ýagdaý, dünýä habarlary öz geljeklerini has dogry röwüşde ýola goýmaga pursat beren dälidir.

Şeýle adamlar bilen söhbetdeşlige hemişe şu sözler bilen başlaýaryn: “Öz arzuwyň bilen ýaşa! Garantgalara duwlanma, özgeleriň arzuwyna bürenme!” diýýärim. Eger-de olaryň

biri: “Öz arzuwyň bilen ýaşamak näme bolýar, men öz arzuwlarym bilen nähili ýaşamaly diýäýse?”... oňa ilkinji nobatda, hökman biläýmeli iki sany wajyp zadyň birini ýatladyaryn: “Ilki bilen, hasyl etmek isleýän arzuwyň näme — şony kesgitle. Soňra sen bu arzuwyňy hormatla, ony hasyl etmäge giriş. Beýik maksadyň barka, ony diňe ýürekde göterip ýörmek we ugrunda alada-yhlas etmezlik özüňi, öz arzuwlaryňy sylamazlygyň bir görnüşidir. Haçanda sen öz maksat-matlaplaryňa berlip başlanyňda, diňe şondan soňşol arzuwy hasyl eder ýaly mümkinçilik we pursat ýüze çykyp başlar. Galany wagtyň işi».

Geljegiň nähili bolmagyny göz önüne getirýän bolsaň, arzuw-hyýallaryňy, maksatlaryňy, islegleriňi şoňa kybap saýla, şoňa laýyk taýýarla! Seniň şu wagtky arzuw-maksatlaryň — seniň geljekki ykbalyň, has gönümel aýtsam, seniň geljekki özüň. Ýüregiňe düwen zadyňa ynan, olary hasyl etmek üçin özüňden bitýän zatlary ýerine ýetir, berjaý et. Nähili bolmagyny isleýän bolsaň, şoňa muwapyk hereket et.

Mundan buýana, heniz pikiriňi aýtmankaň,razylygyny ýa-da nägileligini görmek üçin gözüň bir uýy bilen özgeleriň näme diýerine garaşyp durmak gerek däl. Maksatlaryňy goldamajak jogaplary sözlük goruňdan aýryp taşla. Şeýle hem öz arzuwlaryňy ikerjiňlenmeler bilen özüň inkär etme!

Her bir zat babatda seniň öz şahsy pikiriň, öz garaýşyň bolsun. Hususanda, hut öz durmuşyňa, geljegiňe dahylly bolsa, öz

pikirleriňi, oý-hyýallaryňy göz ýummazdan, çekinmezden, dogumlylyk, arkaýynlyk bilen aýt. Mertebäňi peseltmezden bu meseläni çözmäge arkaýyn girişip bilersiň. Ýol ugrunda ýüze çykan, käteler бүdreden hatalaryňy we säwlikleriňi hem düzedip bilersiň. Maňa ynan, öz saýlan zadyňda ýalňyşmak lezzeti, seniň üçin beýlekileriň saýlan zatlaryndaky dogrulyk bagtyndan, tagamyndan has ýokarydyr.

Häzir bolsa men saňa çyn arzuwlary saýlamagyň käbir usullaryny öwredeýin. Bir kagyz we galam getirde, durmuşda amala aşyrmak isleýän 25 sany maksadyňy birin-birin ýaz. Sanawyň başynda gymmatbaha ulag, soňra deňze süsňäp duran willa ýazarsyň. Ýagşy, mylakatly ýanyoldaş ýa-da täsirli şahs bolasym gelýär diýibem ýazyber. Ýa-da durmuşym manyly, ähmiýetli bolsun diýibem ýazyp bilersiň. Näme isleseň, şony ýaz!

Bu kagzyzy öňüňde goý we çuňňur pikire çüm. Soňra bularyň arasyndan ilkinji nobatda gazanyp biljek zatlaryňy — hasyl etmek mümkinçiligi ýokary, has oňaly sebäpleri bolanlary ýokary geçirip başla. Has ähmiýetli we has zerurlaryny öňe süýşür. Şol maksatlara nähili ýetip boljakdygy hakda dürli sebäpleri pikirlen. Ine, şonda sendäki arzuwlaryň gaýmagy öz-özünden aýan bolar durar.

Indi bolsa hökman ýerine ýetirmeli işleriň başyna bar. Meselem, sanawyň başynda diplom almak durmy? Indi şol diploma nähili ýetip bolýandygy bilen gyzyklan: haýsy ýokary okuw mekdebine höwesli bolsaň, haýsy hünäre gol ýapmak isleýän bolsaň, öwrenýän,

okaýan esasy zatlaryň hut şol ugra degişli bolsun. Özüňe gerekli maglumatlary tapmagy we toplamagy wagtlara böl. Ilkinji ädimiňi hut şu pursat ýerine ýetirip başla. Soňa süýşürmek özüňi aldamagyň medeniýetli görnüşidir. Şeýle hem ilkinji ädimi ätmeziňden owal mazaly pikirlen. Arzuwlary hasyl etmek üçin ýeterlik sabyr-kanagat, tutanýerlilik we güýçli ynam hökmandyr.

Ine, şu ädimlerden, şeýle ýagdaýlardan soň, sen bir zada haýran galarsyň, anyk göz ýetirersiň: Eger-de arzuwlaryňa, maksatlaryňa erjellik bilen gol ýapsaň, onda älem-jahan durky-düýrmegi bilen şol işleri hasyl ederiň ýaly giň mümkinçilikleri açar. Amatly pursatlar yzy tükeniksiz zynjyrlar deýin peýda bolar durar. Näme üçin şeýle bolmasyn? Çünki sen öz ýoluny özi saýlap bilýän az sanly adamlaryň biri.

Gynansakda, öz geýjek eşigini özbaşdak saýlamaýan käbir adamlary tanaýaryn. Oňa gelişýän ýa-da gelişmeýän, ýaraşýan ýa-da ýaraşmaýan zatlary maşgalasy ýa-da dostlary salgy berýärler, “saňa şu gelişýär” diýip görkezýärler. Geýjek köwşüni özi saýlap bilmeýän adam, öz ýörejek ýoluny neneňsi saýlasyn?

Durmuşy öz arzuwlary bilen ýaşaýan adamyň durmuşy örän gyzykly. Mahlasy, başga adamyň arzuwy bilen döwran sürjek bolma. Özüň bolup ýaşa, öz arzuwlaryň bilen ýaşa!

Seniň durmuşyň öz islegleriň esasynda gurnalan bolsun. Arzuw-maksat babatda hergiz az zada — ownuk arzuwa kanagat etmegin. Şahyrlaryň birinde şeýle sözler bar:

“Has köp zady amal edip bilýärkä, az zat bilen kanagat edip oturmak, ynsan üçin iň uly aýypdyr”.

Her bir zat hakynda öz pikiriň, garaýşyň, öz maksadyň, arzuwyň bolsun. Sen daş-töweregiňi synla, köpçülikden nusga al, ene-atalaryň öwüt-ündewlerine gulak as, ýöne öz arzuwlaryň bilen ýaşa. Bu özüňi açmagyň, seniň hem bu dünýä üçin özboluşly bir nygmatdygyny bildirmegiň iň ygtybarly ýoludyr.

7. MERSEDES MAŞYNYŇA ÝER TAÝÝARLA

Çendenaşa hyýalbentlige göz ýumup, hakyky durmuş bilen ýaşamagy eý görýäris. Akylýma we başarnygyma görä ýüzlenýän adamlar mende hormat duýgusyny döredýär. Şonuň üçinem aýdýan käbir zatlarym saňa birbada geň görünmegi mümkin. “Haçandyr bir wagt satyn aljak “Mercedes” maşynyň üçin şu wagtdan ýer taýýarla” diýsem, ýüzüme çişirilip seredersiň. Ynan, men oýun edemok ýa-da hyýallaryň üstünde uçup ýöremok. Bu ýerde saňa ýetirjek bolýan zadym, uly arzuwlaryňa örän uly ähmiýet bilen bakmalydygyny ýatlatmak isleýäris. Arzuw et, özi hem uly arzuw et, göz öňüne getir we garaş. Oňa ýetmegiň diňe wagta bagly. Arzuw edeniňde, özüňi wagtdan başga zada mätäç däl ýaly duý.

Meşhur suratkeş Maýkl Angelonyňşeýle sözleri bar: “Adamlaryň aglabasy hasyl etmesi kyn bolan uly arzuwlardan däl-de, juda aňsat

ýetip bolýan ownuk-uşak aladalardan howatyr edýärler”. Uly zatlary amala aşyrmaga gaýratyň, güýjüň, mümkinçiligiň barka, az zat bilen kanagat edip oturmak, pes we ownuk maksatlar bilen ýaşamak ynsana utançdyr. Arzuwlaryňa çäklendirme girizmek, üstesine-de durmuşmyzyň agramly böleginiň irde-giçde eden arzuwlarymyz esasynda ýüze çykýandygyny görüp, bilip durkak, bu seniň kanagatlydygyny aňladanok. Maksatsyz ýa-da ujypsyz arzuwlar bilen ýaşamak adamzada abanýan howp-hatrlaryň biri.

Hyýallarymyzda mesgen tutan zada az-owlak yhlas etsek, garaşanymyzdan has artygyny gazanyp bilýäris. Ýa-da “Beýle arzuwlary hasyl etmek asla mümkin däl, muňa ullakan güýç gerek” diýen ýaly pikirlere eýlensek, bu hem arzuwlara abanýan apatdyr. Egsik düşünje, ýaramaz çaklaýyş hemişe oňaýsyz netijelere alyp gelyär.

Aslynda, bu ýerde “Mercedesiň» özi hiç zady aňladanok, “Mercedes» bu ýerde siziň beýik arzuwlaryňyzy aňladýar. Belki, seniň iň beýik arzuwyň ähli gowy kitaplary ýat tutmakdyr, ýa-da millioner bolmakdyr. Esasy zat, öňünde aýdyň we kesgitli maksat goý. Maksatlaryňa ynan, olaryň hökman hasyl boljakdygyna, bu gün bolmasa ertir bir sebäp bilen ýüze çykjakdygyna ynan. Soňra seni şol ýere eltjek sebäpleri gözle, tap, ýapys we öňe ynamly hem-de batly ädim ur.

Belki, sen henizem munuň näderejede ähmiýetli we aýdyňdygyna akyl ýetirýän dälsiň, emma ýadyňda bolsun, kiçi arzuwlary hasyl etmek üçin nähili yhlas we zähmet gerek bolsa, uly arzuwlary hasyl etmek üçin hem

şondan köp zat gerek däl. Ikisine sarp edilýän güýç des-deňdir. Şeýle bolsa, onda arzuwlaryň hörpi belentden gopsun.

Deň-duş ýazyjylarymda şeýle ýagdaýlara kän gabat gelyärim. Käbiri bar, ajaýyp bir eser, kitap ýazmakdan baş maksady özüni bagtyýar we üstünlikli duýmak üçin şondan müňnugasyny satyp bilmek. Käbirleri bar, olar ýönekeý üstünligi ykrar etmeýärler, boýun bolmaýarlar. Tä öz kitabyndan 50 000 nusgasyny satýança akyly ynjalyk tapanok. Şularyň arasyndaky tapawut kitabyň içindäki pikir-garaýyşlaryň, maglumatlaryň täsirlilikinde däl, olaryň gursaklarynda göterýän we şol kitap üçin siňdiren arzuw-yhlaslarynda, maksada okgunlylyklarynda, erjelliklerinde, tutanýerliliklerinde ýatyr.

Bir gezek kazylaryň birini Kerek şäherine sürgün edipdirler. Möhleti dolandan soň, ol öz iline gaýtmakçy bolupdyr. Kerek welaýatynyň häkimi oňa: “Bu ýerde gal, saňa köp-köp zat bereris” diýipdir. Kazynyň jogaby nagt bolupdyr: “Häkim, seniň welaýatyň meniň ylmymdan örän kiçi” — diýipdir. Ol özüne gerek hajatlaryny tapyp, Müsüre rowan bolupdyr we şol ýerde alymlaryň soltany diýen derejä çenli barypdyr. Sebäbi bu adam öz önünde anyk maksat goýupdyr we bu maksadyny az adamlara däl-de, has uly köpçülige niýetlän eken.

Gardaşym, nebis-jan rahatlyga we asudalyga, nämedir bir zada daýanmaklyga, arkalanmaklyga ýykgyn edegen zat. Beýik maksatlar birbada ony howpurgadar, gorka

salar. Seni maksadyňy hasyl etmekden sowmaga synanyşar. Maksada barýan ýoluňda ýüze çykjak şowsuzlyklary göz önünde janlandyrmaga synanyşar. Hamala, önünde diňe keserip duran päsgelçilikler we müşgillikler bar ýalydyr. Şol wagt sen işýakmaz nebsiňi belent hümmetiň bilen pugta jylawla. Mertlik, gaýratlylyk senalary bilen ony gozgalaňa sal, oýar, seni herekete getirjek tutanýerlilik ýüküni arkasyna ur. Gardaşym, bu ýollarda seni maksadyňdan sowmaga synanyşýan we seniň mümkinçilige bolan ynamyňy gowşatmaga synanyşýan adamlar gürrüňsiz gabat geler, önünden çykar. Sen olara asla gulak gabartma we olar bilen asla işiň bolmasyn. Sen diňe öz maksadyňy bir dem ýadyňdan çykarma.

Muhammet ibn Abi Amyr Kordowanyň emiri bolmagy arzuw edende bary-ýogy ýigrimi ýaşynda eken. Dostlary onuň bu arzuwynyň üstünden gülüpdirler, onuň bary-ýogy kölegede oturyp hat ýazýan kätipdigini ýatladyp, ýaňsylapdyrlar. Onuň arzuw edip biljek in ýokary derejesi Kordowanyň saýaly köçeleriniň birinde gelen-gideniň, haýys edeniň hatyny ýazyp bilmekdigini we munuň üçin adamlardan dirhem ýa-da iki dirhem gazanyp biljekdigini aýdyp gülşüpdirler. Şol wakadan sanaýmalyja ýyl geçipdir we Muhammet ibn Abi Amyr diňe Kordowanyň däl, tutuş Ispaniýanyň — Andalusiýanyň emiri wezipesini eýeläpdir. Beýik ýeňişleri we ajaýyp üstünlikleri bilen taryha giren Amyryýe döwletini esaslandyrypdyr.

***

Geçen asyryň ýetmişinji ýyllarynda älemi aňk eden ýene bir täsin wakany ýatlaýyn. 1977-nji ýylda Amerikanyň Florida welaýatynda 63 ýaşly Laura Şultz atly garry zenan agtygynyň goluny halas etmek üçin äpet awtoulagynyň yz tarapyny ýokary göteripdir. Ýogsam, bu garry şol ulagyň ondan birine deň bolan agramdaky zady hem götermäge gurbaty ýok eken.

Bu habar örän köp adamyň ünsüni özüne çekipdir. Habar beriş serişdeleriniň wekilleri, köpsanly adamlar onuň bilen gürrüňdeş bolmak, söhbetini diňlemek üçin Laura enäniň öýüne hyň beripdir. Onuň adatdan daşary bu başarnygy hakda içgin bilmek isläpdirler.

Döwrüň tanymal ýazyjylarynyň biri, şahsyýeti kämilleşdirmek ylmy babatda köpsanly eserler ýazan Çarlz Garfild hem Laura enäniň huzuryna barypdyr. Emma Laura ene örän gamgyn we juda ýadaw eken. Çarlz ahyry onuň göwnüni tapypdyr, ony gürlümäge yrypdyr. “Şol wakadan soň özümi örän gamgyn, tukat we ýadaw duýýaryn. Ulagy ýokary galdyrmagym durmuş hakda şu çaka çenli göterip gezen ähli ynanç-ygtykatlarymy puja çykardy. Mümkün we mümkin däl zatlaryň arasyndaky käbir düşüňjelerimi ýerinden gozgady” diýip, Laura ene dillenişdir.

“Meni gynandyryň esasy zat, men mundan öň ömür boýy “mümkin däl” diýen zadyma amal etdim. Bu nämäni aňladýar? Eýsem men juda köp zada “mümkin däl” diýen ýarlygy ýelmäp, olary hasyl etmek pikirinden ýüz öwürüp, bütin ömrümi boş-zaýa geçirendigime

ökünýärin” – diýip, Laura ene sözünü dowam edipdir.

Men soňky sözleriň öňünde diňşirgenip durdum we özümden soradym:

Men nämedir bir zady başaryandygymy bilmegim üçin bir ulagy ýokary götermelimikäm ýa-da adatdan daşary bir işi ýerine ýetirmelimikäm?

Owadan maşyn, kaşan jaý we jemgyýetde göwnümi hoş etjek menzil-mertebe gazanmagym üçin men hökman baý bolup dogulmalymy?

Durmuşyň talaby şeýle: Islendik zat hakda arzuw edenimizde hem has beýigini arzuw etmeli. Resulalladan öwüt alalyň, ol şeýle diýýär: “Alladan dileseňiz, jennetiň iň ýokary derejesinden orun, jaý diläň”.

Her birimizde maksat, arzuw, isleg bar. Iň beýik maksatlary, beýik arzuwlary, beýik umytlary saýla we Ýaradan Halyga bil bagla, oňa arka daýan. Ondan ýardam-towpyk we şowlulyk dile. Arzuw edeniňde, ussat alym Ibn al-Jewziniň mundan on asyr ozal ýazyp giden sözlerini hem ýadyňdan çykarma: “Akyly adam mümkin bolan iň beýik derejä çenli barmalydyr. Bir adam asmanlara galmagy göz öňüne getirip bilýän bolsa, onuň ýerde kanagat edip oturmagyny iň gabahat işdir” .

9. “IL-GÜN NÄME DIÝERKÄ?!»

Sen mundan öň 18-40-60 diýen kada hakda heý-de bir zatlar eşidipmidiň? Ýok, bu

gözelligiň ölçeği däl, bu ömrüň ölçeğindäki kesgitleýji nokatlar. Has dogrusy, ömür menzillerindäki iň täsirli möwsümler. Sen on sekiz ýaşyňda özgeleriň, beýleki adamlaryň sen hakda näme diýýändigleri bilen çuňdan we çyndan gyzyklanýarsyň. Olaryň sen hakda aýdýan-goýýan her bir sözüne berilýärsiň. Näme diýýändiglerine pugta üns berýärsiň. Öz etmeli işiňden ünsüňi sowup, bu sözlerden olaryň matlap-pälini seljerýärsiň. Sen hakda nähili pikir edýändiglerinden biynjalyk bolýarsyň. Kyrk ýaşa ýeteniňde welin, özgeleriň sen hakda nähili gep-gürrüňe gümra bolandyklaryna pisint edeňok. Olara asla üns bereňok, gyzyklanaňok. Olaryň öwmesi ýa-da ýamanlamasy asla seniň perwaýyňa däl. Altmyş ýaşa ýeteňde bir hakykata akyl ýetirýärsiň. Ýyllar boýy ýanyňa hemra bolan, aňyňda göterip gelen iň wawwaly sowalyň: “Il-gün men hakda näme diýýärkä?» diýen pikiriň üznüksiz pikire öwrer derejede asla ähmiýetli däldigine, juda biderekdigine akyl ýetirýärsiň. Ine, 18-40-60 kadasynyň kesgitlemesi şeýle.

Öz maksatlarymyzy ähmiýeti babatda ikinji derejeli zada öwürmegimize özümüz günäkär. Munuň gözbaşy hem, başgalaryň özümüz hakdaky oý-pikirlerine gerekinden artykmaç üns berýändigimiz. Her gezek başyna baran, ýerine ýetiren ýa-da hyýallanyň işimizi olara ýarap-ýaramaýandygy bilen ölçerjek bolsak, öz göwnümüzizi, ýürekde beslän arzuwlarymyzy gaýra goýsak, diňe töwerekden baha ýa-da dalda garaşsak, öňe ilerläp bilmeris. Hiç wagt hemme kişiniň göwnünden turjak iş edip bilmersiň. Ogly bilen bazardan gelýän Hoja Nasreddiniň kyssasyny ýatla. Hoja Nasreddin ogly bilen eşekli bazardan gelýän ekeni.

Olaryň ikiside eşege artlaşyp münen ekenler. Bularyňşeýdip barýanyňy gören bir topar adam: “Bulara serediň-ä, iki bolup bir eşege münüpdirlir. Eşek janawara haýpyňyz gelsin» — diýipdirler. Hoja Nasreddin ogluny eşekden düşürip, bir özi oturypdyr. Az ýöräpdirlir. Öňlerinden ýene bir topar adam çykyp: “Muňa serediň, garry atasy eşegiň üstünde, körpe ogul bolsa pyýada barýar, heý-de, boljak zatmy?» diýipdirler. Nasreddin eşekden düşüpdur we ogluny mündüripdir. Az salym ýöränlerinden soňra öňlerinden çykan ýene birtopar adam bu ahwalaty geň görüpdur: “Bulara serediň, ogly eşegiň üstünde, garry atasy bolsa, pyýada barýar, heý-de, gelişýän zatmy?» diýipdirler. Nasreddin ogluny eşegiň üstünden düşürip, ikisi hem eşegiň ýanyndan pyýada ýöräp gidiberipdirler. Biraz salymdan birnäçe adam bularyň ýoluny kesipdir: “Bulara serediň, eşegiň-ä üsti boş, adamlar hem ýanyndan pyýada ýöräp barýar. Nähili düşünjesizlik?» diýipdirler. Hoja Nasreddin ogluna ýüzlenip: “Oglum, il-günüň her sözüne gulak asyp ýaşajak bolsaň, gaty kyndyr, iň gowusy öz bilýänimizi edibereli» — diýipdir.

Aslynda, biziň näme maksadymyzyň barlygy, nähili hyýallary gursakda göterýändigimiz bilen özgeleriň işi-dahyly bolmaly däl. Ýöne ilçilik, her hili häsiýetli adam bar, özi ýagşy bir päli maksat edeninden geçen, gaýta tiňkesini gaýrylaryň hereketine dikip oturanlar setanda-seýranda gabat gelýär. Adamlaryň ýüreklerini gözden geçirip, barlap görseň, garaşylmadyk täsinlikler bilen gurşalarsyň. “Adam öz ýüreginde şunça zady nädip göterip bilýärkä?» diýen sowaly berersiň. “Beýle-de pikir edip bolýan ekeni» — diýip, has-da

geňirgenersiň. Daş-töweregiňi gurşan adamlar hem hil-hildir. Daşyndan dost ýaly görünýänler bardyr, asla seni indemeýänler bardyr. Emma dost ýaly görünýän käbirleriniň ýüregi bahyllyga eýlenendir. Saňa biperwaýdyr öýdýän käbir adamlaryň bolsa saňa akýürekden üstünlik arzuw edip oturandyrlar. Adamyň ýamany — özgeleriň бүdremeginden ýüregine teselli tapýan, kimdir biri ýykylsa begenýän, maksadyna gönügen adamyň orta ýolda eglenmegine heşelle kakýan adamdyr. Gynansagam, şeýle adamlar käteler alnymyzda ýa-da ýanymyzda peýda bolýar. Ýeri onsoň, sen öz geljegiňi, arzuw-maksadyňy şeýle adamlaryň pikiri, berjek bahasy, çykarjak netijesi esasynda gurnamak isleýärmiň? Ýagşy bolsun, ýaramaz bolsun, şol pikirler esasynda bir netije çykaryp, şondan soňra belli karara gelmekçimiň? Bu hemişe dogry çözügiň üstünden eltmez.

Elbetde, özgeleriň pikirini diňlemeli. Köpçüligi inkär etmeli diýen zat ýok. Olaryň aýdýan sözünden, edýän hereketinden niýetlerini duýmagy öwreniň. Özüňe diýilýän zatlary diňle, nesihatlar, tankytlar, ýüzlenmeler hakda oýlan. Olar hakda ymykly pikirlen, akyl eleginden geçir. Mundan soňra bir işi ymykly ýüregiňe düwdüňmi, maksadyňdan dänme, hiç kimsäniň pikiri-garaýşy seni ýoluňdan sowmasyn, yhlasyňy sowatmasyn. Özleri iş etmekden bizar, bikär oturanlar, maksatly ýöräp bilmeýän adamlar seniň badyňy bökdemesin.

Hezreti pygamberimiz käbir adamlaryň özüne “mejnun» diýendiklerine üns beren bolsady, yslamyýet beýle ýaýrap-ýaýylmazdy. Emma

onuň öz ýoluna, beýik maksatlaryna berk ýapyşyp, öňe hereket etmegi bize köp zatlary öwretti. Özümize bähbitli gymmatlyklarymyzy we ýörelgelerimizi berkitmelidigimizi öwretti. Bilmeýän we zatdan bihabar adamlaryň pikirlerine gulak gabartmaly däldigimizi öwretti.

Köpimize mahsus ýagdaýlaryň biri — beýik maksatlara ýapyşanymyzda “özgeler näme diýerkä?» diýen sowal serimizden aýrylanok. Bir ädim ädýäris we töweregimize garanjaklaýarys — beriljek baha garaşýarys. Ýene ýöräbermeli welin, heniz şol ädimleriň bahasyny eşitmezden, öňe gidibermelidigine akyl ýetiremez. Indiki ädimlerimizi, has dogrusy şeýle ädimlerden düzülýän tutuş geljegimizi özgeleriň pikirine baglap goýýarys. Bu käbirimiz üçin bejerip bolmajak, geçip bolmajak päsgelçilik, böwet ýaly bolup görünýär. Şol duýgulardan saplanyp bilsek, has uly işleri wagtynda bitirmäge gaýratymyzam, güýjümüzem azlyk edenok. Şeýle pikirlere garşy durdugymyzça, üns bermedigimizçe, biz şonça-da beýik bolarys.

Akyl taýdan özbaşdaklyk we özgeleriň täsirine berilmezlik, işe ilgeziklik — arzuw-maksatlaryňy hasyl etmek üçin iň ähmiýetli zatlaryň biridir. Eger-de seniň ynamyň we pikirleriň, şeýle hem arzuw-umytlaryň berk, aýdyň we mäkäm esaslarda gurnalan bolsa, ol galdaw häsiýetler saňa täsir etmez. Bu ruhy binýat ýüregiňizde şek-şübhe, ikerjiňlenme, ünji peýda bolan pursady we özgeleriň tankydyňa uçran wagtyňyzda olaryň garşysyna melhem bolup hyzmat eder.

Stolumyň üstünde şeýle ýazgy dur. Muny durmuş tejribelerinden netije çykaran bir akyldar hut bize niýetläp aýdan ýaly: “Ýuwaş-ýuwaşdan ýokary galmagyň esasy ýoly özüňi mümkin bolan ýollar bilen ösdürmekdir. Seni ösüş ýolundan alyp galmaga synanyşýan, böwet bolýan adamlardan zeýrenmezlikdir. Diňe öňe seret! Awraam Linkoln”.

10. ŞOWSUZLYK GORKUSY

Saňa birnäçe sowal: “Şowsuzlykdan gorkýarmyň? Işiň ugrukmazlygyndan howatyrlandýarmyň? Bir zatda işim ugrukmaz öýdüp, synanyşyp görmekden gaça durýarmyň?» Eger-de sen “hawa” diýip jogap berseň, onda seniň önünde, dogrudanam, ullakan böwet, päsgelçilik peýda bolar we sen aglaba şeýle halatda arzuwlaryňy hasyl edip bilmersiň.

Şowsuzlyk gorkunç zat däl. Şowsuzlyk üstünligiň ganatydyr, ruhudyr, barlygynyň jöwher janydyr. Durmuşda haçandyr bir wagt büdremedik ýa-da agsamadyk adamy hiç wagt görmersiň. Işi rowaç adamlaryň ählisi hem şowsuzlyk tagamyny dadyp görendirler. Hiç bir adam Allanyň kesgitleän bu durmuşynda: “Bu ýolda üstünlik hemişe meniň hemram boldy” — diýip, aýtmaga milt edip bilmez.

Şowsuzlyk her birimiziň taplanmagymyz üçin tejribeler toplумы. Ol dogry ýolundan sowlan we egreden maksatlarymyzy düzedýän zat. Üstünlik üçin düýp esas we özen.

Beýik Britaniýanyň öňki premýer-ministri Uinston Çerçill üstünlik hakda söz açanda:

“Üstünlik bir şowsuzlykdan başga bir şowsuzlyga ynamyňy, yhlasyňy ýitirmän geçip bilmekdir” — diýip belleýär. Ol şowsuzlygy üstünligiň esasy serişdeleriniň biri hökmünde görýär we şowsuzlyk bolmazdan üstünligiň kämil bolmaýandygyny, şowsuzlyk bolmasa üstünligiň sap tagamyny duýup bolmaýandygyny nygtaýar. Ýöne beýle diýildiği şowsuzlyklara kaýyl bolup, arkaýyn oturmalydygymyzy aňladanok.

Bir zada aýratyn ähmiýet ber: nämedir bir zady döretmegi, ýasamagy, ýerine ýetirmegi ýüregiňe düwseň, şol ýerde şowsuzlygyň hem peýda bolup biljekdigini unutma. Esasanam, has gowy tarapa özgermegi ýüregiňe düwen—özgeriş heňini çalyň adamyň hut ýanynda şowsuzlyk bukulyp durandyr.

Iň ýönekeýi adaty durmuşy alyp göreliň. Her gezek gujurly, işeňňir, işewür boldugyňça, artykmaç işläp, zyýada hereket etdigiňçe, gaýrat etdigiňçe, her gezek hem säwlikler, hatalar ýüze çykyp biler. Ýöne özüne, jemgyýete, il-güne haýry bolmadyk adamlar ýata suw mysaly. Diňe şolar, ýagny işlemeýän, jan etmeýän adam ýalňyşanok. Ýöne bu ýagdaý onuň tutuş ömrüniň ýalňyşlykdygyny, hatadygyny, günädigini görkezýär.

Şowsuzlyga iň mynasyp gaýtawuly hiç bir halatda umytdan düşmeýän we her neneň bolsa-da, hemişe üstünlige ymtylýan adam berip bilýär. Şowsuzlygyň garşysyna iň jaýdar hereket öz maksadyň üçin gaýta-gaýta synanyşmakdyr, erjel we tutanýerli bolmakdyr. Ýeňip geçmek, üstün çykmak üçin şol şowsuzlygyň sebäbini öwrenmekdir.

Sebäbini bileniňden soňra, onuň alajyny, çözgüdini tapmak aňsat we arzan düşýär.

Gynansakda, birnäçe adam duçar bolan sähel şowsuzlyklary zerarly dyza çökdi, ýan berdi. Ugrukmadyk işi üçin lapykeçlige, göwnüçökgünlige özlerini aldyrdy. Netijede, synanyşyk we amal gapysyny baglap goýdular. Maksatlaryndan ýüz öwürdiler. Ine, şeýdýänler hakyky şowsuzlardyr. Pikir edip görüň, hut şeýle ýagdaý zerarly dünýä ýüzünde milliardlarça asyly maksat ýola goýulman galýar.

Şeýle şowsuzlaryň köpüsi birje hakykatdan bihabar galýarlar: olar şowsuzlyga boýun egip, saklanmagy, bes etmegi ýüregine düwen pursatlary hakyky we beýik üstünligiň bary-ýogy bir ädim bärisinde ýa-da edil alkymynda durdular. Üstünlige bary-ýogy bir ädim galypdy...

Biziň däp-dessurlarymyzda, ynanç-ygtykadymyzda işe yhlasly ýapyşmak babatda ajaýyp ýörelgeler bar. “Eger-de ýagşy bir işi ýüregiňe düwüp, hasyl etmek üçin ugruna çyksaň, ýalňyşýan halatynda hem bir sogap ýazylýar, berjaý etseň welin iki esse ýa-da şondan hem köp sogaba eýe bolýarsyň».

Bu ýörelge, däp-dessur ynsanlary maksada okgunly, gaýduwsyz, tutanýerli we erjel bolmaga, gaýta-gaýta synanyşmaga höweslendirýär. Bir zat bilen olary arkaýyn edýär: olaryň bu ýoldaky zähmet-yhlaslarynyň birjigide boş galmaýar. Sebäplere daýanmak we ädimlerini dykgatly öwrenmek şerti bilen, hatda ýalňyşlyklary üçin hem sogap ýazylýar. Diýmek, hiç bir zähmetiň köýmeýär.

Birdenkä säwlige uçrasaň ýa-da ýalňyşsaň, durmuş deňzinde ömür gämisi bilen ýüzüp barýarkaň gaý-tupanlar bilen ýüzbe-ýüz durmaly bolsaň, seriňi eýelän we “gorkana goşa görkezýän» gaýgy-gamdyr howsala-dowullardan, bimany ünji-aladalaran dessine saplan — ýene-de öz ýöremeli ýoluňa düş. Her zatda haýyr bar.

Işimiziň ugrukmaýan, ýerinden gozganmaýan, öňe ilerlemeýän pursatlary nämeler edip bileris? Käteler ýöreýän uly ýolumyz şowsuzlyk ýodalaryna sapsa, ondan aman-esen aşmak üçin aşakdaky häsiýetler, hereketler bize peýda berip biler:

1. Şowsuzlyk seniňşowsuz, işi ugruna bolmaýan adamdygyňy aňladanok.

Şowsuzlyga uçranyňda gynanmak, işiň ugrukmadyk wagty alada batmak adaty tebigy zat. Ýöne oňaýsyz pikirlere we ýakymсыz duýgulara özüňi eýeletmezlik has möhümdir. Alada-ünjülere artykmaç üns berseň, olar boýnuňa oralyp, dem almagyňa päsgel berer. Ýalňyşlardan, säwliklerden netije çykarmak üçin özüňden hasabat soramak bir başga zat, bolup geçen zatlar üçin özüňi köteklemek, ýazgarmak, gam deňzine çümme aýry bir zat. Özüňi nalaçlykda, kelesaňlykda, hiç zady oňarmaýanlykda aýyplamak düýbünden ýalňyş hereketdir. Hadyslarda “Hiç kimse özüne kembaha garamasyn, özüni peseltmesin» diýilýär. Hemişe her bir zadyň gowy tarapynyň bardygyny unutmaly däl.

2. Şowsuzlyk seniňşol işi başarmaýandygyňy aňlatmaýar.

Mysal üçin, durmuş gurmakda şowsuz ädimler seniňşowsuz ýanyoldaşdygyňy, geljekde durmuş meselesinde üstünlik gazanmajakdygyňy aňlatmaýar. Bir işde birbada işiň ugrukmazlygy seniňşol ugra — şol işe mynasyp dældigiňi, hakly dældigiňi görkezenok. Ýa-da bu ýagdaý seniň başga iş gözlemelidigiňe yşarat etmeýär.

Asla beýle däl... tejribelerdäki, iş ýüzündäki şowsuzlyklar, alasarmyk şol ýagdaýlar seni has eserden, ünsli bolmaga iterýär. Sen öňki ýalňyşlyklaryňa bataryn öydüp asla howatyrlanmaly däl, çünki seniň toplan tejribeleriň öňküden bir ädim däl-de, on ädim öňe ilerlemäge mümkinçilik berýär.

Ýöne bir şerti bar, sen öňki goýberen säwlikleriňden, gözden sypyp galan hereketlerden many alyp, netije çykarmalysyň.

3. Ýol saýlamakdaky şowsuzlyk bilen maksat saýlamakdaky şowsuzlygyň arasyny aç.

Käbir adamlar maksatlaryna barýan ýolda bir şowsuzlyga uçrasalar, olar derrew maksatlary babatda ikerjiňlenip başlaýarlar. Aslynda bar mesele, müşgillik maksatda däl-de, şol maksada ýetmek üçin saýlanyp alnan ýolda. Ine, şu düşnüksizlik, bulam-bujarlyk hem adamyň ýüzbe-ýüz bolýan iň hatarly zadadyr. Sebäbi ol bir maksatdan başga maksada göçüp-gonup ýörmäge iterýär we ömrümiň köp bölegini bihuda sarp etmegimize sebäp bolýar. Isleýän zadymyz babatda pikirlerimiziň dagynyk, pytraňny bolmagyna getirýär. “Näme isleýändigimizi hem bilmeýäris» diýen bahana duwlanýarys. Aslynda welin, biz isleýän zadymyza eltýän

başga bir ýoly gözlemäge, öwrenmäge mätäçdiris. Munuň üçin maksatlara şübhelenip bakmak nädogrudyr.

4. Seret, şowsuzlyk seniň ömrüňden hiç zat ogurlan dälidir.

Haýsydyr bir işe gümra bolup geçiren günleriňe, ýöne munuň üçin gazanmadyk üstünlikleriňe gözýaş döküp ýörme, aglamaga endik etme. Sen häzirlikçe maksadyňa ýetmedik hem bolsaň, gazanan zatlaryň örän gymmatlydyr — seniň tejribeler sandygyna goşan — öwrenen zatlaryň, ynanaý, gymmatyny baha bilen kesgitläp bolmajak zatlardyr. Aslynda-da durmuş tejribeleriň toplumydyr. Resulalla hezretleri hemişe bizi şu sözler bilen ruhlandyrardy: “Işler ahyryna, netijesine görädir”. Ahyryna göz aýlamak, nusga almak gerek. Bir günde bolmasa-da, bir gün bolar.

5. Şowsuzlyk seniňşowsuzdygyňy aňlatmaýar.

Geň görme, şowsuzlyk bu şowsuzlyk şahadatnamasyna eýe bolandygyňy aňladanok. Ýa-da ol dünýä yüzüniň saňa barmagyny çommaldyp, töhmet atyjylyk nazary bilen bakýandygyny aňlatmaýar. Ýa-da seni inkär edijilik we saňa şübheli garaýyş bilen seredýändigini aňlatmaýar.

Ol mundan soň hemişe biabraýlyk dony bilen kanagat etmegiň saňa ýazgytdygyny, galan ömrüňi işi şowlamaýanlaryň hatarynda geçirmelidigiňi aňlatmaýar, asla beýle däl...

Bir şowsuzlyk... ol diňe synanyşyk, ol diňe tejribe. Ol heniz ahyrky we gutarnykly netije däl... ol wakalaryň ýüze çykýan ýeri, ýöne

uruş-jeň ýeri däl... ol indikä geçiş nokady, ol in soňky öwrüm däl...Maňa ynan, öňüne şowsuzlygyň kölegesi düşmese, üstünligiňşuglasy göz gamaşdyryjy bolmaz.

Mahlasy, ondan öwrenýän zatlaryň bilen şowsuzlykdan lezzet almagy öwren. Lapykeçlik we şowsuzlyk pursatlarynda çuňňur oýlan hem-de şol tümlügiň içindäki tutuş ömrüni (ömür ýodalaryny) nurlandyrjak ýagtylygy görmäge, duýmaga döwtalap bol.

Hakyky şowsuz adam sähel şowsuzlykdan soňra indiki synanyşykdan sowaşýan we göwnüni çökerýän adamdyr. Aslynda üstünlik galasynyň esasy kerpiçleri şowsuzlyk we ugursyzlyk kerpiçlerinden ybaratdyr.

Jon Çarlzyňşowsuzlyk hakda aýdan bir sözi bar: “Şowsuzlyk iki hilidir: birinjisi, pikirini edýän, emma oňa ýeterlik we yzygider amal edeňok. Ikinjisi, öňünden pikirini etmän, nähilidir bir zada amal etmekçi bolýaň...»

11. DURMUŞA BARMAK ARASYNDAN BAKMA!

Sen gorkakmy?

Belki, bu soragym saňa juda gömelteý eşidilen bolmagy mümkin. Has giňişleýin aýtsam — eger-de durmuşyňda nämedir bir zady şu wagtkysyndan has gowulyga tarap üýtgetmekçi bolanyňda, üýtgetmegi ýüregiňe düweniňde, nähilidir bir gorky-ürkini, çekinjeňligi duýýarmyň diýdigim.

Bir zady ýa-da ýagdaýy üýtgetmek islänimizde, ýa-da öň öwrenişmedik zadymyzyň başyna barmagy pikir edenimizde nähilidir bir gorky-ünjiniň bizi gaplap almagy tebigy ýagdaý. Töwekgellik artdygyça birahatlyk hem güýçlenýär, gorky hem ulalýar.

Psiholog lukmanlaryň aýtmaklaryna görä, gorky — ýüze çykyp biläýjek howp-hatarlardan (şolary gozgaýan zatlardan, sebäplerinden) goraýan zat, emma käbir halatlarda ol ösüşiň öňündäki esasy päsgelçilik we böwetdir. Artykmaç gorky işe yhlasly ýapyşmaga, zähmet çekmäge, öňe ilerlemäge päsgel berýär. Şeýle ýagdaýdan halas bolmak we ol gorkyny bejermek mümkindir.

Öňden bar bolan zady üýtgetmek isleýän adama dürli-dümen ýakymyz (otrisatel) we göwnüçökgün duýgularyň esger kimin hüjüm edýändigini subut edilen zat. Şeýle oňasyz pikirler ony maksat-myradyny hasyl etmekden alyp galmaga synanyşýar. Şolaryň has möhümeleriniň biri hem gorky duýgularydyr. Gorky adamy ýesir edýär. Ýaramaz nebsine bat berip, duýgularyna hökümünü ýöredýär. Eger-de gorkusy rüstem gelse, ol adam hasrata çümýär, ünji, çekinjeňlik, birahatlyk duýgularyna şam bolýar. Gowy zatlar hakda pikir ýöredip bilenok. Älem-jahany tümlüğe gark bolan mysaly kabul edýär. Dünýäni barmaklarynyň arasyndan synlap başlaýar. Çünki biz näbellilikden şeýle bir gorkýarys. Täze gapylary kakmakdan çekinýäris. Öňki bilýän we öň öwrenişen zatlarymyza ýa-da öň köpleriň synap gören zadyna ýapyşanymyzy eý görýäris.

Emma garadangaýtmaz, ýürekli, maksadaokgunly adamlar ömrüň bir gezek berilýändigini we ol ýerde ikinji ömre pursat ýokdugyny, bu ömri gorky-ürkä gaplanyp ýaşamaly däl-de, şol näbelli zatlara hem dokunyp görmegi, täze tejribelerden lezzet alyp ýaşamagy, töwekgelçiliklerden we her täzeçillige ýürekli topulmakdan lezzet alyp ýaşamagy eý görýär. Munuň üstesine amerikan ýazyjysy Mark Twen biziň her birimize juda ähmiýetli bir maglumaty habar berýär. Ol uzak we asuda ömür sürüpdür. Ýüreginde bolsa ençeme dowul, howatyr bar eken. Ýazyjynyň aýtmagyna görä, onuň kalbyna dolaşan gorkularyň hiç biri hem hasyl bolmandyr. Ol bize biziň has erbet gorkýan zatlarymyzyň hiç wagt başymyza gelmeýändigini, biziňşol gorkulary görmezden dünýäden ötüp gidýändigimizi nygtaýar.

Biziň içimizdäki nebis hemişe bizi nähilidir bir howsala, gorky bilen gurşaýar. Biziň köpimiz hereket edýäris we kellämizde hem iň ýaramaz zatlaryň ssenarisi dur. Şol ýaramaz ssenariler hem biziň gündelik durmuşdaky kararlarymyza täsir edýär we geljegimiz üçin kabul edilmeli möhüm çözgütleriň önüni, badyny alýar.

Ähmiýetli durmuş kadalarynyň ýene birini ýaňzydaýyn, üns ber — üstünlik hiç wagt sowgat berilmeýär. Üstünlik gazanylýar. Ony göreşip, çekip almaly.

Sen iki sany ýagdaýyň birini saýlamaga borçly: ýa-ha adaty ynsan (belki adatylykdan az-kem tapawutlysyň) bolup, aman-asuda ýaşa, ýa-da beýik adam bolup, töwekgelçilik edip,

kynçylyklary ýeňip geçde, has ajaýyp durmuşda ýaşa! Ýa-ha barmak uçlarynda ýöräp, daraklygyňa basyp, “ýer birden jygyldaýmasyn, dünýäniň nazary maňa gönügäýmesin» — diýip, gorky-howsala bilen ýaşa, ýa-da sesiňi beýgeldip, bardygyňy subut edip, özüňi ykrar etdirip, durmuşda batyrgaý we şadyýan ýaşa!

“Baý kaka, garyp kaka” atly ajaýyp eserinde Robert Kiosaki şeýle ýazýar: “Garyplaryň toparyndan baýlaryň hataryna goşulmak üçin beýnimizi garyplaryň pikir-düşünjesinden, olaryň pikirleniş ukybyndan we durmuşa bolan garaýşyndan halas edip, baýlaryň pikir ýöredişini we özlerini alyp barşyny öwrenmeli, şol esasyda ýöremeli. Iň möhüm zatlaryň biri töwekgelçilik etmekden saklaýan ýerliksiz gorkudan saplanmakdyr. Şol gorky adamlary şowsuzlyk toruna, ugursyzlyk çeňňegine daňyp, baglap, asyp goýýar. Şeýle adamlar arkaýyn asuda we aňsat zada ýapysýarlar hem-de hemişe örän az zat bilen kanagat edip ýaşaýarlar...

Adamlaryň aglabasy öz maksatlaryny ujypsyz (minimal) derejede hasyl etjek, üpjün etjek ýoly saýlap tutýar. Durmuş ýollarynda sähelçe howp-hatara düşjegini syzsa, töwekgelçilikli öňe okdurylmaga beýlede dursun, gaýta maksatlaryna şübhelenip başlaýar.

Howp-hatar görseň, gözsüz batyrlyk bilen okduryl diýemok, ýa-da hemişe alada-birahatlyk içinde ýaşa diýjek bolamok. Ýöne bir zat hemişe ýadyňda bolsun — egerde sen beýik maksatlara, belent arzuwlara beslenen döredijilikli, oýlaptapyjylykly adam

bolmagy ýüregiňe düwen bolsaň, unutma, howp-hatar, gorky-ürki, birahatlyk ýaly zatlar hem saňa hüjüm eder durar. Bu gorkular seniňmaksadyňa çynlakaý ýapyşyp-ýapyşmandygyňy bilmek üçin bir synagdyr. Hemişe taýýarlykly we hemme zada taýyn bol!

Mahlasy, her bir üýtgeşikligiň, özgerişiniň saňa birnäçe ýadawlyklary tirkäp geljekdigini bil, ýöne olardan gorkma. Olara garşy biliňi berk guşa. Ruhý taýdan taplanan, taýýarlykly bolsaň, olary ýeňip, geçip gitmek müşgil zat däl. Özüňi işeňňirleriň hatarynda, işewürleriň toparynda görmek isleseň, her bir işe jogapkärçilikli çemeleş. Gorkynyň özüňi eýelemegine pursat berme, ýogsam, beýik adam bolmaga ukybyň we mümkinçiligiň barka, ýönekeý adamlaryň biri bolup galarsyň.

Ýazyjylaryň biriniň gorky we ikeriňlenme hakda aýdan bir sözi bar: “Şübhelerimiz hemişe bize hyýanat edýärler. Olar synanyşmak arkaly gazanyp biljek mümkinçiliklerimizi, haýyrlarymyzy elden gidermegimize getirýär».

12. ÜSTÜNLIGIŇ BAHASYNY TÖLE

Beýik sahabalaryň biri Suheýb ar-Rumy Resulalla hezretleriniň ýanyna barmak üçin Mekgeden Medinä göç etmegi ýüregine düwende, kuraýyşyň betpälleri ony yzarlap, ýol ugrunda bir ýerde gabapdyrlar. Suheýb şol ýerdäki dag aýyrdynyň bir ýerinde bukulyp, penalanyp başlapdyr. Ol ýaý atmaga örän ezber bolansoň, duşmanlarynyň hiç biri munuň golaýyna barmaga milt etmändir. Ony

ele salmak tamasyny ýitirenlerinden soňra, iň bolmanda mal-mülküňe eýe bolmak höwesini nebislerini odukdyrypdyr. Niýetini tersine düwen betpäller: “Ähli emlägini, mal-mülküni taşlasa, öz ugruna goýberjekdiklerini, ýogsam, gitmäge idin bermejekdiklerini” aýdypdyrlar. “Sen aramyza geleňde, ýer urup ýerde galan garyp biridiň. Ýanymyza geleňsoň, rysgyň açylp gitdi, baýlygyň artdy. Aramyzda iň uly baýlaryň birine öwrüldiň. Indi seni şol baýlygyň bilen goýbermejekdigimiz hak” diýşipdiler.

Suheýb olara hazynasynyň, mülküniň gömlen ýerini salgy beripdir. Gömülgi genjiň salgysyny eşiden betpäller, ony şol ýerde taşlap, hazynany talamaga gidipdirler. Suheýb hem sag-salamat Medinä aşypdyr we dessine Pygamber hezretleriniň huzuryna barypdyr. Bolan wakalary gürrüň beripdir. “Bu-da bir söwdadyr. Söwdäň oňuna bolsun, Suheýb» — diýip, pygamberimiz dillenipdir. Suheýb önünde goýan maksadyna ýetmek üçin ähli baýlygyny, malyny, hazynasyny berdi. Ol isleýän zadyny gazanmak üçin gelen bu geleşiginde bir sekunt hem, birjigem ikeriňlenmedi.

Her bir üstünligiň özboluşly bahasy, töleg nyrhy, gymmaty bar. Parhy ýok, ol üstünlik maddy, edebi, jemgyýetçilik ýa-da ahyrete dahylly üstünlik bolaýsyn, hökman bahasyny ödemelidir. Eger-de üstünlik mugt ýa-da mugta ýakyn bir zat bolsa, her bir işýakmaz, ýalta, biweç adamlaram ony islän çagynda gazanardy. Der dökmezden alardy.

Işewürlük dünýäsinde adygan, girdejisi, gazanjy bilen beýlekilerden bir ädim öňe düşmegi başaran adamlaryň ählisi diýen ýaly şu hakykaty tekrarlaýar: üstünligiň bahasy bar, ony gazanmak üçin öňürti şol bahany hökman ödemegiň gerek.

Agynjak zehiniň we gudratyň özi hasaplanylýan tanymal suratkeş Maýkl Angelo üstünlik hakda oý-hyýallara çümýänlere, ukyp-başarnygyň ýüze çykmagy ýa-da bagtyň çüwmegi üçin üstünlik gerek diýýänlere şu zady maslahat berýär: “Üstünlik üçin harç eden yhlasymy bilsediňiz, üstünlik üçin ýerine ýetiren zähmetlerimi görsediňiz, Maýkl Angelo bolmak üçin nähili çytraşandygymy göz önüne getirsediňiz, meniň başarnygym size asla geň zat bolup görünmezdi. Sisten ybadathanasynyň gümmeziniň iç ýüzüne surat çekmek üçin dört ýyllap arkanlygyna ýatyp-turdum, ukymy şeýdip aldym” diýipdir.

Muhammet Abu Terike Müsüriň we tutuş arap dünýäsiniň ençeme ýyllap meşhur sportsmeni bolmagy başaran adam. Ol ähli arap dünýäsiniň berekellasyna, söýgüsine, hormatyna mynasyp boldy. Adamkärçiligi, erjelligi we tutanýerliligi bilen jemgyýetiň hem-de milletiniň gyzyklanmasyna dogry bakyp bilýändigini bilen şol mertebä eýe boldy. Bir gezek men ondan bu artykmaçlygynyň syry hakda soranymda: “Dogrusy, men üýtgeşik zat edemok. Meniň edýän her bir zadym meniň hökman edäýmeli zatlarym. Türgenleşik döwründe özümden ödelmeli yhlasy, erjelligi ýerine ýetirýärim, tälimçilerimiň görkezmelerini gyşarnyksyz we doly kämil ýerine ýetirmäge çalyşýaryn, şeýdibem,

tomaşa etmäge gelýän janköýerleriň hormatyny gazanýaryn» — diýip, jogap berdi.

Ewerest dagynyň çür başyna çykan ilkinji müsürli Omar Sümre. Bir gezek onuň bilen bolan duşuşykda Ginnesiň rekordlar kitabyna ýazylan bu batyrgaýlygy we muny başaran ilkinji müsürli hökmünde taryha girmegi bilen gutlap, muňa nähili hötde gelendigini soradym. Ol maňa şu hakykaty äşgär etdi: “Ewerest dagynyň depesine iki hepdede çykdyk, ýöne munuň üçin ilki dört ýyllap taýýarlandyk». Ol göz önüne getirişinden has agyr bolan pursatlar hakda hem gürrüň berdi. Muňa garamazdan, üstünligiň iki ädim bari ýanynda durkaň, maksatlary hasyl etmekden, doly amala aşyrmakdan saklanmazlyk gerekdi. Ol hyýalynda göterip gezen dag belentligine dyrmaşmak meselesinden birjik dänmedi. Üstünligiň bahasyny önünden töleseň — taýýarlygyň, taýynlygyň we laýyklygyň kämil bolsa, orta ýoldan yza gaýtmak gelşiksiz ahyry.

Doktor Nebil Faruk — arap edebiýatynda ýaşlaryň söýgüli gahrymany, arkadaýanjy, Ýakyn Gündogarda aňtawçylyk edebiýatynyň öňbaşçysy. Ol bir gezek şeýle gürrüň berdi: “Bir maksady ýüregime düwdüm, ýöne munuň ummasyz tölegi bardy, ödemegim borçdy. Eger-de men üstünlige ymtylýan bolsam, maňa üstünlik gerek bolsa, men şol tölegi ödemelidim. Ýogsam, göz önünde tutan işimi hasyl edip biljek däldim. Ahyry belli bir karara geldim. Öz islegim boýunça saglyk ministri wezipesinden boşadym we adaty lukman bolup işlemegi ileri tutdum. İşimiň daşyndan göz önünde tutan maksadyma amal ederim ýaly boş wagtlarym tapyldy. Edebiýat bilen has

içgin gyzyklandym we owaldan ýürekde lowlap duran islege ot berdim — elime galam aldym we eser ýazyp başladym. Öňümde goýan beýik maksadyma ýetmek üçin wezipämden meýletinlik bilen ýüz öwürdü. Ýogsam, lukmançylyk ugry şol wagt hem adamzada bähbitli we girdejili hünärleriň biridi».

Edara ediş-dolandyryş işleriniň ussady hasaplanylýan Stiwen Kofi hem şu sözleri tassyklaýar: “Maddy, mal-mülk ýa-da amaly üstünlik gazanan adamlaryň ählisi biragyzdan ykrar eder: üstünlik gazanmak üçin ilki akylyňy işlet, soňra şol ugurda der döküp işle. Üstünligiň bahasyny öňünden we doly-kämil tölemegiň gerek. Üstünlik üçin iň gysga ýol şundan ybarat».

Üstünligiň bahasyny tölemäge sen şeýle bir borçly, şeýle bir mejburysyň. Tölegiň görnüşleri dürli-dürli bolup biler: şol ugra degişli zatlary köp okamalysyň, köp maglumat toplamaly bolarsyň ýa-da ýadawlygy ýada salman, dynç gerek diýip, göwün bölmän, irginiz we yzygider işlemek hem bolup biler. Belki, häzirki iş ornuňy üýtgetmegiň gerekdir. Täze tanyşlyklar, dostluklar zerurdyr. Garaz, her üstünlik üçin nämeleri näçe mukdarda tölemelidigini, neneňsi yhlas-tagalla etmelidigini bilmegiň we berjaý etmegiň gerek. Hernäçe arzuw-maksada eýlenseňem, hal-ýagdaýyň öňki bolşundan üýtgäp gitmeýän bolsa, diýmek, seniň bu ugurda ýeterlik alada ýa-da dogry hereket etmeýänligiňi aňladýar.

Öňünde goýuljak üstünlik tortunyň tagamy we göwrümi — seniň töläň bahaňa, muzduňa, ýagny sarp eden yhlas-zähmetiňe bagly bolar.

Gorkaklar, çekinjeňler üýtgeşik zat gazanyp bilmezler. Rahatlyk, arkaýynlyk bilen üstünligi utgaşdyrmak isleýän adamlar haýpygelijilikden başga zat tapmazlar. “Yhlaslary» puç bolar.

Özüňe berlen akyl-zehini peýdalanyp, öňde goýan maksatlaryňda üstünlige ýetesiň gelýän bolsa, ýaltalyga iteryän aldawçy duýgulara, salgymlara boýun egmän, töwekgellik bilen ähli gorky-ürkini dep edip, batyrgaýlyk bilen öňe ýöre. Hereket et we gazan!

Üstünlik hergiz mugt däldir. Her üstünligiň bahasy bardyr we onuň bahasyny hemişe öňünden tölemelidir. Karzyna üstünlik gazanylmaýar. Yhlasyňa, ýadawsyzlyk bilen çeken zähmetiňe, gaýratyňa, sabryňa görä hem sowgat-serpaý, sylag we miwe — gadyr gazanarsyň.

13. BARABAR BÄHBITLERI PEÝDALANMAGY BAŞAR

Futbol çempionatynda bir düzgün bar — çempion bir bolmaly. Edil kazyýetde bolşy ýaly, dawalaşýan taraplaryň haýsy hem bolsa biri ýeňmeli we beýlekisi ýeňilmeli.

Bu käbir adamlaryň düşünjesinde hut şeýle. Ýogsa-da, durmuş, dogrudanam, hiç hili deňligi bilmeýän, diňe bir tarapyň utup, beýleki tarapyň utulmagy bilen tamamlanýan futbol meýdanymy ýa-da kazyýet binasymy?

Eýsem, adamlar “Meňki bitsin, seňki ýitsin» diýen pikire uýup ýaşamalymy? Bu gün biri,

ertir ýene biri ýeňiş gazanybersin diýen pikir bilen gezmelimi?

Aslynda, durmuşdaky üstünlik gazanyş we ýitgi-hasrat babatdaky barabarlyk hem-de tapawut adamlaryň öz esaslandyryan prinsiplerinden gözbaş alýar. Käbir adamlar özünden gaýry kişä pisint etmeýär we özgeleriň bähbidi, aladasy asla perwaýyna däl. Käbir adamlar bolsa, hatda özüniň zyýanyna galyp, beýleki adamlara haýyr-sahawat, ýagşylyk etmäge ymtylýar. Ýene bir topar adamlar bar, olar özlerine bähbit geljegini, bir zat gazanjagyny anyk bileninden soňra gymyldap, gybyrdanyp başlaýarlar.

Dolandyryş, edara ediş ylymlary boýunça ussat professor Stiwen Kofiniň “Oňyn täsir edýän adamlaryň ýedi endigi» atly ajaýyp eserinde aslynda deň ähmiýetli, barabar gatnaşyklary peýdalanmagyň alty usuly bar diýip belleýär. Göreliň, bu gatnaşyklary kim nähili peýdalanýar:

Men gazanýaryn/sen ýitirýärsiň: Bu düşüňjä uýýan adamlaryň pikirine görä, durmuş düýbi-teýkary bilen bir oýun. Bu oýunda bir tarap ýitgi çekmese, beýleki tarap gazanyp bilenok. Bu zeýilli adamlar bet pygyldan, ters hereketden gaýtjak adamlar dälidir. Olar beýleki tarapy utmak üçin — özleri ýeňmek, gazanmak üçin her zady etmäge taýýar.

Men ýitirýärim/sen gazanýarsyň: Seniň «beýlekileriň gazanmagy üçin özüni pida edýän adamlaram bolarmy?» — diýip, geňirgenmegiň hem mümkin. Ýöne gynansak-da, şeýle adamlar bar. Käbir ýagdaýlarda adamlar özlerini hut şu ýörelgä

laýyk alyp barýarlar. Güýçli göwnüçökgünlik, üstünlige bolan umydyň doly üzülmegi, özüňi gaýgy-gamlara ýesir etmek, öňe ymtylmaga islegiň bolmazlygy, özüňden, töweregiňden, ýaşaýan dünýäňden göwnüň geçmegi, ýerliksiz yrymlara çendenaşa berilmek, gaýratyňa galyp bilmezlik.. — bularyň ýitiren saglyklaryndan lukmanlar, tebipler, palçy-porhanlar we käbir özüni bilýän adamlar köp zat gazanýarlar. Bu duýga berlen adamlarda optimistik, oňyn pikirlenmek, gowy tarapa ýykgyň etmek ýaly ýagdaýlar örän az. Olar hemişe özleriniň çäresizliginden we ýagdaýlaryň amatly dälliginden zeýrenýärler. Zeýrenç bolsa, jan saglygyň ýitirilmegine eltýär.

Men ýitirýärim/sen ýitirýärsiň: Samsonyň kada-ýörelgesini alyp göterýänler şu hili adamlardyr: «Maňa-da bolmasyn, duşmanyma-da bolmasyn». Bu düşüňjedäki adamlaryň ünsi-aladasy hemişe garşydaşyna, bäsdeşine gönükdirilen. Bularyň ilkinji maksady, arzuwy bäsdeşleriniň şowsuzlygyny görmek, olaryň hasratyna guwanmak. Bu adamlar özgeleriň şowsuzlygyny görüp, öz şowsuzlyklarynyň ejirini az-kem ýeňilleşdiren ýaly duýýarlar. Şonuň üçin bular örän ýaramaz adamlardyr. Olaryň aň-düşünjesi saman çöpünden hem ýeňildir.

Men gazanýaryn/saňa Allany goýýaryn: Bu ýörelgä eýerýän adamlar garşydaşlarynyň, bäsdeşleriniň hereketine, özlerini alyp baryşlaryna asla üns berenoklar. Dogry, olar bäsdeşlerine bilgeşleýin zyýan hem edenoklar, ýöne olaryň gazanmagy üçin yhlas hem edenoklar. Ünsüni diňe öz gazançlaryna gönükdirýärler.

Men ýitiremok/sen ýitireňok: Bu ýörelge, deňme-deň tamamlanýan netijeleri, ýagdaýlary ileri sürýär. Taraplaryň hiç biri hem ýitgi çekmezden, öz ýollaryny dowam etmeli diýen düşüňjä uýýarlar.

Men gazanýaryn/sen gazanýarsyň: Ählimiz gazanýarys. Ählimiz bilelikde ylalaşykly, sazlaşykly hereket edýäris we her birimiz ählimize bähbitli bolan ýollary, usullary gözleýäris. Bu pikirdäki adamlar özgeleriň bähbidine hem edil öz bähbitleri ýaly garaýarlar. Olaryň pikirçe, beýleki tarap gazanman, diňe öz gazanmagyň bir taraplyk we diňe özüni bilmeklikdir, ýalňyş düşüňjedir.

Ine, biziň her birimiz şu düşüňjeleriň haýsy hem bolsa birine laýyk hereket edýäris. Şol pursatlaryň ählisinde hem altynjy düşüňjani — men hem gazanýaryn, sen hem gazanýarsyň diýen ýörelgäni öňe ilerledip bolýar. Sagdyn düşüňjeli we uzak geljegi nazarlaýan adam hemişe şony saýlaýar. Aň-düşüňjeleriň derejesine laýyklykda her kim özüniň dogry hasaplan usulyny saýlaýar, aslynda welin, barabar bähbitler ýaly bereketli, lezzetli hem-de rahatlyk beriji başga bir usul ýokdur. Stiwen Kofiniň ýazmagyna görä, altynjy ýörelgäniň iň oňadydygyny, hemmelere bähbitlidigini bilsegem, kähalatlarda beýleki ýörelgelere eýermegimiz juda düşnüksiz bolup galýar. Haýsy ýörelge özümize ýiti täsir etse, şoňa hem ýykgyň edýäris. Ýitgiden gazanmak ýörelgesi sport ýaryşlarynda ähmiýetli bolup biler. Bäsdeşiň säwligini peýdalanmak bilen özüň ýeňiş gazanmak — oýnuň düzgüni, emma bu ýagdaýy durmuş oýnuna girizmejek bolmaly. Men ýitirýärim-sen gazanýarsyň

ýörelgesi hem kähalatlarda bähbitli bolup biler. Mysal üçin, eger-de bir mesele, iş sarp eden gaýratymyza we indiki gönükdirjek yhlasymyza degmeýän bolsa, ondan çekilip, beýleki tarapa bähbitli bolsun diýip bileris. Golaýdaky wagtlaýyn we ýönekeýje şowsuzlyk uzagyndan bildirýän we wagty bilen egsilmeýän äpet şowsuzlyklardan has gowudyr.

Her halda bularyň iň oňady men gazanýaryn/sen gazanýarsyň ýörelgesidir. Bu biziň alyp götermeli we hemişe şoňa muwapyk ýöremeli ýolumyzdyr. Bu ýolda bereket hem, begenç hem, şowlulyk hem beýlekilerinden has beýikdir, has öwüşginlidir.

Emma muňa eýerip ýaşamak ýeňil-ýelpaý iş däl. Muny doly başarmak üçin özüňde birnäçe häsiýetleri kemala getirmeli. Esasanam, maddy gymmatlyklar bilen serimiziň sämäp duran zamanynda beýlekileriň bähbidi dogrusynda pikirlenmek ýeňil düşmez, emma başaryp bolmajak zat hem däl. Şol ajaýyp häsiýetler hemmeleriň bähbidine bolan pikirleri, çözgütleri tapyp berýär, gözel pikirleri oýarýar. Halk arasynda ýörgünli bolan söz bar — ajaýyp häsiýetler ajaýyp pikirleri oýarýar. Şeýdeniňde, hem öz bähbidiňi, hem-de özgeleriň bähbidini goraýarsyň.

Ata-baba gelýän asylly döp-dessurlarymyza, durmuş ýörelgelerimze üns berseň, bu ýörelgäniň gymmatyna, ähmiýetine has doly düşünersiň. Bu biziň asylly ýörelgämize muwapyk gelýän düşüňjedir. Resulallahyň “Özüňe söýýän zadyňy dostuňa hem rowa

göryänçäň hakyky mömin dälsiňiz” diýen hadysyny ýatlaň. Şuňa nazar salsak, bu ýörelgäni saýlap-saýlamazlyk däl-de, bize hut şeýle hereket etmek ündelendir. Bu ýörelgäniň astynda terbiýe, ynanç-ygtykat ýaly gymmatlyklar ýatyr. Men gazanýaryn/sen gazanýarsyň diýen ýörelge belent mertebeli adam bolmagyň bir şertidir. Şony amal etmezden mertebäň doly-kämil bolmaýar.

Özüňdäki husytlyk, bahyllyk duýgularyndan saplanmasaň, diňe özüň gazanmak ýeterlik diýip pikir etseň, birbada özüňi rahat duýsaňam, soňabaka durmuşy şeýle dolandyrmak örän çetin bolar. Beýle durmuş ýoly örän hatarly, kert gaýaly, uçut eňňitli ýoldur. «Köke bir adamdan başgasyna ýetmeýär, ony diňe bir adam iýmeli» diýmek örän ýalňyşdyr.

Ýaradanyň hazynasy hemişe doludyr we ol hiç wagt egsilýän däldir. «Gökleriň we Ýer ýüzüniň hazynalary Allanyňkydyr». Onuň fazly-keremi hemme zada, hemme kişä ýetýändir. Bähbitleri barabar peýdalanyp bilsek, gazanýan her bir zadymyzyň berekedi artar gider.

Hiç wagt öz bähbidiňi ileri tutmak bilen, daş-töweregiňi, ýaşaýan jemgyýetiňi gözden salma. «Olara näme bolsa, şol bolsun» diýip ýaşama. Özüň hem gazan, özgelere-de gazanmaga maý ber. Bile gazanmak ýörelgesi hemmelere bähbitli, mynasyp ýörelgedir. Şonda päk gursakdan, päkize niýetlerden, il arasyndaky orun-mertebeden, hemmä täsir edýän oňyn oý-pikirlerden lezzet alarsyň.

Mahlasý, arassa gazanç, gazanmak diýmeklik beýlekileri gözden salmak diýmek däldir. Gaýta, bilelikde gazanmak üçin olary hem öz ýanymyza çekmek diýmekdir. Üstünligi we onuň şatlygyny deň paýlaşmak diýmekdir. Ýeňiş aýdymalaryny bilelikde ýerine ýetirmek diýmekdir.

Arap ýazyjysy Nejib Mahfuzyň aýdan sözleri bar: «Egoistligiň çür başynda ýaşap bilersiň, ýöne bu häsiýet bilen bagtly bolup bilmersiň».

14. ÝAGŞYLYK MEDENIÝETINI ÝAÝRAT!

Hemişe hemme zat gülala-güllük bolup duranok. Käteler ykbal bizi taplamak üçin birnäçe müşgillikdir kynçylyk bilen ýüzbe-ýüz edýär. Biz bolsa köplenç şeýle halatlarda sabyr jylawyny syndyryp, durmuşyň boýdan-başa ýadawlykdan, böwetdir-päsgelçilikden, ünji-aladadan doludygyny uly sesimiz bilen jar edýäris.

Haýsydyr bir meselede özümizi aldandyklaryny bilsek, hile-duzak ysy burnumyza ursa ýa-da özüme gyýa garalandygyna göz ýetirsek, dessine ähli adamzat neslini ýazgarýarys-da, ynsanyýetiň bu zeýilli gapma-garşylyklardan hiç wagt halas bolup bilmejekdigine pugta ynanyp başlaýarys.

Öňki ýazan kitaplarymyň birinde böwrümize diň salyp ýaşamagyň wajypdygyny ýatlapdym. Özümizi durmuş wakalaryna aldatmaly däldigini ýañzydypdym. Büdrän pursatymyz, durmuşyň tutuksy we garma-gürme düşnüksiz

bir zatdygyny bahana edip, zeyrenmeli dældigine, daş-töweregimizde diňe aç böri pisint adamlardan doludygyna asla ynanmaly dældigine ünsi çekipdim. Käbir adamlar bizi bir ýa iki ýola aldasa, biz asylsyz düşünjeler, öwzaýy bozuk pikirler, howsala-dowullar bilen özümizi gaýta-gaýta aldaýarys. Bolmadyk we bolmajak zatlar bilen özümizi dowla salmak, şemal ýok ýerinden, başymyzy ýapyrynmak — özümizi aldamakdyr.

Boş dowullara gulak gabartma. Böwriňe diň sal, ynan we eýer. Soňy uly gorka ýazjak waswaslygyň şinelemegine ýol berme. Bir çäkde durma we kämilleşmegiňi dowam et. Indi men bu ýerde has artykmajyny talap hem towakga etmekçi.

Sen hemişe haýyr we mähir-muhabbet medeniýetini ýaýrat. Adamlary begendirmäge çalyş. Hiç wagt olary dünýä we durmuş babatda lapykeçlige salmajak bol. Hiç kesi begendirmeyän, eşidilenden ýüzi gara-ört edip, ýürege agram salýan we gussa donuna büreyän sözler hergiz agzyňdan çykmasyn. Gaýta-gaýta şum habarlary ýetirýän adamlardan bolma. Il-gün seniň agzyňdan diňe ýakymly wakalaryň buşlugyny eşitsin, hatda sözüň artyk gelýän, diňe dymyp oňmaly pursatlarynda hem seniň diliňden diňe umytlara ruhlandyryýan jümleler çyksyn.

Sen şeýle bir aýna bol, bu aýna olara göwünlerindäki gussany däl-de, umytlaryny, ynamlaryny açyp görkezsın.

Pygamber alaýhyssalamyň aýtmagyna görä, “Eger-de bir adam: “Adamlarda derek galmady, olaryň ählisi dargady” diýse, bilgin,

iň dargan, iň biderek adam şonuň özüdir” diýilýär. Mundan ötri her bir hereketiňe, sözüňe seresap çemeleş — adamlara olaryň dünýäsini tümlüğe gaplajak göwnüçökgün, garaňky, tutuksy pikirleri ýaýradyp ýörme. Hat-da şol gürrüňiň şol adama dahyly bar hem bolsa, aýtmaklyk uslyp bilinýän dälidir.

Bir kyssanyň üstünde durup geçeli.

Bir adam ürgün çägelі sähralyklaryň içi bilen atyny çapdyryp barýan ekeni. Birdenkä onuň gyzgyn çägelіniň üstünde teşnelik mähnetine dodaklary kepän we ölüm bilen darkaş gurup duran bir biçärä gözi düşüpdur.

Bedew atly onuň ýanyna baryp, meşiginden dodaklaryna suw damdyrypdyr. Az-kem essine gelensoň, suwdan gandyrypdyr. Onuň hal-ýagdaýy, hajaty bilen gyzyklanypdyr. Azaşan adam özüni atyň ardyna almagyny we ilatly ýere ýetýänçäler kömek etmegini sorapdyr. Bedewli adam oňa: “Sen halys ysgyn-myrdardan gaçypsyň. Gowusy, atyň üstüne sen mün, men ýanyňdan pyýadalap ýöräbererin. Özüňi dürsemek, dem-dynç almak we gurbata gelmek üçin saňa rahatlyk örän zerur” — diýipdir.

Azaşan bende atyň üzeňňisine basyp, üstüne müneninden, jylawyny mäkäm çekip, aty çapdyryp, ol adamdan uzaklaşypdyr. Aty alyp gaçypdyr. Atyň eýesi bolsa bu zatlara haýran galyp, geňirgenip duran ekeni. Ajalyň elinden halas eden bendesiniň ogry biridigini bileninde, atyny yzyna alyp bilmejekdigine göz ýetiripdir. Ogrynyň arkasyndan gygyrypdyr:

— A-how, Allanyň haky üçin, bir salym saklan. Atym saňa halal bolsun, ýöne aýtjak sözümi bir diňläweri — diýipdir.

At eýesiniň kowalap, ýetip bilmejek aralygyny geçeninden soňra, ol ogry saklanypdyr:

Hawa, näme arzyň bolsa, aýt, eşideli...

“Bu bolan wakalary başga ýerde gürrüň bermäweri, ýogsam, adamlaryň birek-birege bolan ynamy ýiter” — diýip, ýagşy adam jogap beripdir.

Eýsem, bu sözleri diýmek bilen atyny ogurladan adam nämäni göz önünde tutýar. Ol atdan has gymmatly zady — adamlaryň birek-birege bolan ynamynyň çüpremezligini isleýär. Zatdyr närsäni heran-haçan gazanyp bolar, emma ynam ýitse, onuň gaýtadan dikelmegi üçin ýyllar gerek bolar. Atyny ogurladandygyna garamazdan, bu wakalary başgalaryň ýanynda aýdyp ýörmezligi sargaýar, ýogsam bu ýerde jany ýangynly boljak atyň öz eýesi ahyry. Eger-de käbirimiz şonuň ýerinde bolan bolsak, tä içimiziň howry köşeşýänçä, agzymyzdan ýalyn çabradar ýörerdik... Näme üçin ýaramaz gürrüňleri aýtmazlygy ündeýär, sebäbi, ynamsyzlyk adamzat jemgyýetine zeper ýetirýär... ýagşylyk etmekden saklaýar... eger-de ölüm halynda ýatan ýa-da agyr ýagdaýa duçar bolanlary halas etmek üçin ýardam goluny uzatmaga ýagdaýy bar adamlar şeýle gürrüňleriň täsirine berilse, haçan-da beýlekilere ýardam goly uzadylanda, ýagşylyk etjek adamlarynyň özlerine ýamanlyk etmeginden howatyrlanyp, haýyr iş etmekden ýüz öwürerler...

Adamlaryň arasyndaky ynamsyzlyga bolup geçen bir ýa-da iki waka däl-de, şol wakanyň soňundan döreýän we dilden-dile düşdügisaýy barha beleň, bat alýan gep-gürrüňler sebäpkär. Hut şonuň üçin ýañzydýaryn, hemişe hoş habarlary aýt, ýagşy sözleri ýaý, ýagşylygy ýaýrat.

Ynamsyzlyk bilen pikir ýöretmegimize sebäp boljak wakany durmuşyň islendik pursatyndan tapyp bolýar. Hatda käbir sözleriň, aýtgylaryň özi özara gatnaşyklarda seresap bolmaklyga iterýär. Şeýle häsiýetleri unutjak bolsagam, ýadymyza salýar durýar. “Bu dünýäde hiç kime ynanmaly däl”, “Ile ýagşylyk etmeli däl, soň özüňe bahylçylyk edýärler” mysalyndaky gara pälli sözler ýadymyzy gorjalap dur.

Adamlaryň özlerini alyp barşy, hereketleri, hal-ýagdaýlary hakda pikir edenimde, köplenç şol bir netijäniň şaýady bolýaryn. Säher bilen işe barýandyklaryna garamazdan olaryň ýüzündäki ynjalyksyzlyk, ikerjiňlenme, gorky-çekinjeňlik we özgelere bolan ynamsyzlyk alamatlaryny duýup bolýar.

Tanyş-bilişlerimden hal-ahwal soraşanymda, kimsi özüni üten taksi sürüjisinden derdinse, ýene biri özüne bahyllyk bilen bakýan goňşusyndan zeýrenýär. Beýleki biri bolsa, bu ykdysady ýagdaýlaryň gowulyk bilen tamamlanmajakdygyny aýdyp howatyrlanýar.

Emma, bular we beýleki adamlar — gapylaryny kakyp duran ummasyz nygmatlary bilmezlige salýarlar. Durmuşlaryna ornaşan, arzuwlaryndan has beýik gowulyklara göz ýumýarlar. Sebäbi, ýakyn adamlarym

bolansoň, men olaryň ähli ruhy hem-de maddy ýagdaýlaryna belet ahyryn.

Zeyrenje derek, iň bolmanda şol ýagşylyklaryň hatyrasyna ýürekden “Hudaýa şükür” diýse bolmaýarmy. Şükranalyk nygmatyň artmagyna sebäp bolýan zatlaryň biri bolup durýar. Ýene-ýene gowy zatlary göz önüne getirip, umydyny has güýçlendirse has gowy ahyry.

Özünde bar bolan gowy zatlaryny ýatlap, şükranalyk bilen gürele — çagalarynyň sowatly, edepli, düşünelidigi üçin, öz saglygynyň gowy-ganymatdygy üçin, ýaramaz gep-gybatlara eltmeyän işiniň bardygy üçin... şükür edip, begençli gürelemegi gerek.

Zeyrenmekden, biziň ýanymyzda gamgyn we tutuksy gürrüňleri gozgamakdan olaryň maksady nämekä? Ýakymsyz gürrüňler bilen biziň dünýämizi hem tümlüğe gaplamaga, garaňkylyga büremäge çalyşýarmy? Meni begendirmeyän, şol bir wagtda hem netijesini meniň üýtgedip bilmejek bir habarymy maňa aýtmagyň nä derkary bar? Ýa-da ol umyt penjireleriniň lapykeçlik tutulary bilen örtülmegini, durmuşa bolan umydymyzyň kiplamagyny isleýärmikä?

Gel, önümüzde belent maksat goýaly we üstümize bir gowy wezipe-borç alaly — adamlaryň arasynda ýagşylyk medeniýetini ýaýradaly. Olaryň ýüreginde tutuş ömürlerini ýagtylandyrjak umyt şemlerini ýakaly. Bagtly geljege, oňatlyga, üstünlige ynam döredýän pikirleri we düşüňjeleri ýaýradaly. Goý, her kes Ýaradanyň fazly-kereminiň çäksizdigini, üznüksizdigini, hemişe goldap we gorap

durandygyny bilip ýaşasynlar. Duýup ýaşasynlar.

Gel, her bir ýagşy işi, gözelligi has-da ösdürel, beýgeldeli we illere görkezeli. Adamlaryň hoşuna gelmejek habarlary, hereketleri, sözleri bolsa aýdyp ýörmäli.

Bu aňsat wezipe däl, emma şol hereketleri edenimizde gazanýan sogabymyz we bizi gurşaýan begenç-şatlyk duýgulary, üstünlik lezzeti onuň agyrlygyny, kynlygyny ýatdan çykarýar. Üstesine-de, üns berseň, bu diňe beýikleriň başaýan işidir.

Mahlasy, Gün ýaly parlak dogup, göwün galkyndyryjy ýagty nurlar bilen ikerjiňlenme we lapykeçlik bulutlaryny parran dilip geç. Adamlara özlerindäki bol-elin nygmatlar, ukyp-başarnyklar, zehinler dogrusynda gürrüň ber. Her zadyň gowy tarapyny ýatlamak bilen, olaryň durmuş hupbatlaryny ýeňlet. Olara her zadyň gowy tarapyny görkezmäge çalyş. Çäksiz kerem-merhemetiň biziň her birimizi gurşap alandygyny mysallar bilen düşündir. Bu biziň başaýan işimizdir!

15. AR ALMAGY ÖWREN

Hemişä süýji arzuwlara garylyp, gowy netijelere umyt etsek-de, wakalaryň hemmesi göwün halar netije bilen tamamlanyp duranok. Bir gün durmuş meýdanlarynyň birinde kimdir birinden asgyn gelip, ahmyra gaplansak, hökman ar alasymyz gelýär.

Meniň maslahatym — ar al! Bir maksat üçin çalyşýan wagtyňda biri senden önürtse.., büdreseň, ýykylsaň, ynjasaň, utulsaň, ýeňilseň.. ar al we ar al. Ar almak üçin ýüregiňi

bire bagla. Ýöne ilki nähili ar almalydygyny öwreneliň. Talmud kitabynda ar almak hakynda göwne makul bir jümle bar: “Täzeden dogul, iň uly ar alyş şudur”.

Ýykylsaň, dikel, ör tur, dik dur, yhlas bilen işle, maksadyň üçin göreş — şonda sen öz bäsdeşleriňe, görüplere neneňsi ajy zäherleri, azapdyr hasratlary ýuwutdyrýandygyny bilersiň.

Şowsuzlyklaryň iňňe neşteri ýaly awusyndan halas bolmak hem-de seniň бүdremegiňe heşelle kakýanlardan üstün bolmak üçin ýene-de ar al.

Özgelerden däl-de, öz şowsuzlyklaryňdan ar al — örtenmeleriňden saplanmaga çalyş.

Durmuş — göreş meýdany. Göreş bolsa käteler örän zabun bolýar. Birdenkä, bu gowgaly meýdanyň ortasyna nädip düşeniňi duýman galýarsyň. Öz gymmatyň, mertebäň, ynanjyň, maksadyň, pikiriň, prinsipiň, arzuwyň, ýerine ýetirýän işiň üçin, sen göreşmäge mejbur bolýarsyň.

Belki ýeňilersiň... kimdir biri iň pis usullary ulanyp, pes hereketler bilen seni heläk etmek ýa-da aşak basmak islär. Şol halatda sen näme etmeli..?! Näme edesiň geler? Gör, ikimiz pikirdeş ekenik — ar alasymyz geler.

Ine, şeýle ýagdaýlarda, hormatly professor Abdyl Mutawygyň sözleri ýerlikli görünýär: “Saňa ýamanlyk edýänlerden ar almagyň iň gowy usuly — olaryň özi ýaly bolmazlykdyr. Durmuşyňda olaryň sökel ýörelgelerini, näsag garaýyşlaryny, keselli düşüňjelerini gaýtalamakdan, olaryň özleri

ýaly bolmakdan gaça durmakdyr. Olara özleri ýaly jogap bermekden özüňi belent tut, goý, olar özleriniň pesdigini, düşüňjeleriniň çüýrükdigini, ahlaklarynyň nogsanlydygyny duýsunlar”.

Ine, meniň saňa ündeýän ar alşym, senden isleýän zadym şu — ar almakçy bolsaň şunuň ýaly hereket et. Ruhuny aç ýyrtyjy deýin gemirýän gabahat we haýyn ar alyşlary asla aňyňa ornaşdyрма.

Allatagala: “Olar takwa we bagyşlaýan, geçirimli adamlardyr” — diýýär.

Bagyşlamaklyk, geçirimlilik etmek iňňän ähmiýetli zat. Ol ar alyş sözüne geň görünýän, laýyk gelmeýän, gelişmeýän hem bolsa, asylly we ýagşy adamlaryň ar alyş ýoly-ýörelgesidir, bir ar alyş usulydyr.

“Ar alyş” sözi seni birneme biynjalyk eden bolmagy ahmal, ýöne men onuň gowy tarapyny saýlap aldym. Ar alşyň howry, gyzgynlygy saňa ýykylmagy, ýeňilmegi ýigrendirer, gaça duruzar, şowsuzlyklara öwrenişdirmez. Ar alşyň bu usuly bozulan zady düzetmäge, döwlen zady dikeltmäge, ýoýulan zady bitewi etmäge iterýän täsire eýedir.

Nähili ar almaly?

Ikinji jahan urşy döwründe Beýik Britaniýanyň Ministrler Kabinetiniň başlygy bolan Uinston Çerçilliň aýdan bir sözi bar: “Her kimsäniň öz sähetli günü bar...” Günleriň kábiri beýlekilerinden has tapawutly bolup biler. Emgenip ýa eglenip geçirmeli günlerem, üstünlikli, şowly we toýly günlerem bolup

biler. Ýöne öňümüzde peýda bolan şowsuzlyklar ýa-da gyýa garap, gyňyr bakan ýüzler zerarly örtenmekçi bolsak, günleriň ötegçidigini, tiz çalşyp durýandygyny we hiç zadyň, esasan-da, ýaramazlygyň uzak dowam etmeýändigini ýadymyza salalyň. Gaýgy-ünjä sarp etjek wagtymyzy has haýyrly zatlara, başga bähbitli amallara gönükdireli. Bize garaşyp duran wajyp işlerimize ünsümizi jemläli. Bize garaşyp duran bagtly pursatlara taýýarlyk görel. Ähli ýagdaýlarda sagdyn we asuda pikirlenmek, gahar-gazaba berilmezlik, dessine ünsümizi gowy zatlara gönükdirmek iň makul usullaryň biridir.

Maňa maý berseň, men saňa neneňsi ar almagyň birnäçe ýollaryny kesgitlep bereýin.

Owadan arzuwlara ýugrulan süýji ykbalyň durmuş deňzinde çaykanyp duran bolsa, has gowy ýaşamagyň hatyrasyna sen ýaramaz endikleriňden ar alyp başla. Munuň üçin ýörite wagt belle we durmuş hakdaky pikir-hyýallaryňy, arzuw-maksatlaryňy, etsem-goýsamlaryňy gaýta-gaýta gözden geçir. Öz bärden gaýdýan häsiýetleriňi öwren we olaryň gaýtalanmazlygy, aýrylyp gitmegi üçin çalyş. Şol ýaramaz häsiýetleriňi üýtgetmäge jan et. Ýaramaz endiklere ýesir bolma. Ajaýyp häsiýetler bilen bezen we özüňi erkin hem-de dogumly duý. Köp oka, tejribeli adamlar bilen geňeş. Maşgala gatnaşyklaryny düzgünleşdirýän we jemgyýetde özüňi edepli hem-de edenli alyp barmagy öwredýän ýörite kurslara, leksiýalara gatna. Şeýle söhbeti berip biljek adamlar bilen dostlukly gatnaşyklary ýola goý. Maşgala durmuşyndan lezzet alýan adamlaryň iň gowusy bolmagy

başaryandygyňy subut et — iş oňaryandygyňy görkez.

Eger-de dostuň göwnüňe degen bolsa ýa-da ýoldaşyň özüni alyp barşynda, hüý-häsiýetinde hyýanat kokuny burnuňa ursa, ar al — sen olar ýaly bolma. Kinaýa kinaýa bilen, hyýanata hyýanat bilen, ýaňsyly söze ýaňsy bilen jogap berme. Ýa-ha öňki bolşuňy sakla ýa-da öňküleriňden hem mylakatly, arkaýyn, asuda-parahat we sabyrly-salykatly bol. Bu seniň ondan beýikdigiňi delillendirýän aýratynlykdyr. Gylyk-häsiýet, ynam-iman babatda olara meňzemezlik, olardan has gowy bolmaga çalyşmak ar almagyň iň netijeli usullarynyň biridir. Olara, (edil özleri ýaly bolup,) ýamanlyk etmäge iterýän her bir duýgyny ýom-ýok et. Sogabyna Alladan garaş.

Eger-de öz duýgularyňda, hereket-häsiýetleriňde bärden gaýtmaklyk bar bolsa, öňde goýan maksadyňda, meýilnamaňda agsaýan bolsaň, yza galýan bolsaň ýa-da bir geleşikde bar baýlygyňdan el ýuwan bolsaň, daş-töweregiňdäki janly-jemende hem “indi seniň aýak üstüne galmagyň mümkin däl” — diýip, pikir etseler, sen olaryň bu batyl düşünjesini çym-pytrak etmek üçin ar al — garyňa daýan, aýaga gal. Wagtlaýyn kynçylyklaryň sag-aman sowulmagy üçin Alladan ýardam we dözüm dile. Gaýta-gaýta öňe okduryl. Öňküleriňden hem has dogumly we ynamly bol. Her ätjek ädimiňi, ýörejek ýoluňy, geçjek menziliňi, gerek ýerinde düşlejek, ýük ýazdyrjak ýerleriňi ilik-düwme inçelikleri bilen gözden geçir, maksatly öňe ilerle. Seniň şol gezekki şowsuzlygyň bedew atyň birje büdremeginden başga zat dældigini

adamlara we dünýälere aýan et. Goý, olar seniň ýene-de öňe ýöreyändigini, uly ynam we güýç-kuwwat bilen gaýtadan ýoluňy dowam edýändigini gözleri bilen görsünler.

Eger-de iş ýerinde müdiriň ýa-da ýokary okuw mekdebinde mugallymyň saňa nädogry baha berse, özüni alyp barşyňdan, sapaklaryňa ýetişiğinden nägile bolsa, sen olaryň bu pikirinden rüstemdigiňi, beýikdigiňi ýagşy endikleriň, häsiýetleriň bilen subut et. Seniň şowsuz ýa-da ýaltadygyňy delillendirýän we gün geçdigisaýy aňlarynda kök urjak garaýyşlaryny öz asylly häsiýetleriň bilen inkär etmäge çalyş. Gowy adamdygyňy we öňkülerden hem has gowy bolup bilýändigini görkez.

Eger-de içindäki nebsiň, iblisiň senden rüstem gelip, kimdir biri bilen oç eden bolsa, özara gatnaşyklaryňyza säwlik we sowuklyk aralaşdyran bolsa ýa-da bijaý söz, ýerliksiz degişme bilen dost-doganyň göwnüne degen bolsaň, bir gödek söz ýa-da pygyl bilen kimsäniň janyny ýakan bolsaň, ötünç gylyjy bilen öz nebsiňden ar al. Ynsabyňy, wyždanyňy oýar we häsiýetiňi gowulaşdyr. Hataňy geçirmegini, seni bagyşlamagyny sora. Özüň müýnlikäň ötünç soramagy peslik bilme.

Eger-de seni haý-höwesiň, nebsiň bendi-ýesir eden bolsa, nebsiň özüňe hökümini ýöredýän bolsa, gaflatyň uzaga çeken bolsa, iman agylyna dolanmak bilen ar al. Toba galkanyny goluňa al.

Aýagyň büdrese ýa-da biliň gypjynsa, seniň oňa berýän gaýtargyň gaty ýowuz bolsun...

gaýratlylyk bilen garyňa gal, dikel, täzedden deňagramly halyňa gel.

Ine, şeýle ýol bilen ýöräp, dowam ediber.

Mahlasy, ar almagyň hem iki ýüzi, iki tarapy bar: gara tarapy seniň ynsabyňy, ruhuňy we wyždanyňy gemirýär, beýleki adamlara azar-ezýet bermäge iterýär. Ar alşyň parlak tarapy hem bar, ol ruhuňy alawlandyrýar. Gylyk-häsiýet we özüni alyp barmak babatda ruhuňa täze ylham, joşgun berýär.

Ýalňyşlaryňdan we бүdremeleriňden ar almagy öwren — has gowy bolmagyň üçin. Saňa ýamanlyk edenlerden ar almagy öwren — olara meňzemezligiň üçin (olara meňzemezlik bilen). Goý, seniň ajaýyp we ýagşy häsiýetleriň olaryň nogsanlyklaryny özlerine görkezýän ýüzi dury, arassa aýna bolsun.

16. BEÝIKLIGI DÖREDÝÄN SABYRLYLYK

Hemme zada we bolýan her bir zada birbada akyl ýetirip bolanok. Durmuşda bolýan her bir wakanyň asyl manysyny çöşlemek, hikmetini bilmek, aslyna düşünmek pelsepeçileriň, hekimleriň, alym-danalaryň, şeýle hem takwa-ybadathonlaryň käridir, salyhларыň hünäridir.

Taryh eserlerini okanyňda ýa-da ýanyňda, ýakynyňda bolýan wakalary eşideniňde, özüni täze zatlary öwrenmäge bagyş edýänleriň bardygy geň galdyranok. Olar wakalaryň süňňüne, düýp mazmunyna akyl ýetirmek üçin uzak aralyklary söküp, alys yklymlara

aralaşýarlar. Täze maglumatlar bilen bilim gorunyň üstüni ýetirip, köňli nurlandyrýarlar, durmuş we hakykat ylymlaryndan has köp habardar bolýarlar. Birje hikmetiň üsti bilen ynsan ömrüne degerli uly bir zada akyl ýetirýärler.

Şeýle alymlaryň biri hem Ybraýym Edhem..

Ybraýym Edhem Haky tanaýan, hakykaty ideýän, görýän we synlaýan zadynyň önünde hemişe özüni pespäl alyp barýan, durmuş kitabyňyň sahypalary, ynsanlaryň gylyk-häsiýetleri, durmuş dolaýyşlary, hal-ýagdaýlary hakda çuňňur oýlanýan, olardan nuranalyk ýollaryna atarjak sözleri, hikmetleri, paýhaslary gözleýän adam bolupdyr.

Şeýle hikmetleriň ideginde, höwesinde gezip ýörkä, uzak ülkede ýaşaýan we hiç wagt öz hüjresini terk etmedik, daşa çykmadyk bir ruhanynyň habary onuň gulagyna ilipdir. Bu ruhany güýçli, keramatly saýylypdyr. Ýylyň dowamynda bir aýlap adamlar onuň zyýaratyna baryp, alyn diräp gaýdar ekenler. Onuň mährabyňyň önünde, öýüniň bosagasynda gurbanlyk kesip, sadaka berer ekenler. Hassalarynyň gutulmagy we hal-ýagdaýlarynyň gowulaşmagy üçin, ýalňyşlyklarynyň bagyşlanmagy, hatalarynyň ötülmeği üçin haýyş eder ekenler. Bir aýyň pazylaty üçin uzak-uzak yklymlardan gelýän zyýaratçylaryň san-sajagy bolmandyr.

Ybraýym Edhemi gyzyklandyran hallaryň biri — bu ruhanynyň ençeme ýyldan bäri hüjresinden daşa çykman, ybadata meşgul bolup oturmagy bolupdyr. Çawy alyslara

ýaýran bu ruhany bilen didarlaşmak we miýesser etse, ony hak ýola çagyrmak üçin Ybraýym Edhem köňlüni bire baglap, Haka töwekgellik edip, ýola rowana bolupdyr. Adamlaryň zyýarat edýän möwsümünde hem ol ýere baryp ýetipdir.

Ruhanynyň howlusyna ýygananan mähelle aňyňy haýykdyrýan ekeni. Biri-biri bilen gyslyşyp duran adamlaryň juda köpdüğine garamazdan, Ybraýym Edhem hem ahyry onuň huzuryna barypdyr. Ilki ruhanyny hikmet nazary we parasat gözi bilen mazaly synlapdyr. Onuň daşynda gallaw bolup duran şagirtleri, kömekçileri we olaryň “lepbeý-tagsyr” hyzmatlary ruhanynyň abraý-mertebesiniň örän beýikdigini subut edýän ekeni. Aýdan sözüne derrew eýerip, ýumşuny, tabşyrygyny desbi-dähil ýerine ýetiripdirler. Sözüne gulak asypdyrlar.

Ybraýym Edhem özüni tanyşdyryp, maksadyny mälim edipdir. Munça ýyllap hüjresinden çykman ybadata berilmeginiň sebäbini sorapdyr. Asyl, bu ruhany otuz ýyl bäri ýagty jahanyň nuruny diňe hüjresinde oturan ýerinden synlap, kanagat edipdir. Şonça wagtlap daşary çykmandygyny aýdypdyr. Düýbünde şeýle müşgil işe iterýän bir degerli sebäp bolmasa, ynsan munça wagtlap birsyhly durmuşa çydam edip bilmeýär ahyry. Çünki ýürek-köňül bikarar zat, olar şol bir zatdan tiz irýär. Diňe dürli-dümenlik durmuşyňy gözelleşdirip, oňa many-tagam we zowk hem-de görk çayýar. Ybraýym Edhem muňa has-da geň galypdyr we beýle hala berilmeginiň sebäbini sorapdyr.

Ruhany ýylgyrypdyr we Ybraýym Edheme golaý durup: “Bu ýere zyýarata gelýän adamlary görýärmiň?! Olar meniň ýanyma ýylda bir aý gelip bilýärler. Men olar üçin iň uly maksat, iň elýetmez matlap we iň beýik isleg. Şonuň üçin şu bir aýyň hormat-hatyrasyna, tutuş bir ýylymy hüjreden çykman oňňut edýärim. Ýalňyzlyk bilenem oňuşmaly bolýaryn. Ömrümiň meni begendirýän belli-belli aýlary üçin tutuş döwrüň argynlygyny gerdenimde çekmäge taýýar” diýipdir.

Ruhanynyň bu zatlaryň hatyrasyna niçiksi emgenýändigine Ybraýym Edhemiň akly çaşypdyr. Onuň huzurynda otyrka hem, onuň öýünden çykyp, öz iline tarap ýola düşen pursadyndan başlap hem, bir sowal biynjalyk edip durupdyr: “Ýalňys düşünjelere eýerýän biri sanalgy günler üçin ýylboýy sabyr edýär. Il-günden alýan alkyşy, gazanýan mertebesi, duýýan buýsanjy üçin ýalňyzlyga hem, onuň kynçylyk-külpetine hem çydaýar, ýeri onsoň dogry-düz ýoldaky sagdyn pikirli we beýik maksatly adamlaryň azajyk ýadan wagty ýaltanmaklary, dünýäni-durmuşy argynlyk mesgeni hökmünde görüp, uly sesleri bilen zeýrenmekleri, uwlamaklary nämedenkä?” diýipdir.

Ýagşy häsiýetli we sagdyn düşünjeli adamlar, özleriniň edýän amallarynyň hakdygyna akyl ýetirip durkalar, azrak sabyr etmekleri we çydamaklary zerur. Çünki üstünligiň bahasyny oňünden tölemeli.

Aýlawly ýoluň ahyrynda datly miweli, goýy saýaly jennetiň bardygyny bilýän adam, yhlas

bedewini debsilemegiň deregine nebis atyny çapsa, wagtlaýyn lezzetleriň löderesini başyna çekip, bulanyk duýgular bilen başyny sämetse, onuň pellehana ýetmezden atdan agjakdygy hem-de hakyky sylagy, mertebäni, beýikligi, belentligi gazanyp bilmejekdigi köre hasa.

Köpimiz öz ýanymyzdan durmuşda uly üstünliklere ýetendigimiz bilen buýsanýarys, özgelere aýdyp, ýañzydyp ýörmesegem, içimizden bir ses biziň “juda akylly we ugurtapyjydygymyzy”, öňümüzde anyk we aýdyň maksatlary goýmak arkaly köp zady gazanandygymyzy, uly üstünliklere ýetendigimizi pyşyrdap dur. Ýöne köpimiz, geň görünsede, durmuşda nämäniň dowamly we nämäniň wagtlaýyndygyny hem anyk-aýdyň kesgitlep bilemzok. Biz halala sogabyň, harama azabyň bardygyna ynanyarys, maksatlarymyzy nähak ýol bilen hasyl etmeli däldigine, haram pişäniň ahyry bir ýerden urup çykýandygyna hem aklymyz ýetip dur, emma öňde goýýan maksatlarymyz we oňa sarp edýän zähmetlerimiz şolaryň gowusyna gowuşmakdan üzňe görünýär.

Ybraýym Edhemiň üsti bilen biziň günlerimize gelip ýeten bu timsalyň manysy, hikmeti näme? Abraý, mertebe, ynsap we wyždan hüjresi gowy adamlaryň hiç wagt terk etmejek menzili, düşelgesi bolmalydyr. Ahyryndaky sowulmaz abraý üçin alnymyzdaky az-owlak zatlara sabyr etmegimiz gerek.

Durmuşyň azdyryjy we ymyzgandyryjy, gaflata batyryjy zatlaryna aňymyzy gidermezlik, sabyr etmeklik hakyky we ebedi bagtyýarlyga eltýän

ilkinji hem-de iň ygtybarly ýoldur. Iň arzyly we ajaýyp maksatlary hasyl etmek, beýik mertebeler gazanmak üçin birnäçe sagadyňy sarp etmäge ýaltanma.

Arap alymy Ýusuf al-Karzawynyň şeýle bir sözleri bar: “Bagtyýarlyk ynsanyň öz içinden dömýändir, ol daşyndan getirilýän zat däldir. Eger-de bagtyýarlyk ynsan kalbynda biten bir daragt bolsa, onda ynam we ynanç şol daragtyň içýän suwy.. iýmiti.. howasy.. we ýagtylygy-nurudyr”. Mahlasy, öz beýik maksatlaryň üçin irginsiz zähmet çek. Şonda durmuşyň hupbat däl-de muhabbetdigine aýdyň göz ýetirersiň.

17. HAS ÄHMIÝETLI ZATLARA ÜNS BER

Ownuk-uşak gündelik alada-hysyrdylara güýmenip ýörşümize ömrümüz üçin gaýragoýulmasyz işlere perwaý etmeýäris. Özümize ähmiýetli zatlary adaty zatlardan aýyl-saýyl edip bilşimize görä, ömrüň gymmaty we manysy artýar. Durmuşymyzdaky möhüm hem-de has möhüm zatlary saýgaryp-seljermek üçin akyldyr düşbüliligimizden peýdalanmak gerek. Ilkinji nobatda biziň üçin iň haýyrly zadyň we iň zyýanly zadyň nämedigini bilmek, olary inçeligi bilen öwrenmek, takykklamak wajyp. Ýogsam bu ikisiniň parhyny kesgitlep, arasyny açmakçy bolanymyzda, köplenç halatda özümizi aldaýarys ýa-da özge täsirlere düşüp aldanýarys. Bizi şeýle bir işler gurşaýar, olaryň ählisi hem juda wajyp ýaly görünýär. Gabat gelşine görä hemmesine hötde geljek bolýarys.

Emma käteler maksadymyza gönükdirýän ýol çelgileri bulam-bujar, garym-gatym görünýär. Aladalardan ýaňa ümezläp duran göz nirä ýörejegini, haýsy zadyň has haýyrly boljagyny anyklap bilmän kösenýär. Biz işimizden, hereketimizden az-owlak haýyr tapaýsak dagyn özümizi bagtly saýyp, şeýle bir begenýäris.., ýöne azajyk dykgat etsek, şol ýerden has köp haýyr gazanyp boljakdygyna üns bermeýäris.

Ýeterlik yhlas edilmese her arzuwyň öz apaty, her maksadyň öňünde keserip duran çili hem, çilesi hem ýeterlik. Her ädiminde hile, duzak, gapan gurulgy dur. Bu diňe gaýrylaryň gyýa garaýşy zerarly däl, eýsem özümiziň biperwaýlygymyz, ýaltalygymyz, ugur bilmezligimiz sebäpli peýda bolan böwetlerdir. “Maksadyňy hasyl etmek üçin özüňi lenç edip işlemelidir” duýgusy hem şeýle duzaklaryň biri bolup biler, eger-de gaýratyňy sarp etmeli ýerini anyk bilmedik halatyňda... Biraz geňirgenen bolmagyň ahmal, öz maksadyň üçin ýeterlik yhlas etmelidigini gaýta-gaýta ýañzydyp durkam, bu sözüň ör-gökden getirmegi mümkin. Aýtmak isleýän zadym, seniň döken deriň, aýamadyk janyň, sarp eden güýç-gaýratyň, siňdiren yhlasyň baş maksadyň ölçeçlerine laýyk gelip, sarp eden wagtyňa degýän bolsa... käteler biz surnugyp-surnugyp işleýäris, ne dynç alýarys, ne indiki ädimler üçin özümizi dürseýäris, ahyrsoňunda welin ujypsyz hak-heşdek ýa-da göwrümi gaba bolmadyk üstünlik bilen kanagatlanmaly bolýarys. Yhlasymyzyň ýerine düşmegi üçin ony siňdirýän ýerimizi magat bilmegimiz gerek — ine, durmuşda möhüm zatlary däl-de, has möhüm zatlaryň

nämedigini bilmek zerurlygy şunda aýdyň görüňär.

Ählimiziň şaýat bolýan bir ýagdaýymyz bar. Adaty durmuşdan bir mysal. Jemgyýetçilik gatnaşyklary hakda gürrüň bermek üçin lektorlaryň biri ýygnakdan ýygnaga, çäreden çärä gatnaýar. Radio we telewizorda ýygy-ýygydan çykyş edýär. Şol temadan ýörite leksiýa berip, kurs okadýar. “Şu zatlary ýerine ýetirmekden maksadyň adamlaryň ünsüni çekmek, olary özüňe bakdyrmak, bardygyňy bildirmekmi? Ýa-da saýlaw möwsümünde ýeňiş gazanmak isleýärmiň?” diýip sorasaň, ol gaýra gaýşyp: “Goýaweri, meniň asla beýle niýetim ýok.. men ýöne adamlaryň önünde çykyş etmekden lezzet alýaryn” — diýip, jogap berýär. Käteler göwün islegiňi gandyrmagam hökman, emma göwnüň islegi esasy maksadyň bilen bir hörpden gopsa, utgaşsa has gowudyr. Özara gatnaşyklary gowulandyrmak üçin bilýän zadyňy özgeler bilen paýlaşmak, gyzykly gören maglumatyňy olara ýetirmek möhüm we zerur zat, emma durmuşda möhüm zatlardan hem has möhüm zatlar bar — ol edýän hereketleriň, ädýän ädimleriň seniň baş maksadyňa, arzuwyňa çapraz gelmesin. Bu ýagdaý öz arzuwlaryňy terk edip, esasy maksadyňy gyrada goýup, özüňi maksatsyz pişä bagyş etmek bolýar.

Beýleki ýagdaýlary hem hut şeýle röwüşde ölçäber! Eger-de edýän işleriň esasy maksadyňa gabat gelmeýän bolsa, ýa amalyňa görä maksat-ugur saýla, ýa-da maksadyň bilen utgaşykly işleriň başyna bar.

Bir binagäriň kyssasyny ýatlaýyn. Ak ýürekli bu oglan esasy etmeli işine çynlakaý üns bermänligi we özüne has ähmiýetli zadyň nämedigini görmändigi üçin adamlary hasrata goýan ýagdaýlara sebäp boldy. Weýran bolan şol bina bilen birlikde ol oglan öz at-abraýynam, geljeginem pida etdi. Ummasyz möçberdäki maddy ýitgä hem uçrady.

Ýa-da kenaryň gyrasyndaky ot maýagynda garawul bolup işleýän birini göz önüne getir. Eger-de onuň aýlyk gazanjyna düşýän zat ýene-de şol minaradaky çyrany ýakmaga ýetjek bolsa... (ýetýär diýeli)...Bu oglanyň ýuka ýüreklidigi, ýagşy niýetlidigi, hemmelere mähir-mylakat we şepagat gözi bilen bakýandygy uly ile aýan bolupdyr. Ol ýagşylyk etmegi şeýle bir söýer eken. Hemmeler bu ýigidi şol häsiýeti bilenem tanapdyr. Sebäbi ol öz iş-aladasyna gümra bolup, şäherden çykmaýanam eken. Heran-haçan ony gözleseň, yerinden tapyp bolýan ekeni. Şäher adamlary bolsa... haýsysynyň öýünde çyra ýakarlyk ýagy gutarsa, bu ýigitden birki käse ýag haýyş edip, alyp gaýdar ekenler. Ýigidiňem “ýogy” bolmandyr, “baryndan eçilipdir”.

Günleriň birinde golaý-goltumda ýaşaýan zenanlaryň biri ýag haýyşy bilen ýüz tutupdyr. Maşgalasyna ýag zerur bolupdyr. Ýene bir ýaşuly gelipdir, öýde çyra ýakar ýaly ýagyň gutarandygyny aýdypdyr. Az salymdan soňra ýene bir adam arabasyny ýaglamak üçin ýag gerekdigini aýdypdyr. Ýigit adamlaryň özüne ýüz tutmasyny makul görüpdir, begenipdir. Olara ynsanperwer garapdyr, olaryň haýyşyny bitirmegi adamkärçilik hasaplapdyr. Hiç bir adamy eli boş goýbermeýän minara goragçysy

olara ýag guýup bermek üçin çelegini açanda.. ýakarlyk ýagyň juda azalandygyna, diňe düýbünde sähelçe ýagyň galandygyna göz ýetiripdir. Ol bolsa minarany ýagtyltmak üçinem ýetjek dälmişin. Birdenkä minaranyň yşygy öçüpdür. Şol gije hem birnäçe gämi ugur-ýol bilmezden, heläkçilige uçrapdyr. Käbirleri azaşypdyr. Örän köp adam gark bolupdyr. Boljak zat bolandan soňra garawul bu zatlara çyndan ökünipdir. Jogap bermeli adamlaryň önünde ýalňysyna ökünýändigini ýañzydyp, özür diläpdir. Ýolbaşçylar onuň ýagşy niýetden ugur alandygyny, özüniň asylyly we ak ýürekli ýigitdigini tassyklapdyrlar, ýöne olaryň aýdan sözleri zol-zol gulagynda gaýtalanyp duran ekeni: “Biz şol ýaglary saňa özgelere paýlamak üçin däl-de, minaranyň yşygynyň hemişe ýanyp durmagy üçin beripdik...”. Ýagşylyk gowy zat, emma ýerini, ýagdaýyny bilip etmek gerek. Hemişe käbir adamlaryň bähbidi üçin hars urup, özüni we jemgyýetiňi gözden salmak hem dürs hereket dälidir. Özgelere ýagşylyk edeniňde öz ýagdaýyňy bilmezligiň ahyry ahmyra goýmagy ahmal.

Bu kyssadan öwrenip, many çykaryp boljak öwütler kän, iň esasysy hem biz gowy zat etjek bolup, has gowusyny ahmal edýäris. Has gowusyny ýerine ýetirmekde bärden gaýdýarys, harsallyga pursat, nogsanlyga ýüz berýäris. Iňlislerde şeýle bir nakyl bar: “Hatda dowzaha eltyän ýollaryň köpüsi hem ýagşy niýetden ugur alýar”.

Bu gürrüňler belli musulman alymy Ymam Mälik ibn Enes bilen bagly bir wakany ýatladýar: Ymam ibn Wehbiň ýazmagyna göre,

ol bir gezek Ymam Mäligiň mejlisinde ylmy söhbet diňläp, köp zatlary öwrenip oturan ekeni. Birdenkä ol hat-sowat öwrenýän tagtasyny bir gyra goýupdyr-da, namaz okamaga çykypdyr. Gaýtadan ýerine dolanyp gelende Ymam ondan nähili namazy okandygyny sorapdyr. Okuwçysy (ýagny, ibn Wehbiň özi) endik eden napile (goşmaça) namazynyň kazasyny alandygyny aýdypdyr. Ymam oňa has möhüm zat barka möhüm zady soňa goýmalydygyny ýañzydyp: “Seniň sapakdan turup, okap gelen zadyň, bu ýerde terk eden zadyňdan asla haýyrly dälidir” — diýipdir. Ýagny ylym-sowat we okuw öwrenmek goşmaça namaz okamakdan has haýyrly we sogaplydyr. Sebäbi ýitirilen ylym sagadynyň öwezini gaýtadan dolup bilmersiň, emma goşmaça namazlary islendik wagt hem okap bilersiň.

Bu ýerde Ymam Mälik ilkinji nobatda has möhüm, has ähmiýetli, has zerur zatlara üns bermelidigini okuwçysyna öwredýär. Hatda şol edýän işiň Allanyň razylygy üçin okalan goşmaça namaz bolsa-da, ondan has haýyrly, has ähmiýetli bir iş barka, soňa eýermek, şony bitirmek eý görülyändir.

Şonuň üçin, dostum, saňa maslahatym bolsun — seniň üçin iň esasy zatlar, esasy arzuwlar, baş maksatlar hemişe aňyňda we ýadyňda bolsun. Ilkinji nobatda bitirilmeli amallar göz önünde gaýtalanyp we gaýmalaşyp, ýadyňa düşüp dursun. Seniň maksatlaryň süňňüne we köňlüňe, dahanyňdan dökülýän sözüňe we ýerine ýetirýän amallaryňa siňsin. Ýekeje pursadyňy hem asyl maksadyňa laýyk gelmeýän, arzuwlaryňa bap bolmadyk zatlara

sarp etme. Ýogsam, özüň duýmazdan, ädimme-ädim asyl maksadyňdan uzaklaşar gidersiň.

Her edýän amalyň, her bitirýän möhüm işiň seni garyş-garyş, ädim-ädim baş maksadyňa ilerledýän iş bolsun. Maksatlaryň bilen ýan-ýana bile ýöreseň, ony hökman hasyl edersiň. Başgaça dowam etseň welin, netije hem başgaça jemlener.

Mahlasý, ilki bilen esasy maksadyň nämedigini bil, amallaryň ähmiýetini baş maksadyňa, özüňe has mynasybyna, laýygyna görä kesgitle. Eger-de seniň maksatlaryňa muwapyk gopup, onuň öňe ilerlemegine getirýän bolsa, bu has ähmiýetli amallardyr. Edýän işiň bilen öňünde goýan maksadyň hiç hili galtaşygy ýok bolsa, onda ol işi juda bir gerekli bolmadyk zähmetleriň hataryna goşup bolar. Pikirlenip gör, belki-de has möhüm işler, has ähmiýetli maksatlar üçin möhümdir öýden beýleki birnäçe zatlar terk edeniňe degýändir.

18. AÝAKLAR TAÝANDA...

Ymam Müslimiň “Sahyh” eserinde şeýle bir waka ýatlanylýar. Rabia ibn Kagbyň gürrüň bermegine görä: “Resulalla maňa hem-de meniň ýanymdan Abu Bekre bir ýer bölüp berdi. Şonda bir hurma daragtynyň haýsy mellege degişlidigi dogrusynda sözüme çapraz geldi, aramyza dünýä düşdi”.

Abu Bekir bu ýeriň özüne degişlidigini, menem özüme degişlidigini öňe sürdüm. Özümizi dünýä höwesine, mülk-mellek

meýline eýerledendigimizi duýmandyrys. Gep arasynda Abu Bekiriň aýdan bir sözi maňa juda ýokuş degdi. Bürjeren gaşymdan, damar dartylmasyndan ýaňa tirpildäp duran ýüzümden çen tutup, gödegräk darandygyna Abu Bekir hem göz ýetirdi we öküdi. Soň menden haýyş edip, edil şol sözi özüne diýmegimi, şeýdibem birek-birekden öýke-kine etmän, üzlüşmegimizi, ýaraşmagymyzy sorady. Emma men kes-kelläm garşy çykdy: “Ýok, Abu Bekir, men size gowy sözden başga hiç zat diýmerin, gödek sözi asla dilime almaryn” — diýdim. Abu Bekir herneneň haýyş etse-de, menem şol bir heňime tutdum. Ahyry bolmajagyna gözi ýetende, Abu Bekiriň gahary geldi. “Eger-de sen şol sözi maňa diýmeseň, senden öýkelidigimi pygambere arz etjek” — diýdi. Töwerek-daş bu ýagdaýa gaty geňirgendi. “Gödek sözläp, göwne degen Abu Bekriň özi hem bolsa, öýke edýän hem ýene şol” diýişdiler. Abu Bekir bu meýlini soňa goýman pygambere mälim etdi. Pygamber hezretleri hem bizi ýaraşdyrmak üçin adalatly höküm çykardy — şol sözi Abu Bekriň özüne diýmegimi we bu endişe-kineleri hemişelik unutmagymyzy tabşyrdy. “Eý, Resulalla, men Abu Bekriňşanyňa ýagşy sözden başga zat diýmerin. Munuň üçin gaýtadan ýüz tutmagyň hajaty ýok” — diýip, bir depen ýerimi depdim durdum. Resulalla hezretleri bu ýagdaýda iň göwnemakul sözüň, çykalganyň Alladan magfyret diläp, birek-biregi bagyşlamakdygyny ýañzytdy. Men hem aýdyşy ýaly etdim. Abu Bekir bu sözleri eşideninden soňra, bir gyra çekildi we gözünden ýaş damjalary paýyrdap gitdi. Ol hem-ä goýberen

säwligine ökünýärdi, hem-de nähak daran adamsynyň özüni bagyşlandygyna begenýärdi.

Bu hekaýatda her birimiziň ünsümizi çekjek çuňňur many bar. Gürrüň bir ekin meýdany hakda gidýär. Ýan-ýana, goňşuçylykda oturan iki sany ýagşy adamyň sözünüň azaşmagyna sebäp bolan zat — ynsana mahsus tamakinlik. “Aramyza dünýä düşdi” diýmegi hem hut şondan.

Geň görünýän bolmagy mümkin, hatda pygamberiň sahabasyny hem dünýä söýgüsi, nebis islegi aldap bilýär, ýeri onsoň ýer ýüzünde gezip ýören beýleki ynsanlar bu duýgudan azatdyr öýdýärmiň? Bir santimetr ýer üçin biri-biri bilen gyrlyşmak hetdine ýetýän, “bu meňki-de, bu meňki” boluşýan adamlar örän köp ahyry.

Mertebesi mukaddes, hormaty keramat derejesinde saýylýan şeýle beýik adamlaryň ýüregine hem dünýämentlik söýgüsi ornap bilýär. Bu ynsany at-abraý we gaýry zatlar babatda heläk edýän ýagdaýlaryň biri. Muňa göz ýumup, “aý, bor-da” diýip geçibermek, ýaramaz häsiýetleriňe dözmezçilik etmek bolmaz. Heran-haçan we her hal-hemişe özümüzden dürslügi talap edip durmaly. Şonda-da durmuşda şeýle ýagdaýlar bolup durar. Ýogsam säwlik bilen dürslügi, hata bilen dogryny aýdyňlap bilmän, göwünleriň synmagyna hem-de berekediň dynmagyna sebäp bolarys. Nebis tamasy hemmeleriň, hatda beýik adamlaryň hem ýüregine ornaýar, ýöne olaryň parhly tarapy — bu ýagdaýa dessine akyl ýetirýärler, düşünýärler, hata hereket edendigini bilýärler, ötünç-özür

soraýarlar. Bu ýaramaz häsiýeti, tamakinligi umma kowmaga çalyşýarlar, etmişlerine ökünýärler we şol pursadyň özünde ýaraşmagy towakga edýärler. Nebis tamasynyň ýürege girmeyändigini beýiklik däl-de, ondan dessine saplanmak beýiklikdir.

Abu Bekriň beýik häsiýetleriniň ýene biri şu ýerde aýdyň görünýär. Ol dosty bilen jetleşmegiň önüsyraşynda durka, aňrybaş çep pursatdaka, aňrybaş sag tarapa dönmegi başaýar, dostundan bagyşlamagyny soraýar — bu peslik däl-de, beýiklikdir.

Aýdan ýaramaz sözüne ökünmegi aýypmy? Elbetde, ýok. Gaýta ol şol aýbyny desbi-dähil özür-ötünji bilen ýuwmagy başarypdyr. Ine, şunuň ýaly wakalaryň üsti bilen bize geçirimlilik etmek, toba etmek, bagyşlamak ündelýär, sapak berilýär.

Heý-de mundan öň biriniň özünden ar almagyny soraýan, özi bilen edil öz edişi ýaly haklaşmagyny soraýan adamy görüpmediňiz? Abu Bekir şeýtdi ahyry..!

Dostum, men bu ýerde saňa “ýalňyşlyk goýberme” diýip maslahat berjek däl, bu maslahaty menden öňem näçe adam ýatladandyr. Ýöne Abu Bekriň şu häsiýetini welin, öwrenmegiňi umyt edýäris. Sen bu hekaýatdan dessine toba edip, ötünç soramak dessuryny, geçirimlilik etmek dersini öwrenip bilersiň. Şol häsiýetler bolsa adamkärçiligiň esasy sütünleriniň biridir.

Käteler şeýle bir duýgulara gaplanýarys... Ýürege ornaýan howur, duýgy bir säwlik goýberendigiňi ýatladýar, kalbyňda ökünç

uçgunlary gaýmalaşyp başlaýar, ruhuňda bir zatdan howp-howatyr harasatlary möwjeyär... bu nämäniň alamaty? Onda düşün, kimiň hak-hukugy babatda öte geçen ýa-da bärden gaýdan bolsaň, haýal etmän, wagt ýitirmän ýanyňa bar-da özür dile, şonda ýüregiňi gaplaýan ökünç alawlary kem-kemden sowaşar we ruhuň rahatlyk tapar.

Muhammet Ahmet ar-Raşidiň aýdan bir jümlesi bar: “Mömin ýalňyşýandyr, adam bolandygy üçin.., ýöne onuň nebsi-köňli dessine dogry ýola düşmäge ukyplydyr, gaflatdan dessine oýanmagy başaryandyr. Päk adamyň köňli-raýy gaflat çuňluklarynda uzak eglenmez”.

19. **GOPBAMSYLYK - HELÄK EDÝÄN HÄSIÝET**

Fizika boýunça Nobel baýragynyň eýesi Doktor Ahmet Züweýlden hakyky alymyň aýratynlyklary we çyn alym bilen alymsumagy nähili tanamalydygyny sorapdyrlar.

“Eger-de özüniň beýikdigi, başarnyklydygy, ylymlydygy, asyllydygy hakda söz açýan bolsa, ony diňläbem oturmaň. Çünki hakyky alymlar ylymda bir basgançak ýokary galdygysaýy önlerinde özleriniň bilmeýän, özlerine düşnüksiz giden bir giňişligiň peýda bolýandygyny görýärler. Melekut äleminiň ýanynda öz bilýänleriniň peşe ganatyça hem ýokdugyna göz ýetirýärler. Ylym we magryfet deňzinde sadaja bir nokatdyklaryna düşünýärler” — diýip, ol jogap beripdir.

Beýikligiň möhüm esbaplarynyň biri — durmuş mekdebinde hemişe okuwçydygyňy unutmazlyk. Beýiklere mahsus bir häsiýet — olar öz bilýän zatlarynyň çäginde hereket edýärler we aň-düşünjeleriniň gurşaýan zatlaryny okap bilmäge ukyply bolýarlar.

Jemgyýetiň iň haýyrly adamlarynyň biri — bilýän zadyna asylly amal edýän alymlar. Beýiklige eltýän esasy derwezeleriň biri hem ylym-bilim öwrenmeklik. Öwrenmeli, bilmeli, özleşdirmeli, ýöne hernäçe sowatly bolsaňam, ulumsylyk edip, gaýşaryp ýörmek gelşiksiz. “Ökdeden ökde bar” diýlen sözi hem ýatdan çykarmaly däldir.

Öz ýeten derejesi bilen buýsanyp, temegini göge dikýänler, wagtal-wagtal özgeleriň ýanynda gazanan zatlaryny ýatlap oturýanlar, aň ýetiren, öwrenen zatlaryny nygtaýanlar we özi bilen magtanýanlar — olar aslynda köňüllerindäki boşlukdan we öz başarnyklaryna ynamsyzlyklaryndan ejir çekýän adamlardyr. Üstesine, olar barlykdaky esasy hakykatdan bihabar adamlar, çünki ylma, hakykata, magryfete doly göz ýetirip bilmek adamzada berlen zat däldir. Diňe Allatagala ylym zerrelerini öwrenmegi öz halan bendesine bagyş eder.

Bir gün geler, aslynda hiç hili üns-ähmiýet berilmeýän ýönekeý adamlaryň biri olaryň hiç zat bilmeýändigini paş eder goýbär. Bu köplenç şeýle-de bolaýýar.

Şu ýerde şoňa laýyk bir wakany ýatlasym gelýär. Olaryň biri köp zat bilýändigine hondanbärsi bolýan adam, beýlekisi akylyly we

üşüklidigine garamazdan, düşbülige her göze ilmeýän ýönekeý adam.

Günleriň birinde bir çagajyk dellekhanalaryň birine giripdir. Ony göreninden, dellek kinaýa-ýaňsy bilen ýylgyrypdyr. Öňünde oturan adamyň gulagyna pyşyrdap: “Ine, şu çagajyk dünýädäki iň samsyk çaga! Häzir garaş, men sözümi subut edeýin” — diýipdir.

Soňra dellek çagajygyň ýanyna barypdyr. Bir eline bir manatlyk pul, beýleki eline elli teňňelik pul goýupdyr-da: “Hany, körpe, şu ikisinden haýsy birini saýlajak?” — diýipdir.

Çagajyk elli teňňelik puly saýlapdyr we gidipdir.

Dellek ýene-de kinaýaly ýylgyrypdyr, bu täsin tejribesi üçin özünden hoşallyk bilen gülüpdir. Öňünde oturan müşderisine garap: “Aýtdyma saňa, bu iň samsyk çaga diýip. Ol her gezek gelende şol bir hereketlerini gaýtalaýar. Hemişe az mukdardaky puly saýlaýar” — diýip, loh-loh gülüpdir.

Saçyny bejerdenden soňra, ýaňky adam dellekhanadan çykypdyr we oglanjygy gözläp tapypdyr. Ol süýji dükanynyň agzynda duran ekeni. Elindäki puluna işdäsi alan, iýesi gelen halwalaryny satyn alanyndan soňra, ýaňky adam çagajygyň ýanyna barypdyr. Özünü biynjalyk eden soragy beripdir: “Sen näme üçin her gezek has köp puly alyp bilýärkäň az mukdardaky puly saýlaýarsyň?” — diýipdir.

Oglanjyk ol adamyň gözlerine dikanlap seredip: “Eger-de ondan bir manat puly alan günüm ol meniň bilen oýun oýnamagyny bes eder. Onsoňam, şol alan pulum maňa bir

günlük süýji satyn almagyma ýetýär. Artykmajy özümde duranyndan, goý, ony dellekçi daýy saklap bersin” — diýipdir.

Ol adam bu jogaba — bu herekete haýran galypdyr.

Pespällik hem Allatagalanyň bagyş eden rysgy. Ulumsylyk we hondanbärsilik bolsa kem-kem uçuda golaýlaşdyrýan ýaramaz häsiýet. “Men, men” — diýip, diňe özüni bilýän adamlaryň ahyrsoňunda niçiksi duzaga düşýändiklerine durmuşsaýat. Olar dünýäni özi hakdaky gürrüňlerden, söhbetlerden doldurýarlar, üstesine özlerini aşa akyly görkezjek bolup, gözden düşýärler. Soňra ol adama gözler öwrenişýär we gaýta äsgermän geçýärler, üstünden gülýärler. Ymam Şapygynyň bize duýduryp aýdan bir sözi bar: “Kimde-kim özüne degýän gymmatyndan ýokary baha berse, barybir Allatagala ony hakyky bahasyna gaýtaryp getirer”.

Pespälligi özüne hemra edinen adamlar hakyky beýiklerdir.

Dostum, özüne magrur ýaňky dellek ýaly akmak bolma! Özündäki “ýiti üşüge” daýanyp, beýlekileriň ýalňyşlyklarynyň üstünden gülýän dellek ýaly bolma. Hyýal dünýäsinde ýaşap, pöwhelik ýollarynda gezseň, beýlekiler seni oýnar ýörerler.

Mahlasy, beýikligiň aňry çägin, kemalyny Alladan başga bilýän ýok. Her näçe üşügiň, zehiniň, akylyň, sowadyň bolsa-da, özüne ýa-da öz edýän işleriňe magrur bolma, gomparma, hondanbärsi bolup, hekgerip gezme. Pespällik diwaryndan arkaňy aýyrma.

Şonda Allanyň ýollan beýikligi, abraý-şerepi we mertebe-derejesi sen talap etmezdenem, öz-özi gaşyňa geler we başyňa gonar.

20. BIR ÇÄRESINI TAP...

Uly işler üçin ýaradylan, beýik maksatly, batyrgaý pikirli adamlar hemişe uly bir kynçylyk bilen ýüzbe-ýüz bolýarlar. Olaryň biri hem hak zady ykrar etmeýän we ajaýyp pikirleri, täzeçilligi inkär edýän düşüňjeler bilen garpyşykdyr.

Ýagdaýyň bir gyrasy haýbatdyr söweşe diräberse has-da howply. Şol halatda işleri ugrukdyrmak we ornundan gozgamak üçin bir çärä ýüz urmaly bolýar. Hyjr süresinde “Biz olara Asmandan bir gapy açsak we olar şondan ýokary çykyp, melekut äleminiň täsinliklerini görseler hem ynanmazlar, gaýta: “Biziň gözlerimiz baglanypdyr, bize jady edilipdir” diýerler” diýýär. Garaz, kalby garaňky, aňy ýapyk ynanmajak adamy ynandyrmak hyllalla.

Bu mübärek aýatda adamzady eýelän kejriliğiň bir görnüşi beýan edilýär. Kejrilik olaryň akyllaryny şeýle bir gurşapdyr welin, hatda bu häsiýet olary ähli nygmaty, barça ajaýyplygy hasap etmezlige itekläp dur. Bular göze dürtülip duran islendik hakykaty hem inkär etmäge, ýalan saýmaga taýyn. Bular öz boluşlaryny, öz aýyplaryny duýanoklar, gaýta, aýdyň hakykata akyl ýetirmäge derek, “akylymyz sämäp dur öýdýän” — diýip, özleri jadylanan ýaly, ile töhmet atýarlar.

Şeýle ýagdaýlarda asylly maksatdan ugur alýan adam näderini bilmeýär. Her bir täzeçilligi inkär etmäge uýgunlaşan adamlary ynandyrmak, yrmak üçin mynasyp ýol, usul agtarýar. Bir hilä ýüz urmasaň, sagdyn we bişen akyl arkaly olar bilen iş salyşmak mümkin däl. Şonuň ýaly pursatlarda dadyňa ýetişjek bir çäräm bar, şony ulanmagyňy maslahat berýärin.

Aslynda, köp wagtlarda şahsy duýgular we medeni aň, ruhy gözüetim mantykdyr akyladan rüstem gelýär.

Käbir adamlar öňki düşüňjesine pugta ýapyşyp durýar, hatda şol işleriniň soňy-netijesi göwne ýarar ýagdaý bilen tamamlanmaýan hem bolsa, täze bir zadyň durmuşlaryna ornaşyp, öňküje öwrenişen gününü, ýagdaýyny özgertmeginden çekinýärler. Şeýle bir söz bar: “Ynsan bilmeýän zadynyň duşmanydyr (ýagysydyr)”, ýagny adamlar özleriniň bilmeýän, akyl ýetirmeýän zatlaryny inkär edýärler, ýalňys hasap edýärler. Şeýle ýagdaýda akyllyň işledip, bir hile-mekirlige ýüz urmagyň haýry degse gerek. Özündäki akyl we hüşgärlik, ýitilik we zehin arkaly olaryň akyllaryny özüňe çekjek bir hakykaty pikirlen. Saňa gürrüň berjek bir taryhy wakam aýtmak isleýän zadymy has aýdyň düşündirip berer.

On sekizinji asyrda Beýik Britaniýada şeýle waka bolup geçýär.

Kristofer Fraýn örän zehinli, seýrek talantly adam ekeni. Ol döwrüniň ylym-bilim deňzinde gulaçlap ýüzüpdur, gaty köp ugurlardan ussatlyk bilen baş çykarypdyr. Esasanam,

astronomiýa, asman-pelek ylymlary, matematika, geometriýa ugurlaryndan zehinli ekeni. Günleriň birinde Westminster şäheriniň häkimligi oňa bir ýumuş tabşyrypdyr. Häkimlik üçin kaşan binanyň taslamasyny sorapdyr. Guruljak binanyň çyzgylary bilen tanşan häkim bu taslamany kabul etmekden ýüz öwrüpdür: “Bu teklibiň kabul ederlikli däl. Çyzga seredeniňden eýýäm ikinji gatyň çökmek howpuny duýup bolýar” — diýipdir.

Fraýn häkimiň ýagdaýyna düşünişdir. Sebäbi häkimiň aňynda ikinji gatyň howpludygy we onuň çökämek ähtimallygy hakdaky düşünje berçin ýaly mäkäm orun alan ekeni.

Kristofer bu pikirleriň gury howsaladygyny düşündirmäge synanyşypdyr. Şäherdäki kaşan jaýlary mysal getirip, ol ýerde gurnalan her bir sütüniň binanyň durkuny saklaýandygynyň boş gürrüňdigini tekrarlapdyr. Emma häkim öz pikirinden dänmändir. Kristofer gönümel aýdylan hakykatyň oňa täsir etmejekdigine göz ýetiripdir. Ylmyň gazananlary, inženerçilik kanunlary we binagärlik aýratynlyklary bilenem häkimi raýyndan gaýtaryp bilmändir. Garaýşyny gozgamagy başarmandyr. Kristofer başga çykalga tapmansoň, bir mekirlige ýüz urupdyr.

Ol häkimiň nämeden gorkýandygyny içgin sorapdyr. Häkim oňa binanyň pylan ýeriniň çökäýmeginiň ähtimaldygyny ýañzydyp, şol ýerde iki sany sütün goýulsa, ikinji gat aşak çökmez ýaly ygtybarly bolardy diýipdir.

Inženerçilik çözgüt babatda şol iki sütüniň gerekli dældigine garamazdan, Kristofer häkimiň pikirini kabul edip, işe girişmäge rugsat alypdyr. Şeýtmese, bilýän ähli ylmynyň, başaryan barça zadynyň häkimi bu gorkulardan halas edip bilmejekdigine göz ýetiripdir.

Kristofer binanyň gurluşygyna başlapdyr. Şäher häkiminiň aýdyşy ýaly, hut şol ýerinde iki sany sütün hem galdyrypdyr. Ajaýyp we kaşan ymarat peýda bolupdyr.

Aý-günler aýlanypdyr, birnäçe ýyllardan soňra binany rejelemek, käbir ýerini, durkuny täzelemek kararyna gelipdirler. Şol ýerde işgärler bir täsin ýagdaý bilen ýüzbe-ýüz bolupdyrlar. Birinji gatda gurlan iki sany sütün ikinji gata birnäçe santimetr ýetmezden tamamlanýan ekeni.

Kristofer näme edipdir?

Daşky görnüşi şol adamyň — häkimiň aýdyşy ýaly, ýöne beýleki tarapdan öz bilimi, başarjaňlygy we sungaty bilen, häkimiň garaýşynyň ýalňyşdygyny subut edipdir. Häkimiň özi hem birnäçe ýyldan soňra muňa göz ýetiripdir — şol iki sütün bolmasa-da, bina öz durkuny bozman saklajak ekeni.

Kejir we ýapyk düşünjeli adamlar bilen iş salşanymyzda şu zeyilli hile-mekirliklere ýüz urmagymyz gerek. Sebäbi biz şeýtmeklige mejbur bolýarys. Hiç hili bähbit görmejek, täsir edip bilmejek ýerimizden bolsa daşlaşanymyz ýagşy. Ýogsam, birahatlyk bilen galagoplukdan başga zat gazanmarys.

Ata-babalarymyzyň gadymdan gelýän bir hikmetli sözi bar: — “Hiç hili çäre tapmasaň, onda bir hile tap”.

Söhbetdeşiň gaýa deýin gozganmaz garaýşynyň öňünde deprenip durma, daş gaýalara maňlaýyň bilen nagyş saljak bolma.

Pikir et we amal et. Ýagdaýa ähli taraplaýyn seret we bir çykalga-çözgüt, usul-yş, hile-çäre gözle — hökman taparsyň.

Işiňde ýa öýüňde, ýanyoldaşyň ýa-da başlygyň bilen bagly wakalarda, ýa-da dostlaryň bilen gatnaşyklarda şu zeyilli durumlar-orunlar bilen gabatlaşyp bilersiň. Şonda olaryň üýtgeşsiz garaýýşlary seni ýadatsa-da, pikir et, oýlan, bir çäresini tap we täsir et.

Ýogsamam, aýan-aýdyň zatlary düşündirmek iň kyn işleriň, ýagdaýlaryň biri hasaplanýar.

21. **ORTASYNA ÝETENDE ÜZÜLÝÄN HEKAÝATLAR...**

Durmuş hakyky pikirlerden nähili peýdalanyp bileris?

Bu sowalda üýtgeşik zat ýok we ol göwnüçökgünlige getirjek şum pikirleri oýaranok. Men diňe şeýle sowalyň üsti arkaly gazanyp bolýan peýdalara we manylara ünsüňizi çekmek isleýärin.

Şek-şübhesiz bu kitabyň awtory ýa-da bu setirleri okap oturan adam günleriň birinde zeminiň ýüzündäki syýahatyny kesip, täze durmuşa başlar — elwan nygmatly jennete ýa-da azaply tamuga düşer.

Akyly goýalyşan adamlaryň ählisi hem haçandyr bir wagt ýaşayyş, durmuş we ölüm hakda çynlakaý pikir edendirler. Hatda dünýäniň zer-zynatyna, ter gunçasyna, meýlisdir gyzygyna meşgul bolanlar hem bu hakda pikir öwren bolmaly. Kalby we akyly oýa adamlaryň ýaşayyş we durmuş hakda hersiniňözboluşly garaýşy bardyr. Ömrüň paýawlamagy hakda hem pikir etmeli, emma berlen ömri manyly ötürmek hakda has çynlakaý oýlanmak gerek. Ömürboýy bir niýete gulluk edip, pille paýawlan çaglary ähli edenleriňe ökünderjek, ahmyra goýjak amallara irgözinden akyl ýetirmek döwletlilikdir. Durmuşdaky gözelligleri görmegi başarmaly, gözəl işleri etmeli we özgelere hem şatlyk paýlamagy maksat edinmeli. Eýsem, sen adamlara şatlyk umytlaryny çaýýarmyň ýa-da tukatlyk duýgularyny paýlaýarmyň?!

Tanymal nemes filosofy Gýote tukat we diýseň gamgyn durmuş sürüpdür. Ol her gün agşam uka batanynda ýassygynyň aşagynda hanjar goýup ýatar ekeni. Dünýä durmuşyndan irenligi üçin, bir gün oýanyp, şol hanjar bilen dünýewi durmuşynyň soňuna nokat goýmak niýetinde eken. Ýöne özüne kast etmek islegi başa barmansoň, bu gözgyny durmuş hakda gürrüň bermegi, hasratly ýaşayşy eserlere siňdirmegi ýüregine düwýär. Her ýazan hekaýasynyň soňunda gahrymanyny pajygaly ýagdaýa uçradýar.

Ýazan gaýgyly eserleri bilen münlerçe adamy agladan Alam Werter segsenden gowrak ýaşady. “Hemmeler meni bagtly adam hasap edýärdi. Ömrümiň bir pursadyndan nadyl

bolan ýerim ýokdur, emma boýnuma alýaryn, muňa garamazdan bütin ömrümiň dowamynda adamlara diňe gaýgy-gam, gynanç, alada, agy we agyr duýgulardan başga zady paýlamadym. Ömrüm boýy bir aý rahat ýaşandyryn öýdemok. Meniň durmuşym bir agyr daşy depä iterip çykarmaklyga meňzeýärdi — her gezek şol daşy depesine çykardym diýenimde, ol ýene-de aşak togalanyp gaýdýardy. Men ýene-de şol geçen ýolumy gaýtadan geçýärdim, täzedan synanyşýardym” — diýip ýazýar.

Arasynda ajaýyp pursatlaryň, gönençlikleriň kändigine garamazdan — olaryň pikirçe, ýaşayş diňe görgi we kösençlik. “Ýaşlygymdan başlap garrylygyma çenli her geçen menzili gözüň öňüne getirýärsin. Ýaşlyk döwrümde ýanymdan aýrylmadyk dostlarym bireýýäm panyny terk etdiler. Şol zatlar hakda oýlanyp oturyşyňa, bu dünýä tomusky dynç alynýan wagtlaýyn myhmanhana ýaly görünýär” — diýip, Gýote ýazýar.

Gýotäniň bu durmuşy tomusky myhmanhana meňzetmesi hakynda oýlanýaryn. Ol bu ýerde bolýan adamyň asuda, arkaýyn gezmejekdigini, basym gitmeli boljakdygyny bilýän ýaly görünýär. Ynsan basym bir ota ýa-da uçara münüp, bu ýerden gitmeli ýolagçy kysmy. Ol ýantorbasyňa zerur gerekli esbaplaryny alyp, ýol şaýyny tutup, taýýarlykly oturmaly. Bu wagtky ornaşan ýeri bolsa, arkaýyn oturyp boljak ýer däl. Ol diňe basym ýola düşmeli ýolagçynyň sähel salymlyk demini dürsemek üçin düşleýän menziline meňzeýär.

Meşhur musulman alymy Muhammet al-Gazalyda hem hut şeýle pikirler bar. Ol sapar-syýahatlary mahalynda bir myhmanhanada düşläpdir we öz oturan otagy hakda pikirlenip: “Menden öňem bu hüjrede, otagda, gör, näçe adam düşläp ötendir. Menden soňam ençeme adam bu otagda bolup gider, meniň ornumy hem biri alar. Bu otaga meniň dahylymyň ýokdugy, bolsa-da örän gowşakdygyny diýsene. Bu otag, aslynda şu myhmanhana maňa dünýä durmuşyny ýatladýar. Wagtlaýyn bolunýan menzil-düşelgä meňzeýär”.

Dogrudanam, bu ýerde her kim öz aladasy bilen başagaý. Myhmanhanada düşlänler her kimsäniň öz işine gümradygyna göz ýetirerler. Olary diňe birek-birege mähirli ýylgyryşlar we salamdyr baş atyşlar birikdirýär diýmeseň, başga baglanyşygy bara meňzänok. Ine, her täze nesil şeýdip bu saraýa düşleýär we wagty-pursady dolanda, göçüp gidýär.

Bu subut edilmezden düşüňip bolýan hakykat bolsa-da, oňa görä edýän hereketlerimiz, özümi alyp barşymyz juda parhly gelýär. Çünki biziň edýän işlerimiz, ýerine ýetirýän amallarymyz bu zatlara bolan ynam-imanymyzyň ölçeğini, derejesini delillendirýär.

Dünýä lezzetine gereginde artyk çümme, nebis meýline artykmaç imrinmek, maksatlarymyzy hasyl etmek üçin hapa-haram müň dürli usuly, ýoly ulanmak... biziň bu düşüňjelerden gapyl gezip ýörendigimizi görkezýär.

Durmuş bir sapar-syýahatdyr. Ädimlerini haýallatjak, ýüküni agraltjak ýa-da seni aşak dartjak amallary, pygyllary etmezlige çalyş.

22. **ÖMRÜŇ SOŇKY TOGSAN GÜNI...**

Kimdir biri “Seniň ömrüňden togsan gün galdy” diýse, bu gulaga iň ýakymyz habarlaryň biri bolup ýaňlanar. Emma bu sözler hakykatdan-da bir adama diýlipdi...

Gürrüň berjek zatlarým hakynda çuňňur pikirlen, oýlan, göz öňüne getir we gerekli manylary çykar... men saňa şol sözleri gulagy bilen eşiden bir adam hakynda gürrüň bereýin. Ol şondan soň millionlarça adamyň ýüregine ornan iň owadan, ajaýyp we täsirli çykyş bilen hemmeleri geň galdyryp bildi, ýogsam ömrüniň sanaýmaly gününüň galandygyna hem aklyly çatyp durdy.

Ol Rendi Pauş, Karnegi uniwersitetiniň kompýuter ylmyly boýunça professory, ABC stansiýasyny gurnaýjy, 2007-nji ýylda dünýädäki iň täsirli 3 adamyň biri, “Taýms” žurnalynyň kesgitlemegine görä, dünýädäki 100 sany iň täsirli adamlaryň biri. Ine, şu adama, haçanda ol kyrk ýedi ýaşyndaka, ömrüniň bary-ýogy togsan gününüň galandygyny habar beripdirler. Sebäbi ol ötüşen rak keselinden ejir çekýän ekeni.

Bu habary eşiden Rendi talyplaryny, dostlaryny we eý görýän adamlaryny, ýakynlaryny ýygnap, olaryň öňünde “Çagalyk arzuwlaryny hasyl etmegiň hakyky ýollary” atly meşhur leksiýasyny okap beripdir. Ol adamlara bu leksiýasynyň iň soňky

söhbetdigini we bu dünýäni terk etmeli bolýandygyny, ýakynda ahyrýete göç etmeli boljakdygyny habar beripdir. Ol munuň üçin gözyaş dökmändir, sebäbi berk, çydamly adam eken. Üstesine onuň esasy maksady adamlary ýagşy işlere, durmuşa höweslendirmekden, maksatlaryny hasyl etmäge ruhlandyrmakdan ybarat eken.

“Munuň iň soňky leksiýandygyny bilip durkaň, sen nämeler aýdyp ýetişerdiň? Sende iň soňky pursatlar barka, sen bu dünýäde nämelere amal edip bilerdiň? Seniň bu dünýä üçin galdyrjak wesýetiň we mirasyň näme bolardy?” diýip, Rendi olara ýüzlenipdir.

Rendi şähdaçyk, şadyýan adam ekeni. Gelenleriň biri ondan “Durmuşdan lezzet alyp ýaşamagyň ýollaryny we ähmiýetini” aýtmagy haýyş edipdir. “Men ony has giňişleýin beýan ederdim welin, ol sözlerimi eşitseňiz, suwa suwsaýan balyk ýaly görünmegim mümkin” — diýip degşipdir. “Aslynda men, nädip lezzet alman ýaşap bolýandygyny bilemok. Hatda soňky demimde hem degşip-gülşüp, şähdaçyklykdan el üzmän giderin. Şu wagta çenli hemra bolan bu häsiýetimi ömrümiň ahyryna çenli hem dowam ederin (terk etmerin). Dogrusy, şeýtmekden başga ýol hem ýok” — diýip jogap beripdir.

Soňra ol öz durmuşy, başdan geçirmeleri, öňünde keseren kösençlikler, dulugyny gyzardan şowsuzlyk şarpyklary, ýeňip geçen kynçylyklary hakda gürrüň beripdir. Ol näçe gezek uniwersitetden yzyna gaýtarylypdyr, pikirine gulak gabardylmandyr, emma ol umydyňy asla ýitirmändir. Soňra köplere täsir

eden bir wakasyny ýatlapdyr. Ol uniwersitetde okaýarka okadylýan sapaklaryň juda kynlygyndan ejesiniň ýanynda zeýrenipdir. Ejesi oňa: “Şunuň ýaly juwan ýaşyndaka kakaň ikinji jahan urşunda duşmanlara garşy göreşýärdi” — diýipdir. Bu sözler Rendä aýratyn güýç-kuwwat, takat we ylham beren ýaly bolupdyr. Ol bir özi oturypdyr we mundan soňra hiç wagt lapykeçlige düşmeli däldigine, diňe ynamly öňe ilerlemelidigine göz ýetiripdir. Hatda iň agyr, kyn halatlarda hem özüni çawýan oklaryň penjesine oklamaly däldigine, teşnelikden ýa-da kösençlikden ejizläp, jan bermeli däldigine düşünişdir.

Rendiniň aýtmagyna görä, eger-de ynsan zeýrençdir lapykeçlige sarp edýän energiýasynyň ondan birini müşgil meselesini çözmäge bagyş etsedi, ol duýdansyz örän köp çözümleriň üstünden barardy.

Soňra ol agyr bergä batan bir zenanyň kyssasyny gürrüň beripdir. Örtlenmelerden, birahatlyklardan we çaykanmalardan halas bolmak hem-de durmuşyň egninden basýan agyr labyryny unutmak üçin ol zenan ýoga bilen meşgullanyp başlapdyr. Ýoga bilen özüne teselli tapmagy, özüni bejermegi ileri sürüpdir. Rendi: “Eger-de şol aýal ýoga üçin sarp eden wagtyňy haýyrly amala ýa-da şol amaly salgy berjek pikirlere sarp eden bolsa, onda ol karz keselinden birwagt gutulardy. Sag-aman üzlüşerdi. Biz karz keselinden dynmagyň pikirini etmeli, onuň agyr täsirini azaltmagyň däl-de...” — diýipdir.

Bir gün ol heniz çaga wagty disneylende gidipdir. Ol ýerdäki täsinliklerden, dürli

oýunlardan lezzet almaga derek, onuň kellesinde “Şunuň ýaly üýtgeşik zatlary nädip ýasap bolarka?” diýen pikir aýlanyp duran eken.

Karnegi uniwersitetini tamamlanyndan soňra, ol işe ýerleşmek maksady bilen diplomyny we arzasyny Uolt Disney kompaniýasyna hödürleýdi. Emma kompaniýa onuň islegini ret edipdir. Rendi umytdan düşmändir. Ol: “Öňümizde keserýän her bir böwet bizi has beýik maksatlara gönükdirmek üçindir” diýen pikire uýýan eken.

Ol durmuş kötelliklerini adaty bolaýmaly ýagdaýlar, pursatlar hökmünde kabul edipdir. “Allatagala bu kynçylyklary, böwetleri bize päsgel bermek, maksatlarymyzdan, arzuwlarymyzdan bökdemek üçin ýaratmady... asla beýle däl... bu ýaltalaryň pikiri... Ýaradan ol kynçylyklary bizi barha taplamak, has taýýarlamak we has uly ýeňişleri gazanmagymyz üçin döretdi. Böwetler, kynçylyklar beýik maksatlary amala aşyrmak üçin döredilen, ýasalan zatdyr” diýer eken.

Soňra ol ene-atalary we terbiýeçileri, mugallymlary öz çagalarynda oýlap tapyjylyk, döredijilik ukyplaryny ösdürmäge, oýarmaga çagyrypdyr: “Goý, çagalaryňyz özlerinde bar zehini, ukyby ýüze çykarsynlar. Olaryň zehinlerini ýaşyryp saklamaň ýa-da öňüni bökdemäň. Goý, olar isleseler öýüň diwaryna, köçelere surat çeksinler, ol suratlara öz islän reňklerini bersinler. Bu çagalaryň öz ukyp-başarnyklaryny, isleg-arzuwlaryny ýüze çykarmagyň tebigy ýoly. Şunuň ýaly ýagdaýlarda dürli bahanalary, delilleri tutaryk

edinip, olara gadaganlyk girizmek hatarly netijelere eltip biler.

Kiçijikkäm menem hut şeýderdim, enem-atam munuň üçin maňa gaharlanmazdy, käýemezdi, gaýta edýän işlerimden lezzet almagym, has höwesli ýapyşmagym üçin meni ruhlandyryp durýardylar” — diýipdir.

Soňra ol sözüniň üstüni ýetiripdir: “Mundan birnäçe ýyl ozal bolan bir wakany gürrüň bereýin. Täze satyn alan ulagym bilen uýamyň çagalaryny hem alyp, maşynda gezelenç etmegi ýüregime düwdüm. Uýam bu pikirimi oňlady we çagalarynyň ýanyna gelip, olara duýduryş baryny berip başlady: “Daýyňzyň ulagynyň arassalygyna üns beriň, ol täzeje maşyn, onuň içinde bökjekleşmek bolanok, aýnalaryny açmak bolanok, nämedir bir zadyny zaýalamak bolanok, ulagyň içini hapalamazlyk üçin buzgaýmak iýmek bolanok...”. Ol şeýle duýduryşlaryny birnäçe gezek gaýtalady.

Bu duýduryşlary gaýta-gaýta diňlänimden soň näme edendirin öýdýäňiz? Elbetde, munuň üçin uýama hoşallyk bildirmedim, alkys aýtmadym. Gaýta, gazly suwlaryň birini açdymda, onuň içini ýaňky maşynyň üstünden eňterdim.

Bu hereketimde hiç hili dälilik ýokundysy ýok. Ynsanyň edip biläýjek ýa-da edesi gelýän zatlarynyň önünde böwet goýsaň, ol üstünlik gazanyp bilmeýär. Onuňsu wagtky isleglerini bökdemek geljekde gazanjak üstünlikleriniň önüne böwet bolmak bilen barabardyr. Ömürboýy “ony eýdäýmäh, muny beýdäýmäh” diýen ýaly duýduryşlar bilen gulaklary ganan

çagalar, ulalansoňlar hem edesleri gelýän zatlary ýerine ýetirmekden çekinýärler, hat-da özleriniň eý görýän arzuwlary, islegleri, maksatlary babatda hem aňynda berkän şol gadaganlyklar ýaramaz täsirini ýetirip durýar... iň gowusy, hemişe haýyr işe ruhlandyrmaly we tutuş jemgyýete zyýany ýetmeýän bolsa, öz arzuw-isleglerini özlери amala aşyrmaga pursat bermeli. Bu ýagdaý olaryň terbiýesine göz ýummaly, her bir häsiýetine sowuk-salalyk bilen garamaly diýdigim däl, ýöne öz isleglerini ýüze çykarmagyny öwretmeli.

Men şeýtmek bilen uýama, onuň çagalaryna we hemmelere şu hakykaty ýaňzytmak isleýärim — «ynsan zatdan gymmatdyr, hemme zatdan ähmiýetlidir”.

Soňra Rendi durmuş sapaklarynyň ýene birini gürrüň beripdir. Ol hem adamkärçilik häsiýetlerini we mähir-muhabbeti hemişe ilkinji orunda goýmak hakynda ekeni. Rendiniň gürrüň bermegine görä, ol işe başlaýan uçurlary kompýuter-hasap ylmyndan sapak berýän ekeni. Ýöne talyplaryň biri sapaga ünssüz çemeleşip, synagdan geçip bilmändir. Tasdanam okuwdan kowlan ekeni. Rendi derrew dekanyň ýanyna baryp, bu talybyň kompýuter babatda adaty däl başarnyklarynyň bardygyny, onuň bu sapaklary doly özleşdirip biljekdigini, talybyň okuwyny dowam etdirmeginiň tarapdarydygyny aýdypdyr. Dekan Rendi bilen ylalaşypdyr. Ýöne eger-de talyp ähli derslerini özleşdirmese we tapawutlanmasa, onda Rendiniň sözüni ygtybarsyz hasaplap biljekdigini duýdurypdyr. Rendi munuň bilen

razylaşypdyr. Ol başga bir adama kepil geçmek bilen öz geljegini howp astynda goýupdyr. Ýöne Ýaradan Rendiniň umydyny puç etmändir.

Şu ýerde bir sowal beresim gelýär: Bizden näçe kaka öz ogly bir sapagy özleşdirip bilmese, üstünlik gazanmasa, onuň geljegine kepil geçip bilýär? Onuň geljekde beýik we sowatly adam bolup ýetişmegine näderejede ynanyş bilýär?

Rendi okuwçysyny ýanyna çagyryp, şeýle öwüt beripdir: “Oýnuň (Kartyň) kagyzlary köne, ýaramaz diýip, oýny bes edip bilýärmiň? Oýundan çykmany däl-de, ýagdaýa görä hereket edip, has gowy, has ussatlarça oýnamaga synanyşmaly. Älem gowşak serkerdeleri ykrar edýän däl. Nalajedeýin adamlar äleme zyýan-zelelden başga zat getirip bilmeýär. Diňe gaýratly, dogumly, tutanýerli, erjel adamlar ähli adamzat üçin beýik işleri bitirmäge ukyplydyrlar. Ejiz, iş başarmaz adamlaryň ady taryhda baky galmaýar, hat-da olaryň ady gündelik ýa-da hepdelik gazet-žurnallara hem çykmaýar ahyry” — diýipdir.

Elinde ýanyp duran alawy göterip, kynçylyk temençeleriniň, kösençlik myhlarynyň hem-de tiken deý awuşadýan közleriň üstünden aýak ýalaň ýöremeýänleri taryh ykrar etmeýär. Diňe şeýdeninde dünýä nusgalyk ösüşleriň hötdesinden gellersiň. Diňe tutanýerli, erjel bolan halatynda Zemin adalatyny, Asman nuruny, Ýaradan ýardamyny gazanyp bolýar. Bularyň üsti bilen köpe ýaşyryn bolan kiçi we

uly aýat-alamatlary hem saýgarýarsyň, görýärsiň.

Rendi öz söhbedini şeýle sözler bilen tamamlapdyr: “Meniň bu leksiýam üç oglum üçin ýol kartasy bolar”. Soňra ýylgyrypdyr we olar bilen mähirli hoşlaşypdyr. Ol öz söhbedini okuwçylarynyň sowhunly el çarpyşmalarynyň we gözýaşlarynyň arasynda jemläpdir.

Rendi 2008-nji ýylyň 25-nji iýulynda 47 ýaşynda dünýäden ötdi.

Emma onuň aýdan sözleri, ýüzleriniň mähiri we durmuşa bolan joşguny bu leksiýany internet arkaly tomaşa eden millionlarça ynsanyň wyždanyndan aýrylmady. Rendi özüniň ýazan kitabyny okan millionlarça adamyň ýüreginden gitmedi. Onuň kitaplary otuzdan gowrak dile terjime edildi.

Ölümiň ýyldyrym çaltlygynda bäre süýşüp gelýändigini bilip durkaň hem gaýratly, mert bolmagy hemmeler başarmasa gerek. Emma onuň sözlerinden we özüni alyp barşyndan welin nusga almak gerek.

Rendi özüniň soňky günlerini bilip durka hem şeýle haýyrly işlerden elini sowatmandyr. Sagat janymyz, sagdyn düşünjämiz barka, biz dünýäniň gadyr bilen gujaklajak, mähir bilen garşylajak ençeme işlerini edip bileris.

Halk arasynda şeýle bir söz bar: “Ömür uzak ýaşanlygyň bilen däl-de, il-güne näme bagyş edenligiň, (berenligiň) bilen ölçelýär...”.

23. RUHUŇ ÖZÜŇDE BOLSUN!

Bu waka henizem gowy ýadymda.

Öylän sagat ikide kakam işden gelýär. Elindäki zatlary eýwandaky stoluň üstünde goýanyndan soňra öz otagyna girýär we birsellem demini dürseýär, irkilýär. Öýle nahary taýýar bolanda ejem ony ukudan oýarýar. Nahar iýeninden soňra ol gazetlere azrak göz gezdirýär.

Käwagtlar çäýiň lezzetini sorup, telewizora tomaşa edýär. Garaňky gatlyşandan soňra dostlary bilen gümür-ýamyр etmek üçin gidýär we ýatar wagtlary öýe dolanýar. Ol irden oýanmak we endik eden gününü täzedan gaýtalamak üçin uka batýar. Şonda-da olar dünýä, durmuş hakda öžlerine ýeterlik zatlary bilýärdiler we öžlerine agram salmazdan, döwran sürýärdiler.

Maglumatlar asyry, telefon zamany gelmezinden öň, ýagny sanaýmalyja ýyl mundan ozalam kakamyň her günü hut şeýle geçýärdi. Bu ikisi gelenden soň adamlaryň gün geçirişi düýpgöter öžgerdi. Dartgynly, aljyraňňy, gaýgyly ýa gaharly ýüzler... öňkülerden kän sataşýar.

Bu gün biziň her birimiz egin-eşiklerimizi geýip durkak öžümize guýlan çäýy howul-hara içip, ýüz gözümize timar berip, az-kem dikelip, bir möhüm duşuşyga howlugýarys. Aglaba hem şol aljyraňňy pursatlarda öžümize gerekli zatlaryň hemmesini ýanymyza almandygymyzy diňe iş orunlarymyza geçenimizden soň bilip galýarys.

Gijara öýe dolanýarys. Ýüz-gaşymyz ýadawlykdan we işdeşlerimiz bilen bolan

dawa-jenjelli ýada usurgadan telefon gürrüňlerinden ýaňa бүрşүр dur. Ýa-da şol wagt hem internetiň üsti bilen kimdir birine nähilidir bir habar, maglumat iберjek bolup durandyrys.

Yzy tükenmeýän şeýle aladalardan, hereketlerden, pikirlerden ýaňa ýekşenbe hem indi dynç günü däl.

Ynsan ähli argynlygyny, jyrlap goýmaýan el telefonyny, yşyjaklary ýanyp-öçүр duran elektron poçtasyny unudyp, rahat dem-dynç alyp bilermi? durmuşyň hakyky mazasyny duýup bilermi? Nädip ýaşaýyşdan lezzet alyp biler?

Munuň çykalgasyny dessine aýdarsyňyz: has gowy ýaşamak üçin ylgamaly, yhlas etmeli, irginsiz zähmet çekmeli diýersiňiz. Köplenç we gaýta-gaýta ýatlaýan bir jümlämizi hem suňşuryp galarsyňyz: “Ýogsam-da, elimizden başga näme gelýär?”.

Nebis islegleri hakyky isleglerden öňe geçende, ynsan bu zynatly dünýäniň guluna öwrүlip galýar — rahatlygyny we gaýry hemme zadyny üpjün durmuşyň hyzmatyna gönүkdirýär. Doýmaz-dolmazlygy zerarly ähli zadyň öz penjesine ýygnanmagyny isleýär. Elindäki hemme zady pida edip, öňküdenem has köp zady gazanmaga çalyşýar. Bahasynyň örän ýokarydygyna, galadygyna garamazdan, onuň ahyrynda peýdasynyň bolup-bolmajakdygyna üns bermezden, hemme zady holtumyna sygdyrmak isleýär. Hamana, teninde ruhy gaýyp bolup, oňa derek diňe nebis ornaşan ýaly bolup dur. Onsoň barha işdäni açýan dünýä eşretine gözünü

ýumup — baryňa kanagat edip, uludan rahat demini almak çetin zada öwrüliberýär. Biz nebsе gyzygyp, ruhuň isleglerini unudypdyrys. Ruhuň göwnüni görmegi arka zyňypdyrys.

Käteler dälize çykyp ýa-da penjireden daş-töweregi, tebigaty synlap, bu gозellikler, barlyklar hakynda oýlanyp, pikirlenip, tomsuň gijeki salkynlygyndan lezzet alyp bolar ahyry... şeýtmek bilen biz ruhumyzy ýokary göterjek maşklary ýerine ýetirýäris. Ruhumyz gowşak ýa-da ýorgun bolsa, onda süňňümüz ondan birnäçe esse argyn we tapsyz zada öwrüler.

Adamlaryň biri gözleg-agtaryş işlerini geçirmek üçin birnäçe işçini hakyna tutup, ýola düşüpdur. Derrew maksatlaryna ýetseler, olara esse-esse hak tölejekdigini wada beripdir. Aljak haklaryny göz önüne getirip, işçiler arabany we ähli ýükleri çekip başlapdyrlar. Ýöne birnäçe sagatlardan soňra olaryň ählisi uludan dem alyp, daljygyp, ýere ýykylypdyrlar. Gözlegçi adam olara has artyk, öňküden-de artyk baýlyk, pul, sylag bilen höweslendirmäge çalşypdyr. Emma bu hoşamaý wadalar hem olary gurbatyna getirmändir: “Hojaýyn, biz başda ýola düşenimizde hiç bir maksatsyz, hiç bir pikirsiz girişipdiris. Indi ruhumyz özüme dolanýança biraz dynç almakdan başga çärämiz ýok” diýipdirler. Beýik maksatlar üçin uly nebis däl-de, sagdyn we gaýratly ruh gerek.

Ruhumyz ýadawlykdan ýaňa daljykýar.. üznüksiz zähmet, dem-dynçsyz iş-alada ony bir kemsiz usurgadýar, eýini alýar. Emma ynsan henizem özüniň bu bolşundan bihabar — öňe okdurylyberse, şol ýeterlik bolar,

hemme zada ýeterin, alaryn öýdüp oýlaýar. Dynç almaly ýerlerinde hem ýene bökjekläp, öňe at salýar.

Haçan özüme gelip bileris, haçan batyl düşüňjeleri döredýän düşüňlerden oýanyp bileris?

Haçan gaýratymyza galyp, öz ýagdaýymyza hem göz aýlarys.. durmuş hakynda garaýyşlarymyza üýtgeşiklik girizeris... haçan gerek ýerinde dynç alyp, gerek ýerinde öňe ýöräris...

Mahlasy, özüne, ruhuňa rahatlyk bermezden, diňe nebis çarpaýyna atlanmak, bedew bolup çapýan durmuşyň yzyndan pyýada kowalap ýetjek bolmakdyr. Tutuşlaýyn tutup bolmaýan dünýäniň yzyndan at salmakdyr. Arzuwlar hiç mahal hem tükenmeýär. Dünýä durmuşyndaky wakalar, aý-günler, döwürler bu hakykaty bize gaýta-gaýta ýañzydýar, emma biz oňa gulak asamzok: ähli arzuwlaryny hasyl eden we dünýäden gereğini kämil alan hiç kim ýokdur.

Arzuw etmeli, önünde beýik maksat goýmaly. Köp işlemek bilen netijeli işlemegiň arasyndaky parha, tapawuda akyl ýetirmeli. Dünýäniň, durmuşyň gозelliginden üzňe bolmazlyk hem-de ruhumyzyň özüme ýadyrgamazlygy üçin gerek ýerinde nepesimizi dürsemek, dem-dynç almak hökmandyr.

23. **AHYRYNDA KIM BOLARYN...**

Hemmelerden hemişe gizlemek isleýän bir zadym bar, emma her zada garamazdan ol mende bar!

Men size özüňe göwniýetijilik, magrurlyk, şöhratparazlyk, ada kowalaşmak hakda gürrüň bermek isleýärin.

Eden işlerime, jaýdar aýdan sözlerime ýa-da köpleriň göwnüne ýaran çykyşlarym üçin öz ýanymdan monça bolan gezeklerim örän kändir.

Ähli ukyp-başarnygy, üstünligi, şowlulygy bir Allanyň berýändigini anyk bilip durun, ýöne nebsiň hökümi zory, haý-höwesleriň aldaýjy hile-pirimleri hem bir ýanyňdan galanok.

Käwagtlar özbaşyma oturýan-da, oýlanmalara çümýärin, özümden soraýaryn: Gara ýeriň gujagynda, gör, nijeme adam bar, menden öň bu ýerlerde at segredip gezenler, menden has güýçli bolanlar... onlarça.. ýüzlerçe, münlerçe.. millionlarça..

Erkekler we zenanlar.. çagalar we garrylar... baýlar we garyplar.. möminler we asylar... bizi badyhowa şöhrata odukdyrýan, iterýän sebäp näme?

Özüňdäki akyl-üşügi ilňkiden artykdyr öýdüp, gollaryňy ganaty petekesine sygmaýan guşlar kibi gabardyp ýöremek, özgelere äsgermezlik bilen bakmak, ulumsy gezmek, şöhrata kowalaşmak tebigatyň oňlamaýan, makullamaýan häsiýetidir.

Aýratyn ýazgylar depderçämde, şu sözleri belläp goýupdyryn: “Müsürlileriň Faraona ybadat etmekleri geň zat däl. Iň geň ýeri Faraonyň özüne hakykatdan-da hudaýdyryn öýtmesi... Nejip Mahfuz”.

24. **ŞOWSUZLYGA PER BERME**

Öňüňde belent maksat goýmak we öz geljegiňi şol maksada laýyk meýilleşdirmek, myradyňa muwapyk ýol kartasyny çyzmak her birimize wajyp.

Has beýik zatlar hakda göwün ýüwürdip, ýene-de adaty durmuşa endik etmek akyllylyk däl. Wagtyň ählisiniň ownuk-uşak hysyrdylara, dagynyk pikirlere sarp edilmegi, ähmiýetli zada degerli üns berilmezligi bitertip we garma-gürme durmuşdan başga zady bagyş edip bilmez.

Öz geljegiňi göz öňüne getirip, ätjek her ädimiňi, geçjek menziliňi öňünden saldarlanyňda, geljekki maksat-hyýallar, meýiller babatda pikir öwreniňde, öňüňden çykjak kösençlikleri, päsgelçilikleri, adatdan daşary ýagdaýlary hem gözden salmagyn. Hemişe hemme ýagdaýa taýyn we taýýarlykly bol — özüňi ýagdaýlara görä sazla, rastla we tapla!

Alnyňdan çykjak şeýle ýakymsyz garşylyklaryň iň möhümleriniň, iň agyrlarynyň we iň kynlarynyň biri hem zabun tankytdyr.

Sen şeýle bir adamlardan gep iýersiň — olaryň bar maksady zaňa zarba urmak, söz we amal bilen ýörejek ýollaryňy bökdemek, seni ýerden

galyp bilmez ýaly ýykmak we işleriňi özüň dolandýrmaz ýaly ýagdaýa salmakdyr.

Şeýle şek-şübheler, inkär etmeler, kinaýa-kemsidilmeler, tankytlar bilen ýüzbe-ýüz bolsaň, bu zatlaryň ählisiniň seniň taplanmagyň üçin ýene bir goşmaça okuwdygyna düşün we ýylgyr-da oň.

Bilgeşleýin tankyt ýa-da ýürek agyrtmak üçin atylan oklardan ejizläp, uly sesimiz bilen gykylyk-gopgun turuzmagyň asla hajaty ýok. Üstünlige, abraýa, şöhrata, beýiklige barýan ýollaryňda şonuň ýaly kötellikler köpeliberse hem öňe ýöremegiňi, maksadyňa sary at çapmagy bes etme. Üstünlik beýiklige ymtylýan we öňe okdurylýan adamlara nesip edýär. Ruhy ejiz adamlar bolsa şeýle kynçylyklardan ýaňa lapykeç bolup, bu böwetleri neneňsi geçmelidigi ýa-da nähili çözgüt tapmalydygy hakynda uzak gijeläp, pikir edip geçýär.

Saňa aýdasym gelyän bu hakykata düşünýänçäm, özüm hem şol ýollary, böwetleri geçmeli boldum. Ýadyňda sakla: Mertebäňe görä tankydyň bolar! Şonuň üçin hem bize gönügen bu “tankytlardan” goranmak üçin töwerege delmuryň bakmagyň we ýowuz-zabun gepleri dep etmegiň alajyny soramagyň, oňa-muňa ýüz tutmagyň hiç hili wajyplygy ýok.

Munuň ýönekeý sebäbi bar — sen ýöremesi kyn ýoly saýlap aldyň. Adaty derejelerden ýokary galmagy, belentde ýöremegi ýüregiňe düwdüň. Temegini Göge dikýän tekepbirler diňe özünden ýokarylary görýändir, şonuň üçin olaryň syýyňdan aslyşmagy adaty hörp.

Eger-de sen ýokary galyp saýlanmadyk bolsaň, olar seni görmezdi. Şonda olar gep haltasynyň daňyny çözüp, tankyt ýaýynyň peýkamlaryny saňa gönükdirip atyp başlar. Maksady — başyň aşak egilip, seniň hem edil özleri ýaly biri bolmagyňy, ýönekeý, adaty ýa-da pes adam bolmagyňy islärler.

Munuň çykalgasy — bu sürtülýän agyry-sünjülerden üstün bol we gaýta bat alyp uç. Hujum etdikleri saýy sen has gowy işlemegiňi, öňküden-de manyly deprenmegiňi dowam et. Edýän her bir işiňi gowy bitirmäge, aýdýan her bir sözüňi öňkülerden hem has gowy, has ajaýyp, has täsirli aýtmaga çalyş.

Her gezek tankyt edenlerinde, aýdylýan sözüň asyl manysyny, onuň ruhuňy awadýan tagna-ýaralarynyň syryny oka, diňle, düşün — gahar-gazabyňy, agyry-ynjyňy, gaýgy-gamyňy gizläp, öz ýanyňdan myssa ýylgyr. Özüňi we olary dogry ýola gönükdirmegi üçin Alladan hidaýat, enaýat we bagyşlama isle.

Şu zatlary endigiňe öwürseň, sen hiç wagt ejizlemersiň, asgyn bolmarsyň, ýykylmarsyň we asla ýan bermersiň.

Her kimiň öz pikirini aýtmaga, tankyt etmäge haky bar, emma goltugyňdan göterip, maksadyňa ýetirjek merhemetiň has ýokardan inýändigini ýadyňdan çykarma.

25. DUÝGULARYŇ GARAÝYŞLARA TÄSIRI...

Biz duýgularyň täsirindäki adamlar — süýji we mylaýym sözler hoşumyza gelyär, joşurýan

sözlemler gaýratymyzy alawlandyrýar.
Maksat-myratlarymyza ýetmek üçin käteler
duýgularymyzyň taryna kakmak hem zerur
bolup bolýar.

Duýguçylyk, täsirlilik aýyp zat däl.
Birek-birege saz we göwün göteriji duýgularda
— duýgudaşlykda bolmak halanylýan hulk.
Tersine, olar köp ýerlerde bize gaýrat-gylaw
berip, hereketlendirýän, bizden beýik we
manyly zat çykarýan, haýyr-yhsan etmeklige
iterýän, adamkärçilikli işlere meýletinlik bilen
barmagymyza höwes döredýän häsiýetdir.
Göwün galkyndyrýan sözlerden gulagy
gananda, halkyň mümkin däl görnen zatlaryň
hem hötdesinden gelyändigini, başaryp
bolmaz öýdülen zatlary hem başaryandygyny,
hat-da bütün dünýäni dikeltmäge hem
gaýratlydygyny görýäris. Ol biziň
güýç-gaýratymyzy alawlandyrýan, beýik we
ýagşy işleri bitirmeklige bolan ynamdyr
yhlasymyzy tijeýän güýçdür.

Biziň uýýan din-ygtykadymyzda hem
duýgulara, şeýle hem duýgudaşlyga uly orun
berilýär. Duýgudaşlyga aýratyn ähmiýet
berýän adamlaryň ýüregi rehim-şepagatdan,
adamkärçilik häsiýetlerinden doludyr.

Ýöne, duýgulary akyl we mantyk (logika)
jylawlary bilen çekip, bir kada salmasaň, onuň
özünüň hakyky ýolundan, çägindeň çykaýýan
halatlary-da bolýar. Çägindeň çykan duýgular
bize birnäçe nogsanlyklary, aýyplary we şahsy
kynçylyklary peşgeş berýär.

Duýga berlen adamlarda has köp göze ilýän
aýyplaryň biri — özüni saklap bilmezlik —
kimdir birini tankytlanýnda ýa-da

pikir-garaýyşlaryň ýañzydanynda belli bir
ölçeğiň bolmazlygy.

Salykatly adam haýsydyr bir garaýyşa eýe
boljak bolsa ýa-da nämedir bir zat, kimdir biri
hakda bir netijä geljek bolsa, nukdaýnazaryny
kesgitlejek bolsa, ýa-da höküm çykarjak bolsa,
ol işlere şahsy duýgularyny garyşdyrmaly
däldir. Anyk ölçege laýyk gelyän, sagdyn we
ygtybarly esaslara daýanmak arkaly netije
çykarmalydyr, anyk bir pikire gelmelidir.
Özüne basalykly duýgy bilen çemeleşmelidir.

Ine, köplenç halatda eýelik edip bilmeýän bir
häsiýetimiz şudur.

Aramyzda käbir adamlar öz şahsy duýgularyna
esaslanyp, netijä gelyärler. Şahsy
duýgularymyza baglylykda öwýäris,
duýgularymyza berlip, duşman bolýarys.
Duýgularymyza berlip, tankyt edýäris.
Duýgularymyza daňylyp, öwüp, arşa
çykarýarys. Emma duýgy we sagdyn akyl —
hersi bir başga. Olaryň hersiniň öz ölçege, öz
orunlary bar.

Kimdir biri ýa-da haýsydyr bir iş hakynda
pikirimiz soralsa, ýa-da şolar hakda öz
pikirimizi ýañzytjak bolsak, köplenç has giň
delillere we ölçege mätäçdiris. Kazy hiç
wagt taraplaryň ikisini hem diňlemezden,
höküm çykarmaga hakly däldir. Diňe
duýgularymyzy diňläp, netije çykarmak diňe
bir tarapy diňläp, ony hakly tutmak ýaly bir
zat bolar. Käbir adamlaryň bärden gaýdýan
ýeri hem şunda jemlenýär: tanaýanlarym we
ýanymdakylar — meniň dostlarym;
tanamaýanlarym ýa-da ýanymda däller —
meniň garşydaşlarym.

Bu hergiz dogry garaýyş däldir.

Maslahatym, her bir pikir-netijäň, garaýyşlaryň akyl-mantyga laýyk bolsun. Birini tankytlamazdan ýa-da ol hakdaky pikirleriňi ýaňzytmazdan ozal hakykatyň başga-başga taraplarynyň hem bolup biljek ähtimallygyny aňňandan öçürme.

Üns bermeli zatlaryň ýene biri — eger-de tankydy garaýşymyzy mälim etmek isleýän bolsak, işiň ýa-da ýagdaýyň bolmaýan taraplaryny belläp geçmelidiris, bu bolsa tankyt edilýän zady tutuşlygyna halamazlyk üçin asla esas bolup bilmez. Mysal üçin, okap oturan şu kitabyň hakdaky pikirini sorayyn, belki-de kitap göwnüňe ýarandyr. Ýa-da öz pikirleriňe laýyk gelmeýändigini üçin bu kitaby satyn alandygyňa ökünibem başlansyň. Emma bu ýagdaýlaryň hiç biri seni bu sözleriň awtory babatda aýdyň we gutarnykly netijä getirip bilmeýär. Belki-de onuň bu işi we kitaby örän gowudyr, sebäbi ol sözleri ýerlikli, sazlaşykly we manyly ulanmak babatda örän köp zähmet ýoluny geçendir, ýöne durmuşdaky käbir zatlar dogrusynda pikirleriňiz çapraz düşüp biler. Belki, tersinedir, munda aýdylýan zatlar, aslynda pikirleriňe we zehiniňe örän golaý hem bolsa, aklyňy, höwesini özüne maýyl edip bilen däldir. Şonuň üçin hem eger-de kesgitli bir netije çykarjak bolsaň, baha bermek isleseň, sen bu ýerde awtoryň tutuş özüni ýamanlaman, onuň ýazan we seniň göwnüňden turmadyk şu kitabyňy tankytlap bilersiň. Onuň haýsy hem bolsa bir pikirine öz nägileligini ýaňzydyp bilersiň, emma ony özüň ýaly ynsan hökmünde hormatlamaga we sylamaga borçlusyň.

Ömrümiň belli bir ýyllarynda endige öwrülip galan bir häsiýetim bardy: öz pikirlerimiň tarapdarydym. Kim meniň bilen ylalaşsa, kimiň pikiri meniňpikirim bilen gabat gelse, oňa ýüregimiň töründen orun bererdim. Meni makullamaýanlar ýa-da pikirim bilen ylalaşmaýanlara zabun darardym, uruş yglan eden ýaly bolardym.

Eý Allam, men şeýle endiklerim, şol häsiýetim zerarly gör, näçe zat ýitirdim. Dura-bara, hiç hili söweşdir darkaşa girmezden hem duşman saýanlarymyň sany artdy gitdi.

Biri bardy, meniň bilen diňe birje zat barada pikiri deň gelenokdy, köp zat babatda bolsa gabat gelyärdi. Emma gabat gelmeýän şol bir zadyň üstünde günuzyn eňekleşip, dürli deliller, bahanalar suňsuryp, ony öz pikirime tabyn etjek bolup, başymdan ot, dilimden ýalyn sowurýanym ýadymda. Ahyrsoňunda, ýa ony boýun edýärdim ýa-da oňa gaharlanyp, öýkeläp, gaty görüp hoşlaşýardym.

Men, ine, şeýle endikler, häsiýetler bilen özümi oda tarap itekleýän ekenim.

Birnäçe görgüleri görenimden, ýitgileri çekenimden soňra aň ýetirdim — nämedir bir zat ýa-da kimdir biri hakdaky bahalarymyz, garaýyşlarymyz, pikirlerimiz duýgy esasynda kesgitlenilmeli däl eken. Maňzyna batmaýan ýekeje ýaramaz häsiýeti üçin bir ynsany “ýere gömmeli” dældigime düşündim. Gutarnykly netijä gelmekde hem duýgulary däl-de, akly we logikany ileri tutmalydygyna akyl ýetirdim.

Bularyň üstesine, meniň hem hemişe dogry-dürs pikir edip bilmeýänligime, edil

beýleki adamlar ýaly meniň hem ýalňyş pikir edip biljekdigime, meniň ýalňyşmak ähtimallygymyň hem örän uludygyna göz ýetirdim. Şondan bäri, kimdir biri hakda öz garaýşymy ýaňzytmak islesem, oňa öz pikirlerimi, garaýyşlarymy we tankydy belliklerimi pespällik bilen aýdýaryn.

Ýandepderçäme şeýle bellik edipdirin: “Kejir, küýli adamlarda sagdyn garaýyş, nukdaýnazar ýokdur, olar diňe duýgularyň elindäki ýesirdir”.

26. EÝNŞTEÝNIŇ DÄLILIK HAKDAKY SAPAGY

On baş ýyldan bäri dostum Jelil şol bir zatlary ýerine ýetirýär...

Ol henizem şol firmasynda işleýär, şol öňküsi ýaly pikir edýär. Ol henizem şol öňküsi ýaly ýol-ulag gatnawynyň ýaramazdygyndan, aýlyk gazanjyň azlygyndan, janköýerlik edýän sport toparynyň ýeňlendigidinden we işiniň üznüksiz paşmaýandygyndan zeýrenýär.

Henizem ol dostumyz çagalary we maşgalasy bilen dynç almak üçin her tomsuň başynda karz alýar we bütin gysyny şol karzlaryny üzüp geçirýär... on baş ýyldan bäri hiç zat üýtgedmedi, özgermedi...

Henizem dostumyz Jelil “Sabyr soňunyň sap altyndygyna”, sabyr edeninden soňra hökman arzuwyna ýetjekdigine, garaşylýan günüň ahyry geljekdigine pugta ynanýar.

Dostumyň bu bolşuny görüp, Eýnşteýniň дәлillik hakdaky sözleri serime dolýar. “Şol bir hereketleri edip, dürli netijä garaşmak — дәлillikdir” diýen sözleri aňymda öwrüm edip dur.

Özüimiz aman-asudalyk, ýeňil ýetilýän rahatlyk isläp, munuň öwezine töwekgellik etmekden, täze gözýetimlere aralaşmaktan we täze serhetleri aşmaktan gorkýarys. Mundan soňam biz ýene-de Allanyň her kime paýlap beren ýeterlik rysgyndan nägile bolýarys. Allatagalanyň älemler baradaky bozulmaz дәbini, ýoluny unudýarys — Onuň her kese rysgyny berýändigini ýadymyzdan çykarýarys.

Ýaradanyň barlykdaky дәbi üýtgeşsizdir — durmuş kitabyňyň gündeki sahypalaryny gowy okap, düşüňip bilýän we oňa görä amal edýän adam bagtyýardyr. Ol köp zat gazanar.

Üstünlik gazanmak we üstün bolmak hiç bir adama hem mümkin дәл zat дәлdir, ýa-da bu babatda kimdir birine artykmaç mümkinçilik berlen дәлdir. Ol hemme kişiniň başarjak, hötdesinden geljek zadydyr. Ýöne munuň beýleki tarapyňy hem gözden salmalyň, onuň ýeňil-ýelpaý bolmadyk tölegi hem bar ahyry. Bahasyny bermeseň, ony awlap, kapasaňa salyp bilmersiň. Üstünligiň bahasy maňlaýyňy derledip, zähmet çekmek we öz işiňe berilmekdir. Şikayatydyr zeýrenjiň degresinden hem ötmezlikdir.

Dostumyz Jelil we ýene-de münlerçe dostlarymyz hem-de dostlaryňyz hiç zat etmän, diňe ertirki arzyly günüň gelerine garaşyp ýaşaýarlar.

Ýekşenbe güni hem edil duşenbe ýaly, mart hem hut aprel ýaly, ähli günüňşol bir tagamy bar. Hiç zat üýtgemese, özgermese, ýerinden gozganmasa, töwegellik etmeseň...

Töwegellik diýenimde, göz öňünde tutan işiňe howul-harsal okdurylmak däl.

Meýilnamalyja, her ätjek ädimiňi saldarlap, basjak ýeriňi peýläp, ilki ilik-düwme öwrenip, öňe ilerlemegi göz öňünde tutýaryn. Bu zatlara amal etmek üçin gaýratlylyk, dogumlylyk, hiç zatdan çekinmezlik, öňe okdurylmak — hakyky töwegellik gerekdir.

Şu ýaşan ýyllaryňda tutuş ömrüň akymyny, ugruny özgerden näçe sany ykbal özgerdiji karara gelip gördüň?

Amerikan ýazyjysy Mark Tweniň çuňňur manyly we juda ähmiýetli, göwnemakul sözleri bar: “Ýene ýigrimi ýyldan soň üstünlikleriňi we şowsuzlyklaryňy ýatlap otyrkaň, şu günki eden işleriňden goýberen pursatlaryň has köp bolandygyny ýatlap ökünersiň” — diýýär.

Hak aýdýar, ökünersiň, çyndan ökünersiň. Sebäbi, belli bir karara gelip, ymykly girişäýmeli işi, ikerjiňlenme ýa-da geleňsizlik zerarly etmändigine, gaýratyň çatmandygyna ökünersiň... “sag başym, aman başym” — diýip, köne külbäniň ykyş diwaryna duwlanyp ýatyşyň göz öňüne geler.

Emma ugrunda gaýrat eden işleriňe, hatda şol ýollarda goýberen säwlikleriňe, hatalaryňa hem ökünmersiň. Ikerjiňlenmeleriň, gorky-ürkiň, synanyşykdan alyp galan ejizligiň näçe köp bolsa, ahyr ýaşda ökünjiň hem şonça köp bolar.

Her bir adam öz gylyk-häsiýetleriniň jemi. Gylyk-häsiýetleri, özüni alyp barşy bolsa onuň bir karara gelip bilýändiginiň, bilmeýändiginiň dilmajy. Ikimizi biri-birimizden parhlandyrýan zat, biziň bir karara gelip bilýändigimiz ýa-da bilmeýändigimiz. Haýsy işi edýändigimiz we etmeýändigimiz (edip bilýärismi ýa etmeýärismi?). Her kim öz karary, öz pikiri bilen tapawutlanýar. Şonuň üçin hem iň möhüm, ähmiýetli zatlaryň biri — durmuşyň bize döreden ähli mümkinçiliklerine, pursatlaryna doly we ählitaraplaýyn nazar salmaga synanyşmaly. Gaýrata daýanyp, işe girişmeli. Näbelli gorkulardan rüstem gelmek üçin batyrgaýlyk bilen işlemeli we asylly amallarymyzy dowam etmeli.

Mahlasy, iň uly töwegelçilik — durmuşyňda hiç hili töwegelçiligiň bolmazlygydyr. Iň uly howp hiç hili howpy bolmadyk durmuşda ýaşamakdyr. Hakyky şowsuzlyk bolsa şowsuzlyga düşmekden gorkup, bir duran ýeriňde saklanmaklykdyr.

27. **BEÝIKLIK - SUNGAT**

Günleriň birinde meşhur suratkeş Pikasso köçeden ýöräp barýan ekeni. Pikassonyň sungatyna aşyk zenanlaryň biri muny görüpdür-de, suratkeşiň ýanyna ylgap baryp, mähir bilen salamlaşypdyr. Ýantorbasyndan bir ak kagyzy çykaryp: “Jenabym, men siziň çeken suratlaryňyzyň jandan-tenden muşdagy. Öz täsin hünäriňizden şu ak kagyza bir surat çekip, meni begendirip bilermisiňiz?” diýipdir.

Pikasso muňa ýylgyrypdyr. Ak kagyzy alypdyr we onuň ýüzüne surat çekip başlapdyr.

Tamamladym edip, ýaňky suratly kagyzy eýesine uzadypdyr: “Hany, bu suraty aýawly sakla, wagty gelende sen ony million dollara satyp bilersiň!” diýipdir.

Muşdak zenan muňa geň galypdyr: “Pikasso halypa, siz bu kiçijik surat üçin bary-ýogy otuz sekunt sarp etdiňiz. Onuň millionlyk gymmaty bolup bilermi?” — diýipdir.

Pikasso ýylgyrypdyr we oňa garap: “Hany, otuz sekuntda sowgatlyk (ýadygärlik) surat çekmek üçin, men ömrümiň otuz ýylyny sarp etdim” — diýipdir.

Ýokardaky söhbetdeşlikde meşhur suratkeş bize juda ähmiýetli bir maglumaty — ömrüň wajyp wezipesini ýetirýär: täsinligi, täsin bir zady döretmegiň köp wagt almazlygy mümkin, ýöne şol derejä barýançaň mazaly taýýarlanmagyň, taplanmagyň gerek.

Birbada göwnümize ýaramaýan hem bolsa, alnymyzdan çykýan her bir zat biziň haýrymyza. Kynçylyk, görgi-kösençlik zemine aýagyň galtaşan pursadyndan başlanýar. Olar san babatda hem az-küş däl.

Durmuşsarpyklary hem dura-bara taplaýar. Ynsanyň taplanmagynda, hatda onuň öz ugrundan ussat bolup ýetişmeginde bu kyn-kötel ýollary, agyr hallary we zähmetleri gözden salmaly däldiris.

Bu kiçijik kyssa durmuş hakdaky başga bir oýlanmalara iterip, köpimize mahsus bir häsiýeti ýadyma salýar: almak üçin eglenmezden öňürti bermelidiris, almak üçin

ilki bahasyny — degýän zähmetini tölemelidiris.

Ekin ekmän hasylyny orup bolanok. Nahal oturtman miwesini ýolup bolanok. Iş etmän hak alyp gördüňmi? Söweş gutarmanka ýeňiş täjini başyna geýen patyşa hakda heý eşidipmidiň?

Uly arap alymy, Allama ibn Ataullah Sekenderiniň hikmetli sözlerinde şeýle bir paýhas bar: “Bedeniňi bikärlik topragyna gömseň, ýaltalyk gumunda oturtsaň, daragtlar topragyna görä miwe berýändir”. Tohum topraga gömülme, ondan hasyla, pazyla garaşyp bolarmy?

Akyldar alym her bir zadyň peýda bolmagy, ýüze we ýer ýüzüne çykmagy üçin sabyr etmelidigini, yhlas etmelidigini, başyňy belent tutmalydygyny ündeýär. Topragyň astynda mazaly eýini alyp, özüni taplamasa, gämik hiç wagt ýer ýüzüne çykýan däldir. Dür parlak dür bolýança hem şeýle. Bardy-geldi çykaýsa hem, ol kämil ösümlik bolup bilmez, ýa basym gurar, süllerer, ýa-da gül-gunça bermez.

Bu kada barlygyň hiç wagt üýtgemeyän we üýtgedip bolmaýan baky ýörelgesi.

Bir ýa-da birnäçe kitap okany üçin özüni öte akylyly, düşüňjeli-pikirli saýýan bolsa.. bu diňe göwün ýüwürtmendir. On sany hadysy ýa-da käbir gysga süreleri ýat tutany bilen özüni dinden sowatly, her meselä çözgüt berip bilýän, pitwa çykaryp bilýän adamdyryn öýtse, ol özüne gümra, amalyna magrur bir kişidir.

Biziň tanaýan beýik ärlerimiz, öwrenmek üçin gulagymyzy güýdýän sagdyn pikirli

alymlarymyz ylym-magryfet ýolunda
irmän-arman zähmet çekdiler we ylym talap
etmek üçin ähli kynçylyklara döz geldiler. Ine,
Ýaradanyň ýoly-ýörelgesi şu esasda dowam
edýär.

Ýandepderçäme meşhur alym Muhammet
al-Gazalynyň sözlerini belläp alypdyryn: “Iki
sany ýagdaýdan seresap bol: birinjisi, heniz
doly bişip, kämilleşip ýetişmänkäň il öňüne
çykmakdan; ikinjisi, bu ukyp-başarnyklary we
hünärleri diňe il nazaryny özüne çekmek üçin
öwrenmekden we ulanmakdan”.

28. BU-DA BIR ÖMÜR...

Barlykda bar bolan asmany dinleriň ýa-da
pelsepewi pikirleriň hiç biri hem haýsydyr bir
ýol bilen özüne el götermegi (janyňa kast
etmegi) makullaýan däldir. Olaryň ählisi bu
ýagdaýy berk ýazgarýar. Ol küpür amallaryň
biri bolup, durmuşy berbat etmeklige deňdir.
Bu ýagdaý şol adamyň juda lapykeç, şowsuz
we ejizdiginden habar berýär.

Ýöne men bu ýerde ol kast edilme hakda
gürrüň gozgamakçy däl. Munuň jeset bilen
bagly ýeri ýok, bu ruha dahylly bir zat, ýagny
özüne bolan ynamyňa, ruhubelentligiňe,
zähmetsöýer ylhamyňa, Allatagalanyň beren
ryskyna bolan kast etme hakda söz açmakçy.

Adamlaryň käbiri ýalta we perwaýsyz göwre
bilen mydar edýärler. Olaryň içindäki
haýyr-sahawata ündeýän ynsap, höwes, ruh
bir wagt öçüp, sowap galana meňzeýär. Olar
özleri bilmezden, dünýäden ötüp giden

jemende kysmy, şeýle kişileri dirileriň
sanawynda goýasyňam gelenok.

Has abadan durmuşda ýaşamaga güýji-gaýraty
barka, iň ýönekeý güzeran bilen oňnut
etmeklige näme diýip bolar? Kanagatlylykmy?
Terkidünýälikmi? Şeýle töwra adamlaryň
serlerini gurşan bar pikir, alada-ünji — Günün
wagtynda dogup-ýaşmagy, adamlaryň ömür
sagatlaryny sanap ýaşamagy we wagty
dolanda, gitse-gelmeze rowan bolmaklary,
emma olar durmuşda ýaşandyklaryny bildirer
ýaly yzlarynda hiç bir yz, eser galdyрмаýarlar.

Iň gözgyny durmuş — şo zeyilli ýaşamakdyr.
Haýyr daragtyny ekmeleş, hakykat
tohumlaryny topraga sepmeleş ýa-da soňra
saýasynda düşlärleri, miwesinden dişlärleri
ýaly ylym daragtyny gögertmeleş, bir asyly
maksada wepa bermeseleş, hany seniň
ynsanlygyň? Bizi azaplardan halas edýän
zadyň ýagşy we salyh amallardygy
ata-babalarymyzyň nesihatlarynda köp
ýatlanylýar ahyry.

Şorta sözli ýazyjy Jorj Bernard Şounyň aýdan
sözleri bar: “Mende beýik maksatlara erişmek
hakda güýçli isleg barka, dowam edýärkä,
mende ýaşamak üçin sebäp bar (Mende beýik
maksat barka, mende ýaşamak üçin ýeterlik
sebäp bar). Kanagat edip oturmaklygy ölüme
barabarlyk saýýaryn”.

Garjaşyk garaýyşlar, dagynyk pikirler, anyk
maksatlaryň ýoklugy köp zat babatda ters
düşünjäniň aňymyzda berkemegine sebäp
bolýar. Käteler biz hiç zadyň başyna barman,
hatda elimizi Göge galdyryp, Ýaradandan
dileg-doga etmän, ýene-de Asmandan

altyn-tyllanyň ýagaryna garaşýan bolsak, bu kanagatlylyk däl-de, nadanlykdyr.

Arzuwlaryňy doly hasyl etmän saklanmak ýa-da arzuwlar tükenen ýaly hereket etmek gününden razylygy-kanagatlylygy aňladanok.

Meşhur arap ýazyjysy Mustafa Sadyk ar-Rafygynyň hem bikär, geleňsiz, işýakmaz adamlar hakda aýdan göwnemakul bir sözi bar: “Kim bu dünýäniň bir gözelligini artdyrmasa, onuň özi bu dünýä üçin artykmaç zatdyr”.

Ýa-ha durmuşyň alnynda parlap dogan Gün bol — ajaýyp amallaryň astyna hiç wagt pozulmaýan we hiç kimiňkä meňzemeýän barmak yzlaryňy bas. Ýa-da durmuşyň agyrlyklaryny bahana edip, diňe şol ýüki gerdeniňde götermek üçin egbarlyja gün aýlamaga, alada-ünjülere ýesir-bendi bolmaga kaýyl bol.

Ýa-ha taryh sen hakda ajaýyp ýatlamalary ýazar, ýa-da durmuşyň düýrlengi kagyz deýin unudylmalar tekjesinde çaň basyp galar. Barkaň bir zatlar etmeseň, gideniňden soň bu barlykda seni ýatlajak adam tapylmaz.

Yhlasly zähmet bilen şol işi etmezlik üçin tutaryk edinýän bahanalaryňy terezä salsaň, bahanalaryň bedene has köp agram salýandygyny görersiň. Çünki çekilen zähmetiň haýry-höziri, şatlygy ruhuňa ýeňillik berýär we ýüregiňdäki ynamy hem berkidýär.

Meşhur arap alymy Ibn al-Jewzi şeýle ýazýar: “Sopulardan, sapylardan käbir adamlar bar, köňül gözlerini açaly bäri ýatanoklar, hakykat ýoluna düşeli bäri bir menzilde duranoklar.

Olaryň bar ünsi-aladasy öňküden-de kämil çykamak, beýiklige ymtylmak. Olar her gezek bir basgançak ýokary galanlarynda, öz yzlarynda bir nogsanlygyň galandygyny görýärler we dessine toba-tagsyra dönüp, ony düzetmäge çalyşýarlar”.

Dostum, bir ädim öňe süýş, bir mertebe ýokary gal! Özüň oýda durkaň, ol ýeriň oýdugyny kän aňşyrmarsyň. Diňe beýige galanyňdan soň, öň nirede duranlygyňa magat göz ýetirýärsiň.

29. **SYNAG**

“Ýigit dünýä bilen söweşdi, ili bilen söweşdi,

Ýöne öz nebsi bilen nähili söweşjegini bilmedi..”.

Bir gezek gijaralar dostlarymyň biri bilen gürrüňdeş bolup otyrkam, söhbediň arasynda ýokarky setirleri ýatlap, özümiň durmuş söweşinde ýeňilmändigimi, Allatagalanyň fazly-keremi bilen üstün çykandygymy, durmuşdaky her bir kynçylygyň meni barha taplandygyny aýdypdym.

Şondan soňra ep-esli wagtlaý pikire çümdüm we özüm hakda oýlanyp başladym. İçimden bir ses: “Sen näme üçin oňa içki söweşleriň hakda gürrüň bermediň? Ýürek bilen nebsiň arasyndaky darkaşlar, bir tarapda haý-höwes, tamakinlik, şek-şübhe, gümän, beýleki tarapda razylyk, kanagatlylyk, anyklyk, berk kararlylyk hakda aýtmadyň..” diýýärdi.

Çaň-tozany ýokary göterilen söweşlerdäki
ýeňişlerim hakda agyz dolduryp
buýsanýarkam, içki ahwalatlardaky
asgynlygym hakda dil ýarmaýardym. Aslynda,
içimizdäki söweş söweşleriň iň elhenjidi.

Danalaryň birinde şeýle bir söz bar: “Öz nebsi
bilen gidişip, darkaş gurup bilýän adam
öwülmäge mynasypdyr”.

Haçanda wyždan we ynsap nebse garşy aýgytly
aýak diräp bilýän bolsa, ine, şol hakyky
söweşdir. Nebsi bet işlere batyrynmakdan
saklap, jylawlap, aýagyny gandallap bilýän
bolsa, onda muňa söweş, ýeňene ýeňiji diýip
bolar.

Aramyzda käbir adamlarda beýik-beýik
etsem-goýsamlar, arzuwlar, maksatlar bar.
Hemmeler bize seredýärkä, biz höwesli
işleýäris, ýöne haçanda şol nazarlar başga
tarapa gönügiş ugranda, isleglerimiz şöwketiň
öňünde dyz epip, haý-höwesiň öňünde seždä
egilýär. Şodur-da-şodur, kör nebsiň daňyp
goýan ýüpünden boşanmak üçin
çabalanmaýarys.

Şonuň üçin köp adamlar bu söweş hakda dil
ýarmagy halamaýar. Şol synagdan
geçendikleri üçin öwünýän ýa-da buýsanýan
adamlara hem gabat gelip durlanok.

Biz içki söweşlerimizde üstünlik gazanmak,
ýeňmek üçin has artyk yhlas sarp etmelidiris.
Tankydyň ýiti şuglasyny içki söweşlerdäki
nogsanlyklary basyp ýatymaga, aradan
aýyrmaga gönükdirmelidiris. Özüme-de,
size-de gaýta-gaýta nygtasym gelýär: diriligiňi
subut edýän söweş içimizde bolup geçýär we

durmuşdaky her bir zat hem oňa bagly-dahylly
bolup durýar.

Özüňden mert durup sora, näçe gezek başga
biriniň gazanan üstünligine, beýikligine
bahyllyk bilen bakdyň, begenmediň? Emma
men şu häsiýeti özümde terbiýeledim,
özgeleriň üstünligine hem özüm gazanan ýaly
begenip bildim, kän gezek başardym. Hawa,
hut şeýle, örän köp pursatlarda nebsimi basyp
bilendigim ýadymda. Allatagalanyň syrly
hikmetlerine, Zeminde bolýan wakalaryň asyl
sebäbine akyl ýetirmäge, şol wagt düşünmäge
aňymyz ejizkä, şeýle nogsanlykdan saplanyp
bilmege mertlik. Allatagala öz
fazly-merhemetini, ýalkawyny, sylagyny öz
halan, islän adamsyna berýär. Kimi nämä
laýyk görse, şony hem şoňa barabar zada rowa
görýär. Biz bu hakykaty hergiz unutmaly
däldiris. Diýmek, biri öz zehini bilen bir
üstünlik gazansa, öz taýýarlygy, ukyby bilen
beýik derejelere eýe bolsa, biz muňa bilelikde
begenmelidiris. Şeýle üstünlikleriň her biri
milletiň beýikligini, özgeleriň üstünligine
bilelikde begenmek bolsa, milliýetiň jebisligini
üpjün edýär.

Ýöne kähalatda kimdir biri aýratyn
sylag-serpaýa, alkyşa, üstünlige eýe bolanda,
biziň içimizde hakyky darkaş — synag peýda
bolup başlaýar. Onuň bu ugurdaky
artykmaçlygyna, zehin-ukybyna, neneňsi
gaýrat sarp edendigine düşünjek bolamzok-da,
özümiziň ondan artykdygymyz, has
mynasypdygymyz hakda pikir edip başlaýarys.

Ýa-ha nebsimizi basyp, ondan rüstem
bolmaly, ýa-da nebsiň ugruna gidip, nebsiň

guludygyňa garamazdan, hiç zatdan bihabar, ulumsy, tekepbir, hondanbärsi gezmeli. Synag şeýle bolýar...

Ýandepderçäme şeýle bellik edipdirin: “Edil kine-kitüw, huşsuzlyk we holesterin ýaly bolup, magrurlyk hem ynsan süňňüne bildirmän ornaýar. Eger-de münlerçe adamdan: “Özüňde nähili aýyp bar?” — diýip sorasaň, olar: “Meniň in uly aýbym — adamlara gereginden artyk ynanýanlygym hem-de gereginden artyk öz syrymy aýdýanlygym” — diýip jogap bererler” Ahmet Halid Tewfyk.

30. **BAR ZADY BAŞARDY, YÖNE AÝNA GARAMADY...**

Durmuşda gowy adamlar kän, emma käteler, ine, şeýle adamlara hem gabat gelyärin.

...Temegi göge dikilgi, gursagy ulumsylykdan, tekepbirlikden, eýmendiriji hondanbärsilikden püre-pür, köpün önüne çykyp, içinde basyrylgy ýatan adatdan daşary ukyp-başarnyklary hakda gürrüň berýär. Onuň aklyly Ýer ýüzünü üýtgetmäge doly taýýar derejede. Özüni hünärine ussat adam saýyşyna, gije-gündiz teleýaýlymlardan düşmän, ýaňy ýola düşen ýaş hünärmenleriň üstünden ýel sowurýar.

Şeýle adama setanda-seýranda gabat gelersiň. Ol özünde beýlekileriň görmeýän zadyny görýär. Özüni nogsandyr aýypdan arassa adam edip görkezmek üçin özgelere gara ýöňkemekden hem gaýtmaýar. Onuň ýoldaşy, hemsyrdaşy, taýy hem edil özi ýaly — heniz

bişmedik arzuw-umytlary şahasyndan ön ýolmaga ýa-da şol şahany şatyrdadyp döwmäge şeýle bir ukyply. Asylly maksada, arassa arzuwa tagna salmagyň uly ýazykdygyndan asla habary ýok. Nirä barsa gözi-garagy hile-pirim üçin amatly ýeri, hatarly meýilnamalaryny durmuşa geçirmäge oňaly topragy gözleýär. Özüni aklamak üçin hem ýeterlik we baý gory bar.

Ine, şo zeýilli adamlar adamzadyň gerdenindäki agyr yük we bar görgi-kösençlikleriň hem düýp sebäpkärleri. Adatça şeýle adamlara “aýna seretmeýänler” ýa-da “aýnada öz ýüzünü görmeýänler” — diýlip, at berilýär. Eger-de olar birje gezek aýna bakan bolsalar, ilki bilen özleriniň egri eginlerini, gysyk gadamlaryny, gysby we gyňyr yüzlerini düzetmelidiklerine düşünerdiler. Öz şowsuzlyklary üçin gaýrylary günäkärläp ýörmezdiler.

Eger-de durmuş seni şeýle adamlar bilen ýoldaş bolmaga mübtela eden bolsa, olara üç öwra talagyny ber we gaýdyp golaýyňa getirme, özüňem olaryň ýanynda görünme. Olar seniň arzuwlaryň düýbüne palta urarlar we dünýäni, durmuşy başga keşpde görkezmäge çalşarlar. Şeýle adamlara ýakyn durdugyňça durmuşyňda ajy pursatlar, zakgun zowklar barha artar gider. Arzuw-umytlaryň örüsi daralyp, gözýetimler gysby görner. Özüniň ebedi matamyna şarik eder hem-de seni şol duýgulardan hergiz saplamaz.

In ähmiýetlisi, şeýle adamlara arka diremekden, olar bilen iş salyşmakdan saklanmak gerek. Olaryň duzagyna düşmezlik

üçin edýän hereketleriňe, aýdýan sözleriňe,
özüňi alyp barşyňa eserden bol!

Ýagty dünýäni garaňky, abadan durmuşy
haraba edip görkezýän päliýaman adamlardan
gönenen ýokdur. Şonuň üçin, käteler özüňi
gyrakladylýan ýaly görseň, munuň üçin
ýaşayşa, durmuşa aýyp ýöňkemekden, barmak
çommaltmakdan saklanyp, pikirleriňi durla
we töweregiňe sagdyn görüş bilen bak.
Günleriň saňa biparh, ähmiýetsiz bakýandygy
hakda pikirem etme. Käteler tutuş barlygyň
özi saňa pitjiň atýan ýaly görner, emma
aslynda beýle däldir.

Aýna seret we özüňe göz aýla. Özüňden hasap
sora. Öz ýalňyşlaryň we säwlikleriň
garşysynda mert dur. Büdremejek bol, ýöne
her gezek büdräniňde näme sebäpli büdräniňi
öwren. Şol ýalňyşy ikinji gezek gaýtalamazlyk
üçin näme etmelidiginiň çözgüdini şol wagt
tapyp goý.

Hemişe ýadyňda bolsun — durmuş biziň göz
öňüne getirişimizden has giňdir. Bizden has
uludyr. Garaşylmaýan wakalardan doludyr.
Muňa garamazdan, ählimiz durmuş bilen dil
tapyşmaga, oňa ýaraşykly, sazlaşykly
ýaşamaga ukyplydyrys.

Durmuş hakda oýlan. Käbir adamlar bar,
ellerinden gelýän in uly zat durmuşa näşükür
bakmak we ýaşayşy bihuda hasaplamak.
Olaryň durmuş sözlüginde zeýrençdir
teýenelerden, galagoplukdan,
gorky-ünjülerden başga söz ýok.
Kanagatsyzlyk, kaýyl dällik, şikaýat, zeýrenç,
arz olaryň aýrylmaýan hal-hemrasy.

Ruhubelent adamlar hemişe özlerine
seredýärler. Aýna bakýarlar we özlerini
oňarýarlar. Özleriniň bolmaýan ýerlerini diňe
özlerinden görýärler we her bir bärden
gaýdýan ýerlerini özleri düzetmäge jan
edýärler. Olar hiç haçan
özleriniň şowsuzlyklary üçin durmuşy
ýazgarjak bolmaýarlar.

Durmuş zynjyr deýin biri-birine sepleşip, uzap
gidýän tejribelerden, synaglardan,
taplanmalardan ybarat. Her bir büdremä ýa
böwede gereginden artyk wagt sarp etme.
Sähelçe wagtlyk bu togtayş demniňi dürsäp,
öňe has ruhubelent ilerlemek üçin zerur şert.
Ýoly ýörän ýeňer.

Hemişe beýik bol! Hemişe aýna garap, özüňe
serenjam berip dur. Alada-ünjüleriňi,
ýadawlyklaryňy, argynlyklaryňy durmuşyň
gerdenine atma. Sen bu ýüki özüň götermäge
gaýratlysyň.

Durmuşy agyr edip görkezýän adamlara asla
gulak asma. Ýaşayşy tümlüğe gabsaýanlara
gabak galdyrma. Asylly maksadyňy, ýagşy
amalaryňy dowam et. Bürgüdiň yzyndan uçup
barýan serçäni görseler, kimseler, bürgüt
serçeden gorkup, gaçyp barýan ýaly kabul
eder, aslynda welin beýle däldigine ikimizem
dogry düşünýäris.

31. KAZYLAR

Rowaýatlara görä, gadym zamanlarda bir takwa adam bolupdyr. Allatagala oňa tükeniksiz mal-mülk, bol baýlyk bagyş edipdir. Ol örän köp sadaka berer eken. Bimöçber sahawat we ýagşylyk edipdir. At-abraýy, şöhrat-şany alyslara ýaýrapdyr. Ady jomartlyk we ýagşylyk, kerem-sahawat baradaky nakyllara siňip gidipdir.

Günleriň birinde ötegçileriň biri munuň öýünde düşlemekçi bolup, gapysyny kakypdyr. Iýer-içere, garbanara bir zat sorapdyr.

Öý eýesiniň ýüzi ýagtylyp gidipdir. Oňa hezzet-hormaty uludan tutupdyr. Göwün isläninden hem artykmaç zyýapat edipdir. Jomart we takwa adam özüni Taňrynyň ýalkandygyny, onuň tükeniksiz fazly-keremine, üznüksiz nygmatyna eýe bolandygyny buýsanç bilen gürrüň beripdir. Nahar-tagamyň ýany bilen oňa ýagşy zatlary ündemäge, wagyz etmäge başlapdyr. Ol şeýdip, öz buýsanjyny beýan etmäge girişipdir welin, ýaňky garybyň gaşy çytylyp, onuň ynanç-ygtykadyna hüjüm edip, ýazgaryp başlapdyr. Soňra sögünip: “Eý, Perwerdigärim, bu adam meni aç-suwsuz goýmak isleýär. Seniň merhemetiň we adalatyň nirede? Gündelik owkatymy dilegçilik edip gazanýaryn. Ine, bu adam bermesine berýär, ýöne ýanynyň gepi, minneti bilen ine-gana garbanmaga maý berenok. Millionlarça ynsana ýaýyylan kerem-sahawatyny maňa dözenok. Meni iýip-içere günüme goý, bar, Hudaýyň bilen

özüň gümra boluber, menden uzakda dur...” — diýipdir.

Takwa adamyň muňa girre gahary gelipdir. Oňa dürli-dümen sögünç sözlerini suňsuranyndan soň, ýüzüni eňsedip, gahar-gazap bilen ol mätäji öýünden kowupdyr. “Her ýerde hezzet bilmez adamlar bar, toba-tagsyr. Berlenini iýde otur. Ýagşy söz ýürege ýara salýarmy diýsene” — diýip, öz ýanyndan hüňürdäpdir. Hak merhemetinden umytly uka batypdyr.

Düýşünde bir perişde onuň ýanyna gelip: “Biz saňa egsilmez mukdarda bol nygmat eçildik. Muňa jogap edip, sen hem il-güne, öten-geçene köp ýagşylyk etdiň. Şonuň üçin seniň adyňy öz ýanymyzda köp sadaka berýän, jomart adam diýip ýazdyk. Ýöne sen ol garyby öýüňden kowup, bar beren sadakalaryňy köýdürdiň” — diýipdir.

Takwa adam muňa geň galypdyr: “Men neneň ony kowmaýyn, heý-de Halygyň adyna ajy sözlär-de, sögüner-de, men rahat oturarynmy? Ol Ýeri-Gögi ýaradan beýik Taňra tokundy. Aslynda-da, ony Allanyň haky üçin iýdirip-içirdim, Allanyň haky üçin hem kowdum” — diýipdir.

Perişde oňa garap: “Saňa kim aýtdy, ony kowmak bilen Hudaýy razy edýändigini. Sen yzgytsyz sözleriň, hüjümleriň bilen onuň lapyny keç etdiň. Ol adam altmyş ýylyň içidir, Allatagalany zalymlykda, adalatsyzlykda aýyplap gelýär, altmyş ýyl bäri ol Allatagala garşy gidýär, takdyra, kysmata nägileligini bildirýär, küfre girýär. Emma muňa garamazdan, Allatagala ony iýdirýär we

içirýär, gündelik rysgyny ýetirip durýar. Oňa ýaşara şert döredýär. Ýaradan islese, ony ýere-de hopduryp bilerdi, emma her kesin ybrat-netije çykarmagy üçin ýaşadýar.

Allatagala oňa altmyş ýyl bäri çydaýar, emma sen oňa sanaýmalyja minut hem çydamadyň. Alla ýaşadyň bolsa, ömür beren bolsa, diýmek ol ýaşaýyş hormatyna hem laýykdyr. Ony seniň däl-de, Allanyň has gowy tanaýandygyny ýadyňdan çykardyňmy? Kähalatda käbir adamlaryň nadanlygyna çydam etmek hem zerur. Oňa ündemek isleýän zatlaryňy sypaýylyk bilen düşündirmelidiň. Wagty gelende ol öz etmişine ökünerdi, utanardy, her işiň hakykatyna kem-kemden göz ýetirerdi. Şonda seniň öz wezipäni ýerine ýetirdiň — amanaty ödediň bolardy. Hatda ol dogry ýola düşmedik hem bolsa, Biribara ynanmadyk hem bolsa, ýagşy işe sarp eden wagtyň ýerine düşerdi, yhlasyňa görä sogap gazanardyň. Sogap we sylag gazanyp bilýärkäň, onuň hakyndan mahrum galmazdyň” — diýipdir.

Durmuşda käbir adamlar özlerini Hak misli görýärler, özleriçe kanun çykarýarlar, özleriçe jeza-temmi ýa-da sylag berýärler. Kazynyň we jelladyň wezipesini özleri dolandyryýarlar.

Olaryň biri hemişe özüniňkini rast hasaplaýar, ýalňyşýandyryn, ýaňylýandyryn öýdenok. Şeýdibem durmuşyň giň ýollaryny gysby-dar ýodalara öwürüp taşlaýar.

Ynsanyýetiň in uly betbagtçylygy özgeleriň hakyny iýmeklikdir, özgeleriň hormatyna kembaha garamakdyr. Olaryň birje nogsanlygyna ýa-da egsikligine çydam etmän,

dessine hasap soramakdyr. Öz göwünlerine laýyk hereket etmeýän bolsa, gaýra goýman jezaly jogabyny suňsurmakdyr.

Muhammet pygamber agasy Abu Talyby örän gowy görýärdi, çuň ýürekden söýýärdi. Abu Talyp hem doganynyň ogly Muhammedi şonuň özünden egsik saýmazdy. Ýöne bu söýgi pygamberimize onuň agasyny yslama getirmäge ýeterlik bolmady. Bu aýdyň mysal — dine girmek akyl-mantyk esasynda hasyl bolanok, oňa duýgy-düşünje hem täsir edenok. Ol diňe içki kanagata, Ylahy towpyka bagly.

Şonuň üçin hem pygamber alaýhyssalam dileg edeninde we bize-de dileg etmegi öwredende, dileg üçin elimizi ýokary galdyranymyzda: “Haky hak edip görkez we bizi oňa eýert, batyly batyl edip görkez we bizi ondan çetleşdir” diýer eken.

Sebäbi, biz köplenç halatda batyly hak kimin görýäris we derrew hum ýaly çişip, öz haý-höwesli pikirlerimize berilýäris. Haky batyl hökmünde görýäris we onuň garşysyna gidýäris. Bu uly garma-gürmelikden başybitin, sag-salamat çykmagyň in ygtybarly ýoly — mylaýym söhbetdeşlikde bolmak we süýji sözler bilen jedel etmekdir.

Bize sözlemegiň dürli öwüşginlerini öwrenmek, özleşdirmek buýruldy. Gürleşmek edebi, jogap gaýtarmak edebi, gulak asyp, diňlemek edebi, sazlaşykly owadan gürlemek edebi — bize öwrenmek buýrulan zatlar. Adamlar pikir-düşünjeleri sebäpli süýt-sorag edilýän dälidir.

Hatda biziň hak ýoldan barýandygymyza garamazdan, adamlary öz ýolumyza mejburylyk, zorluk bilen çekmäge hiç hili hakymyz ýok. Eger-de olaryň biz bilen pikiri gabat gelmeýän bolsa, olara töhmet atmak hem gadagan edilen zat.

Beýik prinsipleri kalbynda göterýänlere ýokardaky birinji kyssadan netije çykarmak gerek. Mylaýym we hoşamaý söhbet arkaly biz amanat zadymyzy — ile-güne ýetirmeli pikirlerimizi adamlaryň ýüreklerine girizip, ornaşdyryp bileris. Biz diňe ündeýji, biz kazy däl. Biz diňe ýagtylyk saçýan alawy göteriji, biz höküm çykaryjy däl. Goý, biziň gursaklarymyz dürli-dümen gapma-garşylyklardan tämiz we päkize ýer bolsun.

Söhbede girişmekden gorkýan adam — ol ejiz, gorkak, sandyrawuk adamdyr. Emma güýçli adamlar, olar hemişe dürli akyllar bilen gabatlaşmaga döwtalap. Olaryň kagyzlary tertipläp, pikirleri düzgüne salýandyklaryny, bütin dünýäni süýji ýylgyryşlar hem-de asuda we ynamly garaýyşlar bilen gujaklaýandyklaryny görersiň.

Şu wezipäni doly ýerine ýetirmäge ilkinji mynasyp adam Sen! Salykatly, deňagramly, ylhamly ýerine ýetirmäge tüýs hakly adam Sen! Sözleşmäge, söhbet etmäge ukyply ilkinji adam Sen!

Hiç wagt gorkuly gürrüňleri gozgamak arkaly adamlaryň ýüregine aralaşjak bolma. Hatda maňa ýaramaýan hem bolsa, meniň garaýyşlaryma düýbünden çapraz gelýän hem bolsa, sen aýdasyň gelýän pikiriňi erkin we akyla makul taraşlap aýt.

32. **HAS ÇALT BOLMAK ÜÇIN... HAÝAL ÝÖRE!**

Bu sözleriň juda geň ýaňlanmagy mümkin, emma hakykatyny sözläýin, biz her näçe asuda boldugymyzça, işimizi has çalt we kämil ýerine ýetirýäris.

Edara ediş-dolandyryş ugrundan sowatly adamlar: “Özüňe asuda pikirlenmäge näçe köp maý berdigiňçe, kelle çişirýän ýagdaýlara çümmersiň, üznüksiz basyşlara uçramarsyň we işleriň hötdesinden has çalt gelersiň” — diýip ýazýar.

Köplenç halatda işleri desbi-dähil, howul-hara bitirmäge çalyşýarys. Şeýdenimizde, has köp wagt utýan ýaly. Emma gyssagara eden işlerimizde goýberen säwliklerimizi, hatalarymyzy düzetmek üçin ýene şoňa barabar ýa-da ondanam köpräk wagt sarp etmeli bolýarys.

On ýedinji asyrdaky ýaşan meşhur hytaý suratkeşi Şu Ýong durmuşyna täsir eden bir waka hakda gaýta-gaýta gürrüň berer eken. Bu waka onuň durmuşa bolan garaýşyny düýpgöter özgerdipdir we wakalara, zatlara başgaça çemeleşmegiň zerurdygyny öwredipdir. Ol bir gezek derýanyň beýle kenaryndaky şähre aşmak isläpdir. Gämä münüpdir we gäminiň kapitanyndan şäher derwezeleri baglanmanka özüni şol ýere eltmegini sorapdyr, ýogsam Gün eýýäm ikindiden agyp başlan eken. Gün ýaşan çaglary şäheriň derwezeleri ýapylýan ekeni.

Gämi derýanyň beýle kenaryna gelip ýetende ýaňy iňrik garalan eken. Gäminiň kapitany Şu Ýonguň goşuna birläý göz aýlapdyr.

Howul-hara tertiplenen we gowşak daňylan kagyz toplumlary onuň elinde ekeni. Kapitan oňa: “Has çalt ýöremeseň, bu ýöreyşiň bilen şäher derwezesine ýarygije aşarsyň” — diýipdir. Şu Ýong şäher derwezeleriniň ýapylmagyndan hem-de özüniň ogry-garakçylara pida bolmagyndan gorkupdyr. Ol şeýle bir ýöräpdir, daşyndan görseň, ol böküp-böküp barýan mal mysalynda ekeni. Birdenkä-de onuň elindäki kagyz daňylary çözülipdir we barja kagyzy çalam-çaş bolup, töwerege pytrap gidipdir. Ol aljyrap, näme etjegini bilmändir. Kagyzlaryny çöpleşdirip, şäher derwezesiniň agzyna baryp ýetende, eýýäm derwezeler ýapylan ekeni.

Şol günden başlap Şu Ýong bir zada akyl ýetiripdir: “Gyssanmak hemişe wagtyň bähbidine bolup duranok. Howlukmaçlyk dürli kynçylyklary, müşgillikleri we бүдremeleri döredýän iň esasy zatlaryň biridir» diýen pikire gelipdir.

Wagtyň gymmatyna düşüňip, işimizi gyssanmaçlyk bilen bitirsek, has köp wagt utajjak ýaly görýäris. Wagty tygşytlamak durmuşa sazlaşykly gopmaga elter öýdýäris, emma bu dogry pikir däl. Wagty rejeli peýdalanmak diňe maksatlaryňy ilik-düwme öwrenip, ädimleriňi anyk kesgitlemek arkaly gazanylýar.

Dolandyryş alymlary we adamlary, professorlar özleriniň durmuş tejribelerine we beýleki barlaglaryna esaslanyp, şeýle bir pikiri

aýdýarlar: “Bir sagatlyk asuda pikir azyndan üç sagatlyk netijeli amaly üpjün edýär”. Has gülkünç ýeri, köpimiz bir hakykaty bilmeýäris — işe dessine girişmek üçin başlamak isleginiň özi ýeterlikdir öýdýäris. Emma başlamakdan öňürti mazaly ölçäp-biçmek zerur. Ätjek ädimleriňi ölçemek, kesgitlemek wajyp. Ýogsam, birnäçelerimiz meýilleşdirmek üçin pikirlenmegi wagty yrýa etmek ýaly görýäris.

Oýlanyşykly hereket edýän adamlar aýdýar: “Gyssanmaçlyk bilen iş bitirjek bolýan adamlar pikirlenmezden gelen kararlary, başyna baran işleri üçin azyndan şonuň ýarysyna barabar wagty gaýtadan şol işe sarp etmeli bolarlar. Eger-de öňünden azajyk pikirlenip, oýlanyşykly hereket eden bolsalar, howlukmadyk bolsalar, gaýta has haýyrly, bähbitli bolardy we ep-esli wagt utardy”.

Ýandepderçäme şeýle ýazgyny belläp alypdyryn: “Tiz bitirmegiň ählisi önjeýli iş däl. Ýalta adam işini ýüzleý bitiribem, ýaltalyga howlugyp biler”. Abbas Mahmud al-Akkad.

33. **BARYNDAN LEZZET AL**

Köneden gelyän bir adata göwnüm gidensoň, ony esasy durmuş ýörelgäme öwürdim: “Özümdä ýok zada ýa-da özümiňki däl zada göz aýlamazlyk hem-de gazanyp bilmejek zadymy küýsemezlik gerek”.

Hemişe özüme gelişýän lybaslary geýinýärim, özüme kybap donlara bürenýärim. Meni az salymlyk ýokary galdyryp, soňam öňki tebigy

ýagdaýyma getirip goýjak towsuşlardan,
böküşlerden lezzet almaýaryn.

Ulag satyn almak üçin karz alýan dostumdan
gaty görýärdim. Ol özüne-de, maşgalasyna-da
agyr ýük, urna bolýardy. Oňa: “Öz derejãnde
ýaşaber, eliňde bar zatlardan lezzet al, şolaryň
hözirini gör. Sen heniz beýle ulag satyn
alardan baş ýyl dagyn ir terpenýäň. Heniz
gazanmadyk derejãnde ýaşamaga neçün
howlugýarsyň?” — diýip, nägile bolýardym.

Soňra daş-töweregimdäki adamlara göz aýlap,
döwrümüzde örän köp adamyň öz
mümkinçiliklerinden bir ýa-da birnäçe ädim
öňde ýöreyändiglerine düşündim.

Dürli görnüşli karzlar, “Wiza” kartlary,
karzyna uzak möhletleýin harytlar...
hemmeleri bergili, borçly edip goýdy. “Şu wagt
satyn al, soňundan töle” diýen ýaly akyla,
mantyga sygmaýan bir tüýsli bol-telkiligi,
mesligi döretdi.

Bir gün meşhur hekimleriň biriniň ömür
beýanyny okanymda şeýle wakanyň üstünden
bardym. Akylyň goýalyşyp, durmuş
wakalaryna siňe-siňe nazar salanyňdan soňra,
bu sözleriň manysyna has-da çuň
düşünýärsiň.

Günleriň birinde bir dananyň ogly elem-tas
bolup, ylgap gelipdir: “Kaka, buşluk, bir hoş
habar bar, bazarda kilosy bir dinardan hurma
satylýan eken. Satyja bir çuwal hurmany aýryp
goýmagyny haýyş etdim, pulumy alyp
gelýänçäm garaşmagyny soradym...” —
diýipdir. Dana ýaşuly bu sözlere ýylgyrypdyr

we ogluna bakyp: “Şu iki dinary al-da, oňa
düşýän zerur zatlary al” — diýipdir.

Ogly kakasynyň sözlerine geňirgenipdir-de,
hiç hili garşylyk görkezmezden, bazara
eňipdir. Aradan köp wagt geçmänkä, kakasy
oglundy ýanyna çagyrypdyr: “Bu günler bazarda
hurmanyň nyrhy näçe boldy?” — diýip
sorapdyr. Ogly: “Bir kilosy baş dinara çykdy”
— diýipdir. Kakasy: “Bar, onda, gitde, bir
çuwal hurma getir” — diýip, ogluna pul
uzadypdyr. Ogly muňa geň galypdyr: “Kaka,
seniň bolşuň birgeňsi, hurmaň bahasy bir
dinarka almakdan ýüz öwürýäň. Baş dinarka
bolsa göwünjeň satyn alýaň” — diýipdir.
Kakasy: “Oglum, hurmaň bahasy bir dinarka
meniň ýanymda iki dinardan başga pul ýokdy,
emma bu wagt pulum kän, gurbum bar, şonuň
üçin hem arkaýyn alýaryn” — diýipdir.

Akyldarlaryň ýöreyän in dogry durmuş
ýörelgesi — zada zar bolmazlyk strategiýasy.
Gazanyp bilmeýän, häzirki pursatda ýagdaýyň
ýok zady küýsäp, isläp başlasaň, dessine onuň
tamasyny hem, pikirini hem kalbyňdan çykar.
Diňe şeýtmek bilen ony gazanmak
şehwetinden we onuň täsirine berilmekden
halas bolarsyň. Ýogsam, ýagdaýyň ýok zada
gultunyp, gaýta-gaýta ýatlap ýa-da göz
gezdirip dursaň, ol seni birahat we ynjalyksyz
eder. Köp zatlara ünsüňi jemlemekden ünsüňi
sowar. Has ýamany-da, özüňde bar zatlaryň
we daş-töweregiňdäki zatlaryň ajaýyplygyny,
gözelligini görmekden mahrum bolarsyň,
ýakymly zatlaryň gözelligini duýup bilmersiň.

Biz isleýän her bir zadymyzy gazanyp
bilmeýäris ahyry. Ýöne göwnüň, nebsiň

küýseýän ol-bu zatlary hemişe peýda bolar durar. Şunuň ýaly ýagdaýlarda ýüregimizi we ruhumyzy ynjaldyrmak islese, biz Allanyň beren nygmatlaryna, akyl-ukyplaryna razylyk we kaýyl-kabullyk gözi bilen bakmalydyrys. Şonda biz heniz köp adamlaryň özümüzde bar zatlary arzuw edýändiglerine göz ýetireris. Özümiziň nygmat kölünde gulaçlap ýüzýän ynsanlardygymyzy duýarys. Emma näme üçindir biz şeýle ajaýyplyklary duýmaýarys ýa-da olaryň barlygyndan hem bihabar gezýäris.

Omar ibn al-Hattab bir dirhem bahasy bolan bir nahary iýmek islese, ony bir ýyl soňa süýşürer eken. Ol nahary hakykatdan hem özüniň iýmek isländigini ýa-da nebsiniň islegidini bilmek üçin şeýder eken.

34. **BAR ZADYŇ HÖZIRINI GÖR...**

Ol gözünüň öňündäki ähli hazynalaryny ýygnamak isledi. Elinde bar ähli zadyny satdy we düşen bahasyna hem bir altyn guýmasyny satyn aldy. Soňra öýüniň howlusyndaky bir ýaşyryn ýere gelip, çuň çukur gazdy we altyn guýmasyny şol ýere gömdi.

Her aýda genji-baýlygyny görmek üçin çukury gaýtadan gazardy. Gündiziň ep-esli bölegini çukuryň gabat garşysynda oturyp geçirerdi. Höwesini, güýmenjesini, küýsegini, hyýalyny soňa gönükdirer oturardy. Soňra başga biri göräýmesin diýen howatyrlyk bilen ýene-de onuň üstüne gaýtadan gum sürerdi.

Şeýle-de bolsa takdyr ony hoşuna gelmejek duýdansyz bir zada uçratdy. Onuň çukuryň

öňünde ep-esli wagt sermisal bolup oturanyny adamlaryň biri görüpdir hem-de bu işde nähilidir bir syryň bardygyna anyk göz ýetiripdir. Hum eýesiniň giderine mähetdel, ol ýeri köwüp başlady we altyn guýmasynyň üstünden baryp, ony ogurlady...

Hum eýesi öňki endigine görä hazynasyny görmäge geldi. Ony tapmady we akylyny ýitirene döndi. Zenan maşgala ýaly hünibirýan aglap, gözyaş döküp başlady. Goňşusy onuň bu halyny görensoň, “eýgilikmi?” — diýip sorady. Hum eýesi ähli wakany we pajygaly soňy beýan etdi.

Goňşusy bu adamyň öte husytdygyny, barmagyndan damanyny dodagy bilen ýalap alýan syrnyň biridigini, ne özüne, ne çagalaryna hiç bir zadyny dözmeýändigini magat bilýärdi. Goňşusy oňa bir üýtgeşik teklip etdi. “Hol zyňylgy daşlaryň arasyndan bir daşy al-da, şol ýere gömüp goý. Sen ony şol altyn guýmasy hökmünde görüber” — diýdi. Hum eýesi bu teklibe ör-gökden geldi. Goňşusy düşündirmäge durdy: “Barybir bütün durmuşyňda sen ony ulanyp, peýdalanyp, keýpini-hözirini görüp bilmejek bolsaň, ol ýere gömüljek daşyň haýsy gymmat daş bolmagynyň näme tapawudy bar?” — diýip, bu teklibini düşündiripdir.

Bu ýönekeýje kyssadan durmuş sapagyny alyp bolýar. Käbir adamlar özlerindäki gymmatbaha zatlara şeýle bir berilýär, özləri şo zadyň bendi-ýesirine öwrülýärler. Onuň hözirini görüp, özlerine hyzmat etdirmegiň deregine, ähli pikirlerini, güýç-gaýratlaryny,

yhslalaryny şonuň hyzmatyna sarp edýärler.
Harç edýärler.

Ine, gorkynyň bütin durmuşymyza ýetirýän täsiri. Gorky gözlerimizi baglaýar we işleriň hakykatyna düşünmekden saklaýar. Nämedir bir zady ýitirmek gorkusy seni onuň ýesirine öwürýär duruberyär.

Pygamber alaýhyssalam zatly bolmagyň hakyky manysyny açyklanda çuňňur manyny berýär: “Adam ogly: “Malym-halym, baýlygym, malym-halym, baýlygym» diýer. Ýöne iýip-içeniňden, sadaka bereniňden ýa-da özüňe siňdireniniňden, geýip tozduranyňdan başga zat seniň malyň bolup bilmeýär».

Zatly bolmagyň, zada eýe bolmagyň hakyky manysy, eger-de şol zat eýesiniň hyzmatyna ýaraýan bolsa, haýry degýän bolsa zat seňkidir. Saňa haýry degmeýän zady, hatda öz adyňda durandygyna garamazdan, özüňki däl ýaly duýuber.

Demir sandyklaryň içinde agzy gulyly ýatan bihasap mukdardaky puluň näme haýry bar, ol pullaryň eýesi garyplykdan we mätäçlikden ejir çekýän bolsa? Onça baýlyk derdine ýaramaýan bolsa?

Öňki bölümlerde biz heniz ýetmedik derejesinde ýaşaýan, ellerinde ýok zat bilen sapa sürmäge ymtylýan adamlar hakda ýatlapdyk. Bu bölümde bolsa ýagdaýy-gurby bolubam, ýaşamaly derejesinden has pes ýagdaýda bolýanlaryň söhbedini etdik. Şeýdip olar ellerinde bar baýlygyň hözirini görmekden özlerini mahrum edýärler.

Bu adamyň nebsi-dünýäsi, onuň syrnyhlygy, husytlygy we baýlyk-hazynasy hakda oýlandym. Her täze gün onuň wawwaly derdi, aladasy, birahatlygy. Onuň bolşy ertiriňe, Allanyň ýetirjek rysgyna ynanmazçylygyň alamaty. Adamlara ynamsyzlyk bilen bakmagyň nyşany.

Şeýle adamlar özleriniň ýaşaýan durmuşyny jähennemiň bir bölegine öwürýärler. Olaryň dartgynly we galagoply ýagdaýlary, gorky-ürküleri, gazananyny maşgalalaryna harç etmezlikleri, elini açmazlyklary — ýanyoldaşynyň we bala-zürýatларыnyň önündäki jogapkärçiligi ödemezlikdir.

Olar asuda we rahat adamlaryň tersinedir. Asuda adamlaryň ertesinden gorkusy ýok. Elinde bar zady isrip etmezden we gysganmazdan özüne dözüp bilýärler. Her ätjek ädimini, etjek işini ölçerip dökýärler. Sebäplere we pursatlara ýapyşýarlar. Sebäplere görä hereket edýärler.

Mahlasy, Allatagalanyň bagyş eden naz-nygmatynyň, akyl-zehininiň eşretini gör. Husyt-syrnyh bolma, hözirden özüňi mahrum etme. Allanyň berenini özüňe dözüp bilseň, Ýaradan özüňe we haýra siňdiren her zadyň öwezini esseläp dolýandyr.

35. **HATASYZ HIÇ KIM ÝOK**

Bir alymyň örän köp şägirdi we yzyna eýerijisi bar eken. Onuň ylmyndan öwrenmek, peýdalanmak üçin münlerçe adam onuň huzuryna geler ekeni. Çözmesi kyn bolan meseleleri, aňlaryny garjaşdyran sowallary

hakda oňa ýüz tutar ekenler. Emma günleriň birinde ol bende bir günä işe giriftar bolupdyr we şondan soň adamlar ondan uzaklaşyp, ony terk edipdirler. Talyplar hem öz halypalaryndan ýüz öwrüpdirler. Onuň beýle uly günä işe batyrynmasyny özleri üçin hem biabraýlyk hasaplapdyrlar.

Ökde alym öýünde içini hümläp otyrka, birdenkä gapy kakylpdyr. Çykyp görse, bosagada özünden nämedir bir zat öwrenmek isleýän ýaş oğlanlaryň biri duran ekeni. Ýaş oğlan girmäge we alymdan sapak almaga, öwrenmäge idin sorapdyr. Alym adam muňa geň galyp: “Sen näme üçin beýlekiler ýaly meni terk edip, taşlap gitmediň?” — diýip sorapdyr. Ol oğlan: “Öň hem sizi pygamber hökmünde däl, adam hökmünde görýärdim. Adam bolsa ýalňysyp biler” — diýip jogap beripdir.

Üşükli bu ýaş oğlan her birimiziň üns bermeli esasy hikmetimize — durmuş paýhasymyza ten berýär — durmuşda, dünýäde hiç bir ýazygy bolmadyk hiç kim ýok. Ýalňysmaýan, hata goýbermeýän, säwlige uçramaýan hiç bir adam ýok. Şonuň üçin hem biz beýlekilerden perişdeler ýaly päkize, arassa bolmagyny talap etmeli däldiris.

Adamlar, ähli adamlar, hemme adamlar säwlik-hata goýberýär. Haýsydyr bir adamy bir dar ýere gabsap hem-de olara bir taraplaýyn esasyda höküm çykarsak, ony öz ýalňysynyň ýesiri, bendisi edip goýsak, onda öte ýalňysdygymyz, oňa aýdyň sütem etdigimiz, inkär etdigimiz bolar.

Bagyşlamagy, geçirimlilik etmegi, ýazygyny ötmegi, unutmagy... başarmaly.

Bir gezek Isa pygamber bir günä işe baş goşan zenanyň daşyna hümerlenişip duran adamlaryň ýanyna barypdyr. Adamlaryň her biriniň elinde birlän-ikilän daş bar eken. Zenany bu ýazygy üçin daşlajak bolup duranmyşlar.

Isa pygamber bu adamlara bakyp, asyrlara siňen sözlerini aýdypdyr: “Kim ömründe hata iş edip görmedik bolsa, şol daşlasyn...”.Adamlar biri-birine bakypdyrlar. Soňam, hersi öz ýoluna gidiberipdir, çünki hatasyz adam ýok.

Pygamber alaýhyssalam hem hata iş edýänlere giňgöwünlilik bilen garardy, ýaş-ýeleňlere mähirli, mylaýym, ýumşak darardy. Hata goýberýäniň ýalňys hereketlerini aýratyn bir tegelege salardy, emma ol adamyň tutuş özüni şol tegelege girizmezdi. Beýik adamlar işleriň hakykatyny şeýle görýär.

Hemmeler ýalňysýar... olaryň käbiri has bet işlere hem baş goşýar... Zulum... nähaklyk... eger-de sähel säwlik ýa-da hata goýberenleri aramyzdan sogrup aýryp, günälerden ýülünilýän ýere sürgüne iberjek bolsak, olaryň öz aramyzda gezip ýörmegini islemejek bolsak, olara toba etmäge maý bermejek bolsak, ine, bu hem uly zulumdyr.

Ýüregini Hakdan üzmeýän adamlar bar, olar örän geçirimli, mylakatly, olaryň şu durmuşda barlygy hem durmuşa gözelligi, owadanlyk çaýýar. Haýsydyr bir säwligi, büdremesi, hatasy üçin adamlary inkär etjek ýa-da

özünden çetleşdirjek bolanok. Gaýta suwuň giňişlige ýaýramagy üçin çüýşäniň dar bogazyndan geçişi deýin, durmuşyň dar we dartgynly ýerlerinde olar bilen ýanma-ýan ýöreyär, olara kömek, ýardam goluny uzadýar. Şeýdibem, olary özleriniň ýöreyän dogry ýollaryna alyp gelýärler.

Biz perişde, melek däl. Biz pygamber däl. Biz adamzat nesli. Adamzat neberesinde günäsiz, hatasyz hiç kimse ýokdur.

36. HALALHONLUK

Iň soňky gezek “Är lebzini berýärin” ýa-da “Saňa ähd edýärin” diýen sözleri haçan eşitdiň?

Biziň ýaşaýan maddy dünýämizde öňki owadan ahlaklary, gözel gylyklary iş-amal, gazanç-düşewünt medeniýeti ýaly gaýry gymmatlyklar eýeledi. Şeýlelik-de, gynansakda, lebzihallayk, wadaňa wepalylyk, päk ynsaplylyk ýaly ahlak gymmatlyklary käbir adamlaryň üstünlik gazanmagynda esasy päsgelçilige öwrülip duruberdi.

Käbir iş ýerlerinde ynsaply, sylagly biri keseki kimse ýaly görülýär. Är lebzi, namys ähdi hiç hili gymmaty bolmadyk geçmeýän haryda dönýär.

Käbir adamlar beýiklik, epeýlik, adamkärçilik, amanata ygrarlylyk, her kesiň hak-hukugyny ödemek diýen ýaly düşüňjelere juda biparh garaýar.

Mekgede bolan bu waka taryhy eserlere siňip gidendir. Söwdagärleriň biri Mekgä barypdyr. Mekgede uly abraýdan peýdalanyan Asy ibn al-Wail atly biri onuň ähli harytlaryny satyn alypdyr... hawa, satyn alypdyr, emma ... onuň eýesine gara şaýam bermändir, hatda berjegem bolmandyr. Il içindäki ornuna, gara güýjüne, kuwwatyna daýanyp alypdyr. Harytlaryň eýesi kureýşiň uly adamlarynyň ýanyna baryp, hakyny alyp bermeklerini towakga edipdir. “Kimden? — Asy ibn al-Wailden... ýok, ýok, asla beýle bolmaz, bar öz işiň bilen bol” — diýip, onuň üstünden gülüpdirlir. Harytlaryň eýesine kömek etmekden geçen, gaýta üstünden gülüp, ýaňsylap, kemsidipdirler.

Haýyr bolmajagyna gözi ýeteninde, hakyny alyp berjek adamyň ýoklugynda, ol uly sesi bilen goşgy okap başlapdyr. Onuň bu goşgusy amanata ygrarlygyň, lebzihallallygyň, mertebäniň ölümi hakdaky elegiýa eken. Ol iň mukaddes toprakda ynsan hakynyň ödelmeýändiginden, sarpasynyň tutulmaýandygyndan, kemsidilýändiginden şikaýat edipdir.

Bu elegiýa köplere täsir edipdir. Şol ýerde birnäçe adam ýerinden galkyp turup, hakykatyň tarapynda durmaga äht edipdirler. Dogry, bularda baýlyk ýok, ýöne mazlumyň hakyny gorap biljek gaýrat bar, galat söze garşy durup biljek mertlik bar. Parhy ýok, zulum eden adam her neneň gaýratly, güýçli, zabun, haýbatly bolubersin, mundan soňra adalata daýanyp, her kimiň hakynyň ödeljegi çyn.

Bular zulum-sütemiň garşysynda bir el, bir göwre bolmak hakda äht edişipdirler. Asy ibn al-Wailiň howlusyna tarap akyn edip, ondan hälki täjiriň hakyny zorluk bilen alyp beripdirler. Şondan soň bu jelegaýlarda özüne haksyzlyk edilen her kimse bularyň ýanyna baryp, ýagdaýyny mälim edipdir we hakyny gazanypdyr.

Ahlak pajygasy adamzada, jemgyýete abanýan äpet howpdur. Haksyzlygyň garşysyna oýanyk ynsap bilen, iň bolmanda niýetlerimiz bilen hereket etmeli. Bu ähte eýermegiň ilkinji talaby — özüňden başlamak, ilki bilen özüň özgeleriň, gaýrylaryň hakyny iýmezlik.

Haýyr miwelerini ýolmak ýolunda, gowy mertebeleri gazanmak meýdanynda hemişe beýik we asylly häsiýetlere eýer, birjik-de şol mertebelerden aşak düşme. Ýogsam, aldawçy we ser sämediji höwesler, baş aýlaýjy duýgular tiz unudylyýan tagamyna maýyl edişine seni şowsuzlyklar guýusyna gabap goýar.

Gazanç-girdejiniň näçedigine, nähilidigine garamazdan, hemişe hak sözlemäge, hakykatyň tarapynda durmaga kasam et. Kynçylyklar, päsgelçilikler her neneň bolsa-da, hemişe mazluma, sütem görene, haky iýlene tarapdar bolmaga çalyş. Howp-hatary neneňsi uly bolsa-da, zalymyň eline kakyp, dur diýmäge gaýratlan.

Gara nebsiniň ryzasy üçin öz dostlaryny satanlara, olara hyýanat edenlere, lebzine tüýkürenlere, hameleon ýaly dessine üýtgeýänlere gabat gelensiňiz. Aglaba halatda hem şeýle ýoldan ýöränleriň gazanan zady ujypsyz we wagtlaýyndyr, üstesine asla

berekedi ýokdur. Soňra bolsa olar şol nähak hereketleriniň wyždan jezasyny, ynsap yzasyny çekýärler.

Ýykylan birini görse gözünü ýumýanlar, kömek soraýan birini eşitseler gulagyny dykýanlar, uzakdan bir garyp-biçärä, kömege mätäç bendä garasy kaklyşandan, derrew ýüzlerini beýle ýana sowýanlar bar durmuşda... emma şahsy peýdasyny jandan eziz görýänler mekir-hilä, aldawçylyga duwlanmagy, göz ýumup-açasy salymda münň öwürmegi hiç zatça-da görenoklar. Özlerini aklamak üçin ulanýan delili hem — dünýäniň özi durky-düýrmegi bilen mekirlik, hilebazlyk, duzak gurusmak oýnumyşyn.

Şeýle adamlaryň gözgyny halyna serediň. Olar her kesi aldap, oýnap, ýakyp bolýandyr öýdüp düşünýärler, emma uzak wagt geçmänkä pelek olara şeýle bir daraýar welin, ýene-de nebsi agyrýan il-gün. Birje nähak hereket üçin öňküden esse-esse artyk zatlaryny ýitirip, hasrat ýuwdup başlaýarlar. Hasapsyz zat ýok — her hereket, söz, amal, niýet, päl-pygyl — hemmesine hasap bar. Nähaklyga, haram ýol bilen baýamaga ýykgyn edýänler ilki bilen özlerini, öz ruhlaryny, ynsaplaryny, wyždanlaryny ýitirýärler. Bu zatlardan aýrylaňsoň, seniň ynsanlygyň nirede bolsun?

Durmuşyň duýdansyz apatlaryndan mümkingadar goranmak üçin dogry ýoldan ýöre, mertebelilik, mertlik, abraýlylyk ýaly gymmatlyklary asla inkär etme. Beýik ýoldan düşüp, soňy çöp-çalama urýan gumaksy ýodalara aýak basma. Daşyndan göräýmäge asuda-arkaýyn ýaly görünse-de, beýle pisint

adamlaryň içleri hasratly ahwalatlara giriftar bolýar.

Adam üçin il gözünden düşmek ýaly biabraýlyk ýok. Hiç bir teselli bu ýitginiň öwezini dolup, aradan aýryp bilmez. Şonuň üçin özüme we saňa bir zady pugta ýaňzytmagyma rugsat ber — biz öz içimizdäki milli gymmatlyklara, başlangyçlara, arassa pikirlere, halal duýgulara äsgermezçilik bilen garamaly däldiris. Ynanç-ygtykadymyzy söwda terezisine salmaly däldiris, onuň üstünden ätlenilip, hereket edilende gözümizi ýummaly däldiris.

Ýadyňda bolsun, halkyň arassa döp-dessurlaryny, päkize ýörelgelerini alyp götermek, şolar esasynda durmuş ýoluna gadam basmak ýeňil-ýelpaý iş däl, emma arassa kalp, asuda ten, ynjalykly ynsap,razy köňül bilen ýaşasak, ýagşylyklary sungat deýin ýasasak, hereket etsek, durmuş ýüküni gerdenimizde götermek aňsat düşer.

Ýaramaz işler etseň, hiç kim “towugyňa tok” diýmese-de, içiňdäki ynsap pyşyrdylary päliňi düzetmegiňi ýatladar durar. Ýandepderçämde belläp alan, aşakda ýatlanyljak adamlaryň gününe düşme: “Olar şeýle bir ýaňraýarlar, şeýle bir gürleýärler, bir pursat hem dymmaýarlar... Olar ýürek çuňluklaryndaky ynsap sedasyny eşitmekden gorkýandyklary üçin şeýdýärler. Gadet as-Seman”.

37. ZEHINIŇI HALAL ULAN

Ol örän owadandy, syratlydy, hemmeler bilen mylakatly gürleşerdi, ýylgyryp habar

gatardy. Günleriň birinde ýasaýan ýeriniň gabat garşysyndaky dükandan gök-bakja önümlerini satyn almak üçin daşary çykdy. Garry satyjy onuň diýýän gök önümlerini çekip, ölçeşdirip, gaplap berdi we munuň bahasy hökmünde ýigrimi dollarlyk puluny aldy. Dollary gapjygyna saldy we birdenkä bir zada gözi kaklyşdy.

Satyjynyň öl elinde nähilidir bir syýa ýokundysy bardy. Ol gaýtadan seredeninde şol syratly we sypaýy adamyň beren ýigrimi dollaryndaky syýalaryň hem pozulandygyny görüpdir. İçine güman gidipdir: “Bu galp pulmyka? Özi ýasaýan-a däldir-dä...” — diýipdir. Şol wagt ýigrimi dollar hem uly pul ekeni. Satyjy uly iliň sylag-hormatyna eýe bolan adamdan soramaga, oňa şübhesini mälim etmäge çekinipdir. Ýöne bilesigelijiligi gününe goýmanson, her zadyň anygyna-şanigine ýetmek üçin polisiýa ýüz tutupdyr. Polisiýa işgärleri haýran galypdyr: “Eger-de bu galp pul bolsa, onda ony ýasan adam örän zehinlidir, oýlap tapyjylygy, başarnygy üçin-ä sylaga mynasypdyr” — diýşipdirler.

Soňra deliller we şübheler esasynda onuň öýüni barlamaga rugsatnama berilýär. Görlüp oturylsa, onuň öýüniň bir gizlin çüňkünde hakykatdan hem maliýe pullaryny galp ýasar ýaly stanok, abzal bar eken. Şeýle hem şol ýerde öz eli bilen çeken we aşagynda goluny hem goýan üç sany surat kartinasy bar eken.

Bu adam hakykatdan-da sungat adamsy bolup çykypdyr. Edýän işlerine örän zehinli, oýlap tapyjylykly, döredijilikli çemeleşýän eken. Hatda şol pullaryň suratyny hem eli bilen

çekýän ekeni. Eger-de ýaňky ýaly ýönekeý bir sebäp ýüze çykmadyk bolsa, onuň bu halyny hiç kim biljegem däl ekeni.

Emma kyssa munuň bilen tamamlananok.

Polisiýa işgärleri ýaňky abzaly we ol ýerdäki üç sany kartinany hem döwletiň haýryna geçirýär. Kartinalar auksiona çykarylýar we üç suraty jemi 16.000 dollara satýarlar. Bu ýagdaýy gören öý eýesi haýran galyp, essinden aýylýar, sebäbi ol ýigrimi dollarlyk bir kupýurany ýasamak üçin sarp edýän wagtynda şonuň ýaly bir kartinany çekýän eken.

Bu adam hakykatdan hem zehini, başarjaňlygy babatda aýratyn hormata, öwgä mynasyp adam, emma ol zehinini biderek zatlara sarp etdi. Halal ýol bilen has uly girdeji gazanmaga ýagdaýy, ukyby barka, onuň nä günlere düşüp ýörşüne serediň.

Bu etmişi dogrusynda sorag edilende, ol: “Men bu bolan zatlar üçin jeza çekmäge doly mynasyp. Çünki özgelerden öňürti men özümi, öz zehinimi taladym. Ony nädogry ýerde ulandym” — diýipdir.

Bu kyssa bize şeýle bir sapagy berýär, biz köplenç halatda özgelere däl-de, özüme garşy hyýanatçylykly hereket edýäris. Özümizi, zehinimizi ogurlaýarys. Özümizi talaýarys, özümizi zaýalaýarys, arzuwlarymyzy wagtyndan öň düşürýäris. Biz özüme duşmanlarymyzdan we görüplerimizden has köp zyýan berýäris.

Köplenç halatda kine-kibir, töhmet we aýyplama barmagyny jemgyýete, ata-babalarymyza, durmuşa gönükdirýäris,

aslynda welin şol gümanly, şübheli barmagy ilki bilen özüme gönükdirmeli. Öz etmişlerimiz dogrusynda pikirlenmeli.

Gör, zehinli, başarnykly adamlaryň näçesi bar, öz ukyplaryny ýeliň ugruna sarp etdiler, ýönekeý, pes arzuwlar, ujypsyz düşewüntler bilen karar tutdular. Beýik maksatlary hem bolgusyz islegleriniň çäginde ýitip, ýok bolup gitdi.

Gör, näçe adam бүтин ömrüni az-owlak dünýälige satyp, mertebesinden jyda düşýär? Özi hem, köpimiz şeýle hereket edýäris.

Ukyp-zehinimizi, güýç-gaýratymyzy mynasyp ýerine sarp etmeýäris.

Durmuşyň hakykatyny görüp bilmezlik iň uly apatlaryň biri, oňa gyýylyp-gynanmak hem juda çökder. Allatagalanyň beren ukyp-başarnyklaryny, energiýasyny bolgusyz işlere sarp etmek akyl ýetirip bolmajak apat. Gynansagam ömür geçýär, günler biri-birine dolaşyp, ömür sahypalaryny düýrläp barýar. Biz bolsa bu zatlara iň soňunda akyl ýetirýäris.

Belki biziň aramyzda wagtynda oýanjaklar, wagtynda düşüňjekler bardyr.

Ýandepderçäme şeýle bellik edipdirin: “Adam diňe özüni aldap bilýär, beýlekileri aldap bilmeýär. “Özgeleri aldamak” diýen düşünje kadadan çykma we käwagt bolýan zatdyr”.

38. DUÝGULARYŇ AŇSAT AWLANYŞY

Ählimiziň aman-asudalygy we ynjalyk-rahatlygy gözlemegimiz tebigy

ýagdaý. Nirede bolsalar hem biz şol ikisiniň gözleginde. Wyždan rahatlygy, maşgala abatlygy, jemgyýetiň asudalygy — hemme ýerde bize, ilki bilen şolar gerek.

Asudalygy küýsemek, mundan öň bolşy ýaly, hemişe-de ynsanyň asylky islegi we iň ilkinji talaplarynyň biri bolup galar. Pygamber alaýhyssalam hem asudalygy ynsanyýete gerekli iň ähmiýetli zatlaryň çür başynda goýup: “Kim öz ilinde aman-asuda, süňňi sagat, gündelik iýjek-içjegi tapdyryp duran bolsa, dünýä mülki eline geçen ýalydyr” — diýýär. Psiholog lukmanlar we mugallymlar hem üns berilmeli ilkinji zerurlyklaryň hatarynda ynjalyk-rahatlygy ileri tutýar. Abadan we asuda-endigan ýaşaýyş üçin zerur bolan ilkinji zat şoldur. Abraham Maslou özüniň “Mätäçlik üçburçlugy” atly eserinde asudalygy ynsanyň mätäç bolan iň zerur zatlarynyň içinde, iýip-içgiden soňra ikinji orunda goýýar.

Ýöne arkaýynlygyň, asudalygyň içinde hemmeleriň görüp bilmeýän başga bir pynhan duzagy bar. Köp kynçylyklardan soň eşrete çümýän adamlar we uzaga çeken göreşden soň gönenýän ynsanlar bu rahatlyga özlerini aldyryp, pynhan duzaga aýagyny daladýarlar.

Asudalyga, rahatlyga, arkaýynlyga aşa meýil etmek, gaýrat güýjüni, yhlas alawyny, ylham joşgunyny kem-kemden öçürip bilýär. Örän köp adamlar dync alýan mahaly, özlerini rahat duýýan wagtlary iş etmeklerini, haýyr-sahawat, ýardam-enaýat etmeklerini bes edýärler. Nämedir bir zadyň alada-ünjüsi, birahatlygy, howp-hatary olary işlemäge iterip

duran stimul. Bir zatdan howatylanmak duýgusy bolsa iş-amal etmäge, ýerine ýetirmäge iterýär.

Zehinli rus ýazyjysy Dostoýewskiý hut şeýle ýagdaýlary başyndan geçiren adam. Ýazan ajaýyp eserlerinden gelyän galam hakyny, harjyny, puluny hezil edip sowýan wagty, Dostoýewskiniň döredijilik zehini ýagy gutaran pelteli çyra ýaly bolýan ekeni. Haçanda döredijilikli zähmetden eli sowaşyp, gazanan ähli pullaryny sowup gutaranynda, zerurlyk, mätäçlik ony ýene garysyna galmaga, täze güýç, zehin bilen ýazmaga iterýän ekeni. Ine, Dostoýewskiý özüniň rahatlygyny diňe şeýle ýollar bilen gazanar ekeni.

Ahyry Dostoýewskiý durnukly, irginsiz işlemegi ýüregine düwýär. Birnäçe wagtlap oý-pikirlere çümeninden soňra, ahyry munuň bir çykalgasyny tapýar: “Has gowy ýazmak, has täze zatlary döretmek üçin pulunyň gutararyna garaşyp ýörmeli däl-de, derrew sowup gutarmaly we şol gün ýene-de täzedden joşguna berlip, ýazyp başlamaly”. Ol şeýle hem edýär — her günki ýazanjasyndan düşen puluny meýlishanalarda harç edýär. Puluny sowup gutaran dessine, öýüne dolanýar we täzedden ýazyp başlaýar... Dostoýewskiý bütün ömrüni şeýdip geçirýär.

Dogry, bu hem has gowy ýazmak üçin bir çykalga, özboluşly hile, ýöne ýaramaz, erbet çykalga. Dostoýewskiý bu hilesi arkaly özüniň zada zar däl wagty peýda bolýan ýaltalygyny, işe elniň barmazlygyny ýeňmek isläpdir. Belki-de ol gerk-gäbe doýmagyň hem ýaltalyga iterip bilýändigine üns beren däldir.

Oýlaptapyjy, ýazyjy, dörediji we işewür adamlaryň aglabasynda şeýle ýagdaýa ýygy-ýygy duş gelip bolýar. Olar köplenç halatda ýaltalyga, gowşamaga ýykgyn edýärler ýa-da eden işleriniň doly netijesini görýänçäler, hözirini duýýançalar, täze bir işe girmekten saklanýarlar. Şeýdibem, gursaklarynda gizlenen we sähel maý boldugy daşary çykмага atygsaýan ylham beriji, ruhlandyryjy güýjüň synmagyna sebäp bolýarlar.

Döredijilik işini şeýle hörpde gurnan ýazyjy-şahyrlaryň bu haly ýykylmaga ýakyn öýi ýadyňa salýar. Olar “Has amatly pursady peýda bolýança” — diýip, ajaýyp eseri ýazmagy soňa süýşürýärler. Ýa-da gazanç meselesi “ölmez-öda» dirände, nämedir bir zat ýazmak, döretmek olara zerurlyk bolup galýar, haýsydyr bir işi tamamlamak, jemlemek uly mätäçlige öwrülýär. (Has täsin ýeri hem ýazyp bilýän zehinli adamlar-a özlerini şeýle alyp barýar, emma döredijilikden zehini bolmadyk birnäçeleri bolsa, ondan-mundan maglumat, söz jemläp, jemendäni güýmäp bilýär). Olaryň bu bolşy ýykylyp barýan öý mysalynda. Tä bir ýiti zerurlyk ýüze çykmasa, oňa el degirjek, baş galdyrjak gümanlary ýok. Haçanda agyry- iňňildi artyp başlanda, depesindäki üçegin bir gün üstlerinden gaçjagyny duýup gorkanda, derrew onuň içindäki zatlary we özüni halas etmegiň ugruna çykýar. Bu häsiýet diňe döredijilik adamlarynyň däl, eýsem ähli adamzada mahsus ýagdaýlaryň biridir. Aglaba adamlaryň durmuş hörpi hut şunuň ýalydyr.

Bu çylşyrymly meseläniň çözgüdi bar. Onuň çykalgasy özümizde gizlin ýatyr. Biziň içimizde

hemişe bir güýç oýa durmaly. Ol güýç bizi täze eserleri döretmäge itermeli, eger-de yhlas bilen işlemesek, zähmet çekmesek, döretmesek, ýazmasak, öndürmesek, hemişe ruhy dartgynlyk içinde gezjekdigimizi ýatladyp durmaly. Döredijilik adamlary ýazmasa, täze bir zat döretmese, asla ynjalyk tapyp bilmez.

Hemişe ýadymyzda bolsun, ýaltalyga per bermek, hyýal baldaklaryny ösüntgisiz goýar. Ýaltalyk bedewleri bilen ýaryşa goşulyp bolanok. Hemmeleriň synyny jemlejek häsiýetlere büren: oýa zehin, sagdyn akyl-huş we kynçylyklary ýeňip geçmek duýgusy hemişe ilkinji hatarlarda dursun.

Durmuşymyza ornaşdyrmaly ähmiýetli zatlaryň ýene biri — ynsan wagtal-wagtal özüniň işleýiş we durmuş ýörediş ýol-ýörelgesini üýtgedip, oňa täzeçillik girizip durmaly. İşleýiş hörpünü üýtgedip, çygryny giňeltmeli. Oňa käbir üýtgetmeleri we goşmaçalary, düzedişleri girizip dursaň, edýän işiňden asla irmersiň. Her gezek täze bir işe girmen ýaly ter duýgulara gaplanarsyň. Munuň üstesine ýaltalyga we rahatlyga aşa meýil etmek ýaly duýgulary basyp ýatyrýan täze-täze usullary, ugurlary hem gözlemelidir.

Üstünlik şükür edeniňe degýän nygmat, ýöne ol bizi täze üstünlikleri gazanmaga höweslendirmeýän, itermeýän bolsa, şol bir durkunda saklanýan bolsa, ol nygmat däl-de, mähnet-beladyr, jezadyr. Hakyky üstünlik bizi öňküden hem has beýik derejelere, has kämilleşmäge iterýändir.

Elbetde, öz üstünliklerimizi toýlamaly. Bu üstünligiň datly tagamyny duýmaly, bagtyýar

durmuşdan lezzet alyp, asuda-rahatlykda ýaşamaly. Ýöne bu zatlaryň hiç biri hem öňki depginimizi gowşatmaga — rahatlyga çümmegiň aldaýjy duzagyna düşmäge esas bolmasyn. Eger-de ýeten sepgidimize guwanyp, begenip, şükür edýän wagtymyz, “heniz dynç al, özüňi mazaly dürse, şondan soň işlärsiň” diýýän, öte rahatlyga iterýän pyşyrdylar göwün gulagyna eşidilip ugrasa, ol pyşyrdylara oňyn jogap bermekden, gulak asmakdan saklan. Ýene-de has uly menzilleri aşmaga gaýratyň bardygyny we öňe ýöremäge borçludygyňy ýadyňa sal.

Dolandyryş işiniň ussatlary şeýle bir hakykaty beýan edýärler: biziň her birimizde uzakmöhletleýin arzuw-maksatlaryň uly bir toplumy bolmaly. Olar öz içinde birnäçe tapgyrlara, böleklere bölünmeli. Tutuş ömrüňi öz içine alýan maksat arzuwlaryň iň ajaýyby, iň beýigidir. Mysal üçin, ýüzýyllyk ömre niýetlenen maksadyňy düz. Onuň içinde ýetmek isleýän beýik derejelerini, gazanmak isleýän abraý-mertebelerini, maddy zatlaryňy birin-birin ýaz. Soňra maksatlaryň beýikligine, ähmiýetine görä olary ýyllara we tapgyrlara böl. Ýagny belli bir menzile ýetirýän we tapgyr-tapgyr amala aşyrylmaly işleriňi aýdyň kesgitle. Her maksat indiki has beýik maksada ýol açsyn. Şonda bir tapgyrdaky maksadyň hasyl bolanda, indiki tapgyrdaky maksada şol öňki höwes, hyjuw, ylham bilen geçip bilersiň.

Ine, yzygiderli, üznüksiz ylgaw şunuň ýaly bolýar. Bu ýagdaý saňa birjik-de lellim bolmaga, maksadyňdan sowaşmaga, gowşamaga sebäp döretmez.

Bu sözlere çuňňur düşünmegiň üçin men saňa durmuşdan alnan bir kyssany gürrüň bereýin. Şeýle waka biziň daş-töweregimizde örän köp gabat gelýär: Özlerindäki artykmaç agramdan dynmak üçin haýsydyr bir režim ýa-da berhiz boýunça ýaşaýan birnäçe adam bar. Olar bez eden agyr agramdan halas bolanlaryndan soňra, bu ýeten derejelerine, üstünligine juda arkaýynlaşýarlar. Öňki boltelki günlerine ýa-da gün aýlaýyş ýollaryna dessine dolanyp gelýärler we agramlary öňküsinden hem has artmak bilen bolýar. Sebäbi olaryň öňki maksatlary bitdi, täze maksadam goýmadylar. Agramlaryny azaltmak meselesinde bir çäge ýetenlerinden soňra, rahatlyk künjünde öte arkaýyn gezdiler.

Şuňa meňzeş ýagdaýlara futbolda hem gabat gelip bolýar. Güýçli toparlaryň biri bilen duşuşmak üçin örän çekeleşikli we dartgynly boljak ýaryşa gowy taýýarlyk görýärler. Ahyry hem göz önünde tutulan netijäni gazanýarlar — utýarlar. Emma şonuň yz ýanyndaky oýunda özlerinden näçe esse asgyn topardan hem utulýarlar. Sebäbi olar önlerinde goýan uly maksatlaryna hötde geldiler, ýöne täze maksat goýmadylar, juda arkaýynlyga düşdüler, şeýdibem utuldylar. Durmuşa çykmanyk wagty öz üstüne, boý-syratyna, bezemen lybaslaryna aýratyn ähmiýet, üns berýän gyz öýli-işikli bolanyndan soňra öňki görk-gözelliginiň ep-esli bölegini ýitirene dönýär. Sebäbi, öň kimdir biriniň ünsüni çekmek üçin jan edýän gözel gyz, durmuşa çykanyndan soň arkaýynlaşýar we ony şol ýagdaýlarda saklajak isleg, sebäp aradan aýrylýar.

Şeýle mysallar örän kän, olary sen öz durmuşyňda hem köp görýänsiň. Olaryň ählisi hem şeýle netijä getirýär: nämedir bir zatdan howatylanma duýgusy köp halatlarda has gowy işlemäge, tijenmäge iterýär. Sebäp döredýär. Rahat-asudalyga, meý-meslige werziş bolmak, hemişe bu duýgular bilen gezmek bolsa käbir halatda örän zyýanlydyr.

Ýene bir gezek tekrarlaýaryn, eger-de şol müşgilliklerden üstün bolmak isleseň, üznüksiz maksatlary döret, ýasa, hemişe işlemäge iterýän stimullary, ylhamlary tap, has köp gaýrat we işjeňlik sarp etdirjek delilleri gözle.

Ýandepderçäme Fridrih Nitsşäniň şeýle sözlerini belläp alypdyryn: “Maňa ynan, durmuşda has uly nygmatlary, has uly miweleri we hasyllary ýygnamak isleseň, hemişe bir alada içinde ýaşa!”.

39. ÇYKALGA

Pygamber alaýhyssalamyň hadyslarynda agzybirlige ündeýän sözler, manylar örän köp. Şolarda jemgyýetiň has bagtyýar we gönenc içinde ýaşamagy üçin her birimiziň üstümize düşýän borç-wezipe dogrusynda hem ýatlanylýar. Resulallanyň aýtmagyna görä, biziň her birimiz daş-töweregimizde bolýan zatlar bilen gyzyklanmalydyrys. Salyh, akyly we dana adamlar bilen el-ele berip, zalymy, akmagy, ýoldan çykany pälinden gaýtarjak güýje eýe bolarymyz ýaly bir bitewi, sarsmaz güýji — jemgyýeti emele getirmelidigimizi aýdýar. Özüni ýaramaz esger ýaly alyp

barmazlyk ündelýär. Bu esger örän asuda dur we ýatan çöpi galdyrmaýar. Durmuş meselesinde irkilip galany oýarjak, herekete getirjek bolmaýar. Daş-töweregindäki düzgün bozmalara, ýalňyş-hatalara biparhlyk bilen nazar salýar. Şeýtmek bilen bu zatlary düzeltmek, göneltmek, bejermek üçin öz üstüne düşýän borjy unudýar. Jemgyýetde öz ornunyň bardygyna ynanmaýar.

Gynansak-da, şeýle ahwalat her birimize diýen ýaly mahsus. Jemgyýetdäki ýa-da adamlaryň arasyndaky bir nähaklyk, özümize dahylly bolmasa, ýa-da gönüden-göni özümize galtaşmasa, degmese, gapyny içinden gulplap oňýarys. Hamana, biz ony görmesek, duýmasak, basym sowlar, geçer gider we onuň täsiri bize asla ýetmez diýen ýaly düşüňjä uýýarys. Ol howp-hatarlar, gorky-ürküler, ynjylar, ezýet-yzalar bize degmäýjek ýaly, ýöne... hemişe beýle bolup duranok. Taýagyň ujy ahyry öz depäňde hem gaýmalap başlaýar.

Ýörär ýoluňdan aýrylmadyk ýandak dänesi, nemiň ýetmegi bilen kök urar we şaha ýaýradyp, seniň öňüni beklär. Bu wagt göz ýumulan ownuk düzgün bozmalar, soňlugy bilen uly günälere batyrynmaga ýol açar. Bir wagtlar birini köýdüren nähaklyk, wagty gelende, diňe bir adamy däl, tutuş jemgyýeti ýakar. Tupan asmandan inende diňe biriniň gapysynyň öňüne gütüläp düşmeýär ahyry. Kimdir biri güýç birikdirip öňüni almasa, öňünden alajyny gözlemese, äpet tupanlar, gomlar, tüweleýler tutuş jemgyýeti, ili kökünden sograra getirýär.

BeýikÝagşy amal edýän we akyly-düşünjeli, salyh adamlar hemme döwürde hem bar. Olar hemişede jemgyýetiň asudalygynyň, agzybirliginiň sterženi bolup durýar. Hat-da köpçülik olaryň jemgyýetiň agzybirligini, berkligini saklamakdaky yhlas-tagallasyna degerli hormat goýmaýanam bolsa, olaryň zähmeti örän beýikdir.

Taryh kitaplarynda ýazylmagyna görä, miladydan owal altynjy asyrdan Afinalylar demokratik nyzamly bir döwleti gurýarlar. Ýurtda adylyk, deňlik uzak wagtlap höküm sürýär.

Ösen jemgyýetlerde hemişe şeýle bolýar, beýik we paýhasly adamlar jemgyýetiň önündäki borçlaryna magat düşünýärler we näsazlyk ýüze çykan ýerlerini derrew düzeltmek bilen bolýarlar. Näsaz ýerlerini gözläp tapýarlar we derrew alajyny hem edýärler.

Afinanyň şol wagtky akyldarlarynyň ukusyny gaçyran zat näme? Beýik jemgyýetçilik duýgularyna eýe adamlaryň örän azlygy ýa-da bolmazlygy; köpüň aladasyny etjek, köpe bähbitlisi bolsun diýjek adamlaryň ýüze çykmazlygy; döwletiň bähbidini öz bähbidiňden pesde goýmak – apatHer kim şahsy bähbidini boýnuna tumar, başyna täç edip dakynsa, özünden başgasyny görjegem bolmasa, görmegem islemese, agzybirlik we berklik yraň atyp başlar. Hetdenaşa men-menlik, diňe özüni bilmeklik döwletlilik sütünleriniň düýbüni berbat edýän ýagdaý ekeni. Ahlak taýdan bozulmaklyk ön hem, häzir hem islendik milleti dargatmagyň in hatarly hadysasydyr.

Afinanyň akyldarlary bir çykalga tapmak üçin köp wagtlap kelle döwüpdiler. Ýöne adamlary içki oý-pikirleri üçin kazyýete çekip bolmaýandygy düşnükli. Şeýle hem açyk-aýdyň, görnetin bildirip durandygyna garamazdan, ýaramaz niýeti tutaryk edinip, olara höküm çykarmak ýalňyş boljakdy. Uzak gözleglerden we kelleagyrtmalardan soňra, olar täsin bir çykalganyň üstünden barypdylar.

Ýurduň raýatlary bir ýere üýşüp, ses bermeli edilipdir. Olar küýze böleginiň ýüzüne 10 ýyllap sürgün edilmäge laýyk gören adamsynyň adyny ýazypdylar. Eger-de bir adamyň ady 6000 sany ýazgyda jemlense, onda şol adamy on ýyllap ýurduň daşyna sürgün edipdirler. Şeýdip, ýurt hem, döwlet hem, raýatlar hem ýaramaz gylykly, öz häsiýetine jogapkärçiliksiz çemeleşýän adamlardan saplanyp, rahatlanyp başlapdylar.

Täsin ýeri, bu ses berişlik akyly haýran edýän netijelere alyp gelipdir. Şeýdip, taryh afinalylaryň ulumsy, tekepbir, zalym adamlardan dynmagyň medeniýetli we akyly-başly ýoluny tapandygyny öz sahypasyna ýazypdyr.

Taryh ýene bir zada şaýat bolupdyr. Haçanda afinalylar ýola goýlan kada-kanunlary bozup başlanlarynda, ýokarda ýatlanylýan jeza-temmiler adamlara täsir etmän başlanynda, ogrular, galtamanlar öz emirlerini arkaýyn ýöredipdir. Azgynçylyk artypdyr, zulum-sütem köpelipdir... Afina hem dargapdyr.

Ýaramaz ahlaga ýugrulan jemgyýet öli jemgyýetdir. Onuň güýji-kuwwaty hem, dowamaty hem bolmaz. Ol jemgyýeti barmaklaryň arasynda oýnap, bulaşdyryp, asudalygyny hem-de berkararlygyny berbat edip bolýar. Ol jemgyýet mertebesiz, bihaýa, towugyna tok diýilmeýän adamlar üçin ýazlag ýeri. Şeýle jemgyýetde ýaşayanlara Allanyň jezasy hem ýowuz, zabun gelýär. Olar bilen el-ele berip hereket edendikleri üçin, olara dürli görnüşli we dürli reňkli azap ýollaýar.

Sagdyn garaýyşly, arassa ahlakly jemgyýet bolsa düzüw jemgyýetdir. Şeýle jemgyýetde ýaşayan ynsanlar hemişe hapa-ýaramaz zatlardan saplanmagyň aladasynda gezyär. Ýamanlyk ýa-da şer deňiz köpügi deýin ýokary galyp başladygy, adamlar sesini beýgeldýär. Tä ol ýaramazlygy aradan aýyryança hem ynjalmaýar.

Bu jemgyýetde ýaşayan her bir adam düşünýär: haýyr, ýagşylyk hemmä barabar gelýär, şer hem hemmäniň başyna birden inýär. Sonuň üçin her bir adam ilki bilen özüni, soňra töweregini düzetmäge, arassalamaga başlaýar. Köne dertlerden, hapa gylyklardan bir özi saplanyp bilmeýänlere ýardam goluny uzadýar. Egri ýerini düzedýär we ony hem dogry ýola salýar. Onuň aýbyndan aýňalmagyna, säwligini düzetmegine sebäp bolýar. Şeýle oňyn ruh bilen hem tutuş jemgyýet — hemmeler gönençlik tapýar. Ruhubelentlik, joşgunly ýaşayyş, ylhamly döredijilik hemme ýere ýaýraýar.

Taryh muňa şaýat... taryhy okap görüň.

Başgalaryň aladasynda we derdine göz ýummaklyk ýaramaz adamlaryň häsiýetidir.

40. ÝOLBAŞÇYLYK PAJY

Beýik arzuwlary etmek — her kimiň kanuny hukugy, ýöne onuň çykdaýylaryny ödemegi unutmaň. Ýolbaşçylyk hemme kişä ýaraýar, ýöne hemmeler onuň hötdesinden gelmeýär, her kim onuň çykdaýysyny çekmeýär.

Arkaňy diwana diräp, sesiňe bat bermek örän aňsat. Ýolbaşçylyk jylawy bir pursat eline iläýse, diňe töweregiňe däl, dünýä höküm etmegem müşgil däl ýaly görünýär. Eline erk-ygtyýar berseler, göz ýumup-açasy salymda hemme zady ýerbe-ýer, düpe-düz etjek ýalysyň. Döwletleriň arasyndaky dawa-jenjeli togtatmak, dürli garaýyşdaky adamlary ylalaşdyrmak üçin ummasyz güýç sarp edip ýörmän, azajyk akyl-huş, az-owlak çäre ýeterlik ýaly görünýär... hawa, oňa ýekeje gezek pursat berseler, bir demde dünýäni düzetjekden.

Biziň ählimiz tankyt etmek meselesinde hiç kime per beremzok, esasanam, bolup geçen wakalary seljermek babatda ussatlyk derejesine çykypdyrys. Hatda köpimiziňşol ugurlardan hiç hili başymyzyň çykmaýandygyna, sowadymyzyň ýokdugyna garamazdan, eger elimize erk ýa-da mümkinçilik berilse, şolaryň eden işiniň gylla ýarysyny ýa-da ýönekeýje bir bölegini edip bilmejekdigimize garamazdan, olary tankytdyr teýeneden mazaly doýurýarys.

Hakyky ýolbaşçylar, serdarlar, il önüne düşmäge mynasyp adamlar, ýolbaşçylyk wezipesine geçmezinden ozal, şol wezipäniň önündäki öz ukyp-başarnyklaryny mazaly saldarlap görýärler: Bardy-geldi şol wezipe ynanylaýsa, oňa ýeterlik derejede hötde gelip biljekmi, ynamy ödejekmi, özüni doly bagyşedip biljekmi? Şol zatlar bilen öz başarnyklaryny deňeşdirip görýärler: bu wezipe üçin sarp edilmeli wagty, aladany, güýç-kuwwati, gaýraty ýeterlik derejede ikeriňlenmän berip biljekmi? — ana, şol zatlar hakda pikir edýärler.

Sahabalaryň biri Hendek söweş günlerinde açlykdan ýaňa garnyna daş daňyp gezer eken. Käbirleri bolsa pygamberimiziň ýanyna baryp, arz edipdir, zeýrenipdir. Pygamberimiz ýylgyryp: “Özüňize agram salmaň, özüňizi köşeşdiriň” — diýipdir we köýnegini serpip görkezende, onuň garnynda iki sany daşyň daňylgy durandygyny görüpdirler.

Sahaba öňküsi ýaly öz ornuna dolanyp barypdyr. Şonda ol ýolbaşçy adamyň öz aladasyndan öňürti köpçüligiň aladasyny edýändigine, öz üstüne düşen wezipäni doly we dogry berjaý edýändigine düşünişdir.

Hakyky ýolbaşçy ilki bilen öz yzyna eýerýänlere berilmelidir, şolaryň aladasyny birjik-de ünsden düşürmeli däldir. Ol özüniň gylyk-häsiýeti, özüni alyp barşy bilen töweregindäkilere nusga bolmalydyr. Olary joşgunly, umytly, ynamly we ruhubelent ýaşamaga höweslendirip durmalydyr.

Merdana adamlar beýiklik mertebesine ýöne ýöräp ýetenoklar, olaryň ählisi hem şeýle

kynçylyklary, kösençlikleri gerdelerinde göterip, şol ýoly geçdiler. Aňrybaş mertlik, synmaz erk we mäkäm ruh, oňyn häsiýetler, gowy-düz garaýyşlar, päkize niýet we beýik ahlak, çydamlylyk — hemişe göz önünde boldy. Şol häsiýetler hem gylaw we gaýrat berdi, öňe ilerlemäge ynam döretdi. Olar kyn pursatlary ýeňip geçmegi, şol ýagdaýda nähili karara gelmelidirini öwrendiler. Ýogsam, örän köp adamlar sähel kynçylygyň önünde müzzerilip, el-aýagyny ýitirýär ahyry.

Dariniň yzyndan kowýan Isgender hakyndaky kyssalaryň birinde şeýle waka beýan edilýär. Isgenderiň goşunlary Şam ýakalarynda Dariniň yzyndan kowup, mazaly surnugypdyr. On bir güne çeken dynuwsyz kowgy esgerleriň halys eňkini agdyrypdyr. Suw ýetmezçiligi peýda bolupdyr. Teşnelik, suwsuzlyk olary heläk etmek hetdine ýetiren eken. Örän köp esger serkerdä garşy baş götermek, gelen ýerlerine gitmek barada pikir edip başlapdyr.

Olaryň öz aralarynda Isgenderiň özlerine zabun daraýandygy, suwsuzlyk bilen ölüme iterýändigini hakda hyşy-wyşy gürrüňler edýän pursady, garagörnümden ýanlaryndan geçip barýan bir kerwende nazarlary eglenipdir. Kerwendäkiler bu esgerleriň Isgendere degişlidigini, olaryň arasynda hut Isgenderiň özüniň hem bardygyny, ählisiniň hem suwsuz-mydersyz heläk bolmak uçudynda gezip ýörendiklerini bilipdirler. Olar suw dadyrmak üçin meşigini Isgendere uzadypdyrlar. Isgender içmek üçin suwly meşigi ýokary göterende, birnäçe teşne boýunlaryň özüne tarap dikanlap seredip durandygyny görüpdir. Olar hem şol suwa

gultunyp seredip duran ekenler. Isgender meşikden bir damja hem suw içmändir-de, ony ýanyndaky adama uzadypdyr: “Eger-de bir özüüm suw içsem, goşunyň ruhy kuwwaty synjakdy” — diýipdir.

Esgerler öz serkerdesiniň bu hereketini görüpdirlir. Teşnedigine garamazdan, bir damja suw hem owurtlaman, esgerleri içmese, özüniň hem içmän saklanýandygyny gören esgerler, onuň mertligine, çydamlylygyna, gaýduwsyzlygyna haýran galypdyrlar.

Esgerleriň hemmesi bu waka barada öz aralarynda pyşyrdaşypdyrlar hem-de ählisi hem birlikde öňe ilerlemäge güýç-gurbat tapan ýaly bolupdyrlar. Ynam we ruh, güýç-kuwwat bilen alawlanan esgerler desbi-dähil atlaryna münüpdirlir.

“Ýanymyzda şeýle serkerde barka, biz islendik teşneligi we ýadawlygy ýeňip geçmäge, onuň güýç-kuwwatynyň we zabunlygynyň, berkliginiň ýitidigine garamazdan, emr-buýruklaryny ýerine ýetirmäge doly taýyndyrys” — diýipdirler.

Ine, ýolbaşçy bolmak isleýän, ýöne ýolbaşçylyk üçin artykmaç güýç, yhlas sarp etmelidir öýtmeyän käbir adamlaryň tölemeyän harjy, salgydy. Serkerdäniň pikiri, hyýaly birjikke öz esgerlerinden üzňe bolmaly däldir. Olardan öňürti özi kösenmelidir, özi örtenmelidir. Öz etmeli işini olara tabşyrmaly däldir.

Serkerde, ýolbaşçy hemişe öňki hatarda bolmaly, ilkinji zarbany özi urmaly, sözünden owal amaly, hereketi bilen töweregindäkilere has beýik we ynandyryjy ders bermeli.

Zamana bize şeýle bir serkerdeleri, serdarlary hem görkezdi, olar pil süňkünden ýasalan kaşaň köşklerde, ymaratlarda ýaşadylar, esgerleri, raýatlary bolsa hor-homsulyk, ejizlik içinde gün gördüler. Raýatlarynyň ynamyny ýitirdiler. Olaryň her aýdan sözi, eden hereketi güman bilen kabul edildi, şübhe bilen diňlenildi.

Ýolbaşçy diýenimde diňe döwlet ýolbaşçysyny ýa-da goşun serkerdesini göz önünde tutamok. Köpçüligi yzyna tirkäp, olary beýik maksatlara alyp gidip bilýän islendik adam, partiýanyň baştutany, ylmy-barlag işleriniň ýolbaşçysy, ýa-da öýdäki hojalykçy ata, ýa-da hökümet edarasynda maslahat berýän, dolandyryýan müdir ýa-da sanaýmaly adama ýolbaşçylyk edýän adam bolsun, hat-da golastynda az sanly işgär bolaýsyn — hemmesine degişli, hemmesini göz önünde tutýaryn.

Ine, hakyky ýolbaşçylyk şeýle bolmaly, ol jogapkärçiligiň, özüni pida edip bilmekligiň, özüni bagyş edip bilmekligiň sinonimi. Kim ýolbaşçy bolasy gelýän bolsa, onuňşunuň ýaly pajyny töläp biljekmi-bilmejekmi gowja oýlansyn.

Uly wezipelere geçmeziňden ozal özüňden sora, dogrudanam, sen şol ýere laýykmy, mynasypmy?

Öýlenmeziňden öň az salym sägin, bir özbaşdak öýi dolandyrmaga, maşgalaň öňündäki wezipeleri bitirmäge gaýratyň, güýjüň, ynamyň ýeterlik barmy?

Her gezek “Şol ýere ýa-da şoňa men mynasyp” diýmeziňden öňürti hemişe pikirlen we

özüňden sora: Sen hakykatdanam şoňa mynasypmy?!

Mahlasy, il öňüne düşmegi isleýän bolsaň, nebsiň-ruhuň ýolbaşçylyk mertebesine owsun atýan bolsa, onuň çykdaýysyny ödemäge ýagdaýyň barlygyny ýa-da ýoklugyny derňe. Ýagdaýyň bar bolsa, başararyn öýtseň, isle, işle we talap et, ýogsamam öz başarnyklaryň çäginde saklan we özüňe gelişýän dony geý!

Hemişe ýadyňda sakla, serkerde öňe alyp gidijidir, ýolbeletdir, ol hemişe öňde bolmalydyr.

41. **ABRAÝ OWAZY WE ŞÖHRAT ÝYLPYLDYSY**

Şöhratparazlygy ömrüň iň ileri maksadyna öwürmek makullanylmaýan häsiýet. Käbir adamlar diňe şöhrat isleýär, tanymal-meşhur bolasy gelýär. Şöhrat gazanmak üçin ylgaýar, yhlas edýär. Şöhratyň yzynda ýelk ýasaýar. Ol gününü, ömrünü şeýdip geçirer: Şöhrat gazanmak üçin kitap ýazar, göze görünmek üçin köpçüligiň önünde söz sözlär, kameralary özüne gönükdirmek üçin ýygnanyşyklarda hemişe ortada hem-de üns merkezinde bolmaga çalşar. Ol şeýdip ömür şahadatnamasyna sowukganlylyk bilen goluny goýar we dünýäden öter.

Beýik adamlaryň ýörelgesi beýle bolmaýar. Beýikler köpçüligiň arasynda orta çykýan hem bolsa, dürli düşüňjeler, akyllar bilen tanyşmak, pikir alyşmak üçin çykýar. Hakykaty sözlemek, gозelligi gözlemek, haýry we ajaýyplygy ýaýratmak üçin çykýar. Kagyza

ýazmak üçin bilini egýän bolsa, ýazmakdan maksady akyllara müşgillik döreden zatlary açykklamak, düşünmesi kyn bolan meseleleri düşündirmek üçin ýazýar. Ol parlaklygy, ýagtylygy gözlemeýär, parlaklyk onuň özüni gözleýär. Parlaklygyň, meşhurlygyň özi oňa aşyk.

Heý-de sen pikir etdiňmi, ýazyjy Mustafa Sadyk ar-Rafygy “Galamyň ylhamy” atly eserini ýazyp otyrka, oý-pikiri, küýi-hyýaly adamlara görünjek bolmak, şöhrat gazanmakdyr öýdýärmiň?! Ýa-da filosof we pikirmen adam Seýýid Kutb “Kuranyň saýasynda” atly eserini ýazýarka, öz okyjylaryny, muşdaklaryny haýrana goýmak islegi bilen ýazandyr öýdýärsiňizmi? Ýa-da professor Abdyl al-Mesiri özüniň “Sion ensiklopediýasy” atly uly göwrümlü işini ýazan wagty “adamlar men hakda näme pikir ederlerkä, maňa näme diýerlerkä?” diýen niýet bilen, özüne şeýle sorag berip ýazandyr öýdýärsiňizmi? Asla beýle pikir etmeýärin... bu beýik ynsanlar özlerine ynanylan beýik wezipäni berjaý etmek üçin hereket edýärler. Olaryň iň beýik maksady: adamlaryň eşitmeli sözlerini aýdyp ýetişmek.

Olaryň biri mähelläniň önünde bir söz sözlär, bu sözler Zeminiň ähli ujuna ýaýylar. Adamlar näme aýdylandygy, näme üçin aýdylandygy, nähili aýdylandygy hakda gürrüňe, söhbede gyzygarlar, bu sözleriň aňyrsynda nähili manylaryň, maksatlaryň ýatandygyny çöşlemäge synanyşarlar. Şeýdip olaryň at-abraýy ýüreklerde, aňlarda orun alar.

Şonuň üçin hem olar hemişe biziň aňlarymyzda, hatyralarymyzda, akyllarymyzda mesgen tutýar. Hatda biziň dünýägaraýşymyz olaryň pikiri bilen gabat gelmeýän hem bolsa, biri-birine çapraz düşýänem bolsa, olaryň käbir pikirlerine bütinleý garşy çyksagam, biz islese-de, inkär etsek-de, dünýäden ötendiklerine garamazdan, olar özleriniň beýik pikirleri, ideýalary arkaly biz bilen bile ýaşaýarlar.

Şöhrata höwesek bilen abraýa mynasyp adamyň arasynda nähili parh bar? Şöhrata höweseğiň ýanynda hemişe şöhratyň gyzgynlygyny ölçeýän termometr bar. Ol şol termometr arkaly adamlaryň özi hakda edýän gürrüňlerini, öz şanyna aýdýan sözlerini ölçeýär. Abraýa mynasyp adamy bolsa özge adamlaryň, il-günüň öwgüsi hem, tankydy garaýyşlary hem gyzyklandyрмаýar. Ol özüni, özüniň etjek işini anyk bilýär, öz bilýän hakykatynyň ýanynda berk durýar. Adamlaryň sowatsyzlygy, düşünjesizligi ondan üstün çykmaýar, çünki ol hakykata, öz etmeli we etjek işlerine gowy düşüňär.

Ol öz amalyňa berlen, hünärini, edýän işini söýýär, yhlas bilen ýapysýar, hut şonuň üçinem üstünlik we mertebe-dereje hemişe oňa ýakyn durýar. Emma adamlaryň el çarpyşmalaryna we özüni öwmeklerine tamakinlik bilen bakýan şöhratparazlar bolsa her daýym бүdremäge, ýykylmaga, çolaşmaga, bulaşmaga juda ýakyndyr.

Gaýta-gaýta ýanjaýan bir sözüm bar: şöhratyň elinden aman sypan ýokdur. Filosoflaryň biriniň aýtmagyna görä, şöhrat bal arysy

ýalydyr. Ol bize arassa, süýji tagamly bal berýär, şol bir wagtda onuň agyryly neşteri hem bar. Muňa garamazdan, has üns bermeli ýeri, onuň iki ganaty hem bar. Saňa gonan wagty sen bal kölünde gulaçlap, şöhrat deňzinde guwwas deýin ýüzýärsiň. Seniň adyňşol wagt ýyldyzlaryň arasynda, belki şondanam beýiklerde gezip ýör. Muňa garamazdan, birdenkä onuň uçup gitmegi we seni unudylmalar taryhyna ýazmagy mümkin.

Gizlin zat däl — şanymyza el çarpylmagy hemmämize ýaraýar. Bu ynsan tebigatynda bar bolan, özüne çekiji häsiýetleriň biri. Ol özlüğimizi, barlygymyzy berkitmek üçin tebigy teşneligi gandymaga kömek edýär. Ýöne aýtmak isleýän zadym, her eden işiň hatyrasyna el çarpylmagyna garaşma-da, sen ähli ünsüňi edýän amalyňa gönükdir, şonda ir-u-giç olaryň özi alnyňa, şanyňa, ýanyňa geler. Sen özüňe ynanylan wezipäni ýa-da ýüregiňi berip, başyna baran işiňi has kämil berjaý etmäge çalyş. Işiňi kämil ýerine ýetir. Wyždanyňdan we ruhuňdan öz işiňe yhlas guý. Birjikde säginme, irme, bizar bolma, hatda maksadyňy, arzuwyňy birbada hasyl edip bilmeýän hem bolsaň, umytdan düşme.

Nemes filosofy Şopengauery hemmämiz bilýäris. Şu şahs bütin ömrüni gat-gat kitaplaryň arasynda geçirdi, gözledi, tapdy, okady, ýazdy. Sapak berdi, adamlary okatdy, leksiýa berdi. Täsin ýeri ömründe ony hiç kim tanamady diýen ýaly, üýtgeşik şöhrata, abraýa çümmedi. Abraýdyr hormatyň, sylagdyr sarpanyň özi oňa akyn etdi durdy. Hemmeler Şopengauer hakda gürrüň etdi. Hemmeler Şopengauery okady. Gazetler diňe şol hakda

ýazdy. Tankytçylar onuň pikirlerini we işlerini, ylmyny öwüp, tarypladylar.

Şonda ol çuňňur manyly bir söz aýtdy: “Bütün ömrümi ýeke-ýalňyzlykda, unudylyp ýaşadym, bu gün bolsa birdenkä adamlar depli-surnaýly topar tutup, meni — soňky ýoluma şowhunda bara bilen ugratmak üçin geldiler”.

Eger-de bu adam ömründe şöhrat gazanmak bilen gyzyklanar bolsa, ol ýazýan, okaýan, düzýän mahaly, dürli pikirleri we netijeleri çykarýan wagty, öz asyl işlerine üns bermän, hemmeleriň özi hakda gürlemegine garaşardy.

Dünýä belli suratkeş Wan Gog bütün ömrüni ýeter-ýetmezlikde, pakyr-pukaralykda geçirdi, hiç kim onuň bardygyny hem duýmady. Haýran galdyryýan ýeri, ölüm pillesinde ýatyrka ol süýtdeş doganyna nebsi agyryp: “Sen surat çekmek üçin maňa satyn alyp beren esbaplaryň bahasyny, puluny bir üzeweri” — diýip, haýyş edipdir.

Ony dogany ekläpdir. Surat çekmek üçin gerek bolan zatlary, esbaplary dogany satyn alyp berýän ekeni. Onuň çeken suratlaryny bazara çykaryp, satar ekeni, emma ölmez-ödi iýip-içgä ýeterlik bahadan ýokary satmaz eken.

Wan Gog näme üçin işlemekden, täze zatlary döretmekden saklanmady? Oňa şöhrat gerek dälmi? Ol şöhrat gazanmak üçin göreşmedimi? Sebäbi ol şan-şöhraty esasy maksadyna öwürmedi, onuň esasy maksady ajaýyp suratlary çekip, sungaty ýüreklere ornaşdyrmakdy.

Aýtmak isleýän zadyma düşünensiňiz diýip umyt edýäris. Şöhrat düýbi-teýkary bilen

erbet zat däl, ýöne şöhratyň bir özi esasy maksada öwrülse, ine, bu ýaman ýagdaýdyr. Ine, şonda şöhrat şere öwürler durar.

Hiç wagt eden işiň üçin dessine alkys aýtmasalar ýa-da gadyryny, gymmatyny duýmasalar, bu häsiýet seniň işden sowaşmagyňa, öndürijiligi gowşatmagyňa, täze zatlary döretmegiňe päsgel bermesin.

Munuň çözgüdi — edýän her bir işiňe söýgi bilen çemeleş, söýgi bilen giriş. Döredijilik kuwwatyňa, pikirine, sungatyňa, ýerine ýetirişiňe ynan.

Bir zat welin anyk, Allatagala öz işini kämil we doly ýerine ýetirenleriň yhlasyny, zähmetini birjik-de köýdürýän däl.

Meşhur arap ýazyjysy Muhammet Afifiniň şeýle sözleri bar: “Şöhratyň gözüetimleri gurşap, dünýäni dolduran hem bolsa, şol dünýäniň içinde sen hakda asla eşitmedikler, seni düýbünden tanamaýan adamlar hemişe bolup biler”.

42. **GARYPLYKDAN GAÇ**

“Garyplyk, ýoksullyk” diýenimde maddy taýdan ýeter-ýetmezligi, mätäçligi göz önünde tutamok, ol zatlardan gaça durmaklyk, ol zatlara kowalaşmazlyk nesihat ýa ündew etmezden hem düşnükli, aýdyň zat. Men medeni, aň-düşünje, sowat-bilim taýdan garyplygy göz önünde tutýaryn.

Bu babatda az zat bilen kanagat etjek bolma, maglumat goruňy baýlaşdyrmak islegine we

zähmetine asla ýaltalyk etme. Küti-küti kitaplaryň, žurnallaryň, gazetleriň, internet sahypalarynyň içine siň, guwwas deýin çüm, dür tapman hem yzyňa dolanma. Seniň maglumat goruňy, ylym-bilimiňi baýlaşdyrjak zatlara yhlas bilen çemeleş. Şonuň bilen birlikde öz ummasyz pikirleriňi, düşüňjeleriňi, ylhamlaryňy hem belläp al.

Käbir adamlar özünde bar bolan mümkinçiligi artdyrmak, ukup-başarnygy kämilleşdirmek üçin baş galdyranoklar. Olar hemişe dar çygyrda ýaşap, şol bir duýgy bilen gezip ýören ýaly görünýär. Olaryň pikir-düşünjesi, gyzykly pikir alyşmalar üçin gerek bolan gözyetimleri giňelmeýär. Megerem, pikir gurluşlary, pikir binalary başga hili hereket etmäge mümkinçilik bermeýän bolarly.

Ýogsamam, bar küýi-pikiri seýilgählerde, barlarda, kafelerde, internet saýtlaryndaky gürrüňlerden ybarat bolsa, olar neneň ýaşap ýören döwri we dünýäsi bilen deň, aýakdaş ýöresinler, beýlekiler bilen neneň medeniýetli, salykatly söhbet etsinler? Ýekeje gün hem olaryň elinde kitap görmersiň, ýa-da bir gün nähilidir bir zat hakda çynlakaý oýlanyp, pikir edip durandygyna gözüň kaklyşmaz.

Şeýle adamlar bilen söhbetdeş bolanymda, olar köplenç maňa synaga giren we ýylandan başga hiç zat hakda bilmeýän talybyň gününü ýadyma salýar. Ol talypda ýylanlar hakda baý maglumat gory toplanypdyr, ýöne durmuş meselesi diňe ýylanlaryň kesgitlemesi bilen çözülmeyär.

Synagda oňa piller hakyndaky sorag düşüpdür. Mugallym pili ilik-düwme, gowy edip

suratlandyrmagy haýyş edipdir. Talyp uzak wagtlap pikire çümüpdür, beýnisine agram salyp pikir edipdir, ahyry şeýle jogap beripdir: “Pil örän äpet haýwan, onuň uzyn holtumy bar. Piliň bu holtumy uly ýylanlary ýadyňa salýar. Ýylan bu...”. Soňra ol ýylanlar hakda bilýän bar zadyny jikme-jik gürrüň beripdir.

Ine, şu talyp aň-düşünje misginlerine meňzeýär. Olar nämedir bir zat hakda bir habar ýa maglumat eşidýärler, oňýarlar. Şol maglumat hakda pikirlenjek, oýlanjak, ol hakda täze zatlary biljek, öwrenjek bolanok. Täze maglumatlary we pikirleri gözlänok, şeýdibem düşüňjesi dar çygyrda galyberýär. Şeýle adamlar bilen söhbetdeş bolanynda hem kyn güne galýaň. Käteler özüňşolaryň derejesine çenli peseläýmeseň, olar bilen düşünişip ýa-da düşündirip biljek gümanyň ýok. Olaryň düşüňje meýdany şeýle bir dar welin, hatda ol ýere täze maglumat sygjaga hem meňzänok. Ilki bilen düşüňje örüsin, meýdanyny giňeltmeli. Olar tankydy dagyn asla kabul edenoklar. Özüne aýdylýan bellikleri hem bilgeşleýin edilýän hüjümlere deňeýärler. Gaýta, özgeleri düşüňjesizlikde, durmuşdan yzagalaklykda aýyplaýarlar. Kellesini gyzdyryp, sesine bat berip, gürlýärler welin, hamana ähli zatda hakly bir özi ýaly. Durmuşy goh bilen gazanjak bolýarlar.

Emma sen bu duzaga, çirtmege özüňi aldyрма! Ylym-bilimiňi, aň-düşüňjäňi, medeni derejäňi artdyrmak bilen sen bu duzaktan halas bolup bilersiň.

Okaýan wagtyň, sen akylyňdan bir sahypa ýokary galýarsyň, ol ýerdäki durmuş tejribeleriniň, pikirleriň, çaklamalaryň, teklipleriň üstüni açýarsyň. Bu bolsa seni adaty adamlardan ýokary göterýär.

Beýikleriň we alymlaryň önünde oturmagyň seniň ömrüňe ýene bir ömür goşýar. Ukypbaşarnygyň we güýç-kuwватыň artmagyna getirýär.

Adamzadyň hal-ýagdaýy, ýaşaýşy, durmuşy hakda pikir edýärkäň, takdyr we ýazgyt meselesine düşünmek isleýärkäň, Allatagalanyň ryzk we ondan mahrum bolmak, beýige göterilmek we pese düşmek dogrusyndaky hikmetleri hakda kelle döwýärkäň, bir zada haýran galýarsyň: durmuş hakdaky düşüňjeleriň depesine çykmak üçin barmak ujunyň hakykатыň zerre bölejiklerine sähel galtaşmagy hem ýeterlik.

Aýtmaklaryna görä, düşüňjeli adam hemme zat hakdaky bir zady we bir zat hakdaky hemme zady bilýär diýilýär. Ine, sagdyn düşüňjeli, pikirli adamlaryň bir häsiýeti, alamaty şeýledir.

Seniň etmeli işiň, saňa berjek maslahatym: hemme zat hakda oka, hemme zat barada özüňe ýeterlik düşüňjäh, sowadyň bolsun, ýöne haýsy hem bolsa bir ugry has çuňňur öwren.

Ylmy gözlegleriň, okaýan, öwrenýän zatlaryň ýüzde 50 göterimini öz ugruňa, hünäriňe degişli bolsun. Galan elli göterimini beýleki ugurlara bagyş et. Gazet sahypalaryny gözden geçireniňde, ilki bilen ol ýerden öz

ugruňa degişli, soňra hökmany ýagdaýda medeni, aň-paýhas, sport, ylym we sungat, syýasat hakdaky ýazgylary oka.

Ilki göräýmäge ýönekeý ýa-da juda ähmiýetli, gyzykly görnendigine garamazdan, seniň okan, öwrenen, gözden geçiren her bir maglumatyň nähilidir bir usul bilen, haçandyr birwagt saňa hökman haýry deger. Okalan zatlaryň miwesini ýolmaly, hasylyny çöplemeli wagty hem hökman geler.

Ýene bir zada aýratyn üns bermegiňi towakga edýäriň: Okaýan her bir zadyňy maksatly oka! Nämedir bir zady öwrenmek, öwrenen zadyňy özleşdirmek, durmuşa ornaşdyrmak, gowy zatlary özgelere-de öwretmek niýeti bilen oka. Has köp we çuňňur okamasaň, aň-düşüňjäh artýan däldir.

Adamlaryň iki görnüşi: az we dar düşüňjeli adamlar ýa-da köp okaýan, ýöne pytraňňy düşüňjeli adamlar özleri üçin hem, öz halky, milleti üçin hem at-abraý getirip bilmezler. Taryh ýazmak üçin, taryha ýazylmak üçin düşüňjäh giň bolmagy zerur.

Mahlasy, hemme zatlar hakda umumy düşüňjäh bolsun, ýöne haýsy hem bolsa bir ugurda kämilleş, haýsy hem bolsa bir hünärde ýöriteleş.

43. **HOWSALA ALHIMIÝASY**

Ruhy sarsgynlyk we dartgynlyk wagtynda adam hile-mekirligiň, nadanlygyň, gözboýagçylygyň aňsat pidasy bolýar. Hatda döwletler we jemgyýetler hem başynda

şowsuzlyk gögerçinleri gaýmalaşyp ýörkä, hususan-da uly abraýdan we şöhratdan soňra, ters pikirleriň, ýalan düşüňjeleriň bol hasyl berjek topragyna öwrülýärler. Olar pirim-duzaklaryň halkasyna, täsirine tiz düşýärler. Şonda olar öz harytlaryny güjeňleýän we geçirmek isleýän mekir-mekgarlaryň süýji we suwjuk sözleriniň nädip gurbany bolandyklaryny bilmän galýarlar.

Taryhy kitaplarda ýazylmagyna görä, Wenesiýa şäheri orta asyrlarda Ýewropanyň iň meşhur we abadan şäherleriniň biri bolupdyr. Sebäbi bu ýerde gündogar şäherleri bilen jebis söwda baglanyşygy ýola goýlupdyr. Hökümet adyl we arassa, halal işläpdir. Bu ýagdaýlar bu şäheri diňe bir baý, abadan däl, eýsem erkinlikden, adyllykdan lezzet alyp, hözirini görüp ýaşap bolýan ajaýyp künjege öwürüpdür.

Wenesiýanyň ilaty bu hözirli, gönençli durmuş hemişe dowam eder öýdüp pikir edipdir. Asman şalygy ony beýleki şäherleriň arasyndan saýlap alan ýaly eken. Bu şäheriň bol rysgy, genji-hazynasy, berekedi agdyk we artyk bolupdyr. Ýöne takdyr olaryň oslamaýan zadyny taýýarlap, gizläp goýan ekeni. Söwda-satyk agalygy ilki ispanlaryň we portugallaryň, soňra gollandlaryň we iňlisleriň eline geçýär. Güýç-kuwwat açarlary kem-kemden wenesiýalylaryň elinden gaçýşyp başlapdyr. Bu şäher dura-bara ykdysady agalygyny ýitiripdir. Birwagt beýik güýje öwürülen şäher ähli güýjüni ýitireninden soňra, türkler ony wenesiýalylaryň elinden gaňryp, basyp alypdyr. Bu waka on bäşinji asyryň aýaklarynda bolup geçýär.

Şonda baý maşgalalar tozup galýar. Hiç kimiň kellesine gelmedik garyplyk bulutlary olaryň ählisiniň başyny gaplaýar. Hemmeler geçen hoşbagt günlere gyýylyp, gynanyp, ahmyr bilen ýatlaşyp, öten günlere nazar salyp gezipdirler. Olaryň lapykeçligi, göwnüçökgünligi aňryçäk derejelere ýetipdir.

1589-njy ýylda adamlaryň gulagyna Marko Bragadino atly bir jadygöýiň habary gelýär. Bu adam akyl ýetmez ençeme işleriň hötdesinden gelip, adaty metaly altyna öwürmegiň ussady ekeni. Soňra şol altynlary hem esse-esse köpeldip bilýän eken. Bu habar şäherlileriň hoşuna gidipdir. Şäheriň birmahalky tüçjar baýlary onuň ýanyna eňipdir. Öz illerine göçüp barmagyny, şäherleriniň öňki abraýyny dikeltmegini haýyş edipdirler. Gaýta-gaýta, ençeme ýola gymmatbaha sowgat-serpaýlary ugradypdyrlar. Bu jadygöý hilegär hem öz bähbidiniň ugrunda müň dürli hereket edipdir. Ahyry şäherliler halys ýalbaryp duransoň, şol ýylyň aýaklarynda Wenesiýa şäherine göçüp barypdyr. Onuň ýanynda iki sany äpet iti hem bar ekeni. Hemmeler ony gorky-howsala bilen gallap alypdyr. Sebäbi ol daşyndan seredeniňde hem howuňy basýan keşbe eýe ekeni. Ýiti nazarlary içiňden parran geçse, biri-birine bitişik gür gaşlary hem bu ýagdaýy has artdyrypdyr.

Şäheriň häkimi oňa gowy garaşyk edipdir. Iň gymmatbaha köşkte ýaşadypdyr. Gaýgy-aladasy, ünjüsi bolmandyr, göwün isleýän her bir zady gaşynda häzir bolar eken. Şäher ilaty hem özleriniň ähli gymmatbaha, nepis zatlaryny muňa getirip beripdir. Ony günde-günaşa nahar-zyýapata çagyrypdyrlar.

Olaryň bar isleg-arzuwlary Wenesiýa şäherini öňki abraýyna, öňki şöhratyna dolasa, gaýtaryp getirse bolany.

Emma Bragadino altyn ýasap, Wenesiýanyň harap halyny dikeltmegiň deregine, özüniň keýpi-sapaly döwranyny sürüpdür. Muňa garamazdan, onuňsan-şöhraty barha artyp gidipdir. Ýewropanyň çar künjünden iberilýän sowgat-serpaýlar, onuň ukybyna, başarnygyna aşyk zyýaratçylar, okuwyny dowam etdirmäge höwesli şägirtler yzy üzülmän gelip durupdyr. Emma uzak wagt geçse-de, şäheriň ykdysady ýagdaýy dikelmändir. Adamlar ýuwaş-ýuwaşdan nägilelik bildirip başlapdyrlar, häkim bolsa: “Ýene biraz sabyr edeliň, göwnüne degmäliň, birdenkä, bar azabymyz puç bolaýmasyn” — diýip, olary köşeşdiripdir. Bragadino hem adamlary aldamaşyny dowam edipdir: “Şäheriň gaznasynda meniň jadyly daşym dur, onuň syryny size soň açaryn. Şol daş hem adaty metaly altyna öwürýär. Ýöne hiliniň gowy bolmagy üçin köp wagt alýar. Tagapyl ediň, ynha, ýakyn wagtda bal kölüne batarsyňyz” — diýipdir. Ýene köp wagt geçipdir, emma netije özgermändir. Bragadino ýene ýedi ýyl garaşmaklaryny haýyş edipdir, emma şäher ilatynyň agramly bölegi mundan soňra çydam edip bilmejekdiklerini, dessine netijesini görmek isleýändiglerini aýdyp, galmagal turzupdyr. Iň bolmanda göwün gandyrar ýaly ýönekeýje bir delili tutaryk etmegini, görkezmegini talap edipdirler.

Bragadino hem özüne ynamyň gowşandygyny bilipdir we ele düşmänkä bu jelegaýlardan göterilmegiň wajypdygyna göz ýetiripdir. Ol ähli ukybyny, yhlasyny halka bagyş etse-de,

gadyryny bilmändikleri üçin gaharlanyp, şäher ilatyndan gaty görüpdür. Wenesiýalylardan öýkeländigini ýañzydypdyr. Bir günem göteribilen ähli baýlygyny, mülküni alyp, bu şäheri terk edipdir. Bawariýanyň häkiminiň çakylygy esasynda Mýunhen şäherine baryp, öz sapaly döwranynyň eşretini görüp başlapdyr. Wenesiýanyň ilaty bolsa öňküsinden hem gözgyny hala düşüpdür.

Üstünlik we at-abraý gazanjak bolup, hakyky, düz ýoldan çetleşsek; bizi ellerinde oýnaýan hilegär mekgärleriň huzuryna baryp özümize dalda gözlesek; at-abraýa, üstünlige samsyk ýollar, gabahat usullar bilen eýe bolmak islesek; üstesine-de ýaltalyga per berip, rahatlyga nebsimizi aldyrsak, nähili bolýandygyny gördüňizmi? Wenesiýanyň ilaty özleriniňşeýle hala düşmekleriniň düýp sebäplerini öwrenmegiň, bilmegiň deregine, demi bilen demre üfleýän we ony altyna öwürýän hokgabazyň hilesine daýananlaryny eý gördüler. Olar öz göwünlerine osdular, altyn-kümüşler, dirhem-dinarlar öz-özünden köpelip, artyp gitmelidi, on, ýüz, mün, million sany bolmalydy...

Biziň köpümüz Wenesiýanyň ilatynyň üstünden gülýändiris. Emma biziň aramyzda Bragadino ýalylaryň münlerçesi bar: degişýärler, gülüşýärler, hilelije süýjüje sözlerini aýdyp, özlerine gerek baýlyklary, bähbitleri çöpleýärler. Biz bar zatdan gapyl gezyäris, olar bolsa amallarynyň hasylyny ýygnaýarlar.

Biziň daş-töweregimizde täsin-täsin zatlary döredýändigleri bilen ýüreklerimize gorky,

dowul, howsala salýan, bizi bir demde ähli aladalardan, gaýgy-gamlardan, bela-külpetlerden saplamaga söz berýän mekir adamlaryň ençemesi bar. Kümüş çayylan tabakda üsti ýaglyk bilen örtülen üstünligi aňsat alyp bolýandygyny öwredýän näçe adamlar bar.

Diňe käteler we onda-da käbir adamlar özi hakda ýaramaz pikir edýär. Diňe az sanly adamlar ähli müşgillikleriň düýp sebäbini özüni alyp barşyndan, pikirlerinden we kanagatyndan gözleýär. Şowsuzlygy we zeýrenji kimdir biriniň ýa-da haýsydyr bir ýagdaýyň üstüne atmaly ýaly, töhmet barmagyny kimdir birine uzatmak dogry görülýär. Hiç wagt ýalňyşlyklary özümizden gözlämzok, biz hemişe arassa, päk, ak ýürekli, akyly, düşüňjeli adamlarmyşyk...

Eger-de Bragadino sandyk doly kagyzlary, kitaplary göterip, Wenesiýanyň ilatynyň ýanyna baryp: “Mende sizi ykdysady çökgünlikden çykarjak dürli ylmy usullar bar, ýöne bu wagt alar” diýen bolsa, hiç kim oňa gulak asmazdy. Sebäbi adamlar has ýeňil, aňsat we tiz ýetilýän zada ýykgyn edenlerini gowy görýärler.

Üznüksiz pikir edip, ýöne oňa amal etmeseň, mesele çözülenok. Ýa-da garabaşagaý bolup, hysyrdyly işläp, hiç hili oýlanyşykly pikir etmezlik hem meseläniň dogry çözgüdi bolup bilmez.

Bu ýerde ýekeje deňleme, ýekeje mesele bar. Eger-de Wenesiýanyň birmahalky abraýyny, şöhratyny gaýdyp getirmek isleseler, şäher ilatynyň, şäheriň häzirki ogullarynyň edil

ata-babalary ýaly pikirlenmegi, şolar ýaly işlemekleri gerek. Ata-babalary bu şäheri nädip ösdüren bolsalar, nähili ýol, ugur, çäre tapan bolsalar, nesilleň hem şeýle etmekleri gerek. Kimdir biri akyl-zehinini tijemese, başyna barmasa, işe girişmese, hiç zat öz-özünden ugrugyp gitmeýär ahry.

Şahsyýeti kämilleşdirýän, ukyp-başarnyklaryny ösdürýän kitaplarym bilen köpçüligiň arasynda leksiýa berenimde, hemişe ýaşlar bilen söhbetdeşlikde ýüzbe-ýüz bolýan bir sowalym bar: olaryň ählisi diýen ýaly üstünligi ýeňil we çalt gazanmagyň ýollaryny, syrlaryny soraýarlar. Munuň üçin okamak, öwrenmek, hünär edinmek, özüňden ýokary bökmek we ş.m. zatlar gerek. Bu zatlar hakda asla diňläsleri gelenok, olara üstünligiň ýeňil we ýakyn ýoly gerek.

Olar üznüksiz türgenleşikler, gündizine işläp, gijesine okamak, dowamly we düşüňip okamak hakdaky gürrüňleri diňlemäge çydanoklar. Olara “üstünligiň jadyly taýajygy”, “on sany usuly”, “ýedi sany açary”, “bagta eltyän baş ädim”, “üstünligiň üç syry” ýaly aňsat we ýeňil zatlar gerek. Bir şerti bilen, bularyň hiç birinde “sabyr etmeli, çydamaly, gaýrat etmeli, döz gelmeli, täzeden, gaýtadan synanyşmaly, umytdan düşme” diýen ýaly sözlerem bolmasa gowumyş.

Olary artykmaç der dökmäge çagyryp, üstünligiň başga-başga ýollaryny, usullaryny tapmaga höweslendirmegimi, durmuş tejribelerini peýdalanmagy, gözýetimi giňeltmegi, şol hakda ugrukdyrmagymy islänoklar.

Olar meniň Bragadino ýaly bolmagymy isleýärler.

Men olaryň eşitmek, diňlemek isleýän zatlary hakda gürrüň bermeli, şonda olaryň güýji, ynamy, ukyby oýanýarmyş.

***

ÄLEM SAŇA TAGZYM ETSIN, BIL EPSIN...

Ynsanyň ömür taryhynyň ilkinji kerpiçlerini takdyr-ýazgyt goýýar. Bu binanyň boýuny ýetirmek özüňe bagly.

Muhammediň bar islegi basketbolçy bolmakdy, emma dzýudo ugrundan ussat türgenleriň biri onda üýtgeşik ukybyň, başarnygyň bardygyny görýär we ony türgenleşdirýän toparyna goşulmaga çagyýar.

Muhammediň isleg-arzuwynyň beýikdigine garamazdan, bu gürrüňleriň ilkinji kysmyny nesibe hakdaky sözler doldurýar. Dzýudo bilen meşgullanýanlaryň hataryna çagyrylan Muhammet ýaponiýaly ussat türgen Ýama Motonyň elinde türgenleşýär. Öz deň-duşlarynyň arasynda mese-mälim öňe saýlanan Muhammet dünýä ýaryşlaryna gatnaşyp başlaýar.

Dünýä ýaryşlaryna gatnaşan ilkinji söweşlerinde ol şowsuzlyga uçraýar. Esasy sebäpleriniň biri hem heniz beýle ýaryşlarda tejribesi ýokdy we şonuň üçin hem howy basylýardy.

Dürli ýurtlardan gelen kameralaryň, habarçylaryň önünde aljyraman durmak hem

ýeňil-ýelpaý iş däl. Ilkinji ädimleri şowsuz bolandygyna garamazdan, ol kem-kemden özüni tutýar we dünýä derejesindäki ýaryşlarda altyn, kümüş, bürünç medallaryň ençemesini gazanýar.

Bosagada Los-Anjelesdäki olimpiada. Muhammet muňa taýýarlanyp başlaýar. Ol biregne üç aýlap taýýarlyk görýär. Bu olimpiýa oýunlary hem oňa ýeňiji bolmak üçin pursatdy.

Olimpiada başlaýar. Ýaryşlar gyzyşýar. Bäsdeşleriniň hemmesinden rüstem gelen Muhammet indi jemleýji ýaryşa çykypdy. Ol finalda ýaponiýaly Ýama Şito bilen çykmalydy. Bütün Müsür halky öz gerçekleriniň ýene bir altyn medal gazanjakdygyna ynam edip, uka batypdy.

Emma duýdansyz habar hemmeleri geňirgendirdi. Gazetlerde gynançly waka beýan edilýärdi. Uly umyt bildirilen Muhammet olimpiadanyň çempiony däl-de, ýöne bir ýeňijisi bolupdy. Hemmeler bu waka geň galdy...

Ýöne geliň, şu kyssanyň asyl manysyna seredeliň.

Jemleýji duşuşykda Muhammet ýaponiýaly ussat Ýama Şito bilen çykmalydy. Ýaryşyň başynda Muhammet ähli ünsüni göreşe jemläpdi. Ýaryşyň ilki başynda ýaponiýaly türgen aýagyny gowy agyrdýar, Muhammet şol aýaga sähel kaksa ýa-da ebşitläp tutsa, ony dessine alyp ýatjak — ýeňiş onuň nesibesine öwrüljek.

Emma Muhammet agyryly aýaga ýekeje urgý hem etmeýär. Onuň urgulary hem, özüni alyp barşy hem ýeňşe bolan islegini ýitiren ýaly ekeni.

Tälimçisi Muhammediň ýanyna baryp, bäsdeşiniň agyryly aýagyna kakmagy buýurýar. Emma Muhammet ýylgyrýar we oňa: “Dinim, ynanjym maňa beýle etmäge rugsat bermeyär” — diýýär.

Muhammet Ruşwan öz isleg-eradasy bilen ýaponiýaly türgeniň önünde ýykylýar. Bütün älem, dünýä muňa haýran galýar.

Muhammet ýylgyryp ýykylady. Ol bäsdeşini altyn medal bilen gutlady we özüniň kümüş medalyny ýokary göterip hiç wagt unutmadyk çagalyk ýylgyryşyny gaýtalady.

Şol pursatda Muhammet dünýä ýüzüne täsin we nusga alarlyk sapak berdi: Durmuş, dirilik, sagdynlyk sport ýaryşlaryndaky ýeňişden has ähmiýetlidir.

Eger-de öz göreşini halal ýol, mertlik bilen gazanmajak bolsa, onuň sporta bolan arzuwynyň, ýyllarboýy geçiren türgenleşikleriniň, altyn medalý gazanmaga dörän ajaýyp pursatlarynyň hiçhili manysy boljak däl.

Birwagtlar oňa: “Taryh diňe gahrymanlary we altyn medal alanlary ýadynda saklaýar, galan zady unudýar” — diýip aýdypdylar. Emma ol bu eden işine birjik-de ökünmedi. Aslynda, mertebäni belent saklamagyň we halal hereket etmegiň özi hakyky taryhdyr. Bu taryh bilen her wagtam buýsanyp, arkaýyn gürläp bolar.

Oňa: “Bäsdeşiniň agyryly aýagyna kakyp, ony ýeňen bolsaňam, hiç kim saňa şeýtdiň diýmezdi. Garşydaşyň ejiz ýerini tapyp, peýdalanmak hem pursat ahyry, hemmelerem şeýdýär” — diýenlerinde, ol diňe ýylgyrmak bilen jogap beripdi we hoşlaşypdy. Ol şeýtmek bilen olara şeýle diýmek isleýärdi: “Beýik adamlar özlerini örän berk tankyt ederler, özlerine käýinerler, özlerinden görerler. Olaryň özgeleriň melamatyna hiç hili mätäçligi ýok” diýmekdi.

Bu dünýä derejesindäki uly we geň wakady... oňa berlen jogap hem edil şol wakanyň özi ýaly täsirli boldy. ÝUNESKO Muhammet Ruşwanyň bu hereketlerini nazara alyp, ony 1985-nji ýylyň iň halal, arassa oýunçysy diýip ygylan etdi. Ol “Iň oňat türgen” atly sylaga eýe boldy. Olimpiýa oýunlarynda iň adalatly oýunçy adyny gazandy. Müsüriň döwlet ýolbaşçysy ony uly hormat-sylag bilen kabul etdi. Oňa beýik ordenleri, medallary dakdy. Türgene mahsus beýik häsiýeti üçin taryplady. Ýaponiýanyň halky bu türgeni öz ýurtlarynda görmegi arzuw edip, ýörite çakylyk ýollady. Muhammet Ruşwan çakylyga seslendi we Ýaponiýa gitdi. Ol özüni bu ýerde sanaýmalyja sport wekilleriniň garşylamagyna garaşýardy, emma baranynda garaşylmadyk waka bilen yüzbe-ýüz boldy. Muhammedi garşy almaga çykan adamlar köçeleri, ýollary dolduryp durdy. Olaryň arasynda syýasatçylar, habar beriş serişdeleriniň wekilleri, türgenler we dürli kárdäki, wezipedäki adamlar bardy.

Şeýle-de ol 1984-nji ýylda hem iň oňat, halal häsiýetli türgen diýen baýraga eýe boldy.

Her gezek Muhammet Ruşwandan: “Aňsat ýeňiş gazanyp boljak mümkinçilikden ýüz öwürmek nämä gerekdi?” diýlip soralandy, ol: “Sebäbi dinim, ynanç-ygtykadam, durmuş ýörelgäm, pikirlerim beýle etmäge rugsat berenok” — diýip jogap berýärdi.

Bu sözleriň jadyly täsiri boldy. Müňlerçe ýaponiýaly bu sözleriň üsti bilen “Şeýle halal hereketlere iteryän bu din nähili dinkä?” — diýip, yslam dinini okap, öwrenmäge başlady. Yslama mahsus lybaslary geýnip, musulmançylyga mahsus gylyklara bürenip başladylar. Müňlerçe ýaponiýaly yslam dinine girendiklerini yglan etdi.

Gel, biraz oýlanaly, biziň hemmämiz Muhammet Ruşwan ýaly hereket edermidik, ýa-da ilki bilen garşydaşymyzyň, bäsdeşimiziň agyryly aýagyna depermidik?!

Bu örän gorkunç sowal. Gör, näçe adam her günde, her sagatda, her pursatda, öz mertebesini we namysyny egisýän hereketleri edip, durmuşyň we durmuşyň öňdebaryjy adamlarynyň aýagyna depýär.

Bu meniň üçin örän agyryly, ynjyly sowal... seniň üçin hem belki şeýledir..!

45. DURMUŞYŇ KANUNY

Rowaýatlara görä, iki sany at bar eken, olaryň arkasyna ummasyz goşy ýükläpdirler. Biri-birine tirkegli atlaryň öňdäkisi örän çeyä we sagdyn ýöreyän ekeni, ýüküň agramyny duýmaz eken. Yzdaky at bolsa büdräp, haýal ýöräp, ýüküň agramyny öz ýaltalygy bilen has

agraldyp barýan eken. Ahyry ýolagçylar yzdaky atyň ýüküni hem öňdäki atyň üstüne ýükläpdirler. Yzdaky at muňa begenipdir. Ýaltasyran bolup, hile etmegiň hem netije berýändigine ynanyndyr. Öňdäki ata garap: “Ýada we deriňi döküber. Seniň bu işjanlylygyň ýadawlykdan hem-de kösençlikden başga zat getirmez” — diýipdir.

Olar barmaly ýerlerine ýetenlerinde, atlaryň eýesi: “Iki aty iýmläp durmagyň nämä geregi bar, ähli goşumy, ýükümi bir ata geçirenime görä, ähli ot-iýmini hem şol ata bereýin, beýleki aty bolsa, soýup, huruşlyk edineýin. Iň bolmanda onuň hamyndan peýda görerin” — diýipdir. Ol aýdyşy ýaly hem edipdir.

Ine, bu köpbilmiş ata serediň — käbir akyly ýerlikli ulanmasaň, özüňe zyýan edýär. Ol durmuşy hile-mekirlik bilen hem dolandyryp bolýandyr öýtdi. Isle höwesli, janly işle, isle ýaltalyk et, zähmet haky, iým haky hemmä deň düşýändir öýdüp pikir etdi.

Täsin ýeri, şu kyssa biziň durmuşymyzda örän köp gaýtalanýar. Ýaramaz düşüňjeli adam durmuşdaky ähli zady hilegär, mekir adamlar gazanýandyr öýdýär. Oýnuň kanunlaryny, düzgünlerini diňe ol mekirlikler, mekir adamlar düzýän ýaly görýär. Emma olar durmuşyň üýtgeşsiz kanunlarynyň bardygyna akyl ýetirmeýärler we betbagt galýarlar.

Hernä biziň bagtymyza, oýnuň düzgüni Allanyň elinde. Ýaradan durmuşyň kanun-ýörelgesini öz Kitabynda şeýle beýan etdi: “Işläň, amal ediň. Allatagala we onuň resuly hem-de mömin-musulmanlar siziň amallaryňyzy görer”. Hiç hili ikerjiňlenme,

šek-şübhe, bulam-bujarlyk bolmazdan, gara pikirlerge ýer goýmazdan, Allatagala bize durmuşyň kanunlaryny açyklap, aýdyňlap berýär. Durmuşyň iň möhüm, iň ähmiýetli kanunlarynyň biri amal, iş etmek, zähmet çekmek, yhlas etmek, der dökmek... şonda diňe bu dünýäň däl, ahyretiň hem düzeler.

Sebäp we netije kanuny, ýagdaý we jogap beriş, gaýtaryş kanuny, şeýle hem hindi medeniýetindäki Karma kanuny, bularyň ählisi amallaryň aýdyň netijelere eýe edýändigini, bu kanunyň, düzgüniň durmuşyň ähli ýerinde uly-kiçisine deň derejede ýöreländigini aýdýar.

Dogryňy aýt, haçanda senden kiçiler senden köp ýeňýärkä, senden sowatsyzlar senden köp gazanýarka, olar durmuşdan seniň alan paýyňdan has köp alýarka... bu zatlaryň syry-hikmeti dogrusynda pikir edip, gynanyp gördüňmi?

Gynanma... Allatagala zerre mysгал agramyndaky yhlasyňy hem yrýa edýän däldir. İşle, ýada, der dök, jan et, çalyş, ýoluň soňunda hak eden sylagyňy, abraýyňy hökman gazanarsyň. Ýöne, hergiz igenme we zeýrenme. İşlemezden öňe dyrjaşýan adamlara hem ýol ber, olar öz görýän nygmatlaryny, arzuwlaryny goý gazansynlar. Kim bilýär, olar nämä owsun atýar? Mynasyp zadyna hallan atýan bolsa, baş üstüne, alsynlar, gowuşsynlar. Mynasyp däl zadyny gazanjak bolýan bolsalar, ahyry ýokarda beýan edilen yzdan ýörelýän atyň ýagdaýyna düşerler.

MEKDEPDE ÖWRENMEDIK ZATLARYMYZ

Dostum:

*Her ýalpyldaýan zat altyn däldir, ýylgyrýanlaryň köpüsi bagtyýar däldir, saňa ýagşy dileg edýänleriň aglabasy hem diýýän zatlarynyň hasyl boljagyna ynanýan däldir.

* Ýagdaýlar seni sandyratmasyn! Haýsydyr bir haýyrly, peýdaly, ähmiýetli işi etmek üçin arassa niýetden ugur alan mahalyň, diller (kähalatda eller hem) saňa garşy uzalyp, ýaramaz söz, gury töhmet, ýalan gybat bilen azar berýän bolsalar (nähak azaryň azaby özlerine bolar), iş-amalyňa, bitirişiňe, yhlasyňa, niýetleriňe ikerjiňlenip, şübhelenip başlasaň, ýatla, jebir-jepa we muşakgatlýk, agyrlyk käsesinden datmadyk pygamber barmy? Hiç hili ynjamadyk, süňňi syzlamadyk, agyry-elem görmedik ýagşyzada barmy? Salyh adamlaryň terjimehallaryny okap gördüm, takwadygyna garamazdan, ähli adamyň söýgüsine, ynamyna girip bilen ýekeje adam hem ýokdur.

*Durmuşda köp ýerde ederiňi bilmän, ikerjiňlenip galarsyň. Tereziniň bir jamynda öz prinsipleriňi goýarsyň, beýleki jamyna bolsa adamzadyň ähli oý-garaýyş sülekeyi syrylyp, akyp durar. Barybir dogry karary kabul etmek, bir karara gelmek erki, hukugy özüňdedir. Saýlamazyňdan öňürti ymykly oýlan, ynan, sen şowlulyga, towpyga örän mätäçsiň. Sen dogry maslahatlara, jaýdar öwüt-ündewlere şeýle bir mätäçsiň, ýöne sen öz pikirleriňde mizemän durmaga we anyk, aýdyň maksatlara müň mertebe, müň mertebe mätäçsiň.

* Synalyp görülmänkä adamlaryň ählisi hem salyh, ygtybarly, ynamdar, arassa, halal. Sähel bir synagyň soňunda salyh kim, betpäl kim, sadyk kim, sadyksyraýan kim — aýan bolýar duruberýär. Hemme adamlar edil men we sen ýaly, ol we olar ýaly, şonuň üçin gel ikimiz deň durup, Alladan dileg edeli, synag wagtynda ynamymyz we özgeleriň bize bolan ynamy synmasyn!

* Adamlar agyz dolduryp gürrüň etmeýän hem bolsalar, eden ýagşylygyňa asla ökünme! Ýa-da aýdan bir dogry sözün üçin soňundan kösenýän hem bolsaň, munuň üçin ruhuňy yza berme. Adamlar unutsa-da, unudansyran bolsa-da, Allatagala unudýan däl! Adamlar bir ýagşylygyň hormat-sarpasyny tutmasalar-da, Allatagala edilen ýagşy amalyň hakyny-sylagyny köýdürýän däl. Eden her bir ýagşylygyň onuň dergähinde mälimdir. Allatagalanyň ýagşylyklary saklaýan ýörite hazynasy-sandygy bar, hiç kim olary ogurlamaga, ýa-da zaýalamaga, ýa-da gymmatyny egismäge milt edip bilmez, hiç kim ony başarmaz. Ynjäl we ýene-de haýyr iş etmegiňi dowam et. Gadyrbilmeziň ýa-da sowatsyz biriniň sözi seni gamgyn etmesin.

* Aýdýan zadyňa düşünmeýändikleri üçin adamlar seni tankyt etmegi mümkin, emma olaryň tankydy seni we seniň şahsyýetiňi, mertebäňi egismez. Ýüregiňi geçirimlilikden we asudalykdan püre-pür et. Gyzyp barýan ruhuň üstüne dury paýhasyň sowadylan suwlaryny sep, guý. Garaýşyňy ýene bir ýola, ikinji gezek, üçünji gezek, onunjy gezek aýt, düşündirmäge çalyş, ýöne hergiz ulumsylyk edip, gyra çekilme.

* Garnyň açlygyny doýurmak üçin tiz taýyn bolýan aşlary satyn alyp bolar, emma ol iýmit göwräňe we zehiniňe peýda etmeýär. Sebäbi olar hem dogry iýmitlenmegi üçin ýokumly maddalara mätäç. Tiz we aňsat gazanylýan üstünlik hem edil şonuň ýaly, käwagt bagtyň çüwüp gazanylýan üstünlik ýa-da eliňdäki az-owlak zada begenmek, guwanmak duýgusy hem hut şeýle, sen bu zatlara bir sagat, iki sagat begenersiň, emma hakyky üstünlikleriň, berjaý edilen işleriň sanawyna girizmäge esas bolup bilmez.

* Biziň döwrümüz alyş-beriş, söwda-tijaret, bazarlama zamany, eger-de şol iki ugry mazaly özleşdirmeseň, gürrüňsiz ýitgä uçrarsyň diýýärler. Esasan hem bu ýagdaý biziň şu günlerimizde mese-mälim, aýdyň görünýär. Ýöne, bu ýagdaýyň hatarly ýeri, zada bolan ündew-höwes, şol zadyň hut öz gymmatyndan has beýik.

Amal hakdaky söz şol amalyň öz boýundan has beýik.

Emma wagt, zamana ähli zadyň üstüni açýar. Şonda zadyň daş-töweregindäki göz gamaşdyryjy parlaklyk solup başlaýar. Ana şonda saňa ündew-reklama hem haýyr etmez. Söwda hem saňa ýardam goluny uzatmaz.

* In süýji dil, iş bitirip görkezmekligiň - başarnyklaryň dilidir. Özüň hakda artykmaç gürlajak bolma, özüň hakda gürlmegi edýän işleriňe goý, şol beýik işler sen hakda gürrüň berer durar. Seniň özüňi alyp barşyň, gylyk-häsiýetleriň, abraýyň hakda özleri hoşboý ysyny saçarlar. Edýän işleriň älemiň nazaryny saňa we seniň beýikligiňe

gönükdirer. Sen diňe bu zatlar üçin irginsiz zähmet çekseň, işleseň bolýar. Ýürekden yhlas etseň bolýar. Gereginden artyk derejede zähmet siňdir, deriňi dök, ondan soňra birsellem dymyp bilersiň. Özüň hakda gürlmek wezipesini amallaryňa tabşyr, seniň adyňdan resmi gürlýji seniň amallaryň bolsun. Ana şol münlerçe nokgy-nokgydan we uzaga çekýän sözlerden, leksiýalardan hem has ynandyryjy we täsirli dildir, sözdür.

* Baş prinsipleriňi, durmuş ýörelgeleriňi syýa ruçka bilen ýaz, olar hiç bozulmasyn, berk we mäkäm dursun, aýdyň görünsin. Garaýyşlaryňy, pikirleriňi adaty galam bilen ýaz, gerek ýerinde olara üýtgetmeler, düzedişler girizip, gaýtadan gözden geçirmeli bolarsyň. Ýagdaýa rast gelmeýän pikirleriňi bozmagy, üýtgetmegi hem mertlik bilen kabul et, pikir bozgujyny hem edeplilik bilen ulan. Ýalňyşdygy aýan bolan pikirleriňden saplanmak dürsdür.

Iň ýamany ýokarky ikisiniň ýerini çalşyp ýazmak: Esasy durmuş prinsipleriňi yz ýany bozup boljak galam bilen ýazyp, her gije-gündizde üýtgedip otursaň we garaýyşlaryňy, pikirleriňi syýa ruçka bilen ýazyp, ony asla üýtgewsiz saklamaga çalyşmagyň, düzedişler girizmezligiň, üýtgetjek bolmazlygyň ýaman işdir.

* Şeýtan eli çarşakly mahluk däl, onuň guýrugy hem, iki sany şahy hem ýok. Eger-de ol şol gülkünç-gorkunç sypatynda gelse, hiç kim oňa ynanmazdy. Şeýtan biziň ýanymyza iň gymmatbaha lybaslarda, owadan we parlak ýüz bilen gelýär. Süýli sözler, datly jümleler,

şelaýyn bakyşlar we näzli garaýyşlar bilen bizi öz maksadyna çekýär. Şeýdip köpleri öz hilesine çolaşdyrýar.

Ol ynamdar dostuň ýa-da halaýan adamyň sypatynda hem gelip biler. Biz birbada oňa güp ynanýarys. Wagt geçenden soňra bu betbagtçylyga sebäp bolan zadyň arkasynda diňe şonuň durandygyny onuň perdesi syrylandan soň bilip galýarys.

* Ähli ýumurtgalary bir sebetde goý we olara gowy üns ber! Ýa-da olary dürli sebetlerde goýuşdyr we olara asla ähmiýet hem berme! Enemiň aýdyşy ýaly, “Bir elde iki garpyz tutdurmaz”. Pikiri dagynyk bolan adam ygtybarly, sadyk hasaplanmaz.

* Durmuş hakykatlarynyň biri hem – ýaltalara juda agyryly görünmegi hem mümkin – ynsan isleýän zadyny alanok, mynasyp bolan zadyny alýar.

* Käbir adamlar kebelegi barmagynyň ujjy bilen däl-de, gysymy bilen garbap tutýar. Güýç-kuwwatlylygy, zorluk ulanmagy, pugtalygy çynlakaýlygyň delili hökmünde görýärler.

Olaryň düşünje ölçegi hem, şoňa eýerişleri hem ýalňyş.

* Çekip bilmejegiňden artyk örtenmek islemeseň, gereginden artykmaç söýme. Her bir zat öz çäginde, mukdarynda bolsa ýagşy. Hat-da duýgular we rehimdarlyklar, söýgi we ýigrenç hem özüne laýyk ýerde, mynasyp mukdarynda bolsun. Çäkden çykan, artykmaç her bir zat zyýanlydyr.

* Allatagala aýdýar: “Ynsan özüni aklasa-da, öz edýän işine özi beletdir”.

Özüni aklamak üçin bahanaň köpdüğine, ýeterlikdigine garamazdan, ýeriň ýüzünde seni okap biljek, seniň içiňi gözden geçirjek, öz ynjklygyny, näzikligiňi ýa gatylygyny, ýumşak ýa-da gödekdiğini bilmäge ukyply, in ökde adam Seniň özüňsiň. Ýaradan hiç wagt saňa sütem etmez. Şeýle hem ol şahsy çäkleriňi, mümkinçilikleriňi kesgitläp biljek derejede ýeterlik akyl berendir.

* Ähli şowsuzlyklar sowatsyzlykdan, bilmezlikden gözbaş alýar. Allatagalanyň beýikligiňiň önünde nadanlygymyz zerarly asy-günäkär bolýarys. Kanunlary bilmeýändigimiz zerarly durmuşda büdreýäris. Adamlaryň gylyk-häsiýetlerini ýa-da öz tebigatymyzy bilmezden, öwrenmezden öz söýýänlerimizi we bizi söýýänleri ýitirýäris. Allatagala sowatsyzlygy ýok etsin.

AHYRYNDA ÝEŇIŞ GAZANDYK

Ol pursatlaryň üstünden onlarça ýylyň geçendigine garamazdan henizlerem ony ýatlaýaryn..Baş ýaşly oglan wagtyndan bäri atam şeýh Hilal aş-Şazylynyň miras galdyran desse-desse kitaplarynyň arasynda gezyärdim.Ýaşayan öýümiziň üçegi dürli kitaplardan, žurnallardan doludy. Terbiýeçi, edep beriji ussadyň garry atam dünýäden ötmezinden ön ummasyz we kämil miras galdyrypdy. Men ol wagtlar bu kagyz üýşmekleriniň nähili gymmatynyň bardygyny

bilemokdym, aňşyramokdym, ýöne näme üçindir men şol kitaplara aşykdy.

Bir gün howlumyzdaky bagyň astynda kitaba güýmenip otyrkam, garry enemiň sesini eşitdim. Ol “jaýyň üçegindäki kagyz letdelerini arassalamagy” buýurýardy. Sebäbi şol ýerde towuk saklamak üçin giňiş ýer gerekdi.Enemiň permany ýakyn günlerde ýerine ýetirilmelidi. Müňlerçe kitapdyr žurnallaryň çal-gara tüssesi ýokary göterildi. Men ol wagt on üç ýaşly oglandym we durmuşyň şol ýowuzlygy henizlerem göz önümden gidenok.

Men ol wagtlar sapagyna doly ýetişmeýän okuwçydym, emma kitap okamaklyga şeýle bir gyzygýardym. Şonuň üçin okuwyma doly ýetşmegim üçin bu islegimiň garşysyna berk karara geldiler.

Ýene-de perman ýaňlandy.

Meniň ähli kitaplarymy öýüň howlusyndaky bagda jemlediler. Ähli zat ýekeje otluçöp bilen ýerine ýetirildi...Şeýh Hilalyň howlusyndan ikinji gezek alaw-tütün ýokary göterildi.Ençeme ýyllaryň geçendigine garamazdan bu waka göz önümden gidenok, aňymdan çykanok.Meniň terk etmegimi isleýän zadyma bolan söýgüm gün geldigiçe möwjedi.Söýgim artdygyça, özümi pida etmeli ýagdaýlarym hem köpeldi..

Şol waka hut düýn bolan mysaly, her bir ajysy bilen henizem ýatlap biljek. Men ol işden bu işe geçenimde hem hemişe ýanym sebet-sebet kitaplydy. Käbir adamlar bu bolşuma keseden bakyp, ýaňsyp, üstümden gülerdiler: “Filosoflaryň zamany bireýýäm geçip

gitmedim-aý” diýip, kinaýa bilen habar gatardylar.

Bir gezek gatnaşýan dostlarymyzdan biriniň maşgalasy: “Seniň hobbiň, gyzyklanýan zadýň kitap okamak diýip eşitdim, şol dogrumy?” - diýip sorady.

Men olara: “Okamak meniň gyzyklanýan zadym däl, okamak-meniň durmuşym, meniň diriligim. Iýip-içgini islegiňe görä bölüşdirip, paýlaşdyryp, synplaşdyryp bolar, emma okamak durmuşym üçin zerurlyk” diýipdim.

Dem almagym durmuşda ýaşamagym, bakylgym üçin sebäp bolsa, okamak maňa özümi aklamaga, durmuşda mynasyp ýaşayanlygyma ynamymy artdyrmaga sebäpdir.

Men ulaldym.. Ulaldygymça hem okamaklyga bolan yşgym we höwesim, söýgim hem artdy. Men häzir üçünji onlukda gezip ýörün, her bir söýýän aşyk kibi bolup, ýatlamalaryma çümýärim.. Geçilen menzillere we ýetilen şu günlere ser salýaryn.. neşir önümçiligi ulgamynda kiçeňräk neşirýat açmak nesibämde bar eken. Ine, bu gün arap dünýäsinde kitap önümçiligi bilen hyzmat edýärim.. Täze-täze pikirleriň döremegi üçin pikir senagatyny, pikir sungatyny ösdürýärim. Şonda şol çagalyk, oglanlyk we ýaşlyk pursatlarymda başymdan geçen, kitap bilen bagly agyryly günlerimi ýatlaýaryn... Häzirki uly kitaphanama we çapahanama göz aýlap, uludan demimi alýaryn. Göwün gulagyma pyşyrdaýaryn: “Hudaýa şükür, ahyry biz ýeňdik”.

GYSGA PIKIRLER WE AÝTGYLAR

* Her gün düşnüksiz durmuşyň bir tarapyny öwrenmesek, onuň syrly tilsimlerinden biriniň syryny çözlemesek, onda bu durmuşy doly we kämil ýaşaýarys diýip pikir etmeli däldiris.

* Ata-babalarymyzyň ýagşy niýetleri – olara bolan garaýşymyza, berýän bahamyza garamazdan – biziň terbiýe asmanymyzy (boşlugymyzy) doly örtmeýär, ýa-da durmuş kynçylyklarynda, päsgelçiliklerinde ýüzbe-ýüz durmaga ýeterlik bolmaýar.

* Has ynamly, höwesli we erjel ýapyşmagymyz üçin has beýik maksatlardan bir pursat hem gözümizi sowmaly däldiris. Ilkinji ädimleri hem pes saýmaly däldiris, gaýta şol ädimleri has-da güýçlendirip, batlandyryp hem-de gadamymyzy has-da berk basyp, öňe ynamly ätmelidiris.

* Dünýä mülki adamzat köpçüligini azaşdyrmaga, ony özüne bendi etmäge juda ökde. Özi üçin darkaş gurdurýar. Adamlar bagtyýar we sapaly günlerini, beýik arzuwlaryny, maksatlaryny, pikirlerini dünýäniň tiz sowulýan wagtlaýyn lezzetine bagyş etmäge taýýar hem-de juda höwesek görünýär.

* Bermegi, sahawat etmegi başarmagy üçin musulman adam durmuşy söýmäge borçludur. Ol durmuşa çynlakaý çemeleşmeli we ýaşayyşa öz goşandyny goşmalydyr. Öňkülerden hem has gowy zatlara ymtylmaly we has gowusyny

döretmelidir. Ýöne bu işleri özgeleriň berim-peşgeşiniň, gaýrylaryň çeken zähmetiniň ýa-da atasynyň abraýynyň hasabyna etmeli däl.

* Boş ýañramazlyk we gerek ýerinde diliň jylawyny çekmek üçin sözleýiş edebini öwrenýän adam güýç-kuwwat gazanmak babatda, güýçli bolmak babatda abysyz köp zähmeti bitiren adamdyr. Gapylyk içinde diýen sözleri üçin malyndan, baýlygyndan we abraýyndan jyda düşen ençeme adamlar bar... Käbiri dili zerarly kellesinden hem jyda düşdi..

* Şeýle bir pursatlar bolýar, şonda adamlara mätäçdigimizi has ýiti duýýarys. Adam üçin adam, musulman üçin onuň dogany howa deýin zerur. Ýürekdeş ynsany bolmasa, adam durmuş kötelliklerini bir özi geçip bilmeýär. Ýürekde berç baglan pikirleriňi, derdiňi birine gürrüň bereniňden soňra, gursagyň giňäp gidýär – wyždanymyza rahatlyk, ynjalyk, sagdynlyk ornaýar (aralaşýar).

* Käbir adamlary tanaýaryn, olar özlerine gelişän egin-eşigi saýlap alyp bilenoklar. Onuň dostlary we ýakynlary bolsa bir müşgil mesele-de ýene şoňa sala salýarlar.. juda düşnüksiz.. öz geýjek köwşüni özi saýlap bilmeýän adam özgeleriň ýörejek ýoluny saýlap bilmegi mümkin däl!

* Ukyp-başarnyklarymyzyň örän köpdüğine garamazdan ownuk-uşak arzuwlar bilen kanagat etmek ynsan üçin iň hatarly zatdyr. Ýerine ýetirmek aklymyza mümkin däl ýaly görüňän beýik zatlar babatda öňkülerden az-owlak ýa-da şoňa barabar ölçegde yhlas etsek hem köp zat hasyl edip bilerdik, emma

pes arzuwlar bilen kanagat edýäris we durmuş belentliklerine aralaşyp bilmän, pesde çör-çöpürleriň arasynda gezenimizi eý görýäris.

* Bir özüň ýeňmek, diňe seniň utmagyň beýik üstünlik däl. Iň uly ýeňiş, iň bähbitli düşewünt “Men gazanýaryn-sen hem gazanýarsyň” diýen durmuş deňlemesine laýyk gelmelidir!

* Garaňky, tutuksy günler uzak bolsa, ýeňişli, ýagty günler hem edil şonuň ýaly uzakdyr. Haçan-da biz şowsuzlyklaryň agyry-ynjysyndan saplanmak üçin başymyzy ýokary galdyrmak islese, günleriň ötegçidigini we tiz çalşyp durýandygyny ýadymyzdan çykarmaly däl. Ýörejek ýollarymyzy syntgylar ýaly, oňa düzedişler girizer ýaly ýeterlik wagt hökman tapylýar. Şowsuzlyklara adyl hem-de sagdyn akyl bilen jogap bermegiň iň ygtybarly usuly – asuda, arkaýyn pikirlenip, bir netijä gelmek. Gaharlykaň gelnen netijede hakykat ýokdur. Iň nusgalyk saýlaw – gahar-gazaba berilmän, howlukman, asuda-arkaýynlyk bilen pikirlenmekdir.

* Arzuwlaryň önünde duran duzak-gapanlar örän köp. Şol duzaklaryň biri hem seni işden sowaşdyrýan sebäplerýa-da wagt sarp edeniňe degmeýän zatlary has gowy berjaý etjek bolup bar gaýratyňy harçlamakdyr.

* Özleriniň mal-mülki bilen gomparyp, temegini Göge dikýänler, wagtal-wagtal öz zatlaryny, bilýän zatlaryny, öwrenen we özleşdiren zatlaryny, ylym-bilimlerini oňamuňa güjeňleýänler... olar aslynda özlerindäki

ruhy-psihologik bir nogsanlykdan ejir çekýän, kösenýän adamlardyr. Olar öňe ilerlemek üçin hemişe öz ukyp-başarnyklaryna ynamsyz garaýan adamlardyr. Munuň üstesine hem ýaşayş kanunlaryndan düýbünden gömükdigi, sowatsyzdygydyr. Çünki ähli ylmy, hakykaty, magryfeti Alladan başga kämil bilýän ýok. Allatgala öz fazly-keremi bilen ony islän bendesine bagyş edip biler.

* Ajal aglaba halatda garry hasyllary ýygnaýandygyna garamazdan, wagtal-wagtal heniz bişmedik miweleri hem ýolýar. Şonuň üçin hiç wagt ölüm uzakdadyr öýdüp özüňi aldama!

* Ýaşayşda yz galdyrjak bol. Her gününü, sagadyňy, sekundyňy, demiňi sanap ötürme, manyly bir iş etmek üçin çalyş.

* Durmuşda ýokary göterilmek we üstünlik gazanmak hiç bir adam üçin hem bolmajak zat däl (hemmeler üçin hem mümkin). Ýöne munuň garşylygyny ödemegi her kes boýnuna alanok. Bahasyny öňünden tölemedik adam ony ele salyp, gazanyp bilmez. Üstünligiň bahasy hiç zatdan arz-şikaýat etmän, hiç wagt zeyrenmän, maňlaý deriňi döküp işlemekdir.

* Iň töwekgelçilikli, gorkuly, hatarly durmuş içinde hiç hili gorky-howsala bolmadyk durmuşdyr. Iň uly howp-gorky bolsa hiç zatdan gorkusyz ýaşalan ömürdir. Iň uly şowsuzlyk – şowsuzlykdan gorkup, hiç hili hereket etmän durmaklykdyr.

* Kimdir biri bir ýa-da birnäçe kitap okap, özüni filosof, akyldar, döredijilik adamsy hasap etse, ol diňe hyýalbent adamdyr. Kimdir

biri on-on iki sany hadys ýa-da käbir kiçijik süreleri ýat bekläp, bir mesele dogrusynda pitiwa-höküm çykarsa, ol özbaşyna gümra biridir.

* Adamlaryň arasynda ysgynsyz bedenliler bar, olaryň içki dünýäsi – ruhy durmuş kötelliklerine garşy durardan has ejiz. Has dogrusy, durmuş kynçylyklaryna garşy göreşmek ukybyny ýitirenler. Beýle adamlary dirileriň hatarynda goýmak, hasap etmek ýalňyşlyk. Olar jansyz jesetler, ýöne özleri muny duýmaýarlar.

* Haýyr miwesini berjek bir daragty ekmeýän bolsak, ýa-da hakykatyň tohumlaryny sepelemeýän bolsak, ýa-da bizden soňky nesiller peýdalanar ýaly ylym daragtyny oturtmaýan bolsak, ine, bu iň ýaramaz durmuşdyr. Adam dünýäden gidenden soň hem ony dowzah azabyndan gorajak we yzyndan sogap ýollajak zat şolardyr.

* Ynsanyýetiň iň uly betbagtçylygy hakly adamy pisint etmezlik, äsgermezlik. (Öz) nogsanlygy, bärden gaýtmasy üçin beýleki adamlardan hasap sormak. Gepi-sözi öz göwnüne jaý bolmasa, olara temmi bermekden hem gaýtmaýan adamdyr.

* Ýagşy pikirleri ýaýyýjy adamlar ýüreklere eltýän ýoly tapmak üçin durmuş derslerinden pugta sapak almaly. Biz diňe ýagşy ýola çakylykçylar, aýdyjylar, ýetirijiler. Biz kazylar-derňeýjiler, baha berijiler däl. Biz diňe şuglaly şemi göterijiler, biz hökümleri ýerine ýetirijiler däl. Biz diňe pikir we düşünje eýeleri, şonuň üçin ýüreklerimizi, gursaklarymyzy

gapma-garşylyklar bilen doldurmalyň we daraltmalyň.

* Akyly adamlaryň iň uly strategiýalarynyň biri – mätäç bolmazlyk. Gazanyp bilmejek ýa-da el ýeteriňden alysa bolan zady isleseň, ol pikirleri dessine kalbyňdan, ýüregiňden çykar. Şeýtmeseň, gazanmak şehwetine – işdämenlik nebsiňe “haý” diýip, ony durzup bilmersiň. Diňe şeýtmek bilen nebsiň täsirinden aýňalyp bilersiň.

* Dem almak durmuşda ýaşamak mümkinçiligini berýär, okamak ýaşamaga mynasypdygyňy görkezýär.

* Hak ýolda ýöreyändigimize, hakykatyň biziň tarapymyzdadygyna garamazdan, hiç bir adamyň başga birini öz ynanjyna, ýoluna mejbury girizmäge haky ýokdur. Ýa-da öz pikirlerini, garaýyşlaryny goldamasalar, olara töhmet atmaklyga, ýanamaklyga haky-hukugy ýokdur.

* Biz isleýän her bir zadymyzy gazanyp bilmeýäris. Heniz isleýän, tama edýän zatlarymyz ýene-de köp bolar. Eger-de gözlerimiziň dok, ruhumyzyň rahat bolmagyny isleýän bolsak, onda Allatagalanyň bize bagyş eden nygmatlaryna kaýyllyk, kanagatlylyk we razylyk nazary bilen bakmalydyrys. Şeýle hem bir zady unutmaly däldiris – biziň elimizde bar zatlar hut şu wagt kimdir biriniň iň elýetmez, aňrybaş arzuwlary bolup durýandyr.

SOŇY.

Arap dilinden terjime eden

Rahmet GYLYJOW.